

Міністерство освіти і науки України
Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова

Кваліфікаційна наукова
праця на правах рукопису

КЛІПА ЮЛІЯ ВОЛОДИМИРІВНА

УДК 378.011.3-051:377 (043.3)

ДИСЕРТАЦІЯ
ПРОФЕСІЙНА ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ЕКОНОМІСТІВ
БАНКІВСЬКОЇ СПРАВИ
ДЛЯ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

Подається на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук

Дисертація містить результати власних досліджень. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело

_____Ю.В. Кліпа

Науковий консультант: **Степаненко Людмила Михайлівна**,
кандидат педагогічних наук, доцент

Київ – 2020

АНОТАЦІЯ

Кліна Ю. В. Професійна підготовка майбутніх економістів банківської справи для підприємницької діяльності. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти. – Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова, Київ, 2020.

Мета дослідження полягає у обґрунтуванні теоретико-методичних засад, розробленні та експериментальній перевірці моделі та методики організації освітньо-наукового процесу професійної підготовки майбутніх економістів для підприємницької діяльності у закладах вищої освіти.

Дисертаційні положення, що найбільшою мірою розкривають новизну дослідження, полягають у тому, що: *уперше* сформульовано та теоретично обґрунтовано теоретико-методичні засади професійного формування компетентності для підприємницької діяльності у майбутніх економістів в освітньо-науковому процесі ЗВО орієнтованих на гарантування економічної безпеки банківської справи; *розроблено* та обґрунтовано структурно-логічну схему соціально-економічного замовлення на підготовку майбутніх економістів банківської справи для підприємницької діяльності; організаційно-педагогічні умови соціально-економічного спрямування професійної підготовки висококваліфікованих економістів; модель організації освітньо-наукового процесу професійної підготовки майбутніх економістів банківської справи для підприємництва; *удосконалено* методику організації освітньо-наукового процесу професійної підготовки економістів банківської справи для підприємницької діяльності; *обґрунтовано, розроблено та верифіковано* за експертною системою анкетування та бального оцінювання ефективність розробленої моделі.

Практичне значення одержаних результатів дослідження полягає у впровадженні освітньо-змістового модулю з «Економічної безпеки та

державного регулювання якості банківського сервісу» та спецкурсу «Організація процесу професійної підготовки економістів» у різних напрямках професійної підготовки майбутніх економістів зі складовими системного аналізу якості економічної національної та міжнародної безпеки, бізнес-економіки та аналітики банківської справи, загальної та прикладної економіки, підприємницько-комерційної діяльності, соціальної економіки та фінансової безпеки банківської справи для стратегічного управління соціально-економічним розвитком держави та у транснаціональній взаємодії професійної підготовки економістів з метою розвитку підприємництва.

У вступі обґрунтовано актуальність і доцільність дисертаційної роботи, висвітлено його зв'язок з науковими програмами, планами, темами, визначено мету, завдання, об'єкт і предмет, методи дослідження, розкрито наукову новизну, теоретичне і практичне значення роботи, визначено особистий внесок здобувача наукового ступеня в опублікованих працях, наведено відомості про апробацію та впровадження результатів дослідження, публікації, окреслено структуру та обсяг дисертації.

У першому розділі «Теоретичні та методичні засади підготовки майбутніх економістів для ефективного забезпечення банківської справи» розтлумачено понятійно-категоріальний апарат наукової проблеми професійної підготовки майбутніх економістів з компетентностями для підприємницької діяльності, обґрунтовано семантику професійно-педагогічної підготовки майбутнього економіста для підприємницької діяльності та розкрита квалітологія підходів та принципів організації системи професійної підготовки майбутніх економістів банківської справи.

У другому розділі «Методика організації освітньо-наукового процесу професійної підготовки майбутніх економістів банківської справи для підприємницької діяльності» здійснено систематизацію за градацією організаційно-методичних особливостей професійної підготовки майбутніх економістів банківської справи, розкрито методологічний зміст організації освітньо-наукового процесу професійної підготовки майбутніх економістів

банківської справи з компетентностями для підприємницької діяльності та виокремлено технології професійної підготовки майбутніх економістів банківської справи з компетентностями для підприємницької діяльності.

У третьому розділі здійснено та розроблено, верифіковано проєктовану модель організації освітньо-наукового процесу професійної підготовки майбутніх економістів. Підтвердження вірогідності експериментальних даних здійснено за формулою Лапласа. Отримані дані з ймовірністю $P_n(K)P_n(K) = 0,96$ дали змогу підтвердити ефективність розробленої методики та моделі, оскільки отримане значення лежить в діапазоні статистичної достовірності $0,91 \leq P_n(K)P_n(K) \leq 1$. Таким чином, за теорією ймовірності було експериментально підтверджено їх актуальність та ефективність.

Ключові слова: організація освітньо-наукового процесу, професійна підготовка майбутніх економістів, банківська справа, підприємницька діяльність, теорія та методика професійної освіти, економічна безпека.

ABSTRACT

Klipa Yu. V. Theoretical and methodological foundations for psychological and pedagogical training of future vocational teachers. – Qualifying research paper, manuscript copyright.

Dissertation for a Candidate Degree of pedagogical sciences in specialty 13.00.04 – theory and methods of professional education. – National Pedagogical Dragomanov University, Kyiv, 2020.

The purpose of the study is to substantiate the theoretical and methodological principles, development and experimental verification of the model and methods of organizing the educational and scientific process of training future economists for entrepreneurship in higher education institutions.

The dissertation provisions, which most reveal the novelty of the study, are that: *for the first time* theoretical and methodological principles of professional development of competence for business in future economists in the educational and scientific process of higher education institutions focused on ensuring economic security of banking have been formulated and theoretically substantiated; the structural and logical scheme of the socio-economic order for the training of future banking economists for business has been *developed* and substantiated; organizational and pedagogical conditions of socio-economic orientation of professional training of highly qualified economists; model of organizing the educational and scientific process of professional training of future banking economists for entrepreneurship; the method of organizing the educational and scientific process of professional training of banking economists for entrepreneurial activity has been *improved; substantiated, developed and verified* by the expert system of questionnaires and scores the effectiveness of the developed model.

The practical significance of the results of the study is the introduction of the educational and content module on "Economic security and state regulation of banking quality" and the special course of "Organization of the training of economists" in various areas of training of future economists with components of

systematic analysis of economic and international security, business economics and analytics of banking, general and applied economics, business and commercial activities, social economy and financial security of banking for strategic management of socio-economic development of the state and in the transnational interaction of professional training of economists to develop entrepreneurship.

The introduction substantiates the relevance and feasibility of the dissertation, highlights its relationship with scientific programs, plans, topics, defines the purpose, objectives, object and subject, research methods, reveals the scientific novelty, theoretical and practical significance of the work, determines the personal contribution of the applicant for the scientific degree in published works, provides information on testing and implementation of research results, publications, outlines the structure and scope of the dissertation.

Section One, "Theoretical and Methodological Principles of Training Future Economists for Effective Banking", explains the conceptual and categorical apparatus of the scientific problem of professional training of future economists with competencies for entrepreneurial activity, substantiates the semantics of professional and pedagogical training of future economists for business activities, principles of organization of the system of professional training of future banking economists.

Section Two, "Methods of Organizing the Educational and Scientific process of Professional Training of Future Banking Economists for Business", systematizes the organizational and methodological features of professional training of future banking economists, reveals the methodological content of the educational and scientific process of training of future banking economists competencies for entrepreneurial activity and singles out the technologies of professional training of future banking economists with competencies for entrepreneurial activity.

Section Three develops and verifies the project model of organizing educational and scientific process of professional training of future economists. The credibility of the experimental data is confirmed using the Laplace formula. The obtained data with the probability of $P_n(K)P_n(K) = 0,96$ enabled the confirmation of the effectiveness of the developed method and model, as the obtained value lies in the

range of statistical significance $0,91 \leq P_n(K) P_n(K) \leq 1$. Therefore, according to the probability theory, their relevance and effectiveness have been confirmed experimentally.

Key words: organization of educational and scientific process, professional training of future economists, banking, business, theory and methods of vocational education, economic security.

СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ ЗДОБУВАЧА ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Статті у наукових фахових виданнях України

1. Кліпа Ю. Актуальні дослідження професійної підготовки студентів-економістів. *Наукові записки НПУ імені М.П. Драгоманова: збірник наукових статей. Серія: Педагогічні науки*. Київ, 2017. Вип. СXXXVI (136). С. 107–119.
2. Кліпа Ю. Особливості актуалізації досліджень гуманітарних наук з підготовки студентів-економістів. *Наукові записки НПУ імені М.П. Драгоманова: збірник наукових статей. Серія: Педагогічні науки*. Київ, 2017. Вип. СXXXV (135). С. 139–151.
3. Кліпа Ю. Практика як складова підготовки майбутніх економістів до професійної діяльності. *Педагогічний часопис Волині: науковий журнал*. Луцьк, 2017. Вип. 4(7)/2017. С. 72–77.
4. Кліпа Ю. Дистанційне навчання як форма професійної підготовки майбутніх економістів. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету імені Т.Г. Шевченка. Серія: Педагогічні науки*. Чернігів, 2017. Вип. 149. С. 171–175.
5. Кліпа Ю. Особливості застосування технологій з професійної підготовки майбутніх економістів. *Збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини*. Умань, 2017. Вип. 2. Ч. 1. С. 192–199.
6. Кліпа Ю. Педагогічні етапи готовності економістів-підприємців до професійної освіти. *Педагогічна освіта: теорія і практика: збірник наукових праць Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка*. Кам'янець-Подільський, 2018. Вип. 24 (1-2018). Ч.1. С. 120–126.
7. Кліпа Ю. Специфічні особливості професійно-педагогічної підготовки економіста-підприємця. *Педагогічні науки: науковий журнал*. Полтава, 2018. Вип. 71. С. 87–93.

**Статті у зарубіжних наукових періодичних виданнях і виданнях,
вднесених до міжнародних наукометричних баз даних**

8. Кліра Ю. Структура професійної підготовки студентів і підприємців у контексті європейської інтеграції = Structure of professional preparation of students and entrepreneurs in the context of European integration. *European journal of education and applied psychology. Scientific journal*. Vienna, 2018. № 3. P. 36–39. (зарубіжне видання Австрії, що внесено до міжнародної наукометричної бази: *Index Copernicus*).

9. Кліра Ю. Компетентнісний підхід в професійній освіті сучасного економіста-підприємця = Competency-based approach to professional preparation of modern economist and entrepreneur. *East European science journal*. Poland, 2018. № 5 (33). P. 27–30. (зарубіжне видання Польщі, що внесено до міжнародної наукометричної бази: *Index Copernicus*).

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації

10. Кліпа Ю. До питання про навчання студентів непедагогічних спеціальностей засобами on-line підготовки. *Інноваційні методи та технології підготовки фахівців соціальної сфери: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції*. Київ, 30 листопада 2016. С. 23–24.

11. Кліпа Ю. Оптимізація професійної підготовки студентів під час самостійної роботи. *1-th European conference on Education and Applied Psychology/ Proceedings of the Conference (October 15, 2017)*. Premier Publishing s.r.o. Vienna Prague, 2017. P. 13–16.

12. Кліпа Ю. Сучасні основи навчання студентів засобами ON-LINE у вищій школі. *Нові концепції викладання у світлі інноваційних досягнень європейської дидактики вищої школи: матеріали Міжнародної науково-методичної конференції*. Київ, 30–31 жовтня 2017. С. 260–262.

13. Кліпа Ю. До питань про практику як навчальну форму професійної підготовки майбутніх економістів. *Проблеми реформування педагогічної науки*

та освіти: матеріали науково-практичної конференції. Херсон, 1–2 грудня 2017. С. 103–104.

14. Кліпа Ю. Підготовка майбутніх економістів в європейському контексті. *Ключові питання наукових досліджень у сфері педагогіки та психології у XXI ст.: збірник тез наукових робіт учасників міжнародної науково-практичної конференції*. Львів, 26-27 січня 2018. Ч. 2. С. 7–10.

15. Кліпа Ю. До питання про інформаційно-освітній етап підготовки економістів до професійної роботи. *Вплив досягнень психологічних і педагогічних наук на розвиток сучасного суспільства: збірник тез міжнародної науково-практичної конференції*. Харків, 9-10 березня 2018. С. 40–44.

16. Кліпа Ю. До питання про компетентнісний підхід у професійній освіті економістів-підприємців банківської справи. *Пріоритети розвитку педагогічних та психологічних наук у XXI столітті: збірник наукових робіт учасників міжнародної науково-практичної конференції*. Одеса, 16-17 березня 2018. С. 77–78.

17. Кліпа Ю. До питання про індивідуальний та контрольний етапи підготовки студента-економіста. *Теорія і практика освіти в сучасному світі*. Матеріали IV Міжнародної науково-практичної конференції. Дніпро, 30–31 березня 2018. С. 56–59.

18. Кліпа Ю. До питання про вирішення професійно-освітніх проблем у підготовці майбутніх економістів-підприємців. *Економічні, політичні та культурологічні аспекти європейської інтеграції України в умовах нових глобалізаційних викликів: матеріали доповідей Міжнародної науково-практичної конференції*. Ужгород, 16–17 квітня 2018. С. 402–404.

19. Кліпа Ю. Професійно-освітня підготовка економістів-підприємців як новий шлях до європейського співтовариства. *Педагогіка та психологія: виклики і сьогодення: матеріали міжнародної науково-практичної конференції ГО «Київська наукова організація педагогіки та психології»*. Київ, 4-5 травня 2018. С. 44–45.

20. Кліра Ю. Про структуру професійної підготовки економістів до підприємницької діяльності = About structure of professional preparation of economists to entrepreneurial activity. *International scientific conference The Formation of a Modern Competitive Environment: Integration and Globalization*, Part II, May 25, 2018. Greenwich, UK: Baltija Publishing. P. 147–149.

21. Кліра Ю. Про зміст професійної підготовки студентів, майбутніх економістів до підприємницької діяльності = About the content of professional preparations of students, future economists, to entrepreneurial. *The 2-nd International youth conference «Perspectives of science and education»* (June 10, 2018) Slovo/Word, New York, USA. 2018. P. 31–34.

22. Кліпа Ю. Деякі аспекти підготовки майбутніх економістів до професійної діяльності. *Проблеми забезпечення ефективного функціонування та стабільного розвитку банківської системи та економіки: тези доповідей учасників VIII Всеукраїнської науково-практичної конференції студентів, аспірантів та молодих вчених ДВНЗ «Університет банківської справи»*. Київ, 2018. С. 327–330.

23. Кліпа Ю. До питання про основні складові професійної підготовки економістів-підприємців. *Психологія та педагогіка: необхідність впливу науки на розвиток практики в Україні: збірник тез наукових робіт міжнародної науково-практичної конференції*. Львів, 22-23 лютого 2019. Ч. 1. С. 75–76.

24. Кліра Ю. Питання про напрями застосування професійних та педагогічних знань випускниками банківських університетів = To the question about directions of professional and pedagogical knowledge application by graduates of banking universities. *III International Scientific Conference Modern Transformation in Economics and Management: Conference Proceedings*, Part II March 29th, 2019. Klaipeda, Lithuania: Baltija Publishing. P. 131–133.

ЗМІСТ

	Стор.
АНОТАЦІЇ	2
ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ	12
ВСТУП	13
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ТА МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ЕКОНОМІСТІВ ДЛЯ ЕФЕКТИВНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БАНКІВСЬКОЇ СПРАВИ	21
1.1. Понятійно-категоріальний апарат наукової проблеми професійної підготовки майбутніх економістів з компетентностями для підприємницької діяльності	21
1.2. Специфіка професійно-педагогічної підготовки майбутнього економіста для підприємницької діяльності..	44
1.3. Системний аналіз підходів та принципів організації системи професійної підготовки майбутніх економістів банківської справи	61
<i>Висновки до першого розділу</i>	91
РОЗДІЛ 2. МЕТОДИКА ОРГАНІЗАЦІЇ ОСВІТНЬО-НАУКОВОГО ПРОЦЕСУ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ЕКОНОМІСТІВ БАНКІВСЬКОЇ СПРАВИ ДЛЯ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	95
2.1. Організаційно-методичні особливості професійної підготовки майбутніх економістів банківської справи	95
2.2. Методологічний зміст професійної підготовки майбутніх економістів банківської справи з компетентностями для підприємницької діяльності	131
2.3. Технології професійної підготовки майбутніх економістів банківської справи з компетентностями для підприємницької діяльності.....	176
<i>Висновки до другого розділу</i>	199

РОЗДІЛ 3. РОЗРОБЛЕННЯ ТА ВЕРИФІКАЦІЯ ПРОЕКТОВАНОЇ МОДЕЛІ ОРГАНІЗАЦІЇ ОСВІТНЬО-НАУКОВОГО ПРОЦЕСУ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ЕКОНОМІСТІВ.....	202
3.1. Проектування моделі організації освітньо-наукового процесу професійної підготовки майбутніх економістів банківської справи для підприємництва.....	202
3.2. Ефективність методики та моделі організації освітньо- наукового процесу професійної підготовки майбутніх економістів	222
3.3. Експертне оцінювання моделі організації освітньо- наукового процесу професійної підготовки майбутніх економістів банківської справи для підприємницької діяльності	237
<i>Висновки до третього розділу.....</i>	244
ВИСНОВКИ.....	248
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	254
ДОДАТКИ.....	286

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ

ЗВО – Заклад вищої освіти (вищий навчальний заклад)

ЄС – Європейський союз

ДВНЗ – Державний вищий навчальний заклад

КЗПО – Комунальний заклад позашкільної освіти

ВП – Відокремлений підрозділ

ІКТ – Інформаційно-комунікаційні технології

НБУ – Національний банк України

ВВП – Внутрішній валовий продукт

МОП – Міжнародна організація праці

АСК – Автоматизовані системи контролю

ІС – Інформаційні системи

ІБ – Інформаційні бази

ЕБП – Економічна безпека підприємства

ЕБД – Економічна безпека держави

СЕБ – Соціально-економічна безпека

СОТ – Світова організація торгівлі

ІТ – Інформаційні технології

ISO – Міжнародна організація зі стандартизації (з англ. – International Organization for Standardization)

ДК – Державний класифікатор

КВЕД – Класифікація видів економічної діяльності

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Актуалізація концепту економіки знань обумовлена формуванням економічних умов та відповідним станом економіки підприємництва, що забезпечують поширення та застосування сучасних наукових знань для зростання, нарощення конкурентоспроможного інтелектуального потенціалу як академічної спільноти, так і держави та суспільства в цілому. Концепт економіки знань передбачає збагачення усіх сфер, видів і секторів економічної, соціальної, природоохоронної та політичної діяльності сучасними знаннями міждисциплінарних галузей наук, забезпечує добробут націй і учасників економічних процесів у сфері освіти, науки та інноватики. Економіка знань одночасно застосовує знання в різночинних фундаментально- та конкретно-методологічних формах, а також створює їх у вигляді науково-технічної продукції, освітньо-наукових, сервісних (консалтинг, екстеншин) послуг, науково-освітніх продуктів, конструктів, корисних моделей та академічних праць. Наукові знання, імплементовані в суспільну архітектоніку соціуму, синергетично поєднують інформацію, цифровізацію й аксіологічні установки, здатність людського потенціалу засвоювати та відтворювати змістовно-сміслові моделі у соціокультурних формах інституційної організації освітньо-наукових систем. Дуальність феномену культури наукових знань характеризується класифікаційними ознаками та закономірностями біо-соціального розвитку, узгодженими із глобальним процесом наукового пізнання та синергетично синтезованими академічним культурпотенціалом форм організації та осмисленого сприйняття дійсності навколишнього середовища через гармонізацію освітньо-наукового процесу професійної підготовки майбутніх фахівців сфери економічної безпеки банківської справи для розвитку підприємництва в Україні.

Модернізаційні зміни трансформації систем професійної підготовки висококваліфікованих кадрів і майбутніх економістів, зокрема на сучасному етапі цивільного розвитку відображені у концепціях «Економіки, заснованої на

знаннях» (з англ. – Know- ledgebase economy), «Суспільства знань» (з англ. – Knowledge sociaty) як «економіки знань» та «інтелектуальної економіки».

Науково-теоретичним підґрунтям для дослідження стратегем економіки знань професійної підготовки майбутніх фахівців і гармонізації освітньо-наукового процесу забезпечення конкурентоспроможності висококваліфікованих фахівців зі економічної безпеки вважають доробки, відповідно в ланцюгу викладення Д. Белла, М. Кастельса, Д. Куа, Р. Круфорда, Г. Сакайї, Дж. Ходжсона, А. Гальчинського, В. Гейця, А. Кінаха, В. Семиноженко; застосування методів економічного управління системами об'єктів управління – С. Будаговською, О. Кілієвичем, М. Павловським, О. Падалка; механізмів економічної безпеки – О. Беляєва, М. Диби, В. Кириленко. Аналіз психолого-педагогічної літератури свідчить, що наукові проблеми професійної підготовки майбутніх економістів для підприємницької діяльності ґрунтуються на положеннях і висновках наступних концепцій: фундаментально-філософської освіти (В. Андрущенко, Б. Бернштайн, О. Шпенглер, А. Ярошенко та ін.), концепції професійної підготовки (А. Алексюк, Н. Дем'яненко, О. Васюк, В. Євдокимов, В. Козаков, Т. Крилова, В. Кузь, В. Лозовецька, Л. Нічуговська, Н. Ничкало, В. Олійник, П. Підкасистий, О. Романовський, Л. Сущенко, В. Сиротюк, О. Ярошенко), дидактичних концепцій (В. Бондар, Л. Вовк, І. Шапошнікова), економіко-педагогічних концепцій модернізації освітнього процесу викладання економічних дисциплін (Л. Коновалова), аналіз чинників економічної соціалізації особистості для професійного становлення (Н. Левицька) та інших учених. Дослідженню проблеми формування професіоналів, які інноваційно вирішують завдання присвячені роботи у аспектах: методологічні засади сучасної філософії освіти (І. Зязюн, В. Кремень); теорії неперервної професійної освіти (С. Гончаренко, Р. Гуревич, А. Гуржій, М. Корець, В. Поліщук); теоріям – компетентнісного підходу (В. Байденко, Н. Бібік, Е. Зеєр, О. Пометун), діяльнісного підходу до освітнього процесу (Б. Ананьєв, Є. Берн, Л. Виготський, Н. Гришина, Г. Костюк, О. Леонтєв, Л. Макаренко, О. Матвієнко, С. Рубінштейн).

Дослідження першоджерел із вітчизняної та зарубіжної теорії, методики та практики професійної підготовки майбутніх економістів банківської справи дає підстави для виокремлення наявних **суперечностей** між: державними вимогами щодо підготовки конкурентоспроможних економістів банківської справи та недостатнім рівнем їх фахової компетентності для економічної безпеки підприємницької діяльності; соціо-економічним замовленням щодо модернізації освітньо-наукового процесу зі традиційним науково-методичним забезпеченням професійної підготовки майбутніх економістів банківської справи та необхідністю європеїзації, транскордонної імплементації систем освіти, науки та інноватики; класичною методикою організації освітньо-наукового процесу професійної підготовки та неузгодженістю її змісту у чинних програмах змістових освітніх модулів згідно глобальних викликів економічної безпеки.

Актуальність проблеми, її важливість та необхідність розв'язання цих суперечностей і зумовили вибір теми дисертаційного дослідження **«Професійна підготовка майбутніх економістів банківської справи для підприємницької діяльності»**.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дослідження виконано відповідно до теми зведеного плану НДР сфери освіти «Теоретичні та методичні основи формування системи післядипломної освіти на засадах сталого розвитку» (ДРК№ 0117U004914) та «Теорія і технологія навчання у системі професійної освіти» (ДРК № 0115U000552).

Тема дисертаційної роботи затверджена Вченою радою Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова (протокол № 11 від 23 лютого 2016 року).

Мета дослідження полягає у обґрунтуванні теоретико-методичних засад, розробленні та експериментальній перевірці моделі та методики організації освітньо-наукового процесу професійної підготовки майбутніх економістів для підприємницької діяльності у закладах вищої освіти.

Відповідно до мети визначено **завдання дослідження**:

1. здійснити аксіологічний аналіз понятійно-категоріального апарату наукової проблеми потреби професійної підготовки майбутніх економістів з компетентностями для підприємницької діяльності у філософській, психолого-педагогічній, науково-методичній та економічній літературі;

2. встановити специфіку та проаналізувати підходи й принципи до організації освітньо-наукового процесу професійної підготовки майбутніх економістів для підприємницької діяльності у ЗВО на основі інституційного та системного аналізу;

3. розробити та науково обґрунтувати методика організації освітньо-наукового процесу професійної підготовки майбутніх економістів банківської справи для підприємницької діяльності зі застосуванням портфельного та причинно-наслідкового підходів;

4. обґрунтувати, розробити та верифікувати модель організації освітньо-наукового процесу професійної підготовки майбутніх економістів банківської справи з компетентностями для підприємницької діяльності;

5. експериментально перевірити ефективність моделі та методики організації освітньо-наукового процесу професійної підготовки майбутніх економістів для підприємницької діяльності у ЗВО з експертним оцінюванням.

Об'єкт дослідження – освітньо-науковий процес професійної підготовки майбутніх економістів у ЗВО.

Предмет дослідження – зміст, форми, методи організації освітньо-наукового процесу професійної підготовки майбутніх економістів у ЗВО для підприємницької діяльності.

Для розв'язання поставлених завдань на різних етапах дослідження використовувалися **методи**: *загальні теоретичні* – теоретико-методологічний аналіз наукової літератури з проблем структурування освітньо-наукового процесу професійної підготовки майбутніх економістів для підприємницької діяльності; класифікація та систематизація теоретичних даних практично-корисного досвіду для встановлення особливостей підготовки; *спеціальні теоретичні методи аналізу* – аксіологічний та інституційний; системний,

портфельний та причинно-наслідковий; проблемний; прогностичний та аналіз ефективності забезпечують досягнення цілей (теоретичних і методичних засад підготовки економістів; характеристики понятійно-категоріального апарату педагогічного дослідження, специфіки, підходів та принципів фахової підготовки, розробки методики та проектування моделі організації процесу, педагогічний експеримент, перевірка ефективності моделі та методики); *організації процесу підготовки за видами діяльності*: пізнавальної, навчально-дослідної, науково-методичної, випробувально-пошукової, технологічної, інструментально-практичної, стажування; *пізнавально-діяльнісні*: стимулювання, інтерактивно-ситуаційні, джерельності інформації, логіки пізнання та сприйняття, моніторингового контролю та самоконтролю, бінарні комбіновані; *емпіричні методи та методики дослідження*: діагностичний, спостереження, бесіди, інтерв'ювання, анкетування (закрите, відкрите, вибіркове); науковий експеримент (етапи – діагностико-мотиваційний, скринінговий, констатувальний, формувальний, результативний); *статистичної обробки даних*, що забезпечили достовірність результатів дослідницької діяльності.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що *уперше* сформульовано та теоретично обґрунтовано теоретико-методичні засади професійного формування компетентності для підприємницької діяльності у майбутніх економістів в освітньо-науковому процесі ЗВО орієнтованих на гарантування економічної безпеки банківської справи; *розроблено* та обґрунтовано структурно-логічну схему соціально-економічного замовлення на підготовку майбутніх економістів банківської справи для підприємницької діяльності; організаційно-педагогічні умови соціально-економічного спрямування професійної підготовки висококваліфікованих економістів; модель організації освітньо-наукового процесу професійної підготовки майбутніх економістів банківської справи для підприємництва; *удосконалено* методику організації освітньо-наукового процесу професійної підготовки економістів банківської справи для підприємницької діяльності; *обґрунтовано*,

розроблено та верифіковано за експертною системою анкетування та бального оцінювання ефективність розробленої моделі.

Практичне значення одержаних результатів дослідження полягає у впровадженні освітньо-змістового модулю з «Економічної безпеки та державного регулювання якості банківського сервісу» та спецкурсу «Організація процесу професійної підготовки економістів» у різних напрямках професійної підготовки майбутніх економістів зі складовими системного аналізу якості економічної національної та міжнародної безпеки, бізнес-економіки та аналітики банківської справи, загальної та прикладної економіки, підприємницько-комерційної діяльності, соціальної економіки та фінансової безпеки банківської справи для стратегічного управління соціально-економічним розвитком держави та у транснаціональній взаємодії професійної підготовки економістів з метою розвитку підприємництва.

Основні положення та результати дослідження **впроваджено** у освітній процес Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова (акт впровадження № 07-10/1286 від 10.01.2020 р.), ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника» (довідка впровадження від 21 січня 2020 року № 01-23/18), Хмельницький інститут соціальних технологій ВНЗ «Відкритий міжнародний університет розвитку людини «Україна» (довідка впровадження від 28.01.2020 р. № 6/1), Навчально-науковий професійно-педагогічний інститут УПА (довідка впровадження від 24.01.2020 р. № 106-68-031), Національний університет біоресурсів і природокористування України ВП «Ніжинський агротехнічний коледж» (довідка впровадження від 05 березня 2020 року №117/14), КЗПО «Обласний екологічно-натуралістичний центр» Житомирської обласної ради (довідка впровадження від 24.01.2020 р. № 9/1), Класичний приватний університет (довідка впровадження від 12.01.2020 р., № 78/03).

Особистий внесок дисертанта щодо здобуття наукових результатів дослідження, поданих в одноосібних публікаціях полягає у: актуалізації компетентнісного підходу для обґрунтування та представлення структури

професійної підготовки майбутніх економістів-підприємців в умовах європейської інтеграції та питаннях дослідження інформаційно-освітнього етапу підготовки економістів [8, 1, 9, 19, 15] та її гуманітаризації [2] в тому числі фахівців з банківської справи [16] з виокремленням пріоритетних наукових досліджень у сфері педагогіки та психології [14], вивченні можливостей підвищення ефективності дистанційної освіти здобувачів у транскордонній практиці [4], виокремленні етапів готовності та особливостей професійно-педагогічної підготовки економістів-підприємців [6, 7] зі практичною складовою [3, 13], обґрунтуванні та впровадженні освітніх технологій [5] забезпечення змісту та його компонентів у підготовці майбутніх економістів до підприємницької діяльності [20, 21, 23]; індивідуального та контрольного етапів [17], вирішення професійно-освітніх проблем [18], сучасних основ навчання студентів засобами on-line [10, 12], проблем забезпечення ефективності розвитку банківської системи для підприємців [22, 24], оптимізації підготовки [11].

Апробація результатів дисертації. Основні положення та результати дисертаційного дослідження висвітлено й обговорено на науково-практичних конференціях, зокрема, *міжнародних*: «Проблеми реформування педагогічної науки та освіти» (Херсон, 2017), «Пріоритети розвитку педагогічних та психологічних наук у XXI столітті» (Одеса, 2018), «Ключові питання наукових досліджень у сфері педагогіки та психології у XXI ст.» (Львів, 2018), «Вплив досягнень психологічних і педагогічних наук на розвиток сучасного суспільства» (Харків, 2018), «Теорія і практика освіти в сучасному світі» (Дніпро, 2018), «Економічні, політичні та культурологічні аспекти європейської інтеграції України в умовах нових глобалізаційних викликів» (Ужгород, 2018), «Perspectives of science and education» (New York, USA, 2018), «The Formation of a Modern Competitive Environment» (Greenwich, United Kingdom, 2018), «Modern Transformation in Economics and Management» (Klaipeda, Lithuania, 2019), «Психологія та педагогіка: необхідність впливу науки на розвиток практики в Україні» (Львів, 2019); *всеукраїнських*: «Інноваційні методи та технології

підготовки фахівців соціальної сфери» (Київ, 2016), «Нові концепції викладання у світлі інноваційних досягнень європейської дидактики вищої школи» (Київ, 2017), «Педагогіка та психологія: виклики і сьогодення» (Київ, 2018), «Проблеми забезпечення ефективного функціонування та стабільного розвитку банківської системи та економіки» (Київ, 2018).

Публікації. Основні теоретичні та практичні результати здійсненого дослідження відображено у 24 публікаціях, серед них 7 статей у наукових фахових виданнях України у галузі педагогіки; 2 статті у зарубіжних наукових періодичних виданнях і виданнях, віднесених до міжнародних наукометричних баз даних; 15 тез і матеріалів доповідей апробаційного характеру.

Структура й обсяг роботи. Дисертація складається з анотації українською й англійською мовами, вступу, трьох розділів, висновків до розділів, загальних висновків, списку використаних джерел (272 найменування), 6 додатків, 13 таблиць і 6 рисунків. Загальний обсяг дисертації становить 297 сторінок, серед них 170 – основний текст.

РОЗДІЛ 1.

ТЕОРЕТИЧНІ ТА МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ЕКОНОМІСТІВ ДЛЯ ЕФЕКТИВНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БАНКІВСЬКОЇ СПРАВИ

1.1. Понятійно-категоріальний апарат наукової проблеми професійної підготовки майбутніх економістів з компетентностями для підприємницької діяльності

Сучасна економіка України потребує фахівців європейського типу, які мають оволодіти інформацією, знаннями, уміннями та навичками на рівні світових вимог. Головною метою фахівця економіста як підприємця модернізованого типу за виробничим призначенням є задоволення різносторонніх потреб людини. Людина зі своїми потребами як суб'єкт функціонування видів економічної діяльності та як майбутній фахівець підприємницького сервісу виступає одночасно – природною та кінцевою метою суспільного розвитку, через забезпечення зростання добробуту й одночасно головним чинником його формування. Потреби підприємця та майбутнього фахівця у сфері економіки мають бути взаємозискові, оскільки створюється сукупна єдність суспільних потреб, які об'єднують людство, не залежно, до якої категорії населення відноситься особа – здобувач освіти.

Для вирішення завдання дисертаційного дослідження у межах застосування аксіологічного аналізу здійснено теоретико-методичне дослідження понятійно-категоріального апарату наукової проблеми потреби професійної підготовки майбутніх економістів з компетентностями для підприємницької діяльності у філософській, психолого-педагогічній, науково-методичній та економічній літературі.

Підготовка майбутніх економістів банківської справи для підприємництва є науковою проблемою. Знаними фахівцями вітчизняної науки є педагогі-

дослідники – Н. Ничкало [173], О. Шпак [250], О. Дубасенюк [73] О. Падалка [184, 185] та інші.

Проблема модернізації освітньо-наукового процесу професійної підготовки фахівців майбутнього вимагає вивчення теоретичних та методичних засад підготовки майбутніх економістів для ефективного забезпечення банківської справи, оскільки у парадигмі освіти впродовж життя передбачено пролонгована професійна зайнятість. Сучасна молодь прагне здобути освіту та кваліфікації, які гарантують їй роботу не тільки в нашій країні як європейській державі, але й за рубежом. Потрібно оптимізувати професійну підготовку здобувачів освіти: розробити нові навчальні плани та програми, співвіднести з навчальними планами та програмами Європейського Союзу, зважаючи на інтереси майбутніх фахівців-економістів – стверджує Н.Ничкало [173, с. 203].

Дослідник історії та теорії педагогіки у напрямі економіко-педагогічної освіти О. Падалка, аналізуючи стратегію української освіти у контексті європеїзації, виділяє декілька проблем, які потребують нагального вирішення: обрання студентом світоглядної платформи, докорінне оновлення змісту освіти; утверджує превалюючу парадигму у професійній підготовці майбутніх фахівців, як перехід «від індустріальної до інформаційної цивілізації з осучасненням номенклатури професій» [184, 185].

Українська система освіти знаходиться на перехідному транскордонному модернізаційному етапі імплементації до європейської системи професійної підготовки здобувачів освіти. Фундаментальні та прикладні аспекти теорії та методики професійної освіти постають методологічним підґрунтям підготовки майбутніх економістів за різноплановими спеціалізаціями, профілями та інтересами, конкретизують професійну діяльність особистості з вищою освітою – підкреслює у своїх працях авторський колектив на чолі з О. Дубасенюк [196, с. 342].

Зазначимо, що здобуття вищої освіти у системі неперервної є траєкторією уможливлення успіху особистого майбутнього, тому її вважають вирішальною ланкою професійного формування та розвитку фахівця в

конкретних умовах стрімких тенденцій політичних умов та соціальних змін у закономірно перманентних умовах реалізації новітніх економічних технологій. У Законі України «Про вищу освіту» зазначається, що державна політика у сфері вищої освіти ґрунтується на декількох принципах, одним із яких є сприяння сталому розвитку суспільства шляхом підготовки конкурентоздатного людського капіталу та зі створенням умов для освіти протягом життя [82].

Нині відбувається ціленаправлена міждисциплінарна інтеграція спеціальностей, спеціалізацій, освітньо-професійних програм у професійній підготовці студентів у ЗВО. Встановлено, що вона полягає в узгодженості технічних – інструментально-сервісних та гуманітарних – психолого-педагогічних, суспільно-політичних – соціально-економічних, природничо-наукових – фундаментальних дисциплін спеціалізованих та професійно-орієнтованих у освітньо-науковому процесу професійної підготовки майбутніх економістів банківської справи. Доведено, що психолого-педагогічна та методична складова характерна у професійній орієнтації дисциплін. Вважаємо доцільним проаналізувати гуманітарні дисципліни, які враховує дане дослідження та завдяки яким у здобувачів освіти формується знання, уміння та навички, компетенції, необхідні для професійної діяльності, а саме для забезпечення сформованості та розвитку гуманітарно-гуманістичного ставлення до навколишнього середовища та осіб підприємців, яких обслуговує банківська сфера. Відомо, щоб бути підприємцем, потрібно мати корпоративно-операційні компетентності взаємодії з персоналом державних та корпоративних банків, толерантно управляти людськими ресурсами, кваліфіковано ставити та вирішувати організаційно-управлінські завдання, етично пояснювати, здійснювати нагляд щодо їх виконання, отже мати психолого-педагогічні компетентності виховного та наставницького характеру, які потенційно можуть бути долучені до підприємницької діяльності, що не є вираженою нормою для формалізації роботи фахівця-економіста банківської сфери. Успішність економістів, здатних здійснювати консалтингово-сервісну діяльність для розвитку підприємництва, обумовлена професійним володінням педагогічними

компетентностями (знаннями, навичками та вміннями) для застосовування їх у повсякденній роботі.

Економіст-дослідник Д. Насипайко, яка долучилася до формування методології функціонування людського капіталу указує на ряд питань корпоративних колективних взаємовідносин, які розкриті недостатньою мірою; підкреслює потребу у педагогічних дослідженнях і зокрема професійної освіти у розвитку економічної науки; наголошує на загальнодержавних проблемах у підготовці індивідуума до необхідності забезпечення професійної зайнятості та її пролонгування для майбутніх економістів. Широке коло економістів у наукових доробках окреслюють періоди виховання, загальної освіти, конкретизуючи формально важливі моделі життя людини [168, с.7–8].

Сучасні наукові знання та вміння професійного спрямування здобувають фахово-зорієнтовані та вмотивовані зацікавлені учасники освітньо-наукового процесу в ЗВО. Навчання на будь-якому етапі вищої освіти є відомим людським капіталом, набутим у молодому віці, як зазначив У.Черчіль «Університети – це скарбниця нації». Теоретична та практична підготовка у педагогічній взаємодії учасників освітньо-наукового процесу та представники зацікавлених сторін, задіяних у організації та модернізації економічних процесів держави постають суспільними чинниками, які забезпечують нарощення виробничо-технологічного, природоохоронного, соціально-економічного потенціалів розвитку та формують кадрову політику економічної сфери, банківської справи для розвитку підприємництва. Сприяють збільшенню обсягів виробництва й освіта, професійна підготовка, академічні надбання. Міждисциплінарний світогляд майбутніх кваліфікованих кадрів та їх поліінформованість у різних галузях економіки забезпечує формування інтелектуального капіталу, який приносить матеріальний зиск. Гнучкість інтелектуального капіталу з інформаційними ресурсами – акмеологічно та аксіологічно економічно цінні та використовуються з метою отримання доходу для забезпечення добробуту нації.

Сучасне суспільство є інформаційним та технологічно перманентно інтенсивно змінним. Як зазначає дослідник з політичної культури та ідеології А. Колодюк показники індексу електронної готовності України недостатньо втішні, хоча оволодіння електронними ресурсами починається змалечку; необхідно активізувати підготовку кадрових ресурсів, забезпечити ефективність цільових державних програм зі збереження та розвитку людського капіталу, знівелювати високі ризики інноваційної діяльності у сфері створення та «використання інформаційно-комунікаційних технологій; поліпшити несприятливий інвестиційний клімат, зупинити інертність державної політики, спрямованої на підтримку динамічного розвитку національного сегменту мережі Інтернет, яка б охоплювала всіх працездатних осіб» [126, с 18–19].

Сегментування формалізованої іміджевої інформації для підготовки економістів для підприємницької діяльності, у нашому випадку професійної, економічної та педагогічної дає змогу виділити кілька основних складових ЗВО, актуалізованих провідними науковими школами. Визначення університету як класичного у суспільній свідомості асоціюється із спадкоємністю академічних традицій у професійній підготовці та вихованні висококваліфікованих фахівців шляхом поєднання соціально-економічних, природничих, суспільно-політичних та гуманітарних знань. Статус національного підкреслює спрямованість закладу освіти на втілення загальнодержавних пріоритетів у процесі ствердження національної самосвідомості та самоідентичності. Використання академічного іміджу видатних випускників сприяє усвідомленню у здобувачів освіти перспектив особистісного професійного розвитку та самовдосконалення. Позиціонування університету як провідного регіонального ЗВО свідчить про його залучення до розв'язання актуальних регіональних проблем та проблем місцевого самоврядування територіальних громад на принципі субсидіарності, а відповідність світовим вимогам до якості освіти, науки та інноватики додає образу університету квалітологічних ознак сучасності з орієнтацією на засади сталості. Чим вищий професійний рівень майбутнього економіста, тим більше зростатиме академічний імідж нашої країни.

Оскільки реноме держави визначається рівнем професійної підготовки висококваліфікованих кадрів, а компетентні у сфері підприємництва економісти банківської справи є так званими іміджевими фахівцями, які забезпечують не лише зовнішні взаємовигідні зв'язки з іншими державами, але й формують академічне відношення зарубіжних партнерів до нашої країни. Заклади вищої освіти, які забезпечують професійну підготовку майбутніх економістів банківсько справи як указує А. Бахметьєва, є прямим віддзеркаленням іміджу та визнання престижності університету через призму професійного та соціального благополуччя майбутньої діяльності випускників. Для високого рейтингу ЗВО необхідно спрямовувати зусилля усіх видів інституційної діяльності насамперед на цільову аудиторію – студентство, професорсько-викладацький склад і співробітників, абітурієнтів та їх батьків, колег-освітян й науковців, випускників, керівників підприємств і установ, уряди та державні структури, міжнародних партнерів, засоби масової інформації [22, с. 328–332].

Зважаючи на значну кількість наукових досліджень, дисертаційних робіт, в яких розглядається проблема теорії та методики професійної підготовки майбутніх фахівців, необхідно зазначити, що відповідно до змін, які відбуваються в Україні, проблема спеціалізованої спрямованості підготовки майбутніх економістів потребує подальших розвідок та ґрунтовної розробки. У вітчизняних дослідженнях і зарубіжних не розкрито підготовку економістів, які навчаються банківській справі для підприємницької діяльності, тобто не розроблено структуру та не подано зі залученням системного й діяльнісного підходів для розв'язання досліджуваної проблеми професійної спрямованості; не висвітлено повною мірою можливостей академічних авторських курсів та елективних спецкурсів у формуванні в майбутніх економістів знань, умінь та навичок з підприємництва. Потребує також вивчення взаємопов'язаний комплекс методичних прийомів, засобів і форм організації освітньо-наукового процесу професійної підготовки економістів для підприємницької діяльності. Нині знання високорентабельні. Майбутні фахівці у пошуках роботи орієнтуються на матеріальний зиск еквівалентності здобутих знань, умінь і

навичок. Оприлюднені опитування випускники ЗВО засвідчують, що при пошуку майбутньої роботи, здобувачі освіти других-третьох курсів використовують як посередників батьків та рідню (майже 70 %), на четвертому курсі додатково використовують рекламні засоби та рекомендаційні відгуки знайомих (майже 90 %) і сто відсотків випускників – використовують web-сайти професійних рекрутингових компаній.

Досліджувані теоретичні засади підготовки фахівців банківської справи до майбутньої професійної діяльності спонукають до розгляду наукової проблеми всебічно під кутом зору педагогічної, філософської, економічної та психологічної літератури.

Професійна освіта економістів набуває нині багатозначного тлумачення, яке потрібно розкривати у широкому контексті взаємозв'язків фахової підготовки, теорії та методики професійної освіти, аналізу фундаментально-філософських та конкретно-наукових методологічних досліджень у сфері педагогіки вищої школи, філософії освіти, соціології, інформатики, психології, педагогіки. Проаналізувавши науковий пласт вище означених наук розтлумачимо визначення провідного терміну нашого дослідження.

Сучасна інформативність наукових знань про різнопланові механізми професійної освіти є актуальною філософською проблемою, оскільки поки що не знайдено балансу між їх кількістю у різних науках та визначено скільки їх має бути; скільки часу конкретно відводиться на знання про взаємини людини та навколишнього середовища, людини та соціуму, людини та професійних сфер працевлаштування, підготовку до майбутньої професії. Нині не достатньо розлого вивчені системи професійної підготовки економістів, зокрема банківської сфери та підприємництва у переважній більшості галузей науки, про що свідчить відсутність монографічних конкретно-наукових методологічних досліджень щодо організації освітньо-наукового процесу.

Професійна підготовка майбутніх економістів з точки зору педагогіки є: обов'язковою умовою трансформації глобалізаційних процесів у світі;

характеристикою зростання взаємозалежності, а отже і взаємовпливу політичних, соціальних, економічних, природоохоронних, інформаційних технологій та методологічних аспектів освітніх технологій професійної підготовки. У політичному сенсі професійна підготовка економістів як гуманістично спрямованих особистостей можлива тільки за умови глобальної реалізації концепції освіти для сталого розвитку та єдності екологічної, соціальної, економічної політик, включаючи освітню. Глобальна єдність міжнародних економічних трансформацій передбачає обмін інформацією, порозуміння між окремими індивідуумами та цілими суспільствами, запобігав війнам, а економічна інтернаціоналізація сприяє поширенню міжнародного розподілу праці, забезпечує впровадження нових цифрових технологій для формування безпеки й якості життя людської цивілізації. Хоча глобалізація ускладнює процес прийняття рішень, оскільки постала потреба враховувати стан зовнішнього світу та зовнішні інтереси, що особливо помітно під час різноманітних конфліктів економічних інтересів, коли виносити оптимальні політичні рішення потрібно оперативно. В тому числі глобалізація є культурним імперіалізмом економічної залежності слаборозвинених країн від високорозвинутих, обмежує їх свободу у прийнятті рішень, про що підкреслює О. Ваганова, науковий доробок якої присвячено питанням політичної культури та ідеології [41, с. 148–152].

Фундаментальні наукові дослідження з питань філософії освіти, освітньої політики та управління ЗВО, а також загально-педагогічні та історичні трактують завдяки фундаторам наукових шкіл В. Андрущенко та В. Бондаря, професійну освіту як відкриту систему та соціокультурну форму, яка знімає обмеження з індивідуума – пасивного споживача та сприяє самовизначенню власного місця в суспільстві відповідно до особистих потреб, вимог та індивідуальних якостей, здібностей, здатностей і спроможності до їх реалізації. Нова структура міжнародних рамок кваліфікацій враховує складові: предмет діяльності майбутнього, основні функції, що ним мають виконуватися, типові задачі професійної діяльності у системі вмінь щодо їх розв'язання та реалізації

компетентності. Освітньо-професійна характеристика в минулому, а нині освітня та освітньо-наукові програми моделюють підготовку фахівця [6, с. 14–16].

Польський дослідник у галузі філософії освіти Я. Войдила [52, с. 20–21] присвятив обґрунтуванню та особливостям підготовки інженерів тлумачення своєрідності побудови програм професійного формування у здобувачів ЗВО, що полягають у певній наступності елементів циклічності, яка будується від простого до складного з поглибленням і конкретизацією у кожному модулі вивчення (від цілого до конкретного). Дослідник стверджує, що перший крок з конкретного напряму освіти є рівнем, де професійна діяльність і технологія розкриваються в масштабі метасистеми. Другий крок – це відповідний рівень технічних та соціальних систем, яким повинен відповідати економічний стан країни. Третій крок визначає вивчення найбільш значущих для даної галузі підсистем професійної освіти. Завдяки такій поетапній освіті, підготовка має низку переваг, між знаннями встановлювався міцний зв'язок та реалізується формування у студентів професійних умінь та навичок.

У філософії освіти, зокрема О. Скубашевською, проаналізовано наукові дослідження з інноваційного розвитку освіти, стверджується, що існує нерозривний зв'язок філософії, освіти та економіки. Це демонструє позитивне вирішення питань з інтеграції проблематики дослідження зі тематичною сферою продукування економічних інновацій. Вона підкреслює, що у 1911 році американський вчений Й.Шумпетер увів поняття інновації в науку про економіку, а з середини ХХ століття його почали використовувати також і в освітній галузі [213, с. 3]. Учена стверджує, що згенеровані інновації в економічних дослідженнях все більше застосовуються у науках про освіту, тому похідні поняття з інноваційного розвитку освіти є цілком самодостатніми, терміни з інноваційного розвитку економіки є залежними від досліджень в освіті. Автор упевнена, що «в освіті інновації означають передусім максимальне наближення до її власного предмету – знань, тоді як з точки зору економіки

знання є, хоча й надзвичайно важливим, але все ж допоміжним чинником», на знаннях тримається увесь освітній процес у ЗВО [212, с. 30–37].

Інформаційно-техногенні історичні перетворення цивілізаційного характеру вимагають інтенсифікації нарощення економічного потенціалу з висококваліфікованим кадровим забезпеченням професійно підготовлених фахівців. Логічна трансформація спонукає до розширення амплітуди кваліфікаційних характеристик професій нового типу з універсалізацією компетенцій підготовки майбутніх економістів, здатних до застосування професійно-, загально- та спеціально-економічних, а також психолого-педагогічних компетентностей як нової умови на ринку праці. Набувають актуальності системно-аналітичні, соціально-економічні, стратегічні компетенції, які слід передбачити в освітньо-науковому процесі підготовки для економістів банківської справи у ЗВО, в тому числі врахувати компетенції професійної освіти для підприємництва. Модернізація професійної освіти у ЗВО у ринкових умовах економіки забезпечить підвищення рівня готовності майбутніх випускників до відповідального і свідомого вибору підприємницької діяльності, їх здатності до толерантного розв'язання складних ситуацій у роботі з людьми на основі набутих інформаційних знань з неоекономіки, управління суспільним розвитком, освіти, педагогіки, філософії.

Модернізована за європейськими ознаками професійна підготовка майбутніх економістів прискорить перебудову освітньо-наукового процесу ЗВО зі спеціалізаціями банківської справи та підприємництва. З точки зору практичної економіки А. Бойко стверджує, що базовим процесом розвитку системи освіти в сучасній Україні є перехід саме до ринкової модернізації освіти, яка здійснюється за ринковими законами, потребує введення нових управлінських структур, нових дисциплін, що сприятиме розвитку теорії освіти у системі ринкових трансформацій [31, с. 241–245]. Сучасний ринок швидко трансформує галузі виробництва, споживання, обміну та впливає на суспільні процеси, тому потрібні сучасні фахівці-економісти з пластичним інтелектом,

основою якого є науково-методичний комплекс поєднання економічних, освітньо-педагогічних, системно-аналітичних квалітологічних дисциплін.

Модернізована професійна освітня система з підготовки майбутніх економістів спирається на принципи ґрунтовного вивчення підприємництва, різноманітних форм власності, ринкового ціноутворення, договірних відносин між господарськими суб'єктами, обмеженого втручання держави в бізнесову діяльність. Не є винятком і система освіти у ЗВО банківського спрямування. Модернізація професійної підготовки поступово стає більш гнучкою, охоплює її цілком і повністю, підпорядковуючи європейським стандартам, обумовлює тенденції розвитку професійної підготовки економістів банківської справи для майбутньої професійної діяльності з сервісу підприємництва, як то консалтингу та дорадництва й економічної безпеки в цілому. Розгляд оновленої підготовки, стверджує А. Бойко, є актуальним і з точки зору розвитку теорії питання професійної підготовки й значимим із точки зору практики. При аналізі оновлених тенденцій на ринку економіки оновлюється і система освіти, що кристалізує взаємодію національної економіки з професійною освітою та іншими чинниками світової динаміки [32, с. 39–45].

Досліджуючи освітній простір як соціально-філософську категорію, С. Клепко підкреслює його значимість у порівнянні з іншими суспільними просторами: економічним, інформаційним, культурним, природоохоронним, політичним, соціальним. Науковець упевнений, що у минулому отримання вищої освіти було унікальним етапом становлення людини, а нині інформаційні технології уможливають віртуальне опанування компетентностями та здобуття основних, дотичних, перехресних кваліфікацій за рахунок мультидисциплінарності та інтеграції різних типів освіти (як то технічна освіта з гуманітарною складовою). Оскільки освіта є невід'ємною сферою суспільства, то оновлене, європеїзоване суспільство потребує нового історичного та логічного рівнів організації освітньо-наукового процесу професійної підготовки як умови формування єдиного простору освіти, науки й інноватики; вбачає цінність поняття освітнього простору в оновлені обсягу та змісту формальної

освіти, тому що професійна університетська освіта «це зв'язок з універсумом, який більше за освітні реалії» [99, с. 235–242].

Проблемам підготовки економістів частково присвячені праці Т. Глушко, яка розглядає економічні знання як елемент культурної спадщини, економічну свідомість як первинну економічну соціалізацію, що впливають на економічну поведінку та стиль економічної діяльності людини. Результатом первинної соціалізації суб'єкта економічної діяльності є набуття ним традиційного економічного знання, а результатом вторинної соціалізації – засвоєння елементів нетрадиційного економічного мислення, що стає основою формування нових методологічних напрямів педагогічного та економічного пізнання. Виокремлено економічну свідомість у двох рівнях – традиційному та нетрадиційному у контексті індивідуально-бізнесового спрямування [61, с. 71–74].

Сучасні філософи підтримують інтеграційні процеси не тільки у суспільстві, але й у підготовці студентів. Е. Смеричевський стверджує у своєму дослідженні, що феномен інтегративності – атрибут всього живого, а інформація виявляється на рівні самоорганізованих систем; при дослідженні розвитку стверджує, що інтеграція можлива тільки у тих соціумах, де мовами розвитку є свобода особистості, конкуренція, відсутність жорсткої централізації та можливість інноваційних видів діяльності людини [215, с. 241–248].

Завершуючи огляд досліджень з філософії, звернемось до праці А. Карся з філософії громадянського суспільства, автор підкреслює, що Г. Гегель визначав основною ознакою громадянського суспільства саме економічну сферу, яка забезпечує конкурентоздатність, гармонізує суперечку інтересів, а також забезпечує свободу людини, оскільки вона визначається розумом [92, с. 21]. Підтримують міжгалузеві взаємозв'язки наук дослідники полідисциплінарних спеціальностей філософсько-соціологічного та педагогічного характеру. Необхідність «перекладу» понять однієї галузі наук на інші призводить до більш переконливого мислення людини у суспільстві, отже і у професійній освіті наголошує С. Цимбал [238, с. 57–63].

Досліджуючи сучасні *соціологічні* праці, які стосуються розвитку професійної освіти у напрямі підготовки майбутніх економістів, виявлено, що випускники ЗВО змушені здійснювати кропіткий пошук реалізації кар'єрного зростання в ускладнених умовах конкуренції на сучасному ринку праці та її організації в умовах глобальних екологічних викликів (світова міграція, маргіналізація, тероризм, пандемія тощо), чим і обумовлена непрогнозованість результатів соціальних опитувань. Інформація про майбутню кар'єру, власні здібності, сильні сторони майбутньої професійної діяльності допомагають випускникам цілеспрямовано готуватися до роботи, підкріплювати конкурентоздатність новими кваліфікаціями, які пролонгуються у формах організації неперервної освіти, забезпечення професійного розвитку, які сприяють можливостям комфортного і безпечного життя та виховання дітей; отриманню задоволення від роботи та різностороннього прогнозування майбутньої стратегії самовдосконалення [247, с. 213–218].

Проаналізувавши різні концептуальні здобутки учених-гуманістів, зокрема філософів, політологів, соціологів, встановлено, що професійна освіта, зокрема її основний компонент – сучасні наукові знання стають передумовою подальшого зростання особи як майбутнього фахівця, оскільки результат процесу пізнання дійсності, який відтворюється у свідомості людини у вигляді уявлень, понять, суджень, гіпотез, теорій, концепцій, принципів, законів, закономірностей тощо, перетворюється у власне, суб'єктивне надбання майбутнього фахівця, який набуває теоретико-практичного досвіду і розширює власні можливості досягнути нового рівня якості життя. Гуманітарні знання для студентів-економістів відіграють роль підґрунтя в отриманні психолого-педагогічних знань, важливих для соціалізації у суспільстві.

До теорії та методики професійної підготовки у ЗВО входять і психолого-педагогічні дисципліни. Для здобувачів освіти, майбутніх економістів у ЗВО викладають профільні педагогічні дисципліни у обмеженому обсязі, який не передбачає їх професійної орієнтованості та формування методики як навчання, так і дослідництва, а також без системного аналізу якості

складових середовищ (соціального, освітньо-наукового, політичного, економічного, безпеки), де незначний відсоток досліджень з проблематики методології системного управління в сфері освіти, науки й інноватики. Вважаємо, що при недостатньому об'ємі викладання психолого-педагогічних дисциплін, здобувачі освіти знаходяться у некомфортних, неформалізованих з точки зору організації освітньо-наукового процесу умовах самостійного поглиблення знань. Уведення авторських курсів, елективних спецсемініарів з професійної освіти для майбутніх економістів банківської справи з компетентностями для підприємницької діяльності є наразі актуальним. Здобувачі освіти ЗВО не завжди з розумінням сприймають психолого-педагогічну підготовку як необхідну та за часту ставляться до неї формально. За таких обставин виправдовує себе пошук шляхів підвищення результатів навчання з цих дисциплін на думку О. Олексюка з «надання студентам додаткової спеціальності викладача (наприклад, економіки), яка підвищує їх конкурентоздатність на ринку праці» [176].

Провідні психологічні дослідження вказують на те, що сучасна молодь найбільше цінує матеріальне становище, що стосується і майбутніх економістів, адже займати престижне місце у суспільстві бажають 67,6 % студентської молоді як з'ясувала Л. Помиткіна. Професійна підготовка у студентів є на певному етапі їхнього становлення основною діяльністю, яка указує на прагнення досягнути високого фахового рівня [191].

Психолог В. Лагодзінська, підкреслюючи важливість формування психологічної готовності підприємців до майбутньої професії, вказує на наявність когнітивного компонента [139, с.329–338], який включає зміст, види та функції знань.

Дослідники напряму економічної психології працюють над інтеграцією дисциплін економічних та гуманітарних наук, а саме М. Бутко, А. Неживенко, Т. Пепа у наукових розробках розкривають педагогічні проблеми необхідності підготовки майбутніх економістів до прийняття організаційно-управлінських рішень, особливостей розподілу влади та повноважень у сферах виробництва,

бізнесу, освіти, науки та культури, розроблення науково обґрунтованих критеріїв та методів добору управлінських та економічних кадрів, здатних функціонально забезпечити досягнення засад економічної безпеки. З точки зору професійно-орієнтованих науковців-психологів дані аспекти можуть бути долучені до освітніх модулів спеціальних дисциплін, які забезпечують конкретно-наукову складову широкої амплітуди спеціальностей, як «професійна орієнтація». Стверджуючи важливість для економістів вивчення економічної психології, знаходимо у дослідників підтримку й педагогічних дисциплін, що пояснюється міждисциплінарністю зв'язків та логікою побудови економічної освіти, яка є системоутворюючою для основних ринків – праці, капіталу та виробництва [38, с. 20–21].

У фахівця економіста, якщо в ситуації підвищеної відповідальності у трудовій і навчальній діяльності виникають перенапруження та зміна мотивації, такий психологічний стан погіршує результат роботи як доводить М. Бутко. Помилки у діяльності призводять до емоційної напруги та тривоги, які позначаться на професійній поведінці та призводять до службових помилок фахівця. Освітні або педагогічні помилки пов'язані завжди з психо-емоційним станом та морально-етичним корпоративним середовищем професійної діяльності майбутнього економіста. Психологи-економісти виділяють наріжність базових емоцій, які вважаються фундаментальними, якщо вони мають власний механізм виникнення та виражається особливими мімічними та пантомімічними засобами (як вроджені); до них відносять (за К. Ізардом) – інтерес-хвилювання – позитивна емоція, яка мотивує навчання, розвиток навичок та вмінь, активізує процеси пізнання, стимулює допитливість [38, с. 28–29].

Досліджуючи праці психологів Л. Помиткіної та Д. Помиткіна з психологічної готовності студентів до професійного самовизначення та готовності приймати стратегічні рішення у майбутній діяльності, виявлено однастайність у твердженні щодо необхідності підготовки студентів до педагогічної діяльності як передумови прийняття важливих організаційно-

управлінських рішень забезпечення оптимального функціонування систем різного походження, рівня та призначення; дослідження пов'язується з необхідністю активного стану особистості, який викликає професійно зацікавлена вмотивована діяльність. Внаслідок такої активної діяльності поліпшується якість прийняття рішень у завданнях різноманітних професійних ситуацій. Педагогічні знання активують позитивні передумови до професійної діяльності, її регуляції, стійкості, ефективності. Тобто, досліджуючи в різноманітних напрямках зміст і структуру професійної готовності майбутніх фахівців до роботи, дослідники-психологи приходять до одного й того ж висновку: вона виражає сутність спрямованості індивіда на майбутню діяльність [193, с.89–98].

Професійна готовність до компетентної у сферах зайнятості діяльності є не тільки станом дорослої людини, а й стійкою характеристикою майбутнього професіонала. Психологи визнають, що розглядати структуру професійної готовності студентів до педагогічної діяльності у майбутній роботі необхідно в єдності трьох прогнозованих компонентів мотиваційного, когнітивного та професійно-педагогічного, амплітуда яких та методологічне наповнення можуть бути удосконалені з точки зору перспектив впровадження стратегії сталого розвитку сфери освіти, науки й інноватики. Характеризуємо професійну готовність майбутніх економістів для підприємницької діяльності як алгоритмізовану організацію освітньо-наукового процесу цілісної єдності наскрізності, неперервності, наступності студентоцентрованої освіти для сталого розвитку на принципах глобалізації світового простору освіти, науки й інноватики, академічної мобільності та соціального виміру правових гарантій і технічного регулювання професійної освіти.

Аналізуючи дослідження у галузі гуманітарних наук щодо їх впливу на підготовку здобувачів освіти економічного спрямування у сфері банківської справи з компетентностями для підприємництва приходимо до висновку, що педагогічна наука, зокрема її професійна складова з теорії та методики підготовки фахівців, сприяє покращенню сформованості знань, умінь та

навичок, здатностей та спроможностей компетентнісного рівня реалізації. Взаємовплив філософських, політичних, соціологічних, педагогічних досліджень на професійну підготовку сприяє удосконаленню сформованості компетентності майбутніх економістів банківської справи.

Зазначимо, що у педагогічній науці, зокрема у ЗВО, здобувач освіти знаходиться в науково-пізнавально-діяльній середовищі, що обумовлює його когнітивну активність. Активність студента як зауважує І. Засядько є складною інтегральною категорією; активний при здобутті кваліфікації повинен мати мотивацію релевантності навчання, вміння мислити, мати гарну, треновану пам'ять, здібності до здобуття, засвоєння та усвідомлення сучасних наукових знань, волю та наполегливість, відображати та відтворювати набуті уміння, які згодом використає у власній професійній економічній діяльності. Дослідник під активністю студента розуміє «якість» його діяльності, яка й визначає особистісні результати навчання; аналіз характерних ознак пізнавальної активності студентів свідчить про необхідність її диференціації [85, с. 152–156].

Для підготовки майбутніх економістів навчально-пізнавальна діяльність має велике значення, від якої залежить якість релевантності: аліквотна компенсація з певною дельтою нарощення висхідного потенціалу матеріального зиску від виконання посадових обов'язків професійної діяльності та якісний соціальний рівень життя та безпеки фахівця. Оскільки навчально-пізнавальна діяльність має цілісну систему, яка чітко структурована і підпорядкована у структурно-організаційних елементах, динамічна та перманентна, іноді здатна до самоорганізації та самовдосконалення через реалізацію академічної спадщини потенціалу ЗВО, то дослідник виокремлює наступні важливі складові, які активізують мотиви у досягненні мети, засоби, методи та дають змогу здобути позитивну динаміку результативності сформованості майбутнього фахівця з компетентностями програмованої якості. Автор переконаний, що методологія формування змісту професійної підготовки прямо залежна від зовнішніх умов формування здобувачів освіти, а саме від

рівня професійної кваліфікації спроможності професійного розвитку та самовдосконалення сучасного педагога та його готовності до модернізації освітньо-наукового процесу в ЗВО. Дослідник І. Засядько підкреслює на важливості наповнення освітніх та освітньо-наукових програм портативного характеру підготовки та необхідності реконструкції матеріально-технічної бази ЗВО як визначних чинників забезпечення зацікавленості та рівня активності студента у навчанні та дослідництві з бажаною релевантністю професійної підготовки для майбутньої зайнятості [85, с. 152–156].

Звичайно, активність студентів поєднується з активізацією та розвитком сучасних наукових знань. У теорії та методиці навчання М. Баклановою виокремлені дидактичні основи активізації знань студентів; мають три підсистеми і включають психологічну підсистему, що передбачає діагностику психофізіологічних особливостей студентів, методичну підсистему, якою передбачено моніторинг загальних та окремих цілей навчання та управлінську, яка передбачає систему оцінювання навчання студентів. До психологічної системи нею віднесено архітектоніку освітньо-наукового процесу з активізацією пізнавальної діяльності студента. Одне з основних завдань навчання студентів економічних спеціальностей є формування у них умінь і навичок вирішення проблемних професійних завдань. До методичної додатково віднесено інтеграцію міждисциплінарності з реалізацією принципів проблемного, продуктивного, програмованого та евристичного навчання з добором інноваційних педагогічних технологій. До управлінської підсистеми віднесено методологію оцінювання та її практичний досвід [17, с. 31–37].

Дослідниця теорії формування системних знань Н. Кравець підкреслює, що саме передача сучасної наукової інформації та викладення змісту програмного навчального матеріалу повинні бути послідовними, а саме: подання інформації, засвоєння знань, набуття умінь та їх відображення у навичках, а саме від вивчення змісту інформації про методологічні знання в сучасній науці, визначення їх необхідної достатності, які сприяють формуванню системних знань та змісту програмного матеріалу, вивчення якого

доцільно здійснювати у взаємоузгодженій діяльності із засвоєнням структурно-логічних схем опису певних видів знань і структури, дозування відібраної професійно-орієнтованої інформації. Ці аспекти виокремлено в елементах інформації про методологічні знання: елементи «системної мови» (система, середовище-система, ціле-частина, підсистема, елемент) та «знання про знання» (види знань, структурно-логічні схеми опису видів знань (факту, поняття) та структуру системного пізнання світу, мета, значимість і можливості їх використання в навчальному процесі) [134, с. 34–35].

Укладачі теорії навчання І. Скларова виділяє наступні актуальні проблеми педагогічної науки: формування знань у процесі самостійної роботи, виокремлення та дослідження характерних особливостей знань: повнота, гнучкість та міцність, а також педагогічні умови їх набуття знань; підкреслюються важливі етапи керування процесом засвоєння знань: мотивація – знання – проектування уміння або дії – виконання таких дій на практиці – мислити вголос – доводити відповідність вимогам своїх дій та планувати індивідуальну роботу без моделей та схем [211, с. 131–135].

Управлінська підсистема як студентоцентрована згідно вимог Болонського процесу має здатність активізації потенціалу здобувача освіти, оскільки забезпечує рівноправне включення в організацію та управління освітньо-науковим процесом та врахуванням позиції студента щодо науково-методичної, інформаційно-аналітичної, практично-стажувальної професійної підготовки на основі всебічного охоплення можливостей фундаментальних та прикладних підходів, тенденцій та закономірностей принципів організації, планування сучасних форм і методів, специфікації внутрішніх і зовнішніх умов наукових досліджень з метою досягнення найвищої ефективності у теорії та методиці професійної освіти.

Управлінський компонент на думку С. Стрижак взаємопов'язаний з організаційним у підготовці здобувачів освіти для формування готовності студентів до майбутньої діяльності; передбачає інтегративність дисциплін, збільшення частини самостійної роботи, відповідність змісту науково-

методичної підготовки професійним завдання освіти, меті та вимогам суспільства на певному етапі, варіативність, врахування індивідуальних особливостей людини, реалізація професійно-педагогічної спрямованості навчання на засадах фундаментальності та безперервності [225, с. 201–203].

Актуальними для підготовки економістів І. Тимчук вважає, що гуманізація навчання здобувачів освіти у процесі фахової підготовки не лише дає змогу збереженню та розвитку гуманістичних цінностей – національних, європейських, транскордонних, які сприяють оволодінню майбутньою професією як потенційно можливим механізмом підготовки з орієнтацією на саморозвиток зі забезпеченням майбутньому фахівцю умов для удосконалення здібностей та поглиблення обізнаності, дотримання духовних та культурних цінностей. Майбутній фахівець з гуманістичними основами буде оточений такими ж гуманістами, які люблять суспільство, державу, працю, працюють на користь майбутнього; переконана, що гуманістично спрямовані майбутні фахівці зможуть вирішувати суспільні проблеми на основі наукового знання процесів, набутого практичного досвіду, керуючись загальнолюдськими гуманістичними ідеалами [230, с. 9–18].

Дослідники з теорії та методики професійної освіти М. Мельник та В. Солоненко стверджують, що під час проведення наукових конференцій відбувається активне науково-пізнавально-діяльнісне навчання сприймати, опрацьовувати інформацію, а також стратегічно мислити, приймаючи активну участь в обговоренні та дискусіях, оскільки обмін думками готує до спілкування під час майбутньої професійної роботи; встановлено, що освітньо-наукова організація процесу професійної підготовки теоретично та методично забезпечує систему виховання, естетику сприйняття довкілля, науково-пізнавальний світогляд здобувача освіти, здатність аргументовано доводити власні міркування на основі верифікації їх достовірності [158, с. 73–76].

Фахівець-дослідник сфери економічної освіти В. Мазурок доводить, що основними стратегічними напрямками розвитку та завданнями є економізація змістовно-методологічного наповнення загально-освітніх дисциплін та

впровадження стратегічних положень економічної освіти в різних напрямках галузей знань та рівнях організації освітньо-наукового процесу професійної підготовки; запровадження спеціальних курсів загальної та прикладної економіки та економічної безпеки; у спеціальній професійній підготовці в недержавних формах інституційної організації; економічна освіта й виховання здобувачів освіти педагогічних ЗВО; започаткування розлогіх освітніх та освітньо-наукових програм як основної підготовки, так і підвищення кваліфікації та перепідготовки державних службовців, керівного складу підприємств, організацій, установ, а також підприємців, які мають право і можливість вирішувати значущі проблеми у сфері практичної діяльності [154, с. 128–133].

Синхронізація наукових розвідок З. Варналія [40], О. Барановського [21], В. Сідорова та А. Медової [210], Н. Гончаренка [4], О. Маковоз [156], О. Луцишина [152] провідних учених у галузі економічних знань фінансової сторони діяльності банків та держави, а також у питаннях боротьби з бідністю в Україні, сприяє негативним явищам гальмування розвитку громадянина за умов модернізації освітньо-наукових систем національного масштабу та їх синергетичної взаємодії у регіональному та глобальному вимірі єдиного простору освіти, науки й інноватики (як то системи ENIC/NARİK – Національні та міжнародні реєстри світової стандартизації).

Академічний фундамент вищої освіти забезпечує успішну траєкторію для здобувачів освіти початкових курсів, як зазначено у дослідженнях Л. Соломко; у новій освітній парадигмі аналізує сучасний стан теорії професійної освіти та підкреслює, що все більшої вагомості набуває підхід управління персоналом у кадровій політиці ЗВО як основоположного академічного потенціалу системоутворення інституційного розвитку університету; принциповою умовою розвитку організації є усвідомлення керівництвом та адміністрацією вирішальної ролі персоналу у забезпеченні її діяльності, при цьому необхідно спиратися на досягнення профільних наукових шкіл суб'єкт-суб'єктної взаємодії наукового пізнання людини та управління

людиною; першочерговою причиною визначає у розвитку економічної теорії, психології та професійної освіти науку; підкреслює, що в освіті необхідно робити ставку на константу людського характеру [218, с.24].

Професійна підготовка є стабільною формою вищої освіти, в якій інтегрується вища економічна, спеціальна банківська освіта та професійна освіта. Специфічним у такому навчанні є не лише суто економічні дисципліни при постійній підтримці педагогічних, а й їх імплементація у професійно-орієнтовані спеціальні соціально-економічні та суспільно-політичні на засадах економічної безпеки.

Досліджуючи проблеми професійної підготовки студентів, О. Осипенко зазначає, що підвищення якості освіти та забезпечення конкурентоздатності фахівців на ринку праці потребує подальшого вдосконалення організації усіх видів освітнього процесу у ЗВО. У практиці професійної діяльності фахівець-економіст має справу з конкретними людьми. У зв'язку з цим виникає необхідність формування в майбутніх керівників уміння вибудовувати особливу манеру академічно-етичного спілкування для формування іміджу представників банківського сервісу. Саме від розуміння знання загальних та специфічних особливостей професійної діяльності, спрямованої на забезпечення позитивного процесу взаємовідносин залежить конкурентоздатність сучасних економістів з компетентностями підприємництва [179].

Необхідно звернути увагу на те, що майбутній керівник – власник малої незалежної фірми, а нині здобувач-економіст, зацікавлений у отриманні поточного прибутку [162, с.293].

Саме тому підвищення позитивної мотивації щодо засвоєння системи оцінно-ціннісних імперативів здобувачів освіти визначено через:

- вивчення індивідуальних потреб, інтересів, прагнень студентів щодо організації та здійснення процесу професійної підготовки молоді (додаток А);
- цілеспрямоване висвітлення значущості системи професійних знань і сутності кожного з її компонентів, розкриття їхньої ролі в житті сучасної людини;

– організацію доброзичливих стосунків між усіма учасниками освітньо-наукового процесу професійної підготовки молодих людей, який сприяє виявленню та вільному висловленню студентами власних думок із різних актуальних питань;

– використання різноманітних методів і форм навчання (бесід, дидактичних ігор, дискусій, метод мозкової атаки тощо), які сприяли підвищенню активності та зацікавленості майбутніх фахівців [162, с. 291–295].

Розвиток вищої економічної освіти слід розглядати разом з тенденціями розвитку європейських та трансконтинентальних освітньо-наукових систем; наголошує на необхідності приведення законодавчої й нормативно-правової бази вищої освіти України до вимог світових стандартів, відповідно модифікувати систему вищої освіти, упорядкувати перелік спеціальностей, переглянути зміст вищої освіти. Щодо передбачених ілюзій деякими науковцями приведення систем (економічних, соціальних, політичних, природоохоронних, а найголовніше освітньо-наукових) зазначаємо, що манкування невимірності меж в першу чергу політичної узгодженості, синхронізації рішень щодо синергетики соціо-економічних гарантій розвитку освітньо-наукових систем за рахунок їх модернізації згідно вимог більш благополучних країн та корпоративних спільнот (трансконтинентального, міжнаціонального та регіонального рівнів) зовсім не гарантує реалізацію можливостей академічного потенціалу ЗВО України світовим вимогам і переміщує баланс добробуту усіх учасників освітньо-наукового процесу в бік витратності інтелектуального, матеріального капіталу та фізичних витрат кожної з учасників зацікавлених сторін.

Педагог-економіст О. Шпак, досліджуючи проблеми економічної підготовки у педагогічній галузі, стверджує, що головним питанням є постійний розвиток її суб'єктів, які спрямовують свою економічну компетентність на організацію економічної освіти та входження їх у систему сучасних ринкових відносин [251].

У ході теоретико-методичного аналізу наукові доробки в галузі наук і знань філософії, соціології, економіки, психології та теорії і методики професійної підготовки майбутніх економістів дають змогу зробити висновок про недостатню розробленість наукової проблеми дисертаційного дослідження. Позитивними зрушеннями є упорядкування складових професійної освіти майбутнього фахівця (предмет діяльності, функції та задачі для розв'язання умінь), що призводить до системи активізації знань, вкладених у підсистеми з психології, методики та управління, а це в свою чергу сприяє позитивному результату у професійній підготовці здобувача освіти економічного спрямування завдяки активізації діяльності, мотивації до навчання, реалізації мети завдяки доцільно зорганізованим складовим освітньо-наукового процесу професійної підготовки майбутніх економістів банківської справи з компетентностями для підприємницької діяльності.

1.2 Специфіка професійно-педагогічної підготовки майбутнього економіста для підприємницької діяльності

Для встановлення специфіки та аналізу підходів та принципів до організації освітньо-наукового процесу професійної підготовки майбутніх економістів для підприємницької діяльності у ЗВО застосовано інституційний (для семантики специфікації професійно-педагогічної підготовки студента економіста для підприємницької діяльності) та системний аналіз (для встановлення ролі концепту економіки знань з діючими механізмами економічного управління).

Концепт економіки знань – економічні умови та такий стан економіки підприємництва, які формують, забезпечують поширення і застосування сучасних наукових знань для зростання та нарощення конкурентоспроможного інтелектуального потенціалу як академічної спільноти, держави та суспільства в цілому.

Концепт економіки знань передбачає збагачення усіх сфер, видів і секторів економічної, соціальної, природоохоронної та політичної діяльності

сучасними науковими знаннями міждисциплінарних галузей наук, забезпечує добробут націй і учасників економічних процесів. Економіка знань одночасно застосовує знання в різночинних фундаментально- та конкретно-методологічних формах, а також створює їх у вигляді науково-технічної продукції, освітньо-наукових, сервісних (консалтинг, екстеншин) послуг, наукових та освітніх продуктів, конструктів, корисних моделей та академічних праць. Наукові знання, імплементовані в суспільну архітектоніку соціуму, синергетично поєднують інформацію, цифровізацію та аксіологічні установки, здатність людського потенціалу засвоювати та відтворювати змістовно-сміслові моделі у соціокультурних формах інституційної організації освітньо-наукових систем. Дуальність феномену культури наукових знань характеризується класифікаційними ознаками та закономірностями біо-соціального розвитку, узгодженими із глобальним процесом наукового пізнання та синергетично синтезованими академічним культурпотенціалом форм організації й осмисленого сприйняття дійсності навколишнього середовища.

У ХХІ столітті наукові знання постають академічною продуктивною силою, стратегічним ресурсним потенціалом забезпечення формування, становлення та ефективної реалізації складних (лінійних і не лінійних) систем, явищем перетворення та розкриття енергетичних ресурсів (як потенційних, так і ефективних), мінімізує ентропію систем різного рівня, масштабів і складності організації. Тому наукові знання як продуктивна академічна сила розкриває потенційні можливості, втілені в людині, яка володіє сучасною науковою інформацією, щодо стану та розвитку систем, пролонгує власне наукове пізнання, щодо якості складових навколишнього середовища на новому ноосферному рівні.

Серед показників, які характеризують рівень розвитку економіки знань (ВВП на душу населення, витрати на науково-дослідні та дослідно-конструкторські роботи, кількість педагогічних, науково-педагогічних та наукових працівників, вагова частка науково-технічної продукції та індекс

конкурентоспроможності у загальному експорті країни) використовується підхід Світового банку згідно програми «Знання для розвитку» (з англ. – Knowledge for Development, далі – KFD). За розробленою методикою світової методології оцінювання діагностується готовність певної країни до модернізації на моделі соціально-економічного розвитку, які базуються на сучасних наукових знаннях. Програма KFD складається із параметрального комплексу метрики оцінювання із 76 показників, які уможливають здійснення порівняльного аналізу інтелектуального академічного потенціалу різних країн, а також їх групування за градацією розвитку. Параметральна метрика оцінки показників візуалізує уявлення про індикаторні особливості характеристики економіки наукових знань (інституційна архітектура та інтенсивність режиму, що демонструє мотиви ефективного використання наукових знань та динаміку розвитку інституції; ступінь освіченості населення та сформованість компетентностей щодо формування, розподілу, застосування знань; інформаційна й комунікаційна інфраструктура, яка сприяє продуктивній трансляції та перетворенню систематизованої інформації; національні інноваційно-модернізовані освітньо-наукові системи, які синергетично поєднанні з науково-дослідницькими установами, центрами, університетами, академіями та консультаційно-дорадницькими інституціями, які забезпечують формування та реалізацію інтелектуального академічного потенціалу, адаптують глобальні наукові знання, що базуються на новому технологічному рівні їх сервісу).

Ключовими показниками економіки наукових знань є – якість державного регулювання, публічного адміністрування та нормативно-правового забезпечення юрисдикції Закону. Суперечливість та невідповідність проблеми глобального цивілізаційного розвитку є прямо залежним від якості функціонування інституційного середовища (неефективне держрегулювання економіки, освіти, науки та інноватики, соціальних гарантій, зародковий стан інвестиційного підприємництва, гальмівні чинники адміністративних

перешкод), що створює бар'єр імплементації України до Світового простору економіки наукових знань.

Потенційним імпульсом інтелектуального академічного перетворення та модернізації освітньо-наукових систем розбудови економіки наукових знань є державна освітня політика, як частина соціальної, природоохоронної та економічної стратегії безпеки й якості життя, що покликана забезпечити перехід від спонтанного інноваційного розвитку процесів до реалізації концепції планування сталості на підґрунті встановлення та теоретико-методологічного обґрунтування перспектив ефективної реалізації інтелектуального людського потенціалу в усіх сферах економічної діяльності, накопиченні фінансових та академічних ресурсів для реалізації сучасних методологічних стратегем пріоритетних напрямів освіти, науки та інноватики і науково-технічної продукції в розлоному розумінні.

Модернізаційні зміни та сучасного етапу цивільного розвитку відображені у концепціях «Економіки, заснованої на знаннях» (з англ. – Knowledgebase economy), «Суспільства знань» (з англ. – Knowledge society) як «економіки знань» та «інтелектуальної економіки» і розтлумачені у наукових працях дослідників Д. Белла [257], М. Кастельса[93], Д. Куа, Р. Кроуфорда, Т. Сакаї та Дж. Ходжсона [78].

Особливу увагу варто присвятити обґрунтуванню та тлумаченню методів економічного управління системами. Методи *економічного управління системами* – дієві способи ефективного впливу на життєздатність функціонування у системі економічних процесів і явищ для уможливлення вирішення завдань інституційної організації та досягнення поставленої мети і забезпечення синергічної цілісності задоволення потреб якості й безпеки життя, соціальних та правових гарантій на освіту, наукове пізнання та інноватику підприємництва з пролонгованою занятістю суспільних інтересів як окремих здобувачів освіти, так і працівників шляхом забезпечення соціально-економічних стимулів, які спонукають професійно-зайнятих до саморозвитку,

самоменеджменту та неперервного професійного вдосконалення впродовж життя.

Трактування методів економічного управління системами полягає по суті у здійсненні непрямого чи опосередкованого впливу на субординаційно-координаційну взаємодію керівництва, адміністрації та підлеглих виконавців і формуванні засад обрання напряму стратегічної діяльності інституції, установи, підприємства (освітньо-наукової, науково-дослідної, освітньо-науково-виробничої, консалтингово-дорадницької, сервісної, розвивально-пізнавальної, рекреаційно-дозвіллевої, пропагандисько-просвітницької), в яких адміністративно-господарські підрозділи й окремі виконавці під впливом економічних стимулів вмотивовуються можливостями матеріального зиску та його трат.

Методи економічного управління системами формуються згідно з вимогами економічного законодавства та конкурентоспроможності ринків зайнятості у різних сферах економічної діяльності (ціноутворення, самофінансування, субсидіювання, соціального забезпечення та гарантування, оподаткування, кредитування, інвестування, держзамовлення). Дані методи сприяють цільовому впливу на функціонування об'єктів системи управління освітою, наукою, інноватикою на різних рівнях організації – від індивідів здобувача та надавача освітньо-наукової послуги до державного регулювання освітньо-науковими системами.

Державне регулювання у сфері освіти, науки та інноватики здійснюється за допомогою важелів-чинників ціноутворення, освітньо-наукової, кадрової, соціальної, екологічної політик та політики заробітної плати як матеріальної мотивації, державного фінансування та інвестиційного залучення (проекти, гранти) дохідно-прибуткової маси інституції або підприємства, оподаткування, кредитування (ставки банківського відсотка по кредитах), надання цільових дотацій для забезпечення якості та обсягів науково-технічної продукції (як то застосування квот та системи пільг або економічних санкцій).

Заклад освіти забезпечує цілісність особистих і колективних потреб, інтересів, мотивів і впливає на якість організації та забезпечення освітньо-наукового процесу шляхом освоєння планових параметрів і показників, типів, форм і систем управління оплатою праці та матеріальним заохоченням, економічних важелів організації внутрішньо-системного господарського розрахунку. Матеріальні фактори стимулювання поділяють на зовнішні (реалізаційна ціна на освітньо-наукову та науково-технічну продукцію, кошти на соціальну інфраструктуру, премії, іноземне проектування, тарифи за послуги, в окремих випадках – штрафи) та внутрішні (авансування, основний оклад, додаткова оплата, преміювання, привілеї, земельні паї, внутрішньо-системні пільги на ціни та тарифи); можуть суперечити правовому економічному регулюванню (наприклад для представників інклюзії з числа здобувачів та надавачів освітньо-наукових послуг); при дотриманні вимог правового економічного регулювання можуть суперечити матеріальним мотивам та інтересам усіх учасників освітньо-наукового процесу (обов'язкове оподаткування в сфері державного регулювання освіти, науки та інноватики).

Методи економічного управління системами є методами непрямого впливу, що не здійснюють примус на об'єкт управління виконувати обов'язкові та однозначні беззаперечні дії; іноді не забезпечує досягнення мети із-за неадекватної визначеності економічних винагород і вмотивування релевантності освітньо-наукового процесу.

Якщо заклад освіти ефективно здійснює підприємницьку чи комерційну діяльність і забезпечує прибуткову складову для розвитку академічного потенціалу, то декларування надприбутків призводить до значного оподаткування, що гальмує можливість здійснення академічної мобільності та дотримання принципів глобальної соціальної вимірності транскордонної модернізації освітньо-наукових систем для розвитку просвітницького бізнесу. Прибутковість закладу освіти втрачає сенс для адміністрації та керівництва у зв'язку з відсутністю матеріальних мотивів на компенсацію зусиль. Проте у державному вимірі дохідна частина Бюджетного кодексу [39] є джерелом

бюджетонаповнення, хоча в усіх провідних західних країнах сфера освіти, науки, природо- та ресурсо-збереження, а також сільськогосподарського забезпечення, водопостачання та водовідведення знаходяться на державному фінансуванні як дотаційні! Тому наявні протиріччя між національними та інституційними економічними інтересами.

Система методів економічного управління є малоефективною та не сприяє досягненню стратегічної цілі (прискоренню її економічного розвитку сфер освіти, науки та інноватики на правах рівної доступності та неперервності для різночинних категорій здобувачів і надавачів освітньо-наукових послуг та сервісів, безпеки та якості життя з соціальними гарантіями пролонгованої зайнятості в комфортних умовах довкілля).

Для України особливо актуальною є структурна концепція перетворень в економіці, яка дає змогу докладно дослідити динаміку економічних змін у кожному структурному елементі економіки – галузі, підгалузі, адміністративно-територіальній одиниці. Специфіка розвитку України зумовлює переважну орієнтацію на розбудову сфери освіти, науки та інноватики при врахуванні теоретико-методологічної обґрунтованості розроблення та забезпечення систем підготовки майбутніх економістів (у різних галузях економічної діяльності, типах природокористування та на рівнях стратегічного управління), а також економічних важелів і контролюючих заходів за суб'єктами управління.

Використання методів економічного управління освітньо-науковими системами професійної підготовки майбутніх економістів передбачає послідовну і неухильну алгоритмізацію:

1. цілепокладання через стратегічну мету та «дерево цілей» (стратегічне планування параметральної якості складових у показниках, що характеризують напрям і релевантну ефективність розвитку об'єкта управління);
2. розроблення системи соціально-економічних важелів для стимулювання та заохочення досягнення запланованої мети та стратегічних цілей;

3. методологія оцінювання та моніторингу якості динаміки виконання стратегічного плану розвитку системи підготовки та встановлення невідповідностей і ступеня за чинниками відхилення від зазначених орієнтирів із розробленням організаційно-управлінських процедур поліпшення;

4. розрахунок величини економічних заохочень в залежності від рівня досягнення стратегічних цілей.

У державному регулюванні окресленої проблеми варто забезпечити адекватні заходи (з механізмами ефективної реалізації) зі застосуванням методів економічного управління освітньо-науковими системами на етапах вище заявленого алгоритму: на першому – здійснювати оцінювання та моніторинг якості релевантності уможливлення встановлення стратегічних цілей; на другому – ефективність, оптимальність і конструктивність економічних важелів; на третьому – оперативність і об'ємність інституційного аналізу; на четвертому – адекватна відповідність розміру економічного стимулу рівня та ступеня досягнення цілі. За таких умов можна забезпечити цілеспрямований вплив на поведінку об'єкта управління, не використовуючи при цьому прямого адміністрування [165, 183].

Проаналізувавши наукові дослідження з теорії та методики підготовки студентів до майбутньої діяльності, прийшли до висновку про необхідність дослідження специфіки педагогічних проблем щодо професійної підготовки економістів для підприємницької діяльності. Зауважимо, що згідно законодавства України банки (державні та кооперативні) мають вузьконаправлений сегмент здійснення підприємницької діяльності, як то кредитування, страхування, субсидування, надання позик під заставу, а насправді неуповноважені щодо її здійснення, їх юрисдикція лише поширюється на консалтингово-дорадчі послуги та банківський сервіс підприємницької діяльності фізичних та юридичних осіб. Згідно Закону України «Про підприємництво» ст.1 підприємництвом в Україні вважають «безпосередня самостійна, систематична, на власний ризик діяльність по виробництву продукції, виконанню робіт, наданню послуг з метою отримання

прибутку» [84]. Проте, заснування суб'єкта підприємництва не вважають підприємницькою діяльністю, окрім державної юрисдикції.

Зауважимо, що суб'єктами-підприємцями визначають громадян України та інших держав, юридичних осіб та їх корпоративних об'єднань, а також частково осіб, для яких підприємницька діяльність не визначальна, законодавчо регламентується у часткових складових їх підприємницької діяльності. Виключено допуск до підприємництва різночинних категорій: «військовослужбовців, службовців прокуратури, суду, державної безпеки, внутрішніх справ, державного нотаріату, а також органів державної влади й управління, які покликані здійснювати контроль за діяльністю підприємств», як зазначено у ст.2 [84].

Основними принципами підприємницької діяльності встановлено вільне волевиявлення їх обрання згідно ст.5 [84]: добровільні статутні гарантії здійснення підприємництва шляхом забезпечення власних майнових та фінансових зобов'язань; автономне процесне формування стратегії діяльності; добір виконавців за власними критеріями; використання потенціалів (матеріально-технічних, фінансових, трудових, природних та інших видів), не обмежених юридично; розподіл фінансового зиску після погашення витрат на цей вид діяльності згідно власної стратегії розвитку підприємництва; сприяння зовнішньо-економічному підприємництву в межах законодавчих, валютних операцій на розсуд підприємця.

Уточнимо, що сучасний підприємець – індивідуум, з визначеним колом власних потреб, який вміє розв'язувати завдання з їх реалізації, розпоряджаючись власним капіталом. Головна мета економіста, який здійснює консультативно-дорадчий сервіс для підприємництва – це дотримання його волевиявлення. Для цього потрібно володіти професійною інформацією, сформованими знаннями та уміннями, навичками роботи. Основною ознакою економіста з компетентностями підприємницької діяльності вважають гнучке та самостійне, творче мислення, інноваційність діяльності.

Досліджуючи специфіку підготовки здобувача освіти у межах професійної освіти, економісти стверджують, що проблеми впливу євроінтеграційних процесів на стратегічно-освітній розвиток України висвітлені недостатньо [136, с. 114.]. Тобто, європейські економісти та педагоги не знайомі з останніми науковими українськими дослідженнями, оскільки їх проводилося мало, незважаючи на кількісні показники. Європейське співтовариство не бачить чіткого місця та ролі України у подальшому розвитку господарської та освітньо-наукової системах країн ЄС. Досвід країн ЄС указує на потребу в активних діях не тільки органів державної політики з координацією органів державної влади, але й широкого кола громадськості, у тому числі з представниками освітніх структур [136, с. 114].

Підготувати висококваліфікованого фахівця – майбутнього економіста для підприємницької діяльності можливо тільки за умови багатоаспектного включення студентів у навчально-практичну діяльність, яка є невід'ємною складовою професійної підготовки. Саме такий висновок зробили у своїх роботах науковці В. Бондар [34], І. Булах [36], М. Васильєва [43], М. Кисіль [97], Н. Ладогубець [141], О. Вознюк [51], І. Смолюк [217], проаналізувавши семантику у напрямках цільового призначення навчально-практичну діяльність студентів у ЗВО як складну, багатоструктурну систему.

Професійна підготовка фахівців у ЗВО має кваліфікаційні ознаки специфіки її забезпечення згідно транскордонних, національних, регіональних та місцевих локальних вимог інтеграції континентів, асоціацій освітньо-наукових систем, а також ЗВО регіональної взаємодії вирішення соціо-економічних, екосистемних та територіально-громадських проблем в умовах формування громадянського суспільства України.

До складової теоретичної професійної освіти, на думку І. Ковчиної віднесено описовий, пояснювальний (вивчення педагогічного досвіду), діагностичний (виявлення умов та причин успішності студентів), прогностичний (експериментальне дослідження), а також до практичної частини – проектний щодо розробки програм та навчально-методичних

матеріалів нормативного забезпечення освітньо-наукового процесу та рефлексивний – оцінка результатів наукових досліджень [125]. Вважаємо за доцільне додати складові: до теоретичної – інформаційно-цифрову складову (передача сучасної інформації студентові у цифровому вимірі), до практичної – науково-пізнавально-діяльнісну (наукового пізнання та розвитку сучасних методологій практично-корисного досвіду, адаптації, становлення, розвитку та прагнення самовдосконалення та самоменеджменту за обраною траєкторією).

Аналізуючи праці Н. Ладогубець про можливості модульної системи у структурі фундаментальної підготовки бакалаврів та можливостей інтеграційних форм та способів подання матеріалів у технічному ЗВО [141], Л. Савенкової про формування у студентів ЗВО умінь та навичок самостійної роботи, зокрема на основі знань про основні засади інформаційного аналізу та синтезу для ефективного виконання самостійної навчальної роботи [204], М. Шик про концептуальні та структурно-змістові засади неперервної освіти, щодо змісту процесу адаптації студентів до професійної діяльності [249], Н. Шемигон про організацію та стимулювання рефлексивної діяльності студентів у процесі професійної підготовки, а також про важливість використання діалогових технологій під час організації освітньо-наукового процесу підготовки аудиторних та позааудиторних занять [248] та інших вітчизняних учених, виявлено підходи до вирішення проблеми професійної підготовки студентів та оновлення змісту освіти: інноваційний, системний, компетентнісний.

Досліджуючи інноваційний підхід проаналізовано дослідження Т. Безверхнюк, Н. Сопельникова з проблем підтримки ресурсів соціального розвитку України, які указують на вирішальну роль саме людського ресурсу в ефективному функціонуванні економіки на засадах соціально-спрямованої політики та ефективного суспільного управління. за умов реалізації яких розкриваються активність потенціалу людських ресурсів. Людський ресурс є унікальним видом, що характеризується факторами сталого розвитку. Одним із таких факторів, упевнені автори є знання, здібності, професійні навички та

вміння [24], О. Льовкіна, досліджуючи інноваційні процеси, розкриває зміст поняття інтеграції в ракурсі зв'язків глобальних процесів, у тому числі у системі стратегії розвитку освіти на засадах сталості; доведено, що сучасна економічна інтеграція є закономірним процесом у розвитку людства і виконує важливу функцію у реформуванні освіти країни, сприяє зростанню самобутнього інтелектуального розвитку молоді засобами виявлення креативного потенціалу індивіда [153, с.368-375].

Інформаційне суспільство у реаліях і перспективах з точки зору О. Гавриленко [57] щодо проблем, їх ідентифікації, можливостей запобігання та усунення в перспективах сучасного інформаційного суспільства випереджувальних знань та необхідності інноваційної професійної підготовки здобувачів освіти на основі інноваційного підходу підкріплені та розвинуті у працях І. Романівої щодо застосування сучасних наукових підходів до розв'язання проблем економічного та соціального розвитку, що синхронізує економічну та соціальну сферу, а зневага деформує стратегії зі забезпечення конкретних заходів та рішень, що призведе до загострення кризових явищ в економіці країні [202].

Основним методологічним підходом у дослідженні з теорії і методики професійної освіти за Н. Рідей виступає принцип системності, який передбачає розгляд соціосистем в органічній цілісності взаємодіючих компонентів, які знаходяться у нерозривній єдності та постійній взаємодії [200].

Пропонуючи системний підхід у вищій школі, Ю. Шабанова [243, с. 7] підкреслює, будь-яка педагогічна ідея може бути успішно втілена за умови забезпечення системності під час її реалізації, системність, що змодельована на науковому рівні, є запорукою успіху в педагогічній діяльності.

Сучасний простір вищої освіти, зазначає Н. Салига, став дуже складним явищем, що вийшов за межі суто педагогічної сфери. Уже виникла нагальна потреба звернення до різних напрямів сучасної науки та сфер економічної діяльності в суспільстві. Можливість відтворення єдиного економічного середовища для вирішення проблем інноваційних процесів у

вищій школі має системний підхід до багатоаспектного освітньо-наукового простору. В разі забезпечення системності організації освітньо-наукових процесів можна досягнути педагогічного ефекту реалізації інноваційної ідеї [209, с. 6–7].

Сучасні вимоги до теорії та методики професійної освіти передбачають системні дослідження присвячені компетентнісному підходу підготовки фахівців у системі неперервної освіти впродовж життя на рівнях, за типами та різних форм організації їх суспільної валентності пролонгованої зайнятості.

Групою дослідників Київського національного економічного університету імені Вадима Гетьмана Л. Антонюк, Н. Васильковою, Д. Ільницьким, І. Кулагою, В. Турчаніною конкретизовано умови застосування терміну «компетентність»; підкреслюють, що очевидні результати продуктивності, пов'язані з системою або набором мінімальних стандартів, ефективними для виконання роботи; застосовують до функцій, що фахівці мають виконувати. Вища школа вкладає в базисну основу цього підходу прагнення до реалізації двох основних завдань: сформувати у майбутніх фахівців якості, необхідні для реалізації професійної діяльності; результати вищої освіти повинні бути стандартними для усіх закладів такого рівня акредитації. Завдяки міжнародній уніфікації компетентнісний підхід став прикладним параметром у ЗВО, який сприяє майбутньому фахівцю за результатами своєї професійної підготовки швидко адаптуватися до умов праці [127].

Компетентнісний підхід, за визначенням Н. Салиги є підходом до визначення результатів навчання, що базується на їх описі в термінах компетентностей; ключовим методологічним інструментарій реалізації цілей Болонського процесу, студентоцентрованим, якому присвячено європейський проект Тьюнінг [209, с. 65].

Розглядаючи результати компетентнісного підходу до підготовки студентів у системі вищої освіти, В. Ягупов та В. Свистун підкреслюють

важливість таких характерних якостей у фахівця економічної галузі, як підприємливість, відповідальність, дисциплінованість, культура праці [254].

Досліджуючи підходи (інноваційний, системний, компетентнісний), виявлено, що: систематизація навчальної та методичної підготовки починається з першого курсу і логічно пролонгується до випускового; підготовка здобувачів освіти за вузько спеціалізованою програмою повинна проводитися на основі фахових вимог до основної спеціальності, яку вони отримують згідно міжнародного зразку диплому; вимоги повинні відповідати фаховим компетенціям, яким адекватні показники готовності та сформованості спроможних майбутніх фахівців для підприємницької діяльності.

Враховуючи підходи до професійної освіти згідно методологічних основ теорії та практики підготовки майбутніх економістів, науковцями виокремлено параметри діагностики організації освітньо-наукового процесу: мотиваційний, інформаційно-знаннєвий, процесуальний та комунікативно-професійний. Підґрунтям стали праці І. Ковчиної [125], О. Падалки [184, 185], Л. Степаненко [222, с.128-132], які враховані у проектах модифікації структури підготовки економістів, яка складається з двох взаємопов'язаних частин - теоретичної та технологічної.

Дослідниця О. Шевнюк у монографічних постулатах стверджує, що підготовка здобувачів освіти до майбутньої фахової діяльності має здійснюватися в умовах поетапного навчання [246]. Ми повністю погоджуємося з даною тезою, на підставі проаналізованого матеріалу з підготовки студентів ЗВО до майбутньої професійної діяльності, в межах якої окреслено основні етапи підготовки фахівців до підприємницької діяльності (інформаційного, особистісного та контрольного).

Інформаційний етап включає три складові, які відповідають наступним видам професійно-педагогічної підготовки – мотивація, діагностика, проєкція. Мотивація – обумовлює обрання майбутньої спеціалізації. Діагностика – ідентифікація інформації щодо майбутніх перспектив працевлаштування. Проєкція – визначення професійного майбутнього.

Аналізуючи досвід колег з підготовки студентів-економістів та узагальнюючи власний, констатуємо, що змінюються процеси методологічного поля досліджень теорії та методики професійної освіти. Нещодавно про он-лайн консультації мова не велася, потрібен був безпосередній контакт викладач-студент та зворотній зв'язок студент-викладач. Дистанційна форма застосовувалася для діагностики та оцінювання завдань студентів.

Нині перед викладачем постала мета, яка поєднує у собі: передачу інформації, формування знань, умінь, навичок. Вони об'єднуються у компетенції, яким повинен оволодіти студент на кожному етапі навчання під час вивчення кожної дисципліни та бути компетентним у фаху.

Особистісний або індивідуальний етап підготовки майбутнього економіста залежить від особистих якостей абітурієнта або першокурсника. Наскільки молода людина бажає вчитися, отримати диплом про вищу освіту, настільки ефективною буде її підготовка у ЗВО.

На наш погляд, важливу роль у досягненні якості професійної підготовки відіграють батьки, які повинні підтримувати своїх нащадків, подавати приклад. Звісно, навчання у школі та ЗВО мають різні рівні організаційного забезпечення, адже у ЗВО вступають переважно повнолітні особи, які усвідомлюють мету та важливість дотримання умов освітньо-наукового процесу. Але є й моменти адаптації до нових умов, відповідальність за вчинки та кропітка робота над собою, усвідомлення результатів навчання та соціалізація здобувача освіти у колективі.

Була організована рольова гра на тему «Я-другокурсник» (Додаток Б) та для встановлення психологічних особливостей та соціалізації першокурсників.

Звертаючись до праць психологічного спрямування Л. Помиткіної, упевнилися, що достатньо рідко у психологічній літературі наводяться результати досліджень готовності майбутніх фахівців до прийняття професійних рішень, адже самостійне прийняття будь-яких висновків є мисленнєвою операцією, яка дотична до педагогічної діяльності. Саме у прийнятті висновків-результатів істотно змінюється поведінка індивідуума: від

проблемної, невизначеної ситуації до ефективного рішення, позитивного емоційної стану (навіть, якщо рішення негативне, воно спонукає до подальших дій). Дослідниця розглядає індивідуальну готовність особи до прийняття важливого, навіть стратегічного, рішення у житті людини; підкреслює, що складні рішення є структурним утворенням і складається із мотиваційного, інформаційно-пізнавального та цілеутворюючого показників. У ході її власних досліджень студенти виявляли цінності переваг професійного життя та прагнення здобути освіту, які пов'язані з професійним самовизначенням. Переважно респонденти віднесені до середнього рівня методики оцінювання, що є характерною ознакою для професійного навчання, оскільки це їх провідна діяльність, яка займає досить великі часові витрати [192].

Контрольний етап є важливим тому, що він виявляє готовність або неготовність студента з певного набору знань та умінь. Для якісного показника контролю, як правило використовують традиційні методи спільно та спеціально розробленими програмними засобами опитування он-лайн в позааудиторний час через відповідні елементи Web-сторінки навчального курсу (комп'ютерні програми). Контроль за навчальною діяльністю студентів передбачає оцінювання релевантності результатів підготовки фахівця й є стимулом для подальшого навчання. Для викладача результати також є показником для роздумів: чи правильно все викладалось, чи успішним було засвоєння матеріалу, чи цікаво було студентам, тому застосовують рекомендації досягнення педагогічної мети з оцінюванням результатів підготовки студентів, аналізом ефективності системи методів, засобів та форм навчання, викладених у етапах професійної підготовки фахівців для підприємницької діяльності. (Додаток В).

Особливу увагу в організації методики професійної освіти приділяють аналізу результативності знань студентів. Економіка є практичною наукою. Особливо це проявляється у сфері підприємництва, тому економічні й педагогічні знання повинні сприяти прийняттю доцільних організаційно-управлінських рішень під час професійної підприємницької діяльності, при

виборі свого сегменту на ринку капіталу (знання законів економіки забезпечують раціональне використання людських ресурсів задля максимального прибутку, педагогічні знання дають змогу ефективно управління підприємством в інтересах власника). Знання є інтелектуальним капіталом економіста, як і будь-якого індивідуума, а педагогічні – сприяють пластичному мисленню та конструктивній обробці значного масиву матеріалу, ґрунтовнішому вивченню та порівнянню різноманітних думок і суджень у виявленні спільного та негативного.

Інтелектуальний капітал – сукупність знань, умінь, навичок з професійної наукової інформації; економічно цінний щодо застосування зі спрямування на здобуття доходу. Соціальний капітал утворюється на взаємних ресурсах і складається із суми знань, умінь та навичок групи людей, які вступають між собою у відносини; складовими є взаємні зобов'язання та очікування індивідів на основі довірливих та надійних відносин. Оцінюючи професійну підготовку студентів-економістів, враховуючи рівень сформованості економічних знань, а також загальнонаукових знань та умінь, враховують ступінь їх самостійності та зацікавленості у застосуванні знань на заняттях, уміння працювати індивідуально та у групі. Комплексна оцінка педагогічної діяльності дає можливість виявити недоліки й помилки, допущені при розробці робочої програми, плануванні лекційних та семінарських занять, що є кінцевим кроком після врахування думки студента та оцінювання його знань.

Уточнення знань та умінь студентів дає змогу усунути виявлені недоліки, направлене на змістове удосконалення педагогічних механізмів, комплексу засобів професійної підготовки, методики викладання, коли мета та результати повинні бути адекватними й взаємно обумовленими; кількість позитивних оцінок повинна бути не менше 35-40 % на групу; потрібно застосовувати тільки апробовані навчальні та робочі програми з теорії та методики професійної освіти для студентів-економістів.

Під час характеристики наукових досліджень виокремлено етапи професійної підготовки фахівців до підприємницької діяльності, які складаються із інформаційного – мотивація, діагностика, проєкція; особистісного – особисті якості студента, особиста готовність студента та поведінка, які переростають в індивідуальну готовність та професійне самовизначення; контрольний етап включає самостійність студента, здатність до індивідуальної роботи, здібність до групової роботи. Для дослідження початково обрано основні підходи у професійній підготовці студентів-економістів – інноваційний (сучасні наукові знання, здібності новаторства, професійно-креативні навички), системний (соціосистема, науковість) та компетентнісний (підприємливість, відповідальність, дисциплінованість).

1.3 Системний аналіз підходів та принципів організації системи професійної підготовки майбутніх економістів банківської справи

Ефективність досягнення мети дисертаційного дослідження забезпечено симбіозом системної взаємодії в організації освітньо-наукового процесу професійної підготовки майбутніх економістів банківської справи з компетентностями для підприємницької діяльності в комплексі *підходів*, орієнтованих на 01 Освіта/Педагогіка, (спеціальності 015 Професійна освіта. Економіка) та 05 Соціальні та поведінкові науки (спеціальності 051 Економіка), 07 Управління та адміністрування зі спеціальності (спеціальності 072 Фінанси, банківська справа та страхування), а саме *пізнавально-діяльнісний* для вивчення теоретичних та методичних засад науково-пізнавальної діяльності, *ситуаційний* щодо можливих варіантів методики організації освітньо-наукового процесу фахової підготовки семантичного спрямування (за типом та рівнем стану ситуацій – природокористування, безпеки, розвитку соціально-економічних і політичних систем і їх ускладненістю), *сценарний* (прогнозування та моделювання можливих сценаріїв діагностики стану, розвитку та проєктування з застосуванням сценарних методів, які спрямовані на оптимізацію економіки

та економічної безпеки різного рівня), *виміру та зниження бідності* (діагностика бідності особи, сім'ї, соціальних груп за категоріями (соціально-побутовими, професійної зайнятості, конфесійними, віковими, політично ангажованими, транскордонними) за просторово-масштабним охопленням), *прийняття управлінських рішень* (методології системного управління ЗВО та консорціумних об'єднань на рівнях (локальному-інституційному, галузевому, корпоративному, регіональному за призначенням, національному з безпеки державних інтересів, транс- національному та кордонному щодо формування сприятливого імідж-реноме освітньо-наукових систем України), видах (управління якістю, процесами, проектами, технологіями, адміністрування, екологічне та соціо-економічне управління розвитком, стратегічне) та за формами менеджменту), *програмно-цільовий* (обґрунтування, розроблення, впровадження та апробація цільових програм і планів розвитку систем різного рівня та семантики організації зі застосуванням інноваційних засобів моделювання, прогнозування, планування, проектування організації освітньо-наукового процесу), *компетентнісний* (зорієнтованість освітньо-наукового процесу на досягнення позитивної динаміки сформованості професійних компетентностей, що визначають інтегральність релевантності).

Пізнавально-діяльнісний підхід обґрунтований теорією та методологією науково-пізнавальної діяльності особистості, що дає змогу систематизувати структуру, зміст, взаємозв'язок компонентів пізнавальної діяльності, актуалізувати становлення і розвиток, саморозвиток суб'єкту пізнавальної діяльності. Змістова характеристика пізнавальної діяльності передбачає цільову спрямованість, що спонукає до видозмінення, трансформації, модернізації об'єктів пізнавальної діяльності. Внаслідок реверсного форматування діяльності особистості у процесі наукового пізнання відбувається поєднання об'єкту та суб'єкту дослідження, футуристичного прогнозування та реалізованого втіленого результату дослідження.

Сучасна наукова методологія пізнавально-діялісного підходу інтегрується з системним, структурно-функціональним, інформаційно-

кібернетичним, проблемно-ситуаційним, конфліктологічно-комунікаційним підходами. Структурні компоненти діяльності складають мотиваційно-операційну систему особистості, яка окреслена потребами, прагненнями, цілепокладанням, завданнями, метою, умовами системи діяльності, дійові та операційні прийоми, процеси та результати.

Систематизація мотивів, викладена О. Леонтьєвим [145], ієрархічно градуєвана за категоріями як основні, стрижневі та додатково-стимулюючі мотиви. Стрижневі мотиви є важелями у формуванні особистісної діяльності. Ідеалізованим віддзеркаленням результату діяльності є його мета, що спрямовує, систематизує, налагоджує та корелює дії, натомість відсутність її призводить до абсурдної, непорядкованої, хаотичної діяльності.

Наявність контролю (поточного і кінцевого результату діяльності) і рефлексії (аналіз та самоаналіз діяльності) ефективно впливає на корекцію діяльності, дає змогу виявити недоліки та вчасно внести зміни у алгоритм діяльності. Рефлексія є важливим завершальним етапом будь-якої діяльності (від елементарної до складно-структурної, від технічно-операціональної до технологічно-автоматизованої). Досягнення мети пізнавальної діяльності першочергово зумовлене створенням мотивів, формуванням бажання та прагнення до пізнавального пошуку. Структура пізнавальної діяльності представлена трьома етапами узагальнення: конкретизація за видами пізнавальної діяльності та ситуацій; типізація професійного функціоналу; професіоналізація пізнавальних дій, вмінь та навичок [201, 252].

Підхід ситуаційний передбачає варіативність методики організації діяльності, доцільність й ефективність якої залежить від врахування особливостей конкретної ситуації, її характеру, умов реалізації, від масштабності діяльності. Структура даного підходу має такі складові: 1) управлінсько-методична, що регулює поведінковий процес, взаємозв'язок технологій, методики і методів, засобів і способів планування та контролю діяльності, кількісного та якісного вирішення проблемних ситуацій; 2) прогностично-результативну, в межах якої відбувається прогнозування

гармонічного впливу управлінської методики на діяльність особистості, колективу, соціуму; врахування переваг та недоліків результатів управління та відповідна їх корекція; 3) системно-ефективна, що спираючись на системний підхід забезпечує пошук найбільш оптимальних ефективно-конструктивних рішень з метою управління діяльністю за певних умов.

Ситуаційний підхід оперує палітрою управлінських методів та, в свою чергу, здійснює генезисний вплив на методологію управління, виступає стимулом до ефективного пошуку адекватних рішень щодо нових, інноваційних ситуацій. Підхід ситуаційний обумовлений процесом оцінювання взаємозалежного впливу зовнішніх і внутрішніх чинників на конфігурацію діяльності, що прогнозовано має швидкісне прискорення, видозмінення, оскільки навколишнє середовище є змінним, швидкоплинним, прогресуючим, із континентально-національним аспектом управління. Даний підхід програмує управлінські рішення в ситуаціях, де високий рівень освіченості широкого загалу населення, значний відсоток професіоналів із достатнім освітньо-професійним рівнем їх кваліфікації протистоїть кризовому стану в економічній та соціальній сферах життєдіяльності з елементами інфляції, корупції, стратегічного дефолту, в сфері управління – втрата престижності державної служби, невідповідність заробітної плати вимогам роботодавців, а тому відповідно загальне зубожіння населення, стрімке зростання безробіття [59, 74].

Підхід сценарний об'єднує певну сукупність сценарних методів, що спрямовані на прогнозування діяльності з метою проведення експертизи за умови стабілізації ситуації, оскільки різноманітні події, спричинені окремими особами чи групою осіб, діями державних посадовців чи рішенням органів влади, можуть внести корективи та змінити запланований алгоритм дій. Тож полівекторність даного підходу обумовлює декомпозиційний прогноз, з метою виокремлення комплексу алгоритмів усіх ймовірних сценаріїв розгортання подій. Алгоритмізація усіх можливих сценаріїв повинна бути забезпечена чітким прогнозом, як гіпотетично-передбачуваних маршрутів щодо вибору

методології, сукупності технік, прийомів організованої діяльності в соціально-економічній сфері життєдіяльності суспільства.

Сценарна методологія передбачає демократичність і поліваріантність вибору експертного прогнозу, який умовно можна поділити на такі складові:

1) аналітичне (узагальнене) документування прогнозу, який фіксує змістову характеристику початкових і кінцевих результатів, головних учасників сценарію, виокремлення поетапного розгортання подій і ситуацій через окремі фіксовані стислі елементи сценарного перебігу подій з метою унаочнення та переконливого обґрунтування можливих ризиків;

2) описове з елементами публіцистики прогнозування сценарію без структурного каркасу бази даних з метою візуалізації та роз'яснення (доступності) специфічного інформаційного матеріалу для непрофільних фахівців, що відповідно передбачає тривалу обробку матеріалів дослідження, мінімального конкретизування і широкого охоплення аудиторії.

3) формалізоване прогнозування сценаріїв з якісними судженнями експертів та кількісними показниками дослідження. Вербалізований виклад інформації, графічно-ілюстративний супровід, схематизація та кількісні обрахунки засобами різноманітних показників (ваги, допустимих похибок, доцільності тощо), що вимагає від організації дослідження якісних трудовитрат, альтернативної пропозиції щодо визначення логіко-індуктивно-дедуктивного аналізу подій на основі реальної картини світу, конгломерату країн, окремої країни, регіону тощо.

Моделювання сценаріїв із можливим переліком найважливіших першопричин, взаємозв'язків, результатів (наслідків), що у подальшому потребуватимуть вирішення, передбачає побудову розгалуженого просторового серпантину ймовірних конфліктів, як фундамент запобіжної реакції, превентивного впливу з метою конкретизації шляху розгортання події, пошуку альтернативних підходів вирішення ситуації, аналіз подальших наслідків (прискорення чи запобігання обставин сценарію) [63, 190, 229].

Підходи до виміру та зниження бідності розвивалися за такими характеристиками бідності – абсолютна, відносна (депривація), при цьому формалізація бідності визначається базовим наповненням валізи (кошика) продуктового набору. Розрізняють бідність «первинну», що визначає низьку заробітну плату (причиною якої може бути стан здоров'я, скорочення робочих місць, відсутність кваліфікації тощо) настільки, що людина не в стані оплатити базовий продуктовий набір та «вторинну» бідність, що маркується вторинними витратами (алкоголь, наркотики тощо), які вносять дисбаланс у бюджет і викликають суспільний осуд. Аналіз масштабів стану бідності сконцентровано у понятті «депривація», яке визначає суспільне становище особистості в силу його соціально-сімейних, пізнавально-інтелектуальних, психоемоційних, генетично-фізичних, духовних, когнітивно-сенсорних норм та відхилень.

Учені тривалий час намагалися здійснити вимірювання бідності за кількісними показниками і було запропоновано початковий критерій, який передбачає забезпечення фізичного існування людини з мінімальними витратами і має назву «межа бідності». Відповідно класифікація населення за даним критерієм визначається рівнем прибутку: низький; досить бідні; бідні; недостатній постійний прибуток; постійний прибуток; прибуткова високопрофесійна діяльність; середній клас з низьким прибутком та середній клас з високим прибутком.

Соціальні дослідження підходу до виміру та зниження бідності окреслені масштабними спостереженнями, за допомогою яких встановлено, що у стані бідності витрати на освіту, що забезпечує у подальшому соціальне покращення, пропорційно залежать від витрат на харчування. Це спричинило розвиток страхування, як виду соціального захисту населення, з метою подолання порогу «первинної бідності». Разом з тим «межа бідності» є досить умовним критерієм і залежить від уявлення про мінімум життєво-необхідних стандартизованих базових потреб існування людини у певному суспільстві, які можуть суттєво відрізнятися територіально. Дослідження, побудоване на основі підходу до виміру та зниження бідності, проводилося з метою з'ясування фінансової

спроможності бідних людей до достойного існування, яке на думку всіх категорій населення є стандартом загально визнаного нормального життя, до якого можуть відноситися побут, житло, харчування, одяг, відпочинок, стан здоров'я, забезпечення сімейно-родинних і дружніх відносин тощо. Питома вага бідності демонструє кількісний показник серед населення, яке підпадає під категорію бідності, тобто не має можливості забезпечити визначений перелік товарів і послуг. Не виключення, що похибкою депривації може слугувати відсутність ефективного домоуправління, ощадливості, схильність до надлишкової розкоші тощо.

Явище «бідності» потребує комплексного та системного аналізу в суспільстві з метою ефективного перешкоджання депривації населення, регулювання матеріального становища та дослідження впливу зміни соціально-економічних і політичних процесів на фінансовий стан усіх верст населення.

Світова практика демонструє ефективні реформи боротьби з бідністю за такими основними напрямками: освітньо-професійна підготовка; спільна підтримка локального характеру на місцевому рівні з метою посилення контролю реалізації виконання реформ; сприяння засобами спеціальних програм, що орієнтовані на сільську місцевість та малий бізнес; волонтерська місія загальнонаціонального масштабу, при цьому забезпечується масштабні капіталовкладення, підвищення прибуткового рівня споживачів; масштабне регулювання та контроль з боку держави [149, 272, 263, 270, 271].

Підходи до прийняття управлінських рішень регламентовані методологією управління, що визначає серед кадрового складу управлінців перелік загальних інструкцій (положень, правил) щодо організації управління з метою балансу компонентів раціонального й інтуїтивного спрямування. Класифікація даних підходів має поділ на:

- 1) інтуїтивний підхід, що спирається при вирішенні проблеми на емоційно-інтуїтивну сферу відчуттів людини (осаяння, прозріння);

2) підхід на основі суджень, спирається на досвід людини, прогнозований аналіз, добір альтернативних рішень продиктованих здоровим глуздом і які гарантовано мали успішне вирішення в минулому;

3) раціональний підхід, побудований на науково-аналітичному мисленні з оптимальним вибором альтернативного рішення (має суттєві недоліки – обмеження щодо інформаційного та поведінково-психологічного ресурсу);

4) підхід, що задовольняє – це конструктивний вибір однієї альтернативи із багатьох, яка відповідає відповідним мінімальним нормам і потребам управлінської діяльності у визначеній ситуації;

5) підхід до нарощення першочергово передбачає вирішення проблеми з подальшим додатковим удосконаленням і вибором адаптаційних додаткових рішень відповідно до видозмінення обставин за допомогою коротких покрокових прийомів.

Класична школа управлінського регулювання враховує ситуаційність, оцінювання альтернатив, діагностику й обмеженість при виборі оцінних критеріїв та рівнів, суб'єктивну ймовірність суджень, стратегії, ризику, прогноз та проектування моделей ймовірного вирішення проблем.

Теорія прийняття рішень має складові – нормативно-раціональну та психолого-поведінкову, які між собою функціонально взаємопов'язані.

Психолого-поведінкова складова характеризується комплексом мотивів, морально-психологічних стимулів та впливів, що органічно інтегрована у теоріях людських відносин (поведінка людини, її особистісні риси, пізнавально-когнітивні здібності – коротко- та довгострокова пам'ять, швидкість переробки інформації тощо).

Економетричне моделювання, функціонально-вартісний аналіз є інструментарієм підвищення ефективності управління з економічним, організаційним, правовим та інформаційним напрямом дослідження з ієрархічним та адаптивним розподілом структурного каркасу управління. Сучасна еволюція організації управління для забезпечення високого рівня

компетентності поєднує дані структури з управлінським стилем під назвою едхократичні [159, 206, 232].

Програмно-цільовий підхід має широке поширення в політиці державного регулювання соціально-економічної, освітньо-наукової, підприємницької, природоресурсної, природоохоронної та інших сфер галузевого призначення видів економічної діяльності, оскільки реалізує цільову політику обґрунтування та розроблення стратегій управління сталим розвитком на засадах ноосферологічних концепцій, а також планів і проектів з ресурсно-цільовими державними та регіональними програмами за напрямками координаційно-державного, економіко-стабілізаційного, соціально-екологічного, культурно-просвітницького академічного спрямування за етапами: структурна градація проблем з подальшою розробкою чіткого алгоритму організації управління; ресурсне оцінювання за пріоритетами та послідовне впровадження заходів управління; обґрунтування виконавського інструментарію та шляхів його впровадження; запозичення сучасних інноваційних засобів, як-то – економіко-математичне моделювання, економічне прогнозування, мережеві засоби планування й управління, фінансовий аналіз та інвестиційне проектування, програмний аналіз на рівні держави, галузей наук, регіонів, територіальних громад, локальних територіальних освітньо-наукових консорціумів (закладів освіти, науки та інноватики, роботодавців з числа підприємців та фінансових донорів субсидіантів, кредиторів, страхувальників тощо).

Програмно-цільовий підхід пов'язаний з розгортанням подій на внутрішній і міжнародній арені Світу за прогнозованими сценаріями; з пошуком і впровадженням так званих «точок зростання» (потенціалів розвитку), що поділяються в залежності від видів діяльності управління, технологічних процесів стабілізації результатів, досягнень на державному, регіональному, територіальному та галузевому рівнях з чітким плануванням розгортання проектно-програмної підтримки «точок нарощення», що реалізується у створенні структур «Центрів самовдосконалення та саморозвитку» з позиціонуванням програм «Leadership» (з англ. – формування

та професійна підготовка, розвиток лідерів, керівників, супровід в галузях управління (в тому числі військове), коли ведучі керівники здатні переконувати за ними слідувати та здійснювати керівну роль, а також особистісне керівництво та здатність здійснювати партійне регулювання); за наявністю цільового пріоритету політичного регулювання, що спирається на ресурсне забезпечення, зростання якості потенційних потужностей (сучасних технологій, продуктивності праці та її забезпечення), обґрунтованим перерозподілом фінансових потоків, страхування, кредитування, оподаткування, страхування, регламентування квот на імпорт, державного нагляду за процесом організації управління та систематичного моніторингу якості ресурсного забезпечення; виокремлення суперечностей та подолання їх шляхом проектних програм управління різнорівневої семантики.

Алгоритм даних програм полягає у систематизації та взаємоузгодженості їх за цілями державного, галузевого, регіонального, територіального характеру; результативність, цілісність, моделювання та проектування системи управління соціально-економічним розвитком з обґрунтованими механізмами, структурою, цілями, пріоритетами та завданнями щодо стабілізації й економічного та соціального покращення у різних сферах та галузях економічної діяльності [50, 54, 69, 171].

Розглянемо визначальну роль компетентнісного підходу у професійній підготовці майбутніх економістів банківської справи. Під час засідання Європейської Ради у Стокгольмі (2001 р.) були затверджені цілі майбутньої системи європейської освіти та професійної підготовки, а також їх робочі програми. Насамперед, указувалося на удосконалення навичок, необхідних для сучасного суспільства (як загальна мета) та конкретні цілі, які мають бути спрямовані на сприяння вивченню мов, розвиток підприємницької діяльності та загальне покращення якості європейської освіти [199].

Сучасна освіта України характеризується складовими у професійній підготовці майбутніх фахівців включає співпрацю провідних європейських університетів, до яких логічно входять університети України, а також потребує

об'єднання освітніх систем та структур на рівні держав в єдиний європейський простір з узгодженими результатами фахової підготовки.

Результати професійної освіти сформовані у компетентностях, тобто показниках, за якими оцінюють відповідність майбутніх економістів до подальшої професійної діяльності, до складу якої входять єдині вимоги у стандартах підготовки та критеріях. Відповідна уніфікованість істотно підвищить конкурентоздатність фахівців банківської справи з компетентностями для підприємництва на європейському ринку праці.

Вища освіта формує індивідуум як фахівця. Постає необхідність забезпечити сучасного студента умовами успішного здобуття кваліфікації, подальшого навчання та зайнятості. Як указує Я.Войдила [52, с. 21], професійна підготовка у ЗВО повинна і може бути успішною для всіх. Здобувачам освіти необхідно надавати всіляку підтримку їх соціалізації у ЗВО, змотивувати до успішного набуття наукових знань, наповнити зміст інноваційно корисною інформацією, забезпечити досягнення потрібних компетенцій, серед яких науковець визначає: методологічну, технологічну, нормативно-правову, креативну, комунікативну, проєктувальну, управлінську, науково-дослідну, які є значущими для кваліфікаційного висновку та подальшої професійної діяльності.

Досліджуючи професійний розвиток персоналу підприємств у країнах ЄС, колектив авторів Л. Пуховська, А. Ворначев, С. Леу, які є дослідниками з теорії та методики професійної освіти, виявили так звану Флагманську ініціативу «Молодь у русі». Метою її є допомога молоді в отриманні необхідних знань, навичок та досвіду для першого працевлаштування (альтернативні компетентності). Оскільки професійна освіта є потребою часу, необхідно неухильно підвищувати її якість. Підкреслюється, що європейська освіта збільшує свою привабливість завдяки мобільності сучасних студентів, стажерів для забезпечення працевлаштування [195, с. 14]. Отже, професійна освіта адаптується до потреб нових поколінь як європейського, так і українського студентства.

Університет банківської справи України приєднався до вимог Болонського процесу, перейшов на модульну систему навчання. Майбутнє закладу освіти розглядається в руслі європейських перетворень. Створено інноваційний центр, який надає сучасні освітні послуги, бізнес-школа, різноманітні освітніми проектами (start-up школа, бізнес-інкубатор, тренінгові майстер-класи (проект United States Agency for International Development, USAID (з англ. – Агентство США з міжнародного розвитку) «Трансформація фінансового сектору»)) для дорослих з метою їх зацікавлення підприємницькою діяльністю.

До концепції проекту закладено принцип підвищення фінансової грамотності українців з раннього віку, розпочато навчання фінансовій обізнаності старшокласників, зокрема учнів 10-х класів. Вже доволі свідомі підлітки, більшість з яких визначилися з планами на майбутнє та потребують необхідних знань та навичок здійснення фінансових операцій для подальшої професійно-орієнтованої діяльності. Підготовлено методичні посібники з вивчення елементів фінансової грамотності для учнів 2-х – 9-х класів. Інноваційні інструменти з вивчення дисципліни «Фінансова грамотність» закладені у концепцію «Нової української школи». Педагоги роз'яснюють школярам у цікавій та доступній формі значення фінансових термінів та допомагають здійснювати розрахунки. Професорсько-викладацький склад і наукові працівники сприяють підвищенню інтелектуальної свідомості українців: формується економічне мислення, фінансова поведінка, а відтак – успішність у майбутній діяльності та добробут родини [216].

Для таких різнопланових шляхів у діяльності та, зокрема професійній підготовці економістів були обґрунтовані компетентності, які потрібно сформувати у студентів протягом чотирьох років навчання (восьми семестрів), які будуть застосовуватися у подальшій фаховій діяльності при виконанні робочих функцій. Для якісної професійної освіти майбутніх фахівців-економістів, які реально працюватимуть на теренах підприємництва України, необхідно дотримуватись «Положення про організацію освітнього процесу», яке є типовим для ЗВО.

Передбачаючи релевантність професійної підготовки студентів за розробленим спецкурсом та забезпечуючи організацію формування компетентностей, необхідних для подальшої підприємницької діяльності, спиралися на визначення терміну у національному законодавстві, а саме у Законі України «Про вищу освіту»: «вища освіта це сукупність систематизованих знань, умінь і практичних навичок, способів мислення, професійних, світоглядних і громадянських якостей, морально-етичних цінностей, інших компетентностей, здобутих у закладі вищої освіти (науковій установі) у відповідній галузі знань за певною кваліфікацією на рівнях вищої освіти, що за складністю є вищими, ніж рівень повної загальної середньої освіти» [82].

Детально вивчено та проаналізовано «Нормативні документи державного вищого навчального закладу «Університет банківської справи» для Київського, Харківського, Черкаського та Львівського інститутів, що входять до державного закладу вищої освіти «Університет банківської справи» [175]. Встановлено, що здобувачі освіти вказаних закладів мають високу якість навчання, завдяки дотриманню європейського підходу до наукової діяльності та укомплектованій сучасній матеріально-технічній базі, тому 90 % випускників працевлаштовується за спеціальністю.

У «Положенні про організацію освітнього процесу в ДВНЗ «Університет банківської справи»» визначено поняття «компетентність» як динамічну комбінацію знань, вмінь і практичних навичок, способів мислення, професійних, світоглядних та громадянських якостей, морально-етичних цінностей, яка визначає здатність особи успішно здійснювати професійну та подальшу навчальну діяльність і є результатом навчання на певному рівні вищої освіти [175], яке перегукується із офіційним визначенням [82]. Досягнуті у процесі професійної підготовки результати навчання оцінені та визнані, це означає, що особа отримала встановлений стандартом набір компетентностей і їй видається офіційний документ про вищу освіту.

Загалом термін «компетентність» у різних галузях науки та її напрямках тлумачать по-різному, хоча зміст тотожний. З точки зору цивілізаційного розвитку – компетентність є ступенем зрілості людини незалежно від освіти. У вищій освіті є декілька визнаних тлумачень. Словник іншомовних слів подає поняття «компетентність» як особливість індивідуума, який володіє колом повноважень певних питань, які існують у інституційному підпорядкуванні (з франц. «competent» – компетентний, правочинний; з латин. «competens» – відповідний, здібний; з англ. «competence» – здатність (компетенція)) [128].

В англійській мові «компетентність» є терміном, який визначає насамперед комерційну обізнаність. Більшість роботодавців у Сполученому Королівстві Великої Британії та Північної Ірландії здійснюють пошук фахівців саме серед студентства шляхом проведення різноманітних семінарів, так званих commercial-awareness-workshop (з англ. – семінар з комерційної обізнаності). Під час роботи проводяться консультації щодо бізнесу, який потребує країна у даний час, надаються поради студентам, так і дорослим здобувачам з питань попередження банкрутства [258].

Англійські психологи Дж. Равен, Дж. Ворон та інші, які працювали над впровадження тестів та матриць, вважають компетентності людськими здібностями [269], тобто інтелектуальним капіталом.

Психологи Я. Козачок, Л. Помиткіна, визначають «компетентність» як певний рівень психічного розвитку особистості, тобто навченість та вихованість. Досліджуючи діагностику розвитку професійних компонентів готовності студентів до прийняття стратегічного життєвого рішення Л. Помиткіна стверджує, що варто формувати позитивне ставлення до майбутньої професії, виявляти наявність мотивації, діагностувати комплекс необхідних професійних наукових знань та забезпечувати підприємницьку обґрунтованість прийняття рішень. Забезпечити високу мотивацію до майбутнього фаху можливо у ЗВО. Дослідниця упевнена, що відповідні елективні спецкурси надають змогу зменшити невизначеність у процесі вибору професійного майбутнього як складової щасливої долі людини шляхом розвитку

компонентів особистісної готовності студентів до прийняття стратегічних життєвих рішень [188, с. 9–13].

Досліджуючи особистість студента як суб'єкта професійного розвитку, психолог К. Бабак пропонує теоретично зв'язати проблему до інтегративного підходу, який включає уявлення про одночасний характер розгортання особистісних, професійних та процесуальних аспектів розвитку особистості; у психології професійної освіти майбутніх економістів підтримує набуття ними професійних компетентностей у ЗВО [14].

Розширення свідомості молодшої людини за рахунок наукових знань – головне завдання сучасної молоді, переконана психолог І. Нікітіна; інтелектуальні цінності, які вона виявила у ході свого дослідження, залишаються лише на п'ятому місці, що пов'язано із загальним станом освіти, її неадекватним сприйняттям у суспільстві, відсутністю явного зв'язку між певним рівнем інтелектуального розвитку та гідним матеріальним забезпеченням своєї праці [174, с. 175-176].

Вітчизняні вчені С. Гончаренко, І. Ковчина, Н. Ничкало вивчали тлумачення поняття «професійна компетентність» і трактують її як формування професійних знань на основі отриманої студентом інформації; інформація-знання формуються у компетентності, які дозволяють фахівцю застосовувати їх адекватно сформованим умінням під час практики, а на їх основі формується досвід працівника [194, 125].

Дослідники професійної підготовки студентів у вищій школі, зокрема Ю. Шабанова, трактує «компетентність» як вміння системно мислити та розрізняти якості системи як у соціальній, так і у професійній діяльності; сприяє розвитку здібностей особистості щодо структурування елементів вищої освіти, педагогіки та освітньо-наукового процесу у вищій школі; є цілісним сприйняттям індивідуумом педагогічного процесу, який враховує всі можливі напрями розвитку та вміння охоплювати систему освіти та середовище її трансформації [243, с. 8].

Дослідник системного підходу у вищій освіті Н. Салига вважає, що «компетентність» це вміння особистості системно мислити, розрізняти якості системоутворюючих процесів як у соціальній, так і у професійній діяльності. Певний набір компетентностей є здібностями індивідуума щодо структурування елементів освітньо-наукового процесу вищої освіти, вміннями цілісного сприйняття педагогічного процесу з урахуванням різноманітних можливостей розвитку, а також здатностей прогнозувати та моделювати системи вищу освіту [209, с.7].

Підтвердженням необхідності посилення педагогічної підготовки у майбутніх економістів є ряд наукових досліджень. Науковий доробок В. Гриців щодо особливостей змісту та структури професійної компетентності майбутніх фахівців-економістів зауважує стосовно базових особливостей підготовки студентів сфери банківської справи: фахівці мають найвищий попит на ринку праці як національному, так і зарубіжному; сучасні здобувачі освіти економічного напрямку повинні мати розвинені аналітичні здібності, вміти сконцентруватися у будь-який час, навіть і несприятливий, бажання комунікувати з різними індивідуумами, бути організованими та розвивати професійні риси характеру, адже професія банківського працівника, надає значні можливості кар'єрного росту. Узагальнюючи аналіз проблеми дослідження компетентностей майбутніх банківських працівників дослідник зауважує: педагогічна наука розробила та впроваджує підходи, що дозволяють співвідносити професійну компетентність зі здібностями, вміннями та знаннями, які повинні бути адекватними професійним завданням та достатні для їх вирішення. Виділені нею три основні компетентнісні показники готовності до майбутньої професійної діяльності, до яких відносять мотивацію, знання та вміння комунікувати, яке є базовими для всіх працівників – включає не тільки вміння позитивного спілкування з клієнтами, проведення бесід на засадах емпатії, але й комерційні здібності [64, с. 60–61]. Комерційні здібності необхідні майбутнім економістам-підприємцям, як і знання з теорії та методики професійної освіти.

Провідна роль професійної освіти у підготовці до майбутньої діяльності студентів-економістів підкреслена дослідниками теорії та методики професійної освіти Л. Журавська та Е. Остапенко, які працювали над розробкою психологічного підходу у формуванні готовності майбутніх економістів до професійного саморозвитку та обґрунтували потребу у впровадженні програми модифікованого курсу з педагогіки та психології. Оскільки розвиток навчальної підготовки у професійній освіті відбувається поступово від навчально-пізнавальної діяльності до навчально-професійної, був зроблений висновок про необхідність підготовки майбутніх економістів до професійного саморозвитку [81].

Національне законодавство «Про вищу освіту» регулює посилення співпраці ЗВО, державних органів та бізнесових структур з метою підготовки конкурентоспроможного фахівця для інноваційного розвитку країни, самореалізації особистості, забезпечення потреб суспільства, ринку праці та держави, а отже логічним є збільшення годин на педагогічні дисципліни; проголошує академічну свободу, яка трактується як самостійність і незалежність учасників освітнього процесу під час провадження педагогічної, науково-педагогічної, наукової або інноваційної діяльності. Указані заходи здійснюються на принципах свободи слова та творчості, поширення знань та інформації, проведення наукових досліджень і використання їх результатів [82].

Базуючись на теоретичних висновках, сформульованих у розгляді попередніх проблемних питань, зауважимо, що висококваліфікованим фахівцем економістом з компетентностями для підприємницької діяльності може стати здобувач освіти завдяки високому мотиваційному показнику, упевненості у правильному виборі майбутньої професійної діяльності, прагненню набути як найбільше інформаційного методологічного матеріалу та перетворення його у професійні знання, що сприятиме розвитку професіоналізму під час виробничої практики та стажування.

Вважаємо, що майбутня робота повинна приносити задоволення (щастя), адже кожний індивід намагається знайти свій особистісний потенціал,

реалізувати його у своїй життєдіяльності та прагне знайти себе – стати тим, ким є. Необхідно отримати вищу освіту та мати бажання і здібності до навчання. Для студента важливими є уміння отримувати інформацію, формувати знання, перетворювати сформовані знання у вміння, прогнозувати результати своєї діяльності. Випускник економіст повинен володіти загальними компетентностями, до яких входять наступні уміння: критично оцінювати та прогнозувати соціальні, економічні, політичні, екологічні, культурологічні та інші події та явища; використовувати спеціалізовані концептуальні знання, набуті у процесі навчання та/або професійної діяльності на рівні новітніх досягнень, які є основою для оригінального мислення та інноваційної діяльності; розуміти сутність економічної системи та економічних відносин як найважливішої складової розвитку суспільства; оперувати економічними категоріями та поняттями; оцінювати перспективи глобалізації як новітнього етапу соціально-економічних перетворень; розуміння сутності чинників і наслідків макроекономічного розвитку та їх вплив на діяльність організації чи установи; використовувати іноземні мови у професійній діяльності; застосовувати загальнонаукові та креативні методи пізнання у професійній діяльності.

Дослідження проблем компетентнісного підходу зі теорії та методики професійної освіти підтверджують, що володіння компетентностями (та складовими компетенціями) є основою успіху фахової роботи. Компетентність, стверджує С. Клепко, по суті являє єдність волі особи та її уособлення самовдосконалення, яка сприяє вольовому застосуванню або стримує у разі відсутності компетентності; ключові компетентності є алгоритмами оптимального використання часу та управління ним. Педагогічне моделювання структури компетентностей допомагає наставникам формувати їх у студентів за елементами підструктури - форма використання часу, знання, уміння, навички, цінності [98].

У ракурсі педагогічного дослідження та результатів педагогічного експерименту, який буде репрезентований у третьому розділі, виокремимо

найважливіші компетентності загальні та додаткові, спеціальні, опис яких подано нижче.

Із загальних компетентностей, якими повинен володіти майбутній фахівець, випускник університету при запровадженні методики організації освітньо-наукового процесу у ході професійної підготовки формуються: уміння використовувати загальнонаукові та креативні методи пізнання у майбутній професійній діяльності; спеціалізовані концептуальні знання, набуті у процесі навчання та професійної діяльності на рівні новітніх досягнень.

Вітчизняна дослідниця О. Славгородська, яка обґрунтувала компетентність персоналу як складову трудову потенціалу підприємства у галузі економічних наук доводить, що працівники підприємств повинні мати наступні загальні компетентності: теоретична, до складу якої входять теоретичні знання та їх практичне застосування; соціальна або здатність до ефективної взаємодії у колективі шляхом комунікації; методична або здатність самостійно організувати власну роботу та розв'язувати проблеми; особистісна, яка включає особистісні характеристики людини, це реальна самооцінка, відповідальність, культура праці; адаптаційна, здатність пристосовуватись у соціально-побутовому середовищі та колективі; управлінська саморозвитку та самонавчання [214].

Визначення дослідниці щодо другої компетентності як соціальної, яка указана як сформована якість комунікувати у колективі, швидше представляє сформоване у студентів ЗВО уміння комунікувати з колективом та у колективі й є комунікативною компетентністю.

Компетентність, підкреслює дослідниця з економіки підприємництва В. Костриченко є педагогічним явищем, до компетентностей відносить життєві уміння, навички, які потребує особа, що має професію; подає визначення терміну «компетентність» як володіння людиною відповідною компетенцією; знання, уміння, навички та досвід, які формують професійні властивості фахівця для якісного виконання професійних функцій. Фахівець з економіки повинен відповідати європейським вимогам, передбачати можливі зміни в

економіці, готовий створити інноваційне поле із забезпечення стійкості підприємства, як власного, так і державного, бути сучасним, передбачаючи можливі зміни; створює таке поле інновацій, яке повинно забезпечити стійкість підприємства як соціально-економічної системи; підготовка економістів передбачає практичні навички, які максимально автоматизовані для професійної діяльності [132, с. 268.].

Розробкою теорії компетентності займався М. Головань, який зауважує на основну умову у володінні компетентністю, що полягає у ефективній професійній діяльності з особистісним ставленням до предмету та продукту діяльності та є важливою для майбутнього економіста. На думку дослідника, компетентність включає знання, уміння, навички, досвід та особисті властивості індивідуума; фахівець повинен мати здатності та готовність до розв'язання будь-яких ситуацій за умов усвідомлення значущості результатів власної діяльності [62].

Особливості підготовки студентів економічних спеціальностей висвітлюють у своїх працях група авторів Г.Чередніченко, О.Зеліковська, Ю.Бондаренко. Підкреслено, що професійна робота економіста усе частіше пов'язана зі взаємодією у колективі, на підприємстві. Економіст повинен мати більшу амплітуду рис характеру та володіти уміннями, зокрема відповідати вимогам психолого-педагогічних професій, таких як «людина-людина». Студенту-економісту потрібно бути доброзичливим, емпатійним, здатним аналізувати свою поведінку та поведінку людей, які його оточують. Автори стверджують, що професійна підготовка майбутнього економіста є освітньо-науковим процесом, результатом якого має бути формування професійної компетентності майбутнього економіста та професійна компетентність економіста є важливою характеристикою діяльності підприємця, інтегративною якістю, синтезом професійних компетенцій та особистісних професійно важливих рис [240].

Підготовка економістів для формування професійної компетентності є важливою компонентною, вважає Л. Отрощенко, яка досліджувала

забезпечення організації освітньо-наукового процесу становлення майбутніх економістів-міжнародників. Щоб працювати у різних регіонах світу, необхідно базувати освітню діяльність студентів ЗВО на засадах компетентнісного підходу. Автор підкреслює, що від рівня професійної компетентності фахівця залежить результативність головних економічних операцій країни та розвиток її господарсько-економічних напрямів діяльності [182, с. 75–78].

Для дослідження важливими є спеціальні додаткові компетентності, які повинні сформуватися у студентів під час професійної підготовки. Як стверджують Р. Лісна та В. Тригуб, які досліджували формування професійних компетенцій під час практичного навчання, змістовне наповнення професійної компетентності зумовлюється, насамперед, зовнішніми чинниками, що відносяться до рівня розвитку технологій, науки, техніки, економіки, освіти та вказують на загальний потенціал суспільно-економічного розвитку суспільства та людської цивілізації загалом. Не менш важливими є такі, від яких залежить так званий «людський фактор», а саме внутрішні чинники – мотивація здобуття професійної освіти та подальшого кар'єрного зростання, уміння самовдосконалюватись, наполегливість, самостійність [150].

Встановлено, що набули поширення такі форми інтеграції: діяльнісна, яка об'єднує різні види діяльності (пізнавальна, трудова, екологічна, естетична, економічна); концептуальна, що передбачає об'єднання таких світоглядних, теоретичних і практико-пізнавальних елементів, сукупність яких регулює поведінку студентів у багатогранних і складних умовах життя. За цієї форми інтеграції виникає найбільш глибокий тип взаємодії уявлень, понять, принципів, методів і способів; таких форм стилю мислення, як вибір рішень, оцінювання цінностей [245].

Оскільки у Європі при будь-якому підприємстві відкривають різноманітні заклади дошкільної освіти, в які батьки можуть направити дітей перед роботою і на будь-який час – від короткого терміну на 2-3-и години і до тижня можуть передати дітей, то знайомлячись з діяльністю такого підприємства, переконалися, що у недалекому майбутньому з'явиться потреба у кадрах, які

зможуть організувати просвітницько-пізнавально-розвивальну роботу, а отже сучасному економісту необхідні педагогічні знання, уміння та навички й освітні компетентності.

У рекомендаціях Європейського парламенту та Ради Європи (2006 р.) щодо ключових компетентностей системи неперервної освіти зазначено, що набуття їх протягом життя передбачає «поєднання знань, навичок і відносин, які особливо необхідні для самореалізації та розвитку, соціальної інтеграції, активної громадянської позиції та зайнятості» [199], необхідні в суспільстві знань і гарантують гнучкість працездатного потенціалу, що дає змогу фахівцям вчасно адаптуватися до постійних змін в умовах взаємозалежного світу, здійснюють внесок у мотивацію і задоволеність працівників та якість роботи, а саме:

- 1) комунікація рідною мовою – здатність виражати й узагальнювати поняття, думки, факти в усній і письмовій формі;
- 2) комунікація іноземними мовами – взаєморозуміння на міжкультурному рівні;
- 3) математична компетентність – здатність застосовувати математичні обчислення для вирішення педагогічних перешкод;
- 4) інформаційна компетентність – використання інформаційних технологій, базові навички в галузі ІКТ;
- 5) уміння вчитися – навчання, уміння організувати навчання для власних потреб, обізнаність про методи та можливість їх застосування;
- 6) соціальні компетентності;
- 7) почуття ініціативи – здатність перетворювати ідеї на дії, які включають творчість, ризик, здатність планувати й управляти проектами для досягнення цілей;
- 8) культурна обізнаність.

Формування професійних компетентностей у сучасних майбутніх економістів банківської справи з компетентністю для підприємницької діяльності вимагає від ЗВО, педагогів принципово нових підходів у професійній

освіті – інтеграції педагогічних та економіко-підприємницьких знань, умінь та навичок. Згідно відомих засобів технічного регулювання, які не потребують особливого представлення на тенетах України та виражені у стандартах підготовки економістів загальні здатності компетентності фахівця: застосовувати знання у практичних ситуаціях, до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел, до адаптації та дій в новій ситуації, діяти соціально відповідально та свідомо; навички використання інформаційних і комунікаційних технологій, навички міжособистісної взаємодії.

У авторському трактуванні сформулюємо власне бачення «компетентнісний підхід» – методологічна орієнтованість освітньо-наукового процесу на досягнення інтегральної релевантності навчання, якими є базові визначальні, ключові (забезпечують наступність і послідовність самовдосконалення та саморозвитку впродовж життя) та прикладні міждисциплінарні компетентності сформовані у здобувачів освіти.

З точки зору теорії та методики педагогічних досліджень підходи трактуються, як комплекс системної єдності визначень, гіпотез, ідей і механізмів освітньо-наукової діяльності, методологічні засоби вирішення ускладнених проблем наукового пізнання, превалюючих методологічних парадигм суспільного розвитку з метою формування стратегічної політики сталості, модернізації освітніх систем, як соціо-культурних форм становлення, адаптації, самовдосконалення та саморозвитку особистості зі забезпечення зайнятості впродовж життя (зі спрямованістю на досягнення інтегральних показників підготовки майбутнього фахівця; системністю набуття компетентностей; зорієнтованістю на соціалізацію і професіоналізацію особистості).

Принципи постають фундаментом вихідних засад або основних положень стратегії наукових теорій, пошуку наукового пізнання, гіпотетичних ідей, які здатні оволодіти засадами удосконалення й універсифікації актуальної значимості та категоричної імперативності за умов відображення змістовно-сутнісної наповненості наукового дослідження. Закономірні властивості

соціуму абстраговано відображені у діяльності, явищах, подіях, спираючись на реальні (діяльнісно-причинні) та ідеальні (наслідко-підставні) принципи. Кожний індивід у силу свого економічного статусу, соціалізації та виховання має певні внутрішні переконання (принципи), які визначають його суспільну позицію, усвідомлення дійсності та корегують норми поведінки та професійну діяльність.

Дослідження фундаментально-наукового характеру щодо змісту дефініції «принцип» розкрито у напрацюваннях О. Богданова, Г. Гегеля, Е. Кандільяка, І. Канта, Г. Лейбніца, Платона, І. Пригожина та ін.

Виокремлено найбільш дотичні до дослідження принципи: інформаційно-діяльнісний, наукового пізнання, управління якістю, процесний, раціональної організації управління, розробки програм.

Інформаційно-діяльнісний принцип регулює закономірності системних інформаційних потоків і поділяється на часткові: принцип інформаційного обмеження (відсутність достовірної, точної інформації); принцип баз і банків даних (доступ до інформаційного масиву без посередництва з широким спектром впровадження); принцип релевантно-персоніфікованої інформації (реглемантація вузьконаправленої та сутнісна необхідної інформації з високим ступенем відповідності); принцип надійності інформації, завдяки якому забезпечується прийняття якісних організаційно-управлінських рішень, необхідних для повноти та достовірності точної й надійної системної інформації, а також її функціональної систематизації на рівнях управління, за типами природокористування та галузевим призначенням і, які є визначально-критичними індикаторами діагностики [11, 161].

Принцип наукового пізнання – суспільно визначені положення пануючих методологічних парадигм наукового пізнання у превалюючих етапах цивілізаційного розвитку академічних наукових шкіл, сформульовані правила на основі пізнання об’єктивних законів чи закономірностей, дотримання яких сприяє доцільній організації та здійсненню пріоритетних наукових досліджень у сучасних напрямках фундаментальної та конкретно-наукової методологій.

Визначення «принцип» у перекладі з латини означає основу, засаду. Зазвичай під розумінням його вбачають основне, початкове положення будь-якої теорії, вчення (яке сприймається академічною спільнотою на даному етапі наукового пізнання). За змістом смислового тлумачення контент принципу є сутнісною основою архітекtonіки певної структури інституції та конфігурації системи.

Перелік принципів наукового пізнання виявляють свою самобутність через генезисно-узагальнену потребу до науково-пізнавального процесу, яка забезпечує нарощення векторної цілеспрямованості, а також орієнтує їх трансформацію на шляху досягнення істини, але не гарантує досягнення власне самої істини. Виступають у формах певних змістових особливостей пізнання розуму, рушійною силою суб'єкта пізнання, ключем (геномом) пізнання.

Особистісно-орієнтований принцип наукового пізнання – «сухий залишок» того з чим залишається дослідник, коли сфера охоплення наукових інтересів блокована вимірами несподівано-непізнаного й якщо відсутній експоненційний потенціал щодо об'єкту футуристичної трансформації. Оскільки джерельним витокom пізнання є власне принципи, які являють собою релевантність алгоритмізованих процедур пізнання, згідно яких уніфіковані та модернізовані в організаційно-управлінських процедурах системи управління якістю освітньо-науковим процесом професійної підготовки майбутніх фахівців з сучасним ефективним інструментарієм наукового пізнання, портативності освітніх програм та академічних сервісів у межах глобальної мобільності та соціального виміру пролонгованих гарантій правозахисту, позиттєвої зайнятості й якості та безпеки життя.

Цивілізаційні етапи епох пізнання породжують і запроваджують притаманні епохальні принципи зі збереженням методологічної спадщини. Будь-які біфуркації наукового пізнання (наукові революції) базуються на зламi системного розвитку, адже зміна фундаментальних традиційних основ пізнання та його принципів забезпечує якісний приріст потенціалу розвитку сучасних знань.

Оскільки етап індустріалізації забезпечив превалювання принципу детермінізму, орієнтувався на пізнавально-мисленнєву діяльність зорганізовану крізь механіку та технологію машинобудування, механізмів, процесів, апаратів, пристроїв та панівною парадигмою принципів наукового пізнання постав раціоналізм, який забезпечив конструкт техніко-технологічного змістового наповнення епохи індустріалізації.

Революція науково-технологічного прогресу, яка отримала поштовх у середині ХХ сторіччя та триває донині, схарактеризована тектонічними змінами платформ принципів наукового пізнання, коли жорсткий детермінізм модернізує епоху індустріалізації в аспектах суспільного розвитку ймовірнісних стохастичних і системних підходах. Науково-пізнавальна діяльність набуває не лише безпосереднього, а й опосередкованого характеру (коли конкретні точки взаємодії як контакти очевидного пізнання є об'єктом подальшого трансформаційного розвитку, оскільки втрачають часову вимірність значущості).

Вагома складова науково-пізнавальної діяльності перемістилася в поле обробки доступних, узагальнених та систематизованих банків даних щодо характеристик об'єктів інформації, тому пізнання набуває портативного інформаційного характеру, а принцип інформативності – особливо важливого значення.

Сучасна наукова революція в умовах пандемії та глобальних екологічних викликів має вектори поліваріантних ризиків (спонукаючих до небезпеки деструкції та руйнування систем), що однобічно обумовлені загостренням проблем існування людської цивілізації, наріжності небезпек екологічної катастрофи; розвитку футуризму, креативності, квалітології статусу соціального виміру мобільності та технічного регулювання пролонгованої зайнятості у професійно-творчих процесах самоменеджменту впродовж життя.

Принципи гуманітаризації та креативної творчості обумовлюють систему наукового пізнання футуристичного виміру, яку в науково-методичній джерельній базі досліджують в аспектах ідентифікації невідповідностей:

принципи наукового пізнання розглядають поза масштабами сутнісного бачення превалюючих парадигм як аліквотні, застосовують детерміновано з різною амплітудою флуктуації, наслідками застосування слід розглядати як ієрархічну систему комплексу принципів; недоліком наступних є незаповненість бази даних системного аналізу, ролі принципів у науково-пізнавальному (життя та буття) процесі. Принципи настільки є загальними, що обмеженому колу академічної спільноти спадає на думку класифікація їх таксономії; складна проблема, оскільки навряд чи можна розподілити принципи наукового пізнання на класи та за однією класифікаційною ознакою.

Складність проблеми дослідження підсилюється сукупністю принципів пізнання: є принципи поліваріантних евристичних можливостей і методологічних парадигм цивілізаційного розвитку. Класифікація принципів має досить складний характер, оскільки принципи динамічно класифікуються не тільки за їх високим рівнем узагальненості, а й тому, що багато серед них є суспільно-модифіковані мутанти, які мають вплив на біо-генетичний відгук інших системних моделей (соціо-культурних форм освітньо-наукових, соціально-побутових, політичних, екосистемних тощо).

Узагальнення класифікації принципів наукового пізнання розглядають як табличну матрицю. Визначення закономірних тенденцій у вигляді принципів, які обумовлені: принципово оновленим виявом відомого осучаснення й оструктурення традиційного принципу; принципів субсидіарності; тих, які не заперечують, а доповнюють і розвивають наступні; тих, задля консолідації вияву громадянсько-територіальної стратегії, які мають бути напевне верифікованими на достовірність, доведеність та істинність, доказовість верифікації.

Гальмівним аспектом взаємодії дослідника та застосування принципів є використання їх у непрофільному науковому дослідженні, за часту наукові принципи проголошуються та навіть обґрунтовуються дослідником, але в дослідженні не впливають ні на процес пізнання, ні на зміст здобутих наукових знань. У вирішенні проблеми наукового пізнання та дослідження принцип

виконує аксіоматичну функцію, оскільки обґрунтовує архітектоніку системи істинного та несуперечливого знання, визначає методи та методики отримання й аналізу наукових даних прогнозування релевантності дослідження [181, 151, 197, 198, 227].

Принципи управління якістю – основоположні правила, які застосовуються організаційно-управлінським адмінпаратом (керівництвом) установи як рамкові засоби технічного регулювання для спрямовування організації на поліпшення результатів діяльності.

Фундаменталізують градацію цих принципів у чотири етапи: забезпечення правомірного споживацького задоволення; диверсифікація забезпечення якості механізмів управління; партисипативне та паритетне регулювання управління якістю; організація на засадах процесних закономірностей.

Системи управління якістю (ISO 9001) деталізовано регламентують класифікацію: 1) споживацький фокус (прогнозування споживацького потрібнісного контенту з метою задоволення його в повній мірі та понад сподівань); 2) лідерство адмінпарату (забезпечення стратегічного залучення всієї вертикалі кадрового складу на засадах гармонійно-комфортних умов внутрішньої атмосфери управлінської діяльності, регулювання конфліктів з профайлинговою орієнтацією); 3) активність та персоналізована користь (трудова архітектоніка активізації особистісних та колективних функцій на досягнення суспільної мети, цілі, стратегії); 4) процесний підхід (ефективність управління діяльністю залежить від побудови налагодженого процесу); 5) системно-управлінський підхід (досягнення мети та очікуваних результатів пропорційно залежить від ефективності функціонування системи та підсистем управління діяльністю); 6) забезпечення якості управління (пошук способів покращити і досягти вищого рівня якості в управлінні та організації діяльністю); 7) факти як важелі управління (аналіз бази даних та інформаційного контенту дають змогу до ефективного управлінського

реагування); 8) партнерська паритетність (управління на засадах консенсусу, партнерських домовленостей, спільної вигоди, ділової етики, культури менеджменту, гармонійного балансу інтересів усіх партнерів спільної діяльності).

Відповідно до циклу У. Демінга (з англ. «Deming Cycle» – петля якості) або циклу PDCA (з англ. «Plan-Do-Check-Act» – планування – реалізація – перевірка – втілення в життя) взаємозв'язок чотирьох етапів і восьми принципів обумовлений відповідною сукупністю методів реалізації управління [71, 72, 268, 142, 157].

Принципи процесного підходу концептуально формує сукупність взаємопов'язаного та взаємозалежного управлінського функціоналу у ланцюгу прогностично-маркетингових, планових, організаційно-координаційних, комунікаційно-мотиваційних, контрольних-моніторингових видів діяльності. Ключовою дефініцією даного принципу є «процес», що визначається як цілеспрямований, різноплановий, але взаємообумовлений та систематичний комплекс дій, рішень, подій, явищ і станів. Принципи процесного підходу характеризуються – мережевістю процесу (забезпечення взаємозв'язку між виконавськими ланками), затребуваністю (проектування результативності на внутрішнього та зовнішнього споживача); документообігом (належне документування усіх процесів забезпечує стандартизацію та уніфікацію управління); параметральністю (реалізація контролю діяльності на всіх етапах поточної, проміжної, підсумкової результативності); персоніфікованою відповідальністю (делегування персонально закріпленої відповідальності) [143].

Принципи раціональної організації управління регламентовані нормативно-правовими положеннями, закономірностями оптимізації, фундаментальних базисів управління результативністю, розвитком, прагненням до позитивного та раціонального, конструктивного та продуктивного, корисного та цінного виду продукції, послуг тощо.

Суспільні та культурні ідеологеми формують розвиток продуктивних сил, спираючись на принципи управління (загально-традиційні та специфічно-

виробничі), які характеризують «розподіл праці, повноваження і відповідальність, дисципліну, єдиноначальність, єдність напрямку, підпорядкованість особистих інтересів загальним, винагороду персоналу, централізацію, скалярний ланцюг, порядок, справедливість, стабільність робочого місця для персоналу, ініціатива, корпоративний дух» [260]. Принципи раціональної організації управління є засадничими у сфері управління, їх методологія вирізняється теоретико-пізнавальним та практико-орієнтованим спрямуванням. Поділяються на загальні (окреслюють глобально-цільовий фундамент системи та її компонентів у взаємозалежному зв'язку; мають суспільно-державний механізм стабілізації та сталості), структурні (упорядковують та систематизують закономірну специфіку елементів системи управління за цільовими, функціональними, організаційними, процесними характеристиками раціональної організації) та спеціалізовані (виокремлюють за територіальними, галузевими, функціональними показниками частково-похідні закономірності, корегують зв'язок у вузько спеціалізованому сегменті раціонального управління).

Міждисциплінарність принципів раціональної організації управління представлена у дослідженнях філософів, соціологів, економістів, політологів, правників та держуправлінців, а саме В. Атаманчука [11], В. Бакуменка [70], П. Надолішнього [19], Н. Нижника [68], О. Оболенського [80], Ю. Сурміна [227] та ін.

Принципи розробки програм аргументують узагальнену логіку побудови законів, положень, програм державного, регіонального та локального масштабів. Стратегічно важливі важелі формування програм державного рівня базуються на часткових складових принципів: врахування перспективи довготривалого цільового розвитку економіки та прогнозування індикативного планування за нормативно-законодавчими правовими документами; повномасштабне покриття соціально-економічної сфери з метою регульованого розвитку; релевантність вимірювання поточного, проміжного, кінцевого результату; забезпечення цільової результативності програми при об'єднанні

регуляторів державницько-правових механізмів та бюджетно-фінансових, кредитно-страхових, податкових, тарифних засобів управління економікою; призначення відповідальних виконавців за результативність програми; відповідність встановлених вимогам реалізації програми; моніторинг якості програми із залученням зовнішньої незалежної експертизи і обґрунтування можливих ризиків з метою модернізаційної корекції, інноваційного удосконалення, адаптаційного анулювання та фіксації відповідальності адмінресурсу при умові негативного результату. Принципи розробки програм, регламентовані нормативними положеннями, передбачають формулювання мети/цілей (завдання) сфокусованих на позитивний результат; структуризація діяльності за напрямками у форматі системотвірного комплексу дій при формуванні програми; інтеграція та диференціація програми в загальному комплексі заходів; формування програми на засадах цілісності та монолітності; застосування системного підходу в управлінні програмою з метою злагодженості та конструктивного перебігу етапів виконання; формування адмінресурсу спеціалізованого спрямування, полівекторна амплітуда координації управління; ресурсне забезпечення реалізації програми відповідним матеріально-технічним, фінансово-економічним, інформаційно-аналітичним, адміністративно-кадровим потенціалом; аналітико-методологічний супровід реалізації програми, скоординований і поетапно в регульований [54, 18, 161].

Висновки до першого розділу

Проаналізовано понятійно-категоріальний апарат проблеми наукового педагогічного пізнання потреби професійної підготовки майбутніх економістів з компетентностями для підприємницької діяльності. Теоретико-методологічний аналіз філософської, економічної, психолого-педагогічної джерельної бази підтвердив недостатню обґрунтованість тлумачення професійної підготовки майбутніх економістів банківської справи, зокрема у напрямках філософії освіти, соціології, інформатики, кібернетики та

специфікації компетенцій та компетентностей у системному комплексі професійної компетентності для підприємницької діяльності.

Встановлено, що необхідність професійного формування майбутніх фахівців у сфері загальної та прикладної економіки в умовах глобалізації. Модернізація освітньо-наукового процесу професійної підготовки майбутніх економістів ґрунтується на принципах сервісу соціо-економічного обслуговування підприємництва різноманітних форм власності, ринкового ціноутворення, договірних взаємин між суб'єктами господарювання, обмеження державного регулювання бізнесу; характеризується гнучкістю, імплементацією міжнародним стандартам і правовим регулюванням та набуває особливостей семантики тенденцій удосконалення освітньо-наукового процесу до майбутньої професійної діяльності, адже зміна економічних ринків безпосередньо впливає на систему освіти.

Досліджено семантику організації освітньо-наукового процесу професійно-педагогічної підготовки студента-економіста для підприємницької діяльності узгоджено зі стандартами. Встановлено необхідні здатності, навички, компетентності фахівця для застосовування знань у практичних ситуаціях, пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел в умовах професійної адаптації та корпоративних дій при вирішенні складних та кризових ситуацій щодо дотримання правових гарантій та соціального виміру захисту різних категорій здобувачів освіти, соціально відповідальних і свідомих дій; використання інформаційних і комунікаційних технологій, міжособистісної взаємодії.

Розроблено структурно-логічну схему соціально-економічного замовлення на підготовку майбутніх економістів банківської справи для підприємницької діяльності (за сферами працевлаштування) 01 Освіта/Педагогіка, 05 Соціальні та поведінкові науки, 07 Управління та адміністрування в напрямках системного аналізу якості економічної безпеки 015 Професійна освіта (економіка, бухгалтерські облік, організація виробництва), 051 Економіка, 072 Фінанси, банківська справа та страхування

(фінанси, банківська справа та страхування, підприємництво, торгівля та біржова діяльність, банківська справа та фінансові технології, обліку та бізнесу) зорієнтованих на рівнях критеріїв, індикаторів та механізмів економічної безпеки щодо стратегічного управління соціально-економічним розвитком, прикладну економіку (економіку природокористування, екологічний аудит, економіку агробізнесу, міста та урбанізації, економіку туризму та рекреації), економічну безпеку та бізнес аналітику (економічну кібернетику та цифрову економіку, інформаційні технології та програмування, економіку підприємств, зовнішню економічну діяльність), соціальну економіку та безпеку (управління персоналом та економіку праці, бізнес- економіку підприємницько-комерційної діяльності, економіку банківської справи).

Здійснено системний аналіз підходів та принципів організації системи професійної підготовки майбутніх економістів банківської справи з компетентностями для підприємницької діяльності. Результати аналізу досягнуті завдяки підбору системи превалююче-парадигмальних підходів до організації освітньо-наукового процесу професійної підготовки економістів на даному етапі цивілізаційного розвитку: пізнавально-діяльнісного (теорія та методика науково-пізнавальної діяльності особистості); ситуаційного (варіативність методики організації діяльності, доцільність й ефективність якої залежить від врахування особливостей конкретної ситуації); сценарного (сукупність сценарних методів, які спрямовані на прогнозування діяльності, експертизу для стабілізації умов економічної ситуації); виміру та зниження бідності (аналіз масштабів стану бідності сконцентровано у понятті «депривація», яке визначає суспільне становище особистості в силу його соціально-сімейних, пізнавально-інтелектуальних, психоемоційних, генетично-фізичних, духовних, когнітивно-сенсорних норм та відхилень); прийняття управлінських рішень (регламентованих методологією управління, що визначає перелік загальних інструкцій щодо організації менеджменту з метою забезпечення балансу компонентів); програмно-цільового (інноваційні засоби економіко-математичного моделювання, прогнозування, мережевого

планування, фінансового аналізу та інвестиційного проектування); компетентнісного (методологічна орієнтованість освітньо-наукового процесу на досягнення інтегральної релевантності навчання), якими є базові, визначальні, ключові (забезпечують наступність і послідовність самовдосконалення та саморозвитку впродовж життя), а також прикладні міждисциплінарні компетентності сформовані у здобувачів освіти.

Принципи постають фундаментом вихідних засад або основних положень стратегії наукових теорій, пошуку наукового пізнання, гіпотетичних ідей, якими здатні оволодіти здобувачі освіти для удосконалення та універсифікації актуальної значимості професійної підготовки за умов відображення змістовно-сутнісної наповненості наукового дослідження. Виокремлено найбільш дотичні до дослідження принципи: інформаційно-діяльнісний, наукового пізнання, управління якістю, процесний, раціональної організації управління, розробки програм.

РОЗДІЛ 2.

МЕТОДИКА ОРГАНІЗАЦІЇ ОСВІТНЬО-НАУКОВОГО ПРОЦЕСУ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ЕКОНОМІСТІВ БАНКІВСЬКОЇ СПРАВИ ДЛЯ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

2.1. Організаційно-методичні особливості професійної підготовки майбутніх економістів банківської справи

Систематизовано методи наукового дослідження організації процесу професійної підготовки майбутніх економістів банківської справи.

Методи аналізу, які застосовані в дисертаційному дослідженні, обрані для досягнення цілей, розкриті у етапах та направлені на досягнення мети. Їх представлено на рисунку 2.1.

Аксіологія – вчення про цінності та як філософська теорія цінностей виокремлює якості та властиві ознаки предметно-об'єктної взаємодії, а також явищ і системних процесів, які здатні задовольняти прагнення, інтереси, бажання, потреби людей; прагматичний інструменталізм дослідження проблем цінностей, який входить до складу тріади поряд з акмеологією та елітологією як елітарної якості окремої особи, яка їх вивчає; присвячене вирішенню ряду філософських проблем пізнання: сенсу життя, кінцевої мети, необхідності наукового пошуку, що окреслюється рамками аксіологічного аналізу; цінність кожної особистості, яка полягає у прояві її духовної досконалості, сутності природи людини у її досягненні та пізнанні ціннісних властивостей та як процес носить незавершений характер [91, 235].

Інституційний аналіз дає змогу визначити міру існування в управлінні ЗВО інституційних характеристик функціональної семантики, а саме: наявність установ та структур, які забезпечують міжособистісну взаємодію у субординаційно-координаційній архітектоніці; сформованість системи цінностей, розподілу ролей, кодово-знакової символіки, які наслідуються людьми; сталість та збалансованість інституційного розвитку

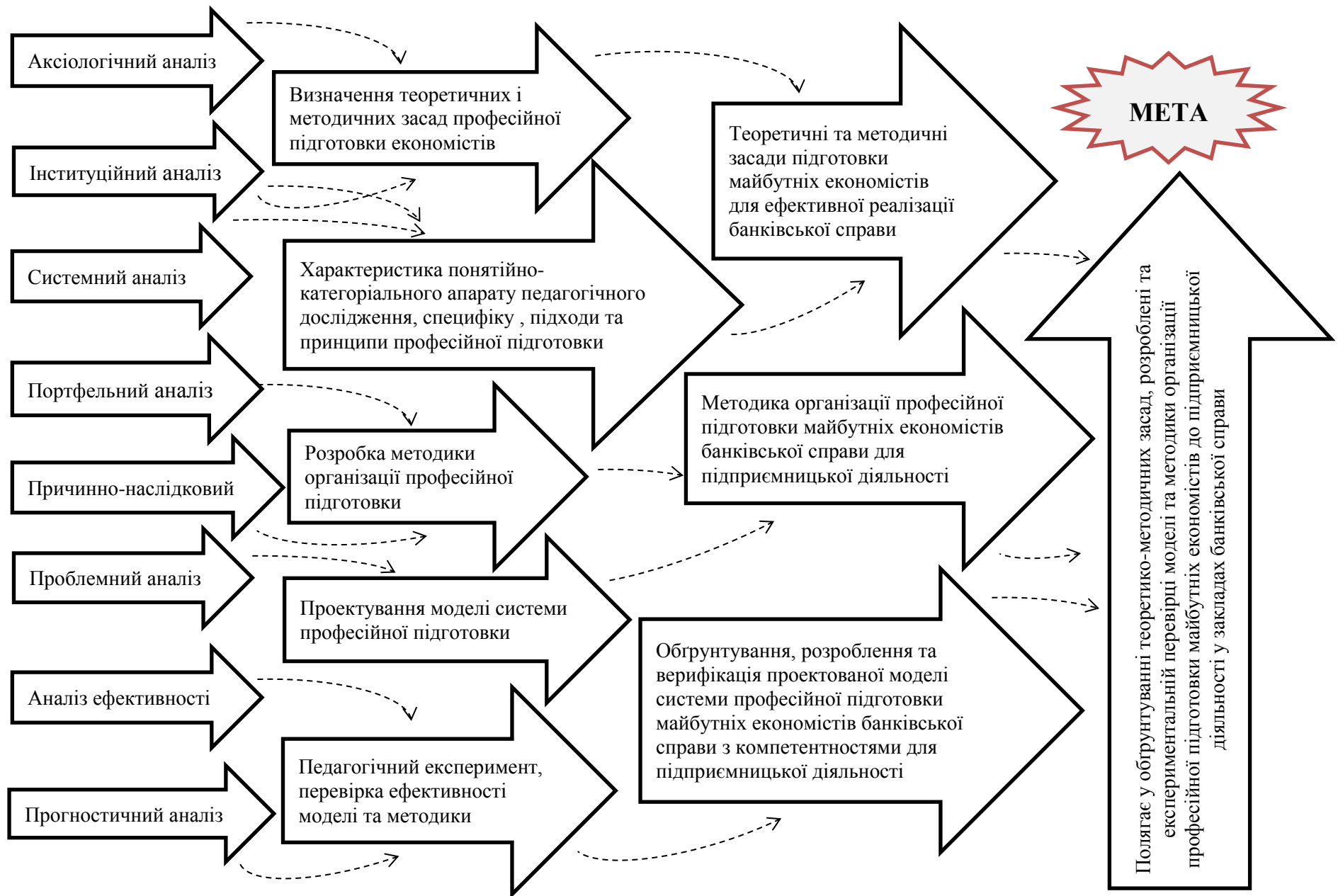

Рис.2.1. Методи, цілі, етапи педагогічного дослідження для досягнення мети

зкладів освіти як соціокультурних форм організації та модернізації систем освіти, науки та інноватики; оптимальність форми та типу організації; чіткий розподіл функцій, повноважень, прав і обов'язків між усіма учасниками освітньо-наукового процесу; визначення основних видів діяльності та професіоналізм їх виконавців, моніторинг та контроль за якістю їх виконання.

Інституційний аналіз ґрунтується на діагностиці інституційних ознак. Формування ціннісних орієнтирів окремих учасників та задоволення їх очікувань і забезпечує характерні ознаки інституалізації.

Таким чином даний вид аналізу дає змогу оцінити ступінь вияву інституційних характеристик ЗВО, як то: стійкість існування, соціалізація, як форма, що утворилась історично, раціональна оптимальність структури організації; функціональний розподіл посадових обов'язків, зобов'язання між учасниками освітнього процесу, спеціалізація структурно-організаційних підрозділів, контроль та нагляд регламентації за виконанням професійних видів діяльності, сформована система академічних цінностей професійної підготовки майбутніх фахівців, синхронізація правового, соціально-економічного, технічного, безпекового регулювання освітньо-наукового процесу підготовки здобувачів освіти [47, 241, 236].

Системний підхід покладено в основу системного аналізу – виокремлення та характеристика складових елементів системних об'єктів, виявлення якісних і кількісних ознак, встановлення ступенів взаємодії; відображення та представлення архітекtonіки системи, взаємозв'язків, внутрішньо-зовнішньої інформатизації, які підлягають дослідженню.

Візуалізація опису дає змогу представити модель об'єкту, яка забезпечує процес наукового пізнання, трансформацію функціонування, характеристику стану, поведінки та розвитку об'єкту.

Характер системності визначає: структура та комплектування системи (типи структурних компонентів, взаємозалежність елементів від місця призначення та покладених функцій у системі, складові види підсистем, їх систематизація та вплив на цілісну системну єдність; архітекtonіка системи,

структурна ускладненість ієрархії, амплітуда взаємозв'язків безпосереднього та опосередкованого впливу прямої чи оберненої дії, структурна організація та її вплив на характеристики та семантику системи); організаційно-управлінський стан системи (методичні засади організації, тип системи, сталість та збалансованість, координування системи та її надбудова, рівні організації системи, гармонізація системи); семантика системи (місія, філософія, мета, цільові системні та зовнішні функції, функціонування у невизначених умовах складних, критичних та кризових ситуаціях, властиві функціональні механізми; організаційно-управлінські процедури поліпшення якісного стану та розвитку, усунення невідповідності, функціональна трансформація); місце системи у навколишньому середовищі (рамки масштабності, тип середовища, замкненість або відкритість, стабільна рівновага, оптимальні механізми взаємин системи та середовища, адаптивна валентність системи, чинники, ризики, небезпеки впливу середовища); перспективний розвиток системи (концепція та стратегія розвитку, системоутворюючі чинники орбіт і векторів, генезис та еволюція системи, алгоритмізація системоутворення, процеси й явища, інтегрованість, динамічність інтенсивності, ентропія, кризовість, самоорганізованість та самовідтворення, інноваційність, ноосферність).

Види системної діяльності, їх мета та засоби, відповідно у ланцюгу викладені: системне пізнання – отримання знань, знання, методи пізнання; системний аналіз \Leftrightarrow розуміння проблеми, інформація, методи її аналізу; системне моделювання \Leftrightarrow розроблення моделі системи, методи моделювання; системне конструювання \Leftrightarrow створення системи, застосування методів конструювання; системна діагностика \Leftrightarrow моніторинг стану та розвитку системи, методи діагностики; системне оцінювання – оцінка типу, рівня, форм організації, ступеня розвитку, теоретичні та методичні засади оцінювання [29, 265, 226].

Портфельний аналіз застосовують як інструмент стратегічного планування та управління. Використовується для діагностування стану та розвитку організації за параметральною метрикою показників господарського

портфеля та продукування амплітуди стратегічних альтернатив на корпоративно-організаційному рівні. До господарського портфелю відносять комплекс самостійних структурно-організаційних підрозділів видів господарської діяльності, або освітньо-наукових, консалтингових, екстеншин сервісів соціального, правового, технічно-регулятивного, економічного та управлінського характеру освітньої політики ЗВО, а також можливої релевантності результатів навчання чи наукової продукції, які різняться в порівнянні їх простої суми множин.

Метою аналізу є теоретичне і методичне обґрунтування оцінювання конкурентоспроможності ЗВО, його ринкових можливостей, зав'язків за видами стратегічної діяльності, де результат – адекватність відповідності видів діяльності закладу як сформований задовільний набір оптимальності досягнення філософії та місії ЗВО.

Портфельний аналіз охоплює алгоритмізовані етапи: ідентифікація складових елементів та інформаційних одиниць аналізу структурно-організаційних підрозділів, їх видів господарської діяльності чи можливих результативних продуктів, які застосовують у матричному описі прив'язки позиціонування; визначення параметрів матриць за показниками господарського портфеля, що характеризують академічний потенціал ринку надання широкого спектру освітньо-наукових послуг, сервісів, а також конкурентоздатності ринків праці для майбутніх випускників; структурування й аналіз матриці поточного стану господарського портфелю; аналіз матриць у динаміці інтенсивності розвитку – створення стратегічного господарського портфеля з цільовим призначенням оцінювання перспектив ЗВО з обранням пріоритетних [261, 266].

Причино-наслідковий аналіз ґрунтується на найвагоміших властивостях суті суцього, яким є каузальність (причинність). Базові поняття «причина» і «наслідок», які описують і тлумачать зв'язок між явищами або процесами у причинній взаємодії. У процесній взаємодії двох та більше явищ одне породжує інше та може виступати причиною та наслідком.

До основних аспектів даного аналізу відносять судження, що: ніщо зі сущого не є джерельною (витоковою) причиною власної субстанції; коли одне явище, або подія є причиною наступної, то друге не завжди є причиною першого; одне й те саме явище або подія одночасно не виявляється як причина продукування певної події або як причина її відсутності; немає причини для формування суперечливих подій.

За класифікаційними ознаками природи причино-наслідкові зв'язки тлумачать зі значною різноманітністю та виділяють біологічні, соціальні, економічні, політико-управлінські, психологічні, стратегічні, фізичні та хімічні, інформаційні й енергетичні, матеріальні й ідеальні та інші. За характером взаємовпливу чи генезису, а також еволюції поділяють на динамічні та статичні; за числом чинників впливу – системні, не системні, однофакторні, багатофакторні, поліваріантні сценарні, прості та складні, кризові та катастрофічні; за прив'язкою та масштабністю – внутрішні, зовнішні, міжсистемні, основні, прямі, опосередковані, зворотні, об'єктивні та суб'єктивні, загальні та визначальні, одиничні чи множинні.

Алгоритмована технологія причинно-наслідкового аналізу включає етапи: визначення об'єкта і предмета дослідження, виокремлення визначальних подій та явищ як можливих причин і наслідків, які розтлумачують об'єкт і предмет наукового пізнання; встановлення наявності причино-наслідкових взаємин з ідентифікацією причини та наслідку; моніторинг оцінювання типів причино-наслідкових зав'язків, а також їх семантики; з'ясування місця розміщення причино-наслідкових взаємин в архітектоніці ланцюгів взаємодії; трактування причинності явищ і процесів досліджуваної освітньо-наукової системи [219, 234].

Проблемний аналіз розкриває суть поняття проблеми як гальмівної перешкоди множинної складності реалізації завдань для успішного досягнення мети дослідження. Найчастіше під розумінням соціально-культурної проблеми вважають форму її самобутнього існування та беззаперечне вираження протиріч між очікуваною необхідністю здійснення трансформаційних або

модернізаційних суспільних дій і недостатньо сприятливими можливостями та умовами їх здійснення.

У науковому пізнанні прийнято дотримуватися послідовності етапів визначення продуктивності людської діяльності в умовах проблемних та кризових ситуацій які передбачають усвідомлене сприйняття та трактування суті, характерної специфіки певної проблеми та визначення шляхів і напрямів її можливого вирішення, а саме: сприйняття проблеми, осмислення, вирішення, віднайдення засобів і інструментів завдань усунення та запобігання проблемі та досягнення мети стабілізації, збалансованості, гомеостазу системи.

Циклічність дій від визначення проблеми до розв'язання відбувається за алгоритмом – виникнення, усвідомлення суті складності та постановка проблеми, виокремлення способів та механізмів рішення шляхом емпіричних передбачень та прогнозів, теоретико-методологічне обґрунтування гіпотези, доведення достовірності її підтвердження, перевірка правильності розв'язання завдань та результативності досягнення мети [35, 48, 241].

Аналіз *ефективності* передбачає встановлення співвідношення результатів витрат, не зважаючи чи ці поняття мають сутність економічного змісту, чи соціального, політичного, психологічного, педагогічного, організаційно-управлінського, науково-метричного, квалітологічного. Цей аналіз передбачає вирішення наукових проблем дослідження, а також методику оцінювання ефективності зиску витрат за умов застосування технологій мінімізацій.

На практиці методика оцінювання ефективності передбачає інституційне, стратегічне управління освітньо-науковими системами ЗВО за отриманим ефектом та обсягом витрат, їх характеристикою та якістю менеджменту.

Критерієм ефективності управління діяльністю ЗВО вважають якість вирішення організаційно-управлінських, соціально-економічних, кадрово-адміністративних, безпекових та працезохоронних проблем за кількістю діагностованих. Результативність аналізу підтверджується наданням організаційно-управлінської, освітньо-наукової, академічно-сервісної, науково-

методичної, інформаційно-аналітичної, консалтингової послуг або розробленням документального супроводу статутної організації, необхідних процедур за видами діяльності, запровадження системи моніторингу якості та екстеншин.

Забезпечення якості безпеки життя, матеріального добробуту усіх учасників академічної спільноти ЗВО та інших зацікавлених сторін, доходів населення, економія ресурсів сфери освіти, науки та інноватики, а також працевлаштування за профілем, досягнення мети у «дереві цілей» оптимізації стану та збалансованого розвитку ЗВО як об'єкту управління з опосередкованими результатами, що вимагають квалітологічної метрики параметрального оцінювання соціо-культурної ефективності академічного потенціалу.

До критеріїв вище заявленої ефективності відносять – ступінь відповідності (сертифікація) змісту професійної підготовки до релевантних результатів діяльності ЗВО; відповідність вимогам правового регулювання та законності рішень; відкритість освітньо-наукових систем, доступ громадськості до інформації та прозорості прийняття управлінських рішень, взаємодія з громадськими організаціями та громадянами.

Оцінювання ефективності діяльності ЗВО відбувається за етапами: забезпечення відповідності нормам технічного регулювання (стандартам діяльності, посадової відповідності та критеріям ефективності системи менеджменту якості, екологічного керування, охорони праці, енергозбереження, інформаційної безпеки, достовірності лабораторних випробувань, документального супроводу); розроблення, запровадження та апробування методологічних процедур оцінювання ефективності (методи, методики, засоби технічного регулювання); громадські обговорення релевантності оцінювання; вироблення процедур поліпшення діяльності та стратегії ЗВО щодо пролонгування професійного розвитку та працевлаштування впродовж життя.

Важливим результатом методології оцінювання є налагодження оптимальної координаційно-субординаційної взаємодії в системі адміністративного менеджменту та оптимального зворотнього зв'язку між адміністрацією, співробітниками (обслуговуючого персоналу, педагогічних, науково-педагогічних, соціальних та адміністративно-господарських працівників) та учасників освітньо-наукового процесу (зважаючи на попередніх) щодо обґрунтованості та об'єктивності прийняття квалітологічно-орієнтованих організаційно-управлінських рішень у ЗВО [227, 137, 203, 265].

Прогностичний аналіз – діяльність прогнозування та розроблення сценаріїв перспективного розвитку та поліваріантних прогнозів. Носить гносеологічний, логічний та онтологічний характер.

Прогностичний аналіз передбачає не власне розроблення, а використання моделей футуристики та напрямів, шляхів і механізмів досягнення майбутнього. Призначення полягає у формуванні прогнозів розвитку відносно моніторингової ситуації.

Види аналізу: нормативний прогностичний зі заданими параметрами системи (за ним визначаються способи і механізми футуристичного досягнення), а також пошуковий прогностичний аналіз (за сприяння якого вдається спроектувати структуру пріоритетних моделей перспективного розвитку футуристичних ситуацій). А також формалізовані (статистичні, аналогій, випереджувальні) та експертні (індивідуального опитування, колективного дослідження) методи прогностики дослідження.

Систематизований прогностичний аналіз передбачає професійно-управлінські організаційні структури, а саме: становлення за генезисом і сучасністю футуристичних прецедентів, його векторів за джерельною базою, які в перспективі закладають підвалини майбутнього, а інші неминуче нежиттєздатно не розвинуться з оцінюванням перспектив; визначення властивостей об'єкту (процесу або явища), які незмінно стаціонарні в соціальному вимірі; аналіз еволюційних подій об'єкту або процесу, що передбачає з'ясування частоти коливань, інтенсивності, темпу подій що

відбуваються; розроблення пріоритетно-трендових моделей розвитку соціо-культурних форм об'єктів в часі та русі; побудова футуристичних сценаріїв та їх моделей; перевірка та верифікація моделей.

Технології нормативного прогнозу та пошуку нових альтернатив заздалегідь протилежні. Зважаючи на це прогностичний аналіз застосовують циклічно у порівнянні нормативів і пошуку у ході наукового пізнання, що забезпечує досягнення мети і уточнення футуристичного передбачення розвитку ЗВО та впливу його на суспільні перетворення [146, 256].

Застосований комплекс методів (аксіологічний та інституційний; системний, портфельний та причинно-наслідковий; проблемний; прогностичний метод аналізу та аналіз ефективності) забезпечують досягнення цілей (визначення теоретичних і методичних засад професійної підготовки економістів; характеристика понятійно-категоріального апарату педагогічного дослідження, специфіки, підходів та принципів професійної підготовки, розробка методики організації освітньо-наукового процесу професійної підготовки, проектування моделі процесу професійної підготовки, педагогічний експеримент, перевірка ефективності моделі та методики) у етапах (теоретичні та методичні засади підготовки майбутніх економістів для ефективної реалізації банківської справи; методика організації професійної підготовки майбутніх економістів банківської справи для підприємницької діяльності; обґрунтування, розроблення та верифікація проектованої моделі процесу професійної підготовки майбутніх економістів банківської справи з компетентностями для підприємницької діяльності) наукового дослідження за для досягнення мети полягає у обґрунтуванні теоретико-методичних засад, розроблені та експериментальній перевірці моделі та методики організації процесу професійної підготовки майбутніх економістів для підприємницької діяльності у ЗВО орієнтованих на забезпечення банківської сфери обслуговування.

Розкрито архітектуру організації освітньо-наукового процесу професійної підготовки фахівців-економістів банківської сфери з компетентностями для підприємництва.

«Професійна підготовка майбутніх економістів банківської справи для підприємницької діяльності» на нашу думку передбачає:

– *здобуття кваліфікацій* фінансиста та фахівця в сфері страхування, із заставних та фінансових операцій, торгівлі, біржової та підприємницької діяльності (341 фахівці в галузі фінансів та торгівлі: 3411-3413, 3419 – дилери (біржові торговці за свій рахунок) та брокери (посередники), страхові агенти, агенти з торгівлі майном та інші фахівці); фахівці з комерційного обслуговування та бухгалтери (342 агенти з комерційного обслуговування та торговельні брокери: 3421, 3423, 3429, 3433, 3436 – брокери (посередники) з купівлі-продажу товарів, агенти із зайнятості й трудових контрактів, агенти з комерційних послуг та торговельні брокери, бухгалтери та касири-експерти, 3436 – помічники керівників підприємств, установ та організацій (виробничих та інших основних підрозділів, малих підприємств без апарату управління)), а також технічні службовці (411 секретарі та службовці, що виконують операції за допомогою клавіатури: 4111-4115 – стенографісти та друкарки, оператори машин для оброблення текстів та лічильних і подібні професії зі збору даних, секретарі; 412 службовці, зайняті діяльністю з цифровими даними – 4121, 4122 реєстратори бухгалтерських даних, статистики-обліковці та конторські службовці, що займаються фінансовими операціями; 421 касири, касири в банках та білетери – 4211-4215 касири та білетери, інкасатори банків, букмекери та круп'є (банківники), лихварі (особи, що позичають гроші в заставу або в борг), контролери у банку, касири-оператори автоматизованої системи оброблення банкнот, касири (в банку), операціоністи, збирачі податків) у галузі знань – *05 Соціальні та поведінкові науки* зі спеціальності *051 Економіка, 07 Управління та адміністрування* зі спеціальності *072 Фінанси, банківська справа та страхування*; фахівців у галузі освіти (334 інші фахівці в галузі освіти: 3340 педагоги професійного навчання, інструктор та майстер виробничого навчання, методист з професійної реабілітації) у галузі знань *01 Освіта/Педагогіка* зі спеціальності *015 Професійна освіта (Економіка)* – ДК

003: 2010 Класифікатор професій – 2020 [169] для кадрового забезпечення банківської сфери обслуговування у державних та кооперативних банків;

– процес та результат професійного навчання, адаптації, становлення та розвитку особистості зі сталими компетентностями управління якістю та безпеки життя, ноосферним світоглядом, квалітології банківського сервісу підприємництва за видами економічної діяльності (фінансова та страхова діяльність: 64-66 надання фінансових послуг, крім страхування та пенсійного забезпечення, страхування, перестраховування та недержавне пенсійне забезпечення (крім обов'язкового соціального страхування), допоміжна діяльність у сферах фінансових послуг і страхування; операції з нерухомим майном (68)) бізнесу та підприємництва у галузях сільського, рибного та лісового господарства (01-03), переробної промисловості (10-33), у сфері професійної, наукової та технічної діяльності (69-75), освіти (85), домашнього господарювання (97-98); форм організації освітньо-наукового процесу профільних ЗВО з удосконаленням професійної майстерності в функціонально-цільових середовищах адаптації та саморозвитку професійної зайнятості (КВЕД ДК 009:2010 [170]).

Методика організації освітньо-наукового процесу професійної підготовки фахівців-економістів банківської сфери обслуговування підприємницької діяльності обґрунтована у триадному феномені.

Перше, як: *система синхронізованих науково-обґрунтованих методів:* організації процесу підготовки за видами навчально-пізнавальної (теоретичної, практичної, стажувальної), дослідницької (інструментально-аналітичної, проектно-випробувальної, лабораторної, прогностно-моделюючої, педагогічної, експертної), професійно-пропедевтичної виробничо-адаптивної діяльності у сферах майбутнього працевлаштування та пролонгованої зайнятості – організаційно-розпорядчі, адміністративні ((розроблення і впровадження організаційно-управлінських процедур технічного регламентування (нормування, акредитації та ліцензування, стандартизації та сертифікації, маркування, розроблення настанов і технічних умов), планування

(стратегічного, довго- і коротко-термінового, інституційного, системного та поточного) та проектування (організації освітньо-наукового процесу в глобальному академічному виміру соціальних гарантій, доброчесності та етики, забезпечення мобільності учасників процесу та їх правового захисту)), адміністративного впливу (соціальні, психолого-педагогічні, морально-етичні, управління, нормативно-правові, фінансово-економічні, науково-методичні та інформаційно-освітні); організаційно-стабілізуючі – інституційно-організаційні, функціональні цільового призначення, субординаційно-координаційні посадові; пізнавально-діяльнісні (мотиваційного стимулювання, полігонні лабораторні інтерактивно-ситуаційні, джерельного базису інформації – бібліотечних, науково-метричних, дисциплінарних та курсових, довідкових та енциклопедичних; логіки наукового пізнання та засвоєння новітніх наукових знань, а також методик дослідження у сучасних методологічних напрямках; моніторингу, нагляду, контролю та самоконтролю релевантності навчальних досягнень; бінарні, матричні комбіновані навчальні); наукові методи аналізу (аксіологічний, інституційний, компаративний, кластерний системний, SWOT, портфельний, причинно-наслідковий, по критеріям «затрати-зиски», кейс-метод, проблемний, ефективності, прогностичний); *засобів* матеріально-технічного та інформаційно-телекомунікаційного аналітичного забезпечення (графічно-демонстраційні на різних інформаційно-комунікаційних носіях, телекомунікаційні, інтерактивні, технічні, проектні мультимедійні, лабораторно-інструментальні (АСК, ІС та ІБ), обліку, інвентаризації та систематизації оперативних інформаційних даних, науково-методичні та нормативно- та законодавчо-регулятивні), розроблення інформаційно-аналітичних систем консалтингу та дорадництва для підприємницької діяльності; *форм* (за дидактичною метою – теоретичного, практичного, стажувального інтегрованого освітньо-наукового процесу; за місцем дислокації – навчально-виховні, науково-дослідні, виробничо-технологічні, інституційно-стажувальні; за комплектацією здобувачів освітніх та освітньо-наукових портативних програм навчання (у групах) – індивідуальні персоніфіковані,

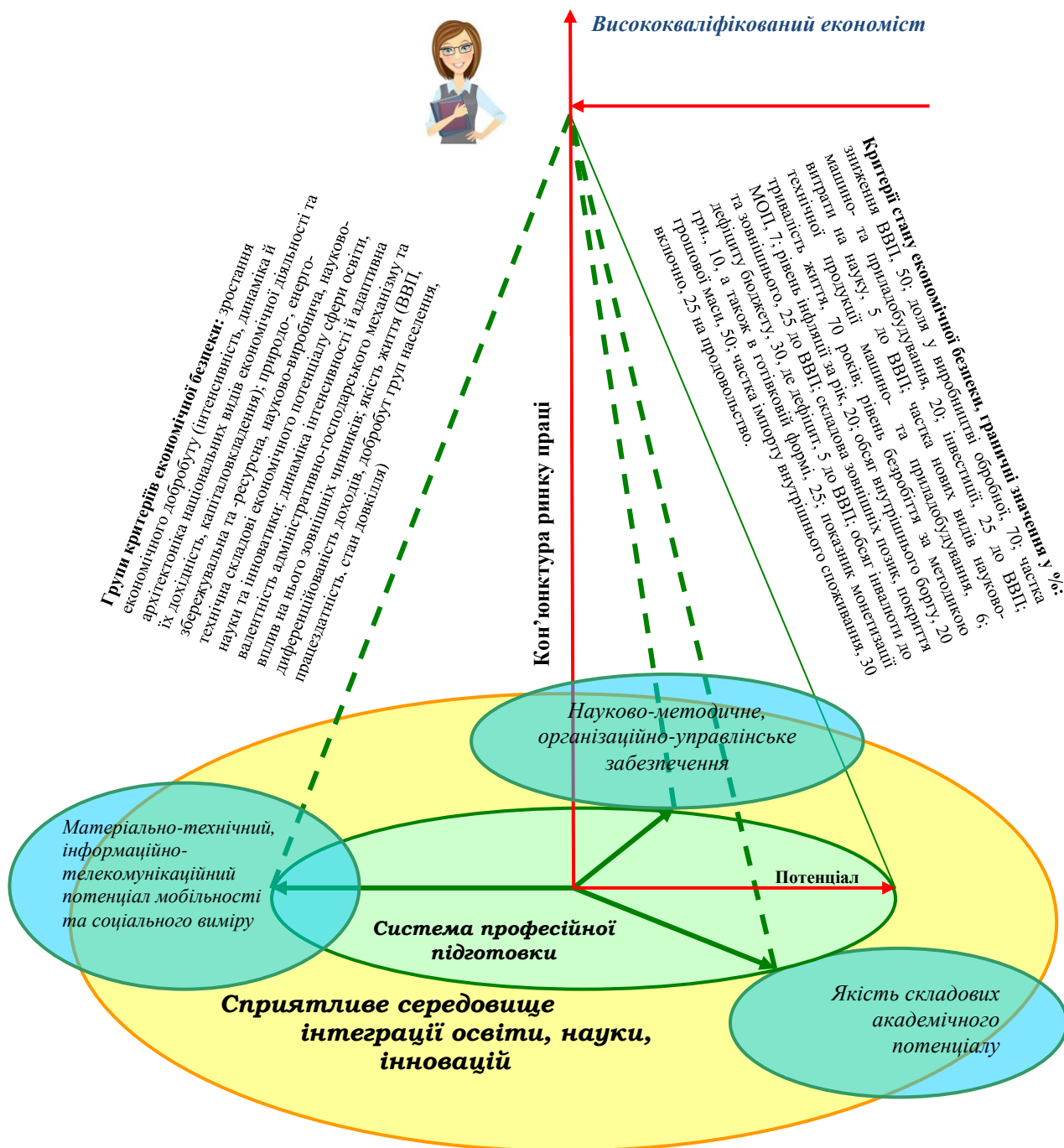
комплексні бригадні (або у ланках), в малих та експертно-аналітичних (громадських експертів та інспекторів) групах, творчо-лабораторні, гурткові та факультативні, проблемні, дискусійних клубів).

Визначено, що система підготовки включає мотиваційну (відображає ставлення особистості до професійної діяльності), когнітивну (включає теоретичні і технологічні знання), професійно-діяльнісну (включає уміння, навички за результатами сформованих знань) складові структури системи підготовки з частин – теоретичної та методико-технологічної й охоплює наступні елементи: міжпредметні зв'язки, складові компетентності фахівця (предмет діяльності, функції, уміння), активізацію знань засобами психологічних, методичних та управлінських механізмів, активізацію діяльності, до якої входять мотив, мета, засоби та результати, компоненти – мотиваційний, когнітивний, професійно-педагогічний; рівні підготовки: теоретичні та практичні – пояснювальний, діагностичний, експериментальний, інформаційний, проєктивний, рефлексивний, діяльнісний; авторські спецкурси. Структура підготовки цілісно охоплює наскрізний процес підготовки студента, якому властиві системна єдність та наступність підструктурних частин, наявність інтегративних зв'язків між ними, початок та кінцевий результат ефективності діяльності її архітектоніки у взаєминах внутрішньої синхронізації.

Друге, як *спосіб організації процесу професійної підготовки* здобувачів освіти для галузей економіки (за видами економічної діяльності), банківської справи та їх розвитку через сервіс підприємницької діяльності; обумовлений закономірностями управління якістю та безпекою в ЗВО на засадах сталості (синергізму та збалансованості цілей, завдань у досягненні мети теоретичного, практичного навчання та дослідництва, інституційно-професійного стажування щодо формування у фахівців економістів готовності забезпечувати стратегічне управління соціально-економічним розвитком суспільства з дотриманням національних та міжнародних вимог економічної безпеки; застосування передового практично-корисного досвіду у співпраці з працедавцями, представниками громадськості, державного регулювання, режимних служб

безпеки та інших зацікавлених сторін; релевантності майбутньої професійної діяльності для організації раціонального природокористування, управління збалансованим розвитком суб'єктів підприємництва та банківського обслуговування), гармонізації структури системи організації на принципах (дотичних у дослідженні – інформаційно-діяльнісний, наукового пізнання, управління якістю, процесний, раціональної організації управління, розробки програм; потенційних – планування та прийняття управлінських рішень, суспільного управління, організації адміністративного менеджменту); цілісності методологічного змісту процесу формування (у функціях призначення: аксіологічно-мотиваційній, скринінгово-діагностичній, академічно-методологічній, прогнозувально-моделювальній, ідентифікаційно-закріплювальній, моніторингово-коригувальній) у майбутніх економістів банківської справи з компетентністю для підприємницької діяльності.

Третє, як *академічний сервіс формування сприятливого середовища інтеграції освіти, науки й інноватики* шляхом забезпечення ефективності організаційно-педагогічних умов (науково-методичне, організаційно-управлінське забезпечення; матеріально-технічний, інформаційно-телекомунікаційний потенціал мобільності та соціального виміру; якість складових академічної спадщини) соціально-економічного спрямування професійної підготовки висококваліфікованих економістів з компетентностями для підприємницької діяльності. Обґрунтовано та візуалізовано на рис. 2.2 організаційно-педагогічні умови соціально-економічного спрямування професійної підготовки висококваліфікованих економістів (групи критеріїв – ознаки у дійсних статистичних показниках та індикатори – дійсні, реальні, статпоказники економічного розвитку країни та оцінювання стану системи економічної безпеки, ефективності її функціонування). До групи критеріїв економічної безпеки віднесено: інтенсивність, динаміка й архітектоніка національних видів економічної діяльності та їх дохідність, капіталовкладення (зростання економічного добробуту); природо-, енерго-збережувальна та ресурсна, науково-виробнича, науково-технічна безпекові складові.

Оцінка ефективності функціонування системи економічної безпеки: встановлення ризиків, небезпек та загроз національного, регіонального та локального системного рівнів; методологія розроблення комплексних критеріїв оцінювання рівнів економічної безпеки; розробка параметральних критеріїв оцінювання економічної безпеки держави; формування ключових базових компонентів надсистем безпеки, до яких входять критерії економічної безпеки (граничні значення, коефіцієнти, індикатори); формування інтегрованого показника відображення стану економічної безпеки держави, системи освіти, науки та інноватики.

Рис. 2.2 Організаційно-педагогічні умови соціально-економічного спрямування професійної підготовки висококваліфікованих економістів

Україна інтенсивно рухається до соціально-економічних змін євроінтеграції, в тому числі у сфері освіти (зокрема у вищій школі), економічного потенціалу сфери освіти, науки та інноватики; ВВП, диференційованість доходів, добробут груп населення, працевдатність, стан довкілля (динаміка інтенсивності й адаптивна валентність адміністративно-господарського механізму та вплив на нього зовнішніх чинників; якість та безпека життя); критерії стану економічної безпеки, граничні значення (у, %: зниження ВВП, 50; доля у виробництві обробної, 70; частка машино- та приладобудування, 20; інвестиції, 25 до ВВП; витрати на науку, 5 до ВВП; частка нових видів науково-технічної продукції машино- та приладобудування, 6; тривалість життя, 70 років; рівень безробіття за методикою МОП, 7; рівень інфляції за рік, 20; обсяг внутрішнього боргу, 20 та зовнішнього, 25 до ВВП; складова зовнішніх позик, покриття дефіциту бюджету, 30, де дефіцит, 5 до ВВП; обсяг інвалюти до гривні, 10, а також в готівковій формі, 25; показник монетизації грошової маси, 50; частка імпорту внутрішнього споживання, 30 включно, 25 на продовольство) [77, 253, 167, 228].

Оцінка ефективності функціонування системи економічної безпеки визначається при застосуванні параметральної метрики діагностування її стану та розвитку: встановлення ризиків, небезпек та загроз національного, регіонального та локального системного рівнів; методологія розроблення комплексних критеріїв оцінювання рівнів економічної безпеки; розробка параметральних критеріїв оцінювання економічної безпеки держави; формування ключових базових компонентів надсистем безпеки, до яких входять критерії економічної безпеки (граничні значення, коефіцієнти, індикатори); формування інтегрованого показника відображення стану економічної безпеки держави, системи освіти, науки та інноватики.

Якість управління системою професійної підготовки майбутніх економістів банківської справи обумовлюється організаційно-педагогічними умовами ефективною реалізацією якості складових академічного потенціалу; науково-методичного, організаційно-управлінського, матеріально-технічного,

інформаційно-телекомунікаційного забезпечення потенційних можливостей мобільності та соціального виміру організації освітньо-наукового процесу у сприятливому середовищі інтеграції освіти, науки та інноватики, орієнтованому на підготовку висококваліфікованих кадрів банківської сфери з компетентностями для підприємницької діяльності та дотриманні вимог економічної безпеки.

У сучасній професійній освіті значна увага приділяється проблемам організації освітньо-наукового процесу підготовки здобувачів освіти до майбутньої фахової діяльності з урахуванням цільового призначення професійної зайнятості, а також необхідності формування психолого-педагогічних знань, розробці та модернізації структури та алгоритму поетапного формування комплексу компетентностей, модернізується також система професійної підготовки здобувачів. Це спонукає до удосконалення організації освітньо-наукового процесу підготовки майбутніх економістів. Проблема підвищення якості формування професійно-освітніх компетентностей розглядається паралельно з іншими питаннями, які дають можливість відслідкувати процес професійної освіти економістів загалом педагогічної та управлінської, зокрема.

Вивчення наукових досліджень та методичної літератури з питання дослідження, які проаналізовано у першому розділі, надали можливість рухатися у напрямі вирішення поставлених в науковому апараті завдань за темою дисертації, одним із яких є проблема професійної освіти майбутніх економістів. Нині завдання першочергово потрібно вирішувати, оскільки воно є пріоритетним у стратегії «Європа 2020» щодо удосконалення та розвитку української освіти.

Європейське співтовариство у 2009 році в рамках стратегії європейської освітньої політики встановили спільні цілі для підготовки фахівців:

- забезпечити усім бажаючим особам безперервне навчання та мобільність в отриманні освіти;
- значно підвищити якість та ефективність освітньо-наукового процесу;

- сприяти забезпеченню справедливості, соціальній згуртованості осіб та підтримувати активну громадянську позицію людей;
- посилити впровадження креативності та інновації на всіх структурних рівнях освіти та навчання, у тому числі у підприємстві [259].

Усі чотири цілі відповідають напрямам сучасної підготовки економістів банківської справи для підприємницької діяльності.

Оскільки майбутні економісти будуть займатися підприємницькою діяльністю, то їхні завдання та програми зможуть реалізуватися лише в умовах відкритого суспільства та відкритої економіки. Як указує економіст Г. Аніловська, сучасні програми будуються на співпраці у світових масштабах і успіх України залежить від включення у міжнародний поділ праці та отримання частини світового доходу [8, с. 400-403]. Саме для реалізації у відкритому суспільстві забезпечується підготовка майбутніх фахівців на засадах Європейської концепції.

Під час проведеного наукового пошуку здійснювалося уточнення теоретичних і методичних показників дослідження з впровадження надбань теорії і методики професійної освіти, змінювались вимоги до професії економіста, який повинен бути готовий використовувати професійно-освітні знання в якості педагогічного чинника під час власної діяльності.

Проаналізувавши особливості підготовки студентів до економічних функцій фахівця та вимог до підприємницької діяльності, були зроблені наступні висновки.

Підготовка до діяльності майбутнього економіста вкладається у теоретичну структуру професійної підготовки у вищій школі. Для формування фахівця майбутнього необхідно забезпечити формування спеціальних професійно-освітніх умінь; навчити студента розуміти теорію структури, виокремлювати підструктурні елементи, які сприятимуть розвитку професійних навиків; забезпечення професійно-освітніх знань набувають значення і зміст, а також форма впровадження у практику особистої професійної діяльності у майбутньому.

Підготовка економіста потребує організованих дій не тільки під час вивчення профільних предметів, але й дисциплін за вибором, наповнення яких залежить від мети та завдань сучасного європейського суспільства. На кожному етапі розвитку імплементуються принципи, методи та засоби, які варіюють від механічного запам'ятовування до свідомого сприйняття змістового наповнення дисципліни.

Відтак, проблема теорії та методики професійної освіти майбутніх фахівців банківської справи потребує модернізації організації освітньо-наукового процесу підготовки у контексті євроінтеграції, що спонукає до поглибленого дослідження заявлених наукових проблем на теоретичному та прикладному рівнях.

Виконуючи кваліфікаційні вимоги до підготовки майбутніх економістів, навчання має здійснюватись відповідно до вимог специфіки професійно-орієнтованих предметів та спецсеминарів. До вимог також відносимо: сприяння виконанню соціальних завдань, формування компетентностей, використання інноваційних прийомів, методів та засобів аудиторної та позааудиторної роботи, які забезпечують якісний рівень підготовки студентів банківської справи у європейському форматі.

Визначено три ключових параметри щодо професійної підготовки студентів-економістів:

1. ефективно вмотивувати майбутніх економістів до вивчення особливостей підприємницької діяльності;
2. забезпечити студентів сучасною науковою інформацією, сформувати необхідні їм у подальшій роботі компетентності на основі здобутих знань, умінь та навичок;
3. розвивати професійну освіту студентів-економістів для підприємницької діяльності з врахуванням акмеологічного підходу.

Оскільки майбутній підприємець це, насамперед, власник підприємства та керівник людськими ресурсами, під час аудиторних та позааудиторних занять створювали студентам саме педагогічні ситуації, пов'язані із

відносинами між людьми, у процесі професійного співробітництва, застосовуючи сформовані знання з теорії та методики професійної освіти.

Проблеми психологічної взаємодії висвітлено у наукових доробках Т. Андрущенко, яка вважає отримання освіти високою соціальною та духовною цінністю, що проявляється у її доступності, одночасному стимулюванні вибору індивіда відповідно до власних потреб. «В європейському просторі доступність освіти органічно пов'язана з відповідальністю особи перед собою і суспільством, яке кредитує особу, а не заклад» зазначає учена [7, с. 120].

Педагог Н. Волкова стверджує, що педагогіка вивчає процес виховання, навчання та розвитку особистості [53, с. 612]. Педагогіка, упевнений В. Ортинський, є насамперед, наукою, яка вміщує педагогічні закономірності, сутність, принципи, методи та форми навчання, виховання, розвитку й професійної підготовки конкретної людини, колективу, які зацікавлені у власній успішній діяльності [177, с.9], а отже сприяє формуванню студентам-економістам прагнення до свободи.

За визначенням Н. Васюткіної, підприємство - це самостійний господарюючий суб'єкт, створюється для виробництва продукції, виконання робіт і надання послуг, його кінцевою метою є задоволення громадських потреб та отримання прибутку інституційно-технологічним базисом життя усіх людей, основною організаційною ланкою національної економіки є підприємства [46, с. 18].

Використовувати надбання теорії та практики професійної освіти для розвитку підприємницької діяльності, вміння організувати роботу колективу, укомплектовувати та управляти цим колективом без втрат як емоційних, так і фінансових, що є вимогою часу. Нині відбувається потужна інтеграція наук, спеціальностей, спеціалізацій, предметів, дисциплін, стикаються точні та гуманітарні науки, вбачаючи спільні цілі зі задоволення потреб кожного окремого індивіда та людства загалом. Адже без гуманітарних та природничо-наукових дисциплін не можна розв'язувати математичні задачі та духовні завдання, як і без точних дисциплін не можливо опанувати епістолярне

викладення матеріалу) організаційних процедур банківської справи), досягнути емоційного розвитку та розвивати здатність до інтелектуальної діяльності.

Вбачаємо тісний зв'язок між отриманою інформацією, сформованими знаннями, вміннями, навичками та мотивацією, творчим та критичним мисленням, духовним розвитком, які є життєво необхідними для майбутніх економістів. Отримання нової педагогічної інформації, підвищення рівня знань в галузі освіти веде до розширення професійно-підприємницьких умінь і навичок, що впливає на показники готовності до майбутньої роботи в сфері банківської справи.

Випускник ЗВО стане фахово компетентним економістом, якщо протягом усього періоду навчання професорсько-викладацьким складом буде проводитись цілеспрямована робота зі застосування основ професійно-педагогічної освіти та її технологій, забезпечуватиметься доступ до освітніх Інтернет-ресурсів, а також виконуватися педагогічні вимоги до аудиторних та позааудиторних занять.

Економістам з компетентностями підприємницької діяльності мають бути притаманні наступні критерії професійно-педагогічної компетенції: знання з професійної освіти; орієнтація на організаційну, консультаційну, координуючу функції підприємця, які надають можливості бути самостійною, творчо-активною, мислячою людиною, а отже сприяють прогнозуванню та проектуванню діяльності підприємства; вміння планувати та мати здатність до розвитку, а також корекції результатів, критичного оцінювання власних сил та потенціалу працівників, бачити кінцеві результати діяльності підприємства, ототожнювати їх з педагогічними проблемами неперервного навчання працівників. Процес формування у економістів професійно-педагогічних компетентностей, тобто готовності до використання педагогічних технологій у фаховій діяльності є складним об'єктом дослідження.

Формування професійної компетентності у майбутніх економістів забезпечується завдяки наповненню знаннями, вміннями та навичками, як єдиного комплексу підготовки, стверджує Н. Самарук [207].

Професійно-педагогічні компетентності майбутнього економіста вважаємо інтегративним комплексом, який наповнений знаннями про основні педагогічні методи та технології, уміння використовувати сформовані знання для розв'язування прикладних завдань, навички з використання педагогічних і управлінських технологій, здатність передавати педагогічно корисний досвід та організаційно-управлінську інформацію іншим працівникам у доступній формі та забезпечувати їх акумулювання у формуванні готовності майбутніх економістів для підприємницької діяльності через професійні компетентності.

З іншого боку, визначено, що система підготовки студентів-економістів банківської справи для підприємницької діяльності включає мотиваційний (відображає ставлення особистості до професійної діяльності), когнітивний (включає теоретичні та технологічні знання), професійно-діяльнісний (включає уміння, навички за результатами сформованих знань) компоненти.

Структура системи підготовки студентів-економістів банківської справи для підприємницької діяльності складається з двох частин – теоретичної та методико-технологічної й охоплює наступні елементи:

1) міжпредметні зв'язки; складові сформованості фахівця – предмет діяльності, функції, задачі для розв'язання умінь; активізацію знань засобами психологічних, методичних та управлінських механізмів; активізацію діяльності, до якої входять мотив, мета, засоби та результати; компоненти – мотиваційний, когнітивний, професійно-педагогічний;

2) рівні професійної підготовки – теоретичні та практичні – пояснювальний, діагностичний, експериментальний, інформаційний, проєктивний, рефлексивний, діяльнісний;

3) підходи: інноваційний, системний, компетентнісний;

4) спецкурс «Організація процесу професійної підготовки економістів» - теоретичні та практичні заняття (лекції, семінарські, індивідуальна та самостійна робота, підсумковий контроль).

Згідно з об'єктом дослідження, зупинимося детальніше на питаннях, пов'язаних зі структуруванням процесу професійної підготовки майбутніх

економістів банківської справи для підприємницької діяльності як одній із складових вивчення проблем у сфері теорії і методики професійної освіти.

Під структурою прийнято розуміти певну кількість взаємопов'язаних елементів, яким властива стійка єдність та цілісність, які мають властиві закономірності, що інтегруються між собою. Структура дає змогу охопити увесь процес підготовки студента, якому властиво цілісність та конкретність підструктурних частин, наявність взаємозв'язків між підструктурними частинами, інтеграція усіх частин, початок та кінцевий результат структури, які взаємозв'язані між собою внутрішніми частинами. У теорії та методиці професійної освіти до структури відносять і педагогічні умови, завдяки яким реалізується професійна підготовка студента.

Досліджуючи організацію освітньо-наукового процесу в ЗВО В. Зінченко вважає, що педагогічні умови забезпечують ефективне формування професійної спрямованості студентів економічних спеціальностей, а саме: інтеграцію навчального матеріалу фундаментальних економічних дисциплін зі змістом діяльності підприємств. Студенти-економісти повинні мати мотивацію до оволодіння професійно значущими знаннями та вміннями, які сприятимуть процесу професійної підготовки студентів до практичної діяльності економіста сучасного підприємства [86].

Дослідниця з теорії та методики професійної освіти О. Гузалова стверджує, що під педагогічними умовами розуміємо обставини або способи організації діяльності студентів, яким підпорядковується розвиток професійних та особистісних якостей студентів [65, с.17].

Сукупність умов, які були досліджені у наукових працях різних учених [26, 28, 33] указують, що в разі їх дотримання зменшується негативний вплив на навчання, а підвищення недостатнього рівня попередніх сформованих знань й вмінь стає стимулом, з якого починається успішна реалізація мети навчання у ЗВО.

Досліджуючи професійну підготовку Т. Каушан вважає, що педагогічні умови повинні формувати мотивацію до самостійної роботи студентів як в

групі, так і поза нею, а також сприяти формуванню фахових компетентностей [95, с. 150–156].

Для реалізації педагогічних умов студенту-економісту необхідно мати не тільки економічне мислення, світогляд та поведінку, але також управлінське та педагогічне мислення. До педагогічного мислення відносять: наявність різнопланових знань предмету, володіння педагогічною технікою, прагнення до професійного вдосконалення, які вважаються базовими для формування професійно-педагогічних показників [124, с.79–86].

Аналізуючи наукові доробки, виявлено декілька проблем з професійної освіти студентів-економістів [16, 237, 148]. Перша, у ЗВО банківської справи мало уваги приділяється, педагогічним дисциплінам; друга, процес професійної підготовки недостатньо зорієнтований на компетентнісний підхід; третя, під час аудиторних та позааудиторних занять недостатньо представлено професійно-педагогічний вектор навчання.

Процес професійної підготовки економістів має чітко визначену мету, яка співвідноситься з результатом – ефективністю навчання (високі бали у студентів за різними формами контролю).

Для результативної, ефективної організації освітньо-наукового процесу професійної підготовки потрібно модернізувати змістове наповнення дисциплін згідно стандарту, який є базою для діагностичних засобів.

Модернізація відбувається паралельно із суспільним розвитком в країні економіки. Студенти повинні переносити свої знання у нові ситуації, але якщо їх не навчити цьому, вони будуть неспроможні адекватно сприймати нові вектори суспільного розвитку.

При визначенні у структурі професійної підготовки економістів ролі змісту навчання були враховані наступні позиції:

- а) у мотиваційному показнику – функціональні завдання навчання;
- б) у змістово-діяльнісному – зміст (наповнення інформацією), форми застосування (професійна сфера);

в) професійно-педагогічному – сформовані функції майбутньої діяльності як економістів.

У загальній структурі визначено роль позааудиторної роботи – індивідуальної та самостійної, значна частина запланованого матеріалу студенти-економісти вивчали on-line.

Результати освоєння спецкурсу «Організація процесу професійної підготовки економістів» багато в чому залежали від організації самостійної роботи з використанням Інтернет-мережі під час позааудиторних занять. У навчальному плані самостійній роботі студентів відводиться у три рази більше часу, ніж на аудиторні заняття, що є вимогою часу. Студенти зарубіжних ЗВО, як показує досвід набагато більше проводять часу у бібліотеці, працюючи з Інтернет-ресурсами, ніж українські, які вважають, що можна знайти потрібний матеріал під час занять, не витрачаючи час для власної позааудиторної підготовки.

Формування у студентів-економістів навичок самостійної роботи сприяє закріпленню у характері організованості, системності, зосередженості, раціональності, ділових якостей, які необхідні для подальшої діяльності. Самостійна робота є одним із важливих видів роботи студента, завдяки якій виконуються поставлені педагогічні умови теорії і методики професійної освіти.

У педагогічному дослідженні визначено наступні педагогічні умови актуалізації: науково-методичного, організаційно-управлінського забезпечення; матеріально-технічного, інформаційно-телекомунікаційного потенціалу мобільності та соціального виміру з якістю складових академічної спадщини професійної освіти здобувачів освіти через впровадження, розв'язання інтегрованих комплексних завдань, застосування сучасних освітніх технологій для реалізації спільної мети. У теорії і методиці професійної освіти розрізняють педагогічну, дидактичну і методичну структури. До об'єктів педагогічних знань належать знання загальної педагогіки, дидактики навчання, методики навчання.

Аналіз наукових джерел з проблем структурування системи професійної підготовки засвідчує актуальність дослідження структурної організації освітньо-наукового процесу.

Дослідники розглядають модель організації освітньо-наукового процесу професійної підготовки студентів як багатокomпонентну єдність елементів функціональної багатовекторності науково-методичного змісту. Модель розробляється з метою проведення експериментального дослідження, характеризується наскрізністю та неперервністю процесу підготовки, оскільки дослідження присвячене професійній підготовці економістів, то організація її структури базується на освітньо-науковому педагогічному процесі.

Основними структурними складовими професійної підготовки майбутніх економістів є змістовні елементи (мета, мотиви, зміст, функції, результат). Другою складовою визначено показники, критерії та рівні, які забезпечують цілісність педагогічного процесу.

Дослідник компетентнісного підходу С. Касярум у своїх працях представив системний підхід у теорії та методиці професійної освіти у ЗВО [94, с. 32–35], структурована ним система спиралася на зміст, форми, компонентну підструктуру.

Результати впровадження запропонованих структурних систем [15, 89, 133] з підготовки майбутніх фахівців освітньої галузі свідчать про ефективність: сприяння підвищенню мотивації у студентів до професійного навчання та становлення, осмисленості сутності понять і законів, засвоєнню способів діяльності, механізмів застосування знань у професійній діяльності.

У педагогічному експерименті будуть застосовані виокремлені критерії педагогічного моніторингу ефективності впровадження спецкурсу. У складові спецкурсу професійної підготовки економістів входять критерії та показники, що адекватні за своїм змістом і узгоджуються із формами та методами професійно-педагогічної діяльності (табл.2.1).

Сукупність підструктурних частин відповідає загальним педагогічним закономірностям, вони актуалізують навчальну діяльність, кінцева мета якої

полягає у професійній готовності студентів-економістів для підприємницької діяльності.

Таблиця 2.1

Характеристика критеріїв та показників ефективності запровадження спецкурсу «Організація процесу професійної підготовки економістів»

Критерії/ Показники	Мотиваційний	Змістово-діяльнісний	Професійно-педагогічний
Інформаційно-знаннєвий	Наявність базисних педагогічних знань	Володіння принципами конструювання професійних ситуацій	Володіння педагогічними нормами та уміння переконувати індивідуума
Процесуально-діяльнісний	Адекватність та визначеність в оцінці будь-якої професійної ситуації	Здатність застосовувати педагогічні знання у професійній ситуації	Здатність репродукувати уміння, правильно і логічно будувати професійну ситуацію на підприємстві
Фахово-педагогічний	Усвідомлення взаємодії між педагогічними та підприємницькими цінностями	Здатність до постійного застосування професійно-педагогічних знань	Здатність застосовувати професійно-педагогічні знання у різних сферах підприємницької діяльності; здатність до саморозвитку та самоосвіти

Сукупність підструктурних частин відповідає загальним педагогічним закономірностям, вони актуалізують навчальну діяльність, кінцева мета якої полягає у професійній готовності студентів-економістів для підприємницької діяльності. Структура характеризується цілісністю, взаємодією підструктурних частин, стійкими зв'язками та відносинами, тому важливо, щоб всі частини сприяли професійній підготовці економістів та уможлилювали реалізацію підприємницької діяльності.

Успішна реалізація професійно-педагогічної складової підготовки майбутніх економістів можлива за умови високої кваліфікації педагога, науково-педагогічного працівника, ЗВО. Від якості їх підготовки залежить, наскільки буде зацікавлений студент в отриманні інформації, формуванні знань та

підвищенні бажання оволодіти професійно-педагогічною інформацією, сформувати професійні знання та виробити практичні вміння.

Не менше важливим є й усвідомлення студентом значущості функцій професійно-педагогічної та підприємницької діяльності у сервісній сфері банківської справи. Від власного усвідомлення залежить активність здобувачів освіти в оволодінні теорією та методикою професійної підготовки, його якість та упевненість в ефективності підприємницької діяльності при наданні послуг банківського обслуговування.

Ступінь сформованості кожного компонента складових структури професійної підготовки економістів- визначають критерії, що функціонують на трьох рівнях. Трирівнева критеріальна метрика традиційно визначає ступінь сформованості кожного окремого компонента професійної підготовки майбутніх економістів банківської справи для забезпечення підприємницької діяльності: високий, середній, низький, указують на сформованість знань та умінь різної складності. На високому рівні економіст повинен вміти застосовувати знання та уміння у будь-якій ситуації, на середньому – застосовувати згідно засвоєного зразка, низький рівень характеризується простим відтворенням набутої інформації. Необхідно детальніше схарактеризувати визначені критерії підготовки студентів-економістів для сервісу професійно-підприємницької діяльності за високим, середнім та низьким рівнями.

Високий рівень професійної підготовки майбутніх економістів для підприємницької діяльності характеризується сформованими знаннями та уміннями відповідно до загальної структури; передбачає широку загальну поінформованість, а також відмінне володіння як спеціальними, так і додатковими професійно-педагогічними знаннями. Високому рівню притаманні сформовані уміння та навички, якими володіє майбутній фахівець, має високий потенціал мотивації до роботи, працює із великим задоволенням, не боїться труднощів у майбутній професійній діяльності.

Середньому рівню професійної підготовки характерні наступні ознаки – добре володіння фундаментальними знаннями, засвоєння професійної інформації

студентами виключно під час аудиторних занять, прагнення отримувати професійні знання з Інтернет-мережі, переконання, що у будь-якому випадку негативної професійної ситуації, зможе знайти необхідну інформацію; опанування умінь та методів роботи та усвідомлення, що не завжди може використати набуту інформацію та сформовані знання в умовах ускладнених професійних ситуацій.

Рівень показників студента є низьким, коли він вміє тільки репродукувати набуту інформацію та сформовані знання, які є у нього у загальному вигляді (більше інформаційного характеру, ніж спеціального). Такий студент не вмотивований до майбутньої роботи, виконання завдань проходить під керівництвом викладача. Студент не готовий до саморозвитку та отримання якомога більше знань.

Структура професійної підготовки майбутніх економістів складається з трьох взаємовідповідних та взаємопов'язаних частин, виділених при проектуванні теоретичної розробки структури. У першій частині виділено загальні цілі освіти, які визначені суспільством, друга частина включає у себе загальні цілі аудиторного та позааудиторного освітньо-наукового процесу, до третьої частини відносять зміст спецкурсу, наповнення знаннями студентів новою інформацією та формування професійно-орієнтованих знань, умінь та навичок згідно теорії та методики професійної підготовки майбутнього економіста банківської сфери.

Розуміння теорії та методики професійної підготовки майбутнього економіста надає можливість більш точно визначити структуру та описати її компоненти.

Мотиваційний компонент у професійній освіті спрямовується на майбутні плани індивіда, життєве середовище, вільне волевиявлення, бажання здобувати професійну кваліфікацію задля добробуту сім'ї, суспільства. Компонент включає духовні цінності, які притаманні кожній людині та виражається у взаємодії з іншими індивідами, адекватності у розумінні економічної ситуації та

національних інтересах. Мотивація передбачає задоволення у майбутньому і зовнішніх, і внутрішніх потреб.

Когнітивний компонент системи професійної підготовки економістів включає аналіз навчальних завдань, спрямованих на формування знань та інтелектуальний розвиток студентів; сприяє ефективному сформуванню компетенцій банківської справи в майбутніх економістів та спрямувати їх на отримання професійно-орієнтованих додаткових знань і навичок у науковій галузі. Увага студентів-економістів акцентується на отриманні нових знань і на розвитку пізнавальної активності.

Процес пізнання будується на отриманні теоретичної інформації педагогічної сфери знань, на формуванні сучасних для економістів вмінь і навичок під час семінарських занять та протягом виконання самостійної та індивідуальної роботи з використанням Інтернет-ресурсів. Для засвоєння навчального матеріалу студенту необхідно сприйняти та засвоїти матеріал, осмислити його, запам'ятати та відпрацювати під час практичних занять.

Професійно-педагогічний компонент передбачає володіння економістом фундаментальною інформацією, яка є інтегрованою у галузях міждисциплінарної дотичності економічною, педагогічною, психологічною та управлінською, а також уміння адекватно інтерпретувати та актуалізувати знання у роботі з людьми, здатність знаходити необхідну інформацію та репродукувати її; уміння правильно будувати власну поведінку та вміти контролювати ситуації на підприємстві. Значну роль відіграє у діяльності майбутнього економіста вміння правильно будувати речення, вести діалоги та монологи. Даний компонент передбачає здатність до самоосвіти та саморозвитку.

Пропонована структура сформованої готовності майбутніх економістів до професійно-педагогічної підготовки за заявленими показниками і критеріями ґрунтується на досягненні головної мети: навчити студентів-економістів, впроваджувати засади теорії та методики професійної освіти у підприємницьку

діяльність як засіб педагогічного впливу для комфортного життєзабезпечення та зростання добробуту.

Під час проведення занять зі спецкурсу застосовані різні форми організації навчально-пізнавальної діяльності. Оскільки філософське підґрунтя терміну «метод» є засобом пізнання, то студенти оволодівали різноманітними методами, які сприяли активізації розумової, педагогічної та управлінської, професійної діяльності. Отже, структура професійної підготовки економістів банківської справи – це комплексна система формування професійних характеристик підприємницької діяльності, яка включає професійну та спеціальну наукову інформацію, знання, вміння та навички, необхідні для здійснення майбутньої діяльності.

Професійна освіта економістів потребує не тільки впровадження своєрідного спецкурсу, але й визначення форм аудиторної роботи таких, як ділові ігри в умовах роботи «за маячком», міні-тренінгів та міні-вправ, режисерування дій педагогічних ситуацій. Цілеспрямована вища освіта студентів передбачає застосування визначених засобів організації освітньо-наукового процесу підготовки. Виникає питання вибору оптимальних аудиторних та позааудиторних специфічних форм організації. При узагальненні проблеми з визначення та удосконалення форм організації професійної освіти студентів-економістів спиралися на сутнісні характеристики змісту та форм, взаємозв'язки змістового наповнення за формою виконання та їх взаємодії.

Форми організації вищої освіти економістів розглядали з урахуванням специфіки майбутньої професії, найбільш ефективними та цікавими для студентів запропоновані ті, що найбільш повно враховують зміст та цілі навчання. Запропонований спецкурс «Організація процесу професійної підготовки економістів» сприяв оптимальному вирішенню проблем професійної підготовки економістів банківської справи для підприємництва.

Практичний досвід у підготовці до аудиторної та позааудиторної роботи на засадах єдності змісту та форм, сприяв оптимальній інтеграції та взаємовпливу, адже форма визначає зміст і навпаки.

Під час проведення педагогічного дослідження встановлено, що реалізація завдання професійної освіти економістів відбувається під час аудиторної роботи і студенти із задоволенням продовжують позааудиторне навчання.

У сучасній педагогіці, професійній теорії та практиці велику увагу приділяється розробці форм для системи підготовки майбутніх фахівців. Оновлені та інноваційні форми – проблемні інтегровані лекції, теоретико-практичні семінари, індивідуальна аналітико-дослідницька та самостійна робота (воркшопи), круглі столи, вебінари, мініконференції та експрес-конференції недостатньо організовані за сучасними вимогами при підготовці економістів. Студенти різних ЗВО позитивно сприймають нові форми, оскільки вони проводяться не менше двох пар у режимі on-line з одночасною участю студентів трьох-чотирьох університетів.

Вивчаючи досвід колег-викладачів ЗВО, що займаються підготовкою майбутніх економістів, запроваджували більше 10 форм самостійної та індивідуальної роботи, позааудиторній діяльності. Більш конкретний аналіз дав змогу систематизувати їх та розділити за напрямками з урахуванням змісту та специфіки навчання студентів-економістів, а також виокремити напрями застосування професійно-педагогічних знань випускниками університетів банківської справи – педагогічних, консультативних, освітньо-професійних.

Педагогічний напрям активізує засоби досягнення мети здобуття кваліфікації економіста банківської справи. Метою підприємницької діяльності є забезпечення свободи людини, коли індивідуум прагне реалізувати цілі професійного становлення з отримання максимальних релевантних результатів для ефективного сервісу підприємницької діяльності. Використання стандартних форм роботи – лекції, метою яких є розкрити особливості професійної підготовки, практичні заняття, наукові дискус-клуби («Перший крок до підприємництва», «Як правильно себе поводити», «Мій етичний кодекс»), експрес-конференції («Історія підприємництва», «Науковці-підприємці», «Професійні комунікації», «Етикет підприємця»). Педагогічний

напряму охоплює групові форми, під час яких студенти навчаються працювати в групі, де розподіляються ролі не тільки як керівників, але і як підлеглих. До педагогічного напряму також відносимо сформовані знання з історії професійної освіти, історії підприємницької діяльності, національного та міжнародного законодавства.

Консультативний напряму у професійній підготовці майбутніх економістів банківської справи для підприємницької діяльності забезпечує отримання студентами інформації під час аудиторної роботи для діалогу з викладачем «питання-відповідь-питання». Як правило, питання задають відмінники. Консультації у даному випадку можуть бути як колективні, так і індивідуальні, хоча перевагу віддаємо індивідуальним, оскільки їх ефективність вища вже на наступному занятті і забезпечує отримання студенту вищих балів.

В аудиторії відпрацьовуються провокативні ситуації банківського обслуговування та надання консультацій щодо здійснення підприємницької діяльності за темами: «Підлеглий запізнився на роботу», «Перевірка кадрових справ», «Менеджер маніпулює особистими проблемами» тощо. Різноманітні проблемні ситуації, які потрібно розібрати, щоб зрозуміти, чому людина так чинить, що дає змогу обирати вчинки та пояснити іншим зацікавленим підлеглим, як етично поводити з позиції академічної доброчесності.

Освітньо-професійний напряму є новим для майбутніх економістів. Під час кожної консультації проводиться освітньо-професійна просвітницька робота, експрес-діалоги з приводу різноманітних питань («Якби я був керівником банку», «Як захищати власну гідність», «Що таке соціальні гарантії» тощо). Студентам пропонується подивитись фільми про організацію та обслуговування підприємницької діяльності як в країні, так і за кордоном. Зазначимо, студенти по-іншому поглянули не тільки на підприємницьку діяльність, але й на відношення колег до інших людей, тому просили їх усно прорецензувати фільми, виділити ключові тези власної рецензії. Пропонувалось вивчити досвід підприємництва ближнього кола оточення їх знайомих. Частіше

вивчають досвід банків, адже студентам сподобалась практика банківського обслуговування.

У освітньо-професійному напрямі зацентовано на значенні професійної освіти в житті кожної людини. Пропонували розповісти про складні різноманітні ситуації, які пов'язані з підприємництвом щодо ставлення оточуючих до підприємців та підприємництва. Під час таких діалогів студенти розуміли, що не просто бути економістом, банківським службовцем чи підприємцем, але потрібно міняти відношення інших на позитивне, комфортне співіснування усіх професій. Проводили показові експрес-диспути «Соціальна допомога підприємців», «Підприємництво та благодійництво», «Позитивна поведінка підприємця», «Якість і безпека життя професійної освіти?» тощо.

Пропонували зайти на сайт реєстрів судових засідань і знайти процеси конфлікт-інтересів у підприємницькій діяльності. Майбутні економісти із задоволенням знайомились з різними судовими справами й отримували досвід для майбутньої діяльності. Реалізація саме таких напрямів підготовки економістів не передбачається навчальною програмою, але в Університеті банківської справи та його інститутах запроваджені та використовуються всі згадувані форми роботи зі студентами з виокремлених напрямів. Зауважимо, під час навчально-пізнавальної роботи реалізуються одразу декілька апробованих форм. Проведення експрес-конференції на конкретну тематику бажано проводити в кінці семестру перед загальним підведенням підсумку, коли студент оволодіє певною кількістю основної професійно-освітньої інформації, а міні-тренінги під час будь-якого семінарського або практичного заняття зі знайомства з підприємцями та засвоєння знань щодо семантики діяльності підприємств.

Варіюючи напрямками та узгоджуючи форми роботи студентів, тим самим сприяли реалізації двох педагогічних завдань: перше, студенти поглиблюють свої знання з професійної освіти, порівнюють зі сформованими профільними знаннями з підприємництва, друге – створюються оптимальні умови для реалізації професії у майбутньому. Зворотній зв'язок з випускниками показав,

що сформовані уміння прикладного характеру - комунікативні, когнітивні, організаторські допомагають молодим підприємцям у професійній адаптації та становленні.

Інтеграція напрямів – вимога часу, а впровадження комплексних форм професійної підготовки студентів-економістів є провідною умовою, за якою вся навчально-пізнавальна діяльність має будуватись за вимогами євроінтеграції та глобалізації. Мета, зміст, форми та методи повинні мати єдину ціль - підготовка економіста до професійної банківської діяльності та забезпечення реалізації як фахівця, який готовий до надання сервісних банківських послуг обслуговування різних видів і форм підприємницької діяльності. Інтегративний підхід спонукає студентів до активної підготовки, робить аудиторні заняття мотиваційними, актуальними та цільовими, що сприяє якості навчання. Будь-яке заняття аудиторне, чи поза аудиторне має конкретну мету, яка направлена на вирішення провідного професійно-освітнього завдання.

Сконструйована структура професійної підготовки майбутніх економістів спрямована на постановку таких завдань та їх вирішення. Структура визначає суму взаємозв'язків наук, складові компетентності фахівця економіста, засоби активізації знань студента, рівнів професійної підготовки, компоненти та шляхи активізації діяльності студента, підходи у підготовці, показники, критерії, а також педагогічні умови. До структури також входить і позааудиторна індивідуальна та самостійна робота, виробнича (технологічна) практика та науково-дослідницька діяльність. Оптимальне співвідношення теоретичної та практичної частин складових підготовки. Для реалізації завдань розроблено алгоритм поетапності їх виконання, а саме: аналіз та діагностика реального стану професійної підготовки економіста в університетах банківського справи; прогнозування навчальних результатів у студентів сформованих знань, умінь та навичок, компетенцій з професійної освіти; розроблення, впровадження, верифікація ефективності спецкурсу «Організація процесу професійної підготовки економістів»; реалізація професійно-освітніх завдань спецкурсу;

оцінювання результатів педагогічного дослідження, показники якого поетапно простежуються в ході моніторингу якості організації процесу (підготовки).

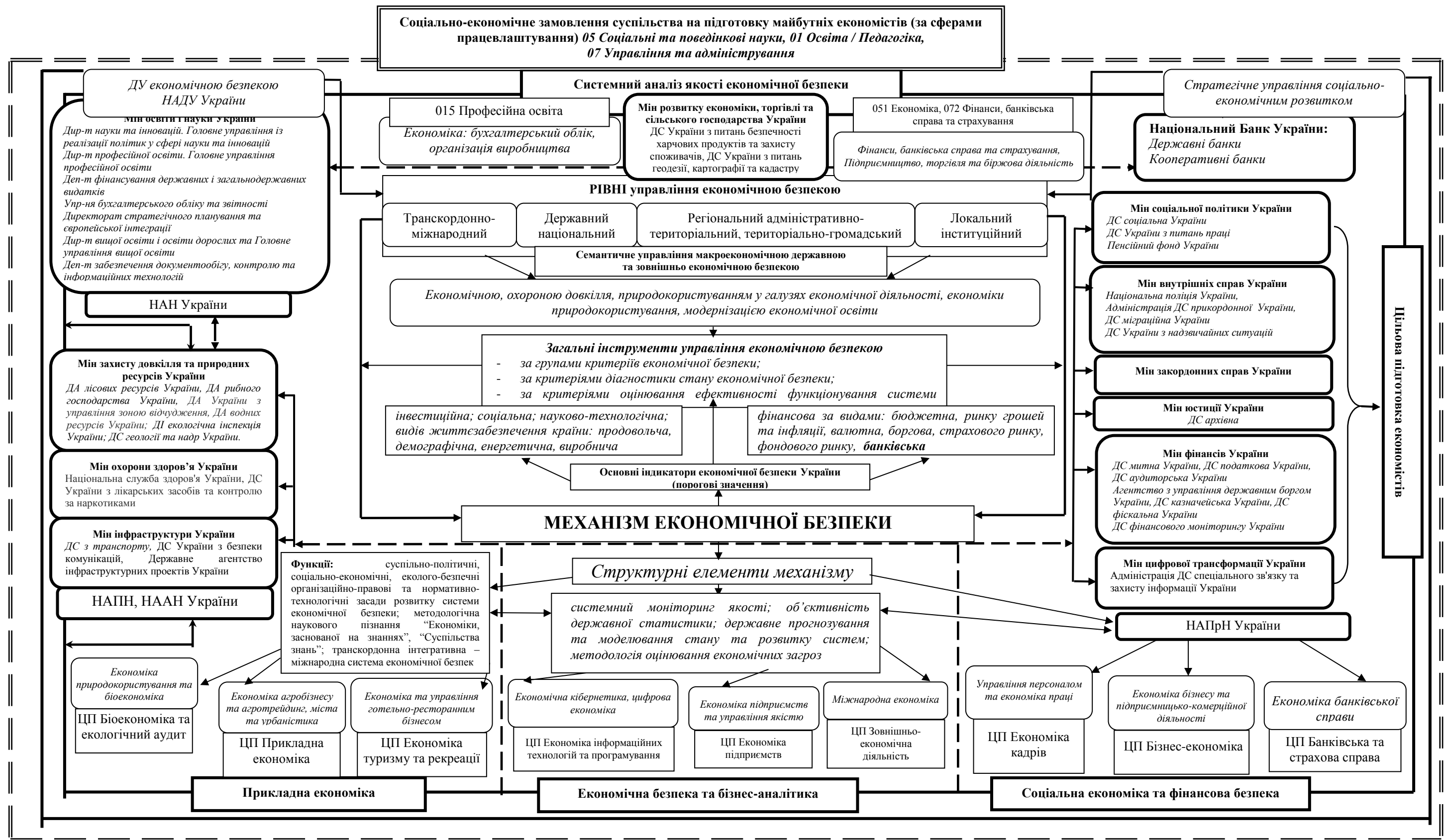
Розроблена структура підготовки студентів-економістів банківської справи дозволила окреслити основні методичні засади професійної освіти (розробка спецкурсу з професійної освіти, координація сформованих фахових та спеціальних знань, інтеграція всіх форм аудиторної та позааудиторної роботи). Завдання ЗВО банківської справи полягає у формуванні професійно-освітніх знань для застосування їх у майбутній професійній діяльності підприємництва для банківського сервісу. Представлена структура включає організацію освітнього процесу, до складу якого включили спецсеминар з теоретичним та технологічним наповненням. Показниками сформованої готовності до майбутньої підприємницької діяльності є мотиваційний, когнітивний та професійно-педагогічний компоненти. Вони визначають наявність у студентів умінь у педагогічному, консультативному та освітньо-професійному напрямках для застосування у майбутній роботі.

Для виконання окреслених умов розроблено навчальну та робочі програми спецкурсу, зміст структурованого матеріалу відповідає вимогам ЄС, змодельовано педагогічні ситуації, на базі яких сформовані знання, уміння та навички, що сприяло активізації та актуалізації часткових компетенцій для формування компетентності майбутніх економістів банківської справи у відповідності до вимог стандартам професії та ефективності професійної діяльності.

2.2. Методологічний зміст професійної підготовки майбутніх економістів банківської справи з компетентностями для підприємницької діяльності

Обґрунтовано у ході інституційного аналізу структурно-логічної будови соціально-економічного замовлення на підготовку майбутніх економістів банківської справи для підприємницької діяльності та візуалізовано схему основних замовників на фахівців за сферами їх працевлаштування (рис.2.3).

Соціально-економічне замовлення суспільства на підготовку майбутніх економістів (за сферами працевлаштування) у галузях знань 01 Освіта/Педагогіка, 05 Соціальні та поведінкові науки, 07 Управління та адміністрування за спеціальностями 015 Професійна освіта (Економіка), 051 Економіка та 072 Фінанси, банківська справа та страхування обумовлена суспільними запитами на задоволення висококваліфікованими кадрами (фахівців-економістів банківської справи з компетентностями для підприємницької діяльності), що обґрунтовано в державній політиці національної безпеки. Основними відомчими та інституційними координаторами/замовниками на підготовку майбутніх економістів є відомства України: Міністерство освіти і науки (директорати: науки та інновацій – головне управління із реалізації політик у сфері науки та інновацій; професійної освіти – головне управління професійної освіти; стратегічного планування та європейської інтеграції; вищої освіти і освіти дорослих – головне управління вищої освіти; департаменти фінансування державних і загальнодержавних видатків, управління бухгалтерського обліку та звітності; забезпечення документообігу, контролю та інформаційних технологій); Міністерство захисту довкілля та природних ресурсів (державні агентства: лісових ресурсів; рибного господарства; з управління зоною відчуження, водних ресурсів; державна екологічна інспекція; державна служба геології та надр); Міністерство охорони здоров'я (національна служба здоров'я, державна служба з лікарських засобів та контролю за наркотиками); Міністерство інфраструктури (державні служби з: транспорту, безпеки комунікацій; державне агентство інфраструктурних проєктів); Міністерство соціальної політики (державні служби: соціальна, з питань праці; пенсійний фонд); Міністерство внутрішніх справ (національна поліція, державні служби: адміністрація прикордонної, міграційна та з надзвичайних ситуацій); Міністерство закордонних справ; Міністерство юстиції (державна архівна служба); Міністерство фінансів (державні служби: митна, податкова, аудиторська, казначейська, фіскальна, фінансового моніторингу; агентство з

Мін – Міністерство; ДА – державне агентство; ДІ – Державна інспекція; Деп-т – департамент; Дир-т – директорат; ДС – державна служба; ЦП – центри підготовки майбутніх економістів;

Рис. 2.3 Структурно-логічна схема соціально-економічного замовлення на підготовку майбутніх економістів банківської справи для підприємницької діяльності

управління державним боргом); Міністерство цифрової трансформації (адміністрація державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації); академічні інституції України: Національна академія наук, Національна академія педагогічних наук, Національна академія аграрних наук, Національна академія правових наук; національний координатор банківського забезпечення та обслуговування України: Національний банк, Національна академія державного управління при Президентіві.

Економісти банківської справи користуються попитом за спеціальними напрямами професійної підготовки з: системного аналізу якості економічної безпеки (профільні центри підготовки майбутніх економістів: державного управління безпекою, стратегічного управління соціально-економічним розвитком), прикладної економіки (профільні центри підготовки майбутніх економістів: біоекономіка та екологічний аудит, прикладна економіка, економіка туризму та рекреації), економічної безпеки та бізнес-аналітики (профільні центри підготовки майбутніх економістів: економіка інформаційних технологій та програмування, економіка підприємств, зовнішньо-економічна діяльність), соціальної економіки та фінансової безпеки (профільні центри підготовки майбутніх економістів: економіка кадрів, бізнес-економіка, банківська та страхова справа) для реалізації принципів економічної безпеки на рівнях (транскордонно-міжнародному, державно-національному, регіонального адміністративно-територіального, територіально-громадського, локально-інституційного) за функціональним цільовим призначенням у сфері семантичного управління макроекономічною державною та зовнішньо економічною безпекою (економічною, охороною довкілля, природокористуванням у галузях економічної діяльності, економіки природокористування, модернізацією економічної, педагогічної та управлінської освіти) через застосування загальних інструментів управління економічною безпекою (за групами критеріїв економічної безпеки та діагностики її стану, за критеріями оцінювання ефективності функціонування системи економічної безпеки) за індикаторними групами встановлення стану та

рівня економічної безпеки України (інвестиційна, соціальна, науково-технологічна, видів життєзабезпечення країни та безпеки життя: продовольча, демографічна, енергетична, виробнича; фінансова за видами: бюджетна, ринку грошей та інфляції, валютна, боргова, страхового ринку, фондового ринку, банківська) через механізми економічної безпеки національного та регіонального значення (системний моніторинг якості; об'єктивність державної статистики; державне прогнозування та моделювання стану та розвитку систем; методологія оцінювання економічних загроз) у ефективній реалізації функцій професійної підготовки (суспільно-політичні, соціально-економічні, еколого-безпечні організаційно-правові та нормативно-технологічні засади розвитку системи економічної безпеки; методологічна наукового пізнання «Економіки, заснованої на знаннях», «Суспільства знань»; транскордонна інтегративна – міжнародна система економічної безпеки).

Методологічний зміст професійної підготовки майбутніх економістів банківської справи базується на національній політиці безпеки та її економічної складової, ієрархічно забезпечується механізмами національного та регіонального рівня. Розроблено та впроваджено освітньо-змістовий модуль «Економічна безпека та державне регулювання якості банківського сервісу».

Змістовне наповнення економічної безпеки держави (далі – ЕБД) передбачає забезпечення захисту національних інтересів усіх видів та рівнів економічної діяльності країни від несанкціонованих ризиків, небезпек та дій кризового характеру, які свідомо або опосередковано здатні порушити рубежі витривалості системи національної безпеки України, які здатні спонукати до погіршення економічного стану через ускладнення кризового стану до катастрофічного рівня економіки, що призводить до погіршення добробуту, якості та безпеки життя суспільства, що спричиняє соціальні конфлікти і загрожує існуванню економічної та політичної систем.

Економічну безпеку розглядають як якісну характеристику метрики вимірювання та оцінювання стану і потенціалу розвитку економічної системи як класифікаційну ознаку спроможності гармонізувати реалізацію стратегії

національно-державних інтересів, стали життєздатність ефективного функціонування господарських суб'єктів, соціально-комфортних умов життєдіяльності усіх категорій та верств населення (має внутрішньо-системні: матеріально-речову основу у вигляді рівня розвитку виробничо-продуктивних сил для відтворення внутрішньо-національного потенціалу; внутрішню суспільно-політичну основу соціального комфорту у реалізації концептуальних цілей) для забезпечення стратегічного управління соціально-економічним розвитком держави на засадах сталості [76]. Дослідники у сфері безпеки зауважують, що система ЕБД нерозривно пов'язана з економічною безпекою людини та міжнародною безпекою (людина – держава – світовий соціум), тому забезпечення безпеки людини є стратегічним завданням держави та міжнародного співтовариства. Економічна безпека держави пов'язана з її економічним безпосередньо та суверенітетом, в цілому.

Змістовне наповнення функціональної складової «Економічної безпеки підприємства» включає основні проблемно-інтегровані компоненти: теоретичні основи економічної безпеки підприємства (далі – ЕБП) (поняття, концепція, світовий досвід ЕБП); методологія системного управління ЕБП (організація системного управління, стратегія інформаційно-аналітичне та інноваційного забезпечення); методика метрики оцінювання ЕБП (складові ЕБД, моніторинг та вимірювання, підходи наукового пізнання, системного аналізу, конкретно-наукові методи оцінювання економічної безпеки регіону, галузі та підприємства, технології моделювання стану ЕБП); корпоративна економічна безпека підприємств-партнерів (нормативно-правове та технічне регулювання корпоративного управління підприємствами та їх безпекою, чинники ризиків, загроз та небезпек, діагностика ризиків та небезпек спільної співпраці); семантика антикризового менеджменту інноваційних проектів підприємництва (принципи організації та управління ризиком, цілями та результативністю інноваційних проектів підприємництва); загрози економічної безпеки інноваційного підприємства (небезпеки внутрішнього та зовнішнього середовищ інноваційного підприємства, «турбулентність» і «біфуркація» в

розвитку на різних етапах та циклах інноваційного проектування, інноваційна безпека); індикативний підхід до економічної безпеки інноваційного підприємства (індикатори та структура безпеки – фінансово-економічної, інформаційної, академічної та кадрової, науково-технологічної, ринкової, правової, екологічної, інвестиційної, харчової, енергетичної, торгової, соціальної, демографічної та виробничої).

Методологічний зміст соціально-семантичної складової «Соціально-економічна безпека» (далі – СЕБ): міжнародний вимір СЕБ (класифікаційні ознаки, суб'єкти, об'єкти, предмет, функції, механізми гарантування, стратегічні завдання СЕБ, соціально-економічні відносини, економічний добробут та зростання соціальної економіки, загальна та конкретно-наукова методологія дослідження СЕБ, історична ретроспектива, етапи трансформації у конкурентних ринках, принципи забезпечення та розвитку системи СЕБ); теоретико-методичні засади СЕБ (поняття СЕБ в політиці нацбезпеки, державні економічні інтереси та їх класифікація у соціальному вимірі суспільних потреб, небезпеки, критерії, індикатори та максимально-допустимі показники СЕБ); архітектоніка та розвиток системи СЕБ (модернізація економіки країни та її економічна безпека, збалансованість соціально-економічного розвитку на засадах сталості, СЕБ суб'єктів господарювання, демонополізація і політика конкурентоздатного розвитку, перспективи на наслідки приватизації, розвиток підприємництва в Україні та його вплив на стан економічної безпеки з соціальними гарантіями, соціо-економічні показники технологічної, енергетичної, продовольчої, безпеки, технологічні, паливно-енергетичні та агропромислові пріоритети України, тіньовізація економіки, загрози СЕБ, шляхи та механізми детінізації та протидії корупції економіки України, проблеми збалансованого розвитку продуктивних сил регіонів); соціальні механізми економічної безпеки (процеси соціалізації, розроблення та впровадження механізму СЕБ національного та регіонального рівнів, їх структура, соціальна політика як засіб гарантування реалізації соціального захисту та стандартів, стратегія реформування соціальної сфери);

фінансове забезпечення СЕБ (ризик фінансової безпеки, напрями національного плану їх подолання, грошово-кредитна та антиінфляційна політика та її проблеми, стабілізація нацвалюти в контексті СЕБ, банківська система, її місце та роль в СЕБ, держбюджет, бюджетний кодекс, проблеми міжбюджетних відносин, податкова політика та напрями її реформування); інвестиційна компонента СЕБ (сучасні проблеми відтворення основного капіталу, інвестиції в системі СЕБ та їх соціальна направленість, механізми та засоби реалізації, інвестиційна активність та зміст економічного забезпечення у соціальній сфері, соціальна орієнтованість інвестицій у розвитку економічних систем, інвестиційна політика трансформації соціально-економічних систем та характерні особливості їх розвитку, передумови ринкової трансформації інвестиційної складової СЕБ та реалізація інвестиційної діяльності); стратегія інноваційного розвитку як складова СЕБ (інноватика в системі СЕБ, інноваційна спроможність інвестицій, інноваційна діяльність та підприємництво, інноваційне забезпечення та гарантування СЕБ, інституалізація інноваційної складової СЕБ); міжнародні аспекти СЕБ та наслідки глобалізації (глобалізація, суб'єкти зовнішнього впливу, економічна незалежність та участь України у міжнародних об'єднаннях та співтовариствах, системи міжнародних фінансових потоків, міжнародні інвестиції потоків капіталів в СЕБ, зовнішня торгівля та СОТ, тарифні та нетарифні методи захисту внутрішніх ринків, геоекономічний потенціал та стратегічне управління соціо-економічним розвитком держави, шляхи міжнародного співробітництва); розвиток людського потенціалу, соціальні аспекти економічної безпеки (економічна безпека особи: чинники, критерії, загрози нацбезпеки держави, зайнятість, доходи та пріоритети державної політики добробуту населення, пріоритети держсоцполітики економічних гарантій безпеки, проблеми соціальної сфери та їх проєкція на стан економічної безпеки держави та особи, людський капітал та держполітика його розвитку, соціально-демографічні чинники СЕБ, економічне реформування та системи соціального захисту); актуальні проблеми забезпечення СЕБ України (політика, суб'єкти та

система, методологічні засади механізмів забезпечення, мета і методи аналізу та моніторингу економічної безпеки країни, правове та технічне регулювання, оптимізація системи держуправління, міжнародний досвід гарантування та стратегія забезпечення СЕБ) [220].

Комплексна інтегрованість цільового змісту «Банківської справи» полягає у тематиці структурно-логічної будови забезпечення процесу підготовки: правове регулювання банківської діяльності України (види, суть, функції банківського обслуговування та порядок регулювання в умовах ринкової економіки, поняття та характерні особливості функціонування банківської системи, регламенти створення та реєстрації банків); організація управління банківської системи (структурно-організаційна будова та системне управління банком або їх об'єднаннями, розвиток національної банківської сфери, зміст, класифікація операцій та ліцензування права на банківське обслуговування); банківські операції з формування власного капіталобороту (ресурси, види та класифікація банківських активів, фінансова структура, функції та порядок формування власного капіталу, технічне регулювання нормативів капіталу банківських установ); банківські операції зі залучення фінансових донорів (визначення потенційно можливо залучених банківських ресурсів, депозитні операції комерційних банків, договірне врядування операцій зі вкладками, фонд їх гарантування для фізичних осіб); банківські операції зі фінансових займів (поняття та класифікація запозичених ресурсів, зміст та роль міжбанківського кредитування для формування фондів запозичених ресурсів, види, регламенти забезпечення, в тому числі реверсного кредитування, характерні особливості емісії банком інституційних боргових зобов'язань); банківські операції обслуговування обороту платоспроможності (характеристика платіжного обороту, категорія системи організації безготівкових розрахунків, регламенти їх документозабезпечення, порядок відкриття, використання і закриття рахунків у банках, особливості форм безготівкових розрахунків, розрахунки з – платіжними дорученнями, вимогами та вимогами-дорученнями, з розрахунковими чеками, за акредитивами, під час врегулювання взаємної

заборгованості, засобами систем дистанційного обслуговування; необхідність, зміст, класифікація і порядок здійснення міжбанківських розрахунків, електронне врядування системи електронних платежів НБУ, відкриття та закриття кореспондентських рахунків банків, моделі обслуговування консолідованого кореспондентського рахунку в системі електронних платежів (СЕР)); банківські операції з готівковим грошовим масивом (завдання банків та вимоги до організації готівкового обігу, регламент касових операцій та порядок їх здійснення, операції з готівкою для клієнтів банку, порядок прогнозування касових оборотів, емісійно-касова діяльність НБУ); операції банків з платіжними картками (категорії та види платіжних карток, емісія, еквайринг, операції та розрахунки платіжними картками, національна система масових електронних платежів – Український платіжний простір або «ПРОСТІР»); банківські операції з кредитування (класифікація кредитних операцій, кредитний механізм та етапи організації кредитування, позики та регламент їх надання, кредитні ризики та методи антикризового менеджменту, оцінювання кредитоспроможності, форми забезпечення повернення позик, порядок формування резервного фонду погашення збитків від кредитування, кредитна політика); операцій з надання і погашення за видами кредитів (кредити: бланковий, під заставу цінних паперів, контокорентний і овердрафт, консорціумний та паралельний, іпотечний; суть, види та особливості кредитування фізичних осіб, в тому числі на споживчі цілі та нагальні потреби короткострокового та довгострокового характеру, нагляд зі своєчасним погашенням за цільовим освоєнням споживчого кредиту, особливості кредитування приватного підприємця (позичальника фізичної особи), діяльність з проблемними споживчими кредитами, лізинговий кредит, кредитування зовнішньо-економічної діяльності, різновиди кредитів експортно-імпорتنих операцій, отримання кредитів від нерезидентів); банківські операції з векселями (категорії, види та характеристика векселів, класифікація операцій з векселями та регламент здійснення кредитування та гарантійні, розрахункові й комісійні операції з векселями); банківські операції з цінними паперами

(категорії та класифікація операцій банків з цінними паперами, емісійна діяльність на фондовому ринку, банківський портфель цінних паперів та методи управління ним, резервний фонд на відшкодування втрат, банківський сервіс на фондовому ринку); банківські операції в іноземній валюті (категорія та класифікація валютних операцій, організаційно-правові засади валютних операцій); торговельні банківські операції в іноземній валюті (види операцій з купівлі-продажу іноземної валюти, операції з організації управління міжнародними розрахунками, акредитування як форма міжнародних розрахунків, інкасова форма розрахунків, міжнародні розрахунки банківського переказу, нагляд за розрахунками експортними, імпорнтними та міжнародними лізинговими операціями, відкриття та ведення валютних рахунків клієнтів); неторговельні банківські операції в іноземній валюті (операції з готівковою інвалютою, з дорожніми чеками, міжнародні перекази коштів фізичних осіб); міжбанківські операції в іноземній валюті (організація торгівлі інвалютою на міжбанківському ринку, кореспондентських відносин з іноземними банками, фундаментальний та технічний аналіз валютного ринку, управління валютним ризиком); банківський сервіс з надання послуг (сутність та класифікація банківських послуг, гарантії та порука, факторингові, трастові, посередницькі, консультаційні та інформаційні послуги, операції банків з дорогоцінними металами); банківські операції зі забезпечення фінансової стійкості (чинники фінансової стійкості банку, фінансова звітність, методи оцінювання прибутковості та управління ліквідністю банків, регулювання діяльності банків (в тому числі резервування) для фінансової стійкості, нагляд та контроль за нею, режим фінансового оздоровлення банківської діяльності) [20].

Професійно-прикладна квінтесенція підготовки майбутніх економістів банківської справи зі стратегічних «Основ підприємницької діяльності» полягає у засвоєнні, відтворенні та застосуванні: теоретико-методичних засад та правових нормативів регулювання підприємництва (володіння сучасними науковими знаннями щодо походження та історичної ретроспективи розуміння змісту та цивілізаційного розвитку підприємництва, концептуально-

стратегічного бачення перспектив підприємництва; правове регулювання підприємницької діяльності в Україні, розвиток підприємництва на сучасному етапі юрисдикції права, суб'єкти та об'єкти підприємництва, їх державна реєстрація, нормування, його ліцензування та патентування підприємництва; організаційна структура підприємництва та його інституалізація, категорія і характерні особливості підприємства та їх об'єднань, основні види їх діяльності, товариства господарської діяльності); характерні види підприємницької діяльності (застосування консалтингово-дорадчих навичок банківського обслуговування виробничої підприємницької діяльності, умінь визначати та характеризувати змістове наповнення виробничого та ефективності інноваційного підприємництва, виробничо-технологічні процеси та життєвий цикл підприємства та якості продукції, сервісу, послуги; знання й уміння підприємницької торговельної та посередницької діяльності; понять, змісту та принципів торговельного підприємництва та посередництва; навичок застосування методів та критеріїв вибору в сфері торгівлі видів підприємницької діяльності з її здійснення за обраними товарами; надання кредитно-фінансових послуг підприємницям, класифікаційні особливості підприємництва, діяльність банків як основних фінансових посередників, небанківська фінансово-кредитна діяльність; підприємницька діяльність зі страхування, її сутність та передумови організації, організаційно-правові форми суб'єктів підприємництва у страхуванні, особливості створення суб'єктів підприємництва в сфері страхування; підприємницько-консалтингова діяльність, сутність та види послуг, організація та суб'єкти підприємництва консалтингу, біржова діяльність, еволюція форм оптової торгівлі та поява товарних бірж, їх категорії, учасники, види та функції, організація управління біржової діяльності, фондова біржа; статус малого підприємництва в Україні, його функції, національні особливості та розвиток; зміст, характеристика, форми та розвиток міжнародного підприємництва, глобалізаційні впливи на міжнародну підприємницьку діяльність); управління та регулювання підприємництвом (уміння та навички застосування алгоритму започаткування

власної справи, освоєння та апробація основних етапів створення власної справи, джерела формування початкового капіталу, створення та маркування торговельного знаку, установчі документи та формування професійного портфелю); стратегічний менеджмент та маркетинг підприємницької діяльності, їх принципи, функції, рівні та види (організаційно-управлінська структура підприємства, її типи, функції та тактика маркетингу на стадіях життєвого циклу товару, роль реклами у підприємстві, планування підприємницької діяльності, його принципи та методи, об'єкти та чинники, що впливають на вибір форми, система планових нормативів та показників, фінансування підприємницької діяльності, принципи та джерела його забезпечення, державне та самофінансування підприємництва, банківське та комерційне кредитування, оподаткування підприємницької діяльності, категорії податків, їх функціональні елементи, податкова система, класи та види податків в Україні, пільгова система оподаткування підприємництва); державне регулювання та політика підприємницької діяльності (засоби держрегулювання підприємництва, стратегія розвитку малого і середнього підприємництва в Україні; підприємницький ризик, фактори виникнення, його функції та управління ним, зміст як економічної генези, їх класифікація; методи оцінювання, управління та зменшення підприємницьких ризиків); конкуренція та конкурентоспроможність підприємництва (категорії, види та методи конкурентної боротьби, типи конкурентних ринків, складові конкурентного середовища у перевагах підприємства); підприємницька культура, етика та етикет (зміст ділових взаємин, види та організація проведення ділових прийомів) [180].

Механізм економічної безпеки – цілісна єдність усукупнення організаційно-управлінських, адміністративних, соціальних, економічних і правових процедур та заходів щодо передбачення, запобігання та усунення економічним ризикам, небезпекам і загрозам, який структурно складається з компонентів – достовірно-об'єктивний і системний моніторинг якості стану та розвитку економіки й соціуму, що має на меті здійснення скринінгу виявлених

(прогнозованих) внутрішніх і зовнішніх невідповідностей, загроз в соціально-економічній сфері (включаючи природоохоронну, природоресурсну, освітньо-науково-інноваційну); теоретико-методологічне обґрунтування, розроблення та верифікація граничнодопустимих значень економічних показників, чітка визначеність яких забезпечує збалансовану стабільність діагностики стану та розвитку соціально-економічних і біо-соціальних систем; державне, правове та нормативно-технічне регулювання щодо виявлення та запобігання внутрішнім і зовнішнім загрозам в економічній сфері.

Платформу механізму економічної безпеки розглядають як системний комплекс об'єктивних взаємозалежностей і зав'язків між явищами та процесами соціо-економічної еколого-безпечної життєдіяльності у динамічному розвитку; як перемінну здатність адаптивної валентності з пристосування до світових тенденцій біфуркаційного розвитку; складовими архітекtonіки виокремлюють підсистеми в рамках цілісної єдності механізму: самозабезпечення параметрів якості економічних взаємин в статистиці й розвитку, державного регулювання стану та розвитку економічної безпеки (у макродержавному та зовнішньоекономічному масштабах).

Ефективне функціонування механізму економічної безпеки можливе за умов: системність (як необхідність обліку, аудиту, паспортизації комплексу напрямів і форм вияву взаємин, що впливають на стан безпеки); синергізм (врахування як внутрішніх взаємозв'язків і взаємозалежностей, так і зовнішніх); поліваріантність альтернатив (як виявлення й обґрунтування широкого спектру сценаріїв вирішення суперечностей, розрахунку зискових траєкторій соціально-економічного еколого-безпечного розвитку в межах функціонування системної єдності – природних та антропогеннозмінених (соціально-економічних, суспільно-політичних, агро-, техно-, урбо-екосистем); стратегічний пріоритет розроблення та впровадження запланованих та програмних заходів, спрямованих на забезпечення цілісності біосоціального розвитку сталості, методології якості й безпеки життя, збереження здоров'я на засадах реалізації модернізованих систем неперервної освіти для сталого

цивілізаційного розвитку, вцілому через підтримку збалансованих умов комфортного довкілля для існування всього живого; адекватний, прийнятний ризик (як коливання стану та розвитку будь-якої системи без порушення кордонів її витривалості, що не призводить до біфуркаційних збурень та порушення життєздатності та цілісної єдності системи; реалізація доступних заходів, спрямованих на захист людини в ринковому середовищі).

Структурними елементами механізму економічної безпеки визначено:

- системний моніторинг якості – транскордонну інформаційно-аналітичну систему спостережень за станом та динамікою показників системи економічної безпеки (з врахуванням моніторингових даних національних, регіональних, локальних, інституційних систем); в Україні з пануючою трансформаційною економікою, дисбалансом суперечностей, ресурсодефіцитом і фінансово-економічною кризою та не вирішенням життєвонеобхідних питань для держави (вплив світової кризи на Україну та розроблення антикризової стратегії її розвитку, вирішення демографічної проблеми, визначення тенденцій розвитку соціогуманітарної сфери).

- об'єктивність державної статистики, професійна компетентність та масштабність за об'єктами її охоплення у процесі спостереження, збір, узагальнення та систематизація якісного інформаційного добору банків та баз семантичних даних; діяльність щодо запобігання загрозам в економічній сфері та відшкодування завданих збитків, пов'язаних із перевищенням граничних значень за певними показниками безпеки;

- державне прогнозування та моделювання щодо стану та розвитку систем, а саме: діагностування та застосування методології оцінювання можливих внутрішніх і зовнішніх загроз в економічній сфері для вивчення та позитивного зростання можливого потенціалу за індексом розвитку людства (в тому числі «Екологічного сліду націй»).

Конкретизовано функції механізму економічної безпеки:

- теоретико-методологічне обґрунтування, формування, оприлюднення з громадським обговоренням, щодо створення суспільно-політичних, соціально-

економічних, еколого-безпечних організаційно-правових та нормативно-технологічних засад розбудови, ефективного функціонування та розвитку системи забезпечення економічної безпеки;

- діяльність щодо становлення та нарощення системи на сучасному етапі та у перспективі на основі сучасних наукових знань «Економіки, заснованої на знаннях», «Суспільства знань» (вироблення Стратегії економічної безпеки; прогнозування, виявлення та оцінка можливих економічних загроз національній безпеці, організація діяльності щодо запобігання та усунення впливу таких загроз, а також ліквідація наслідків впливу дестабілізуючих чинників);

- участь у міжнародних системах економічної безпеки (розробка і прийняття відповідної нормативно-правової бази, що регулює міждержавні відносини у цій сфері).

Встановлено, що безпековими пріоритетами державних інтересів України вважають: конституційні гарантії правових свобод громадян; формування та розвиток демократичних інституцій громадянського суспільства; захист державного суверенітету, територіальної цілісності та недоторканності державних кордонів України; забезпечення соціально-політичної стабільності українського соціуму; розбудова конкурентоспроможної, ринкової економіки з гарантіями соціального виміру та захисту, забезпечення якості, добробуту та безпеки життя населення; академічна доброчесність освітньо-наукових традицій фундаментальних та прикладних наукових шкіл, нарощення науково-технологічного потенціалу, імплементація транскордонно-модернізованих інноваційних моделей розвитку (в тому числі освітньо-наукових, інформаційно-аналітичних, гео-інформаційних, інформаційно-телекомунікаційних систем та мереж); забезпечення екологічно та техногенно безпечних умов життєдіяльності громадян і суспільства, збереження навколишнього природного середовища та раціональне використання природних ресурсів; розвиток духовності, моральних засад, інтелектуального потенціалу Українського народу, зміцнення фізичного здоров'я нації, створення умов для

розширеного відтворення населення, збереження та зміцнення інституту сім'ї; створення умов для повноцінного життя та розвитку дитини, її безпеки, благополуччя, зростання у безпечному сімейному оточенні; інтеграція України в Європейський політичний, економічний, правовий простір з метою набуття членства в ЄС та в Євроатлантичний безпековий простір з метою набуття членства в Організації Північноатлантичного договору; розвиток рівноправних взаємовигідних відносин з іншими державами світу в інтересах України.

Проаналізовано основні напрями державної політики національної безпеки:

- в економічній сфері: забезпечення сталого соціально-економічного розвитку, конкурентоспроможності національної економіки; модернізація архітектури інституцій в економіці, створення сприятливого інвестиційного клімату; забезпечення розвитку наукоємних високотехнологічних виробництв; розроблення стратегії антимонопольної політики; «детінізації» економіки шляхом реформування податкової системи, формування фінансово-кредитної системи та забезпечення призупинення відпливу капіталів за межі країни; забезпечення збалансованого розвитку бюджетної сфери, внутрішньої і зовнішньої захищеності національної валюти, її стабільності, захисту інтересів вкладників, фінансового ринку; гарантування продовольчої безпеки; захист внутрішнього ринку від недоброякісного імпорту; посилення участі України у міжнародному поділі праці, розвиток експортного потенціалу високотехнологічної продукції;

- в науково-технологічній сфері: державний нагляд і підтримку розвитку пріоритетних напрямів науки та техніки як фундаментального базису розроблення, впровадження сучасних технологій у інноваційних моделях розвитку економіки; повноцінне забезпечення держбюджетом розвитку освіти, науки та інноватики; створення економічних і суспільно-політичних умов для підвищення соціального статусу наукової та технічної інтелігенції; забезпечення необхідних умов для реалізації прав інтелектуальної власності;

- у сфері цивільного захисту: реалізація ефективного функціонування єдиної державної системи цивільного захисту; вжиття організаційних, економічних, інженерно-технічних та інших заходів для зниження ризиків виникнення надзвичайних ситуацій до прийнятних рівнів; підвищення рівнів екологічної, ядерної та радіаційної безпеки;

- в екологічній сфері: гарантування екологічної безпеки та захисту населення й інших представників біосфери з розлогими можливостями відтворення природних та антропогенно-змінених екосистем; впровадження у виробництво сучасних, екологічно безпечних, ресурс- та енергозберігаючих технологій, підвищення ефективності використання природних ресурсів, розвиток технологій переробки та утилізації відходів; реалізація заходів щодо зменшення негативного впливу глобальних екологічних проблем на стан екологічної безпеки України, розширення її участі у міжнародному співробітництві з цих питань;

- у соціально-гуманітарній сфері: соціальна орієнтація економічної політики, забезпечення життєвого рівня населення за соціальними стандартами, цільова матеріальна підтримка, зниження рівня бідності та безробіття; подолання кризових демографічних процесів шляхом зміцнення репродуктивного, демографічного і працересурсного потенціалу країни; формування системи соціального захисту людини, відновлення її фізичного і духовного здоров'я, ліквідації девіантних та суїцидальних нахилів та захисту прав дитини;

- в інформаційній сфері: вдосконалення державного регулювання розвитку інформаційної сфери шляхом створення нормативно-правових та економічних передумов для розвитку національної інформаційної інфраструктури; створення мережі (інформаційно-телекомунікаційної, інтерактивної, соціальної) для пропагандиско-просвітницької діяльності зі національної самоідентичності та національного патріотизму з активним залученням засобів масової інформації, а також пропагування запобігання і протидії корупції, зловживанням службовим становищем; забезпечення

неухильного дотримання конституційних прав на свободу слова, доступ до інформації; вжиття комплексних заходів щодо захисту національного інформаційного простору та протидії монополізації інформаційної сфери України.

Таким чином, зважаючи на вищевикладене, основними функціями механізму економічної безпеки в сфері освіти, науки та інноватики визначаємо: адміністративно-управлінські (маркетингова, організаційна, мотивуюча, регулююча, планувальна, моніторингу та контролю, обліку та аудиту, метрики оцінювання, комунікативна, управління конфліктами) та організаційно-педагогічні (аксіологічно-стимулювальна, моніторингово-діагностична, академічно-виховна, логістично-прогнозувальна, ідентифікаційно-закріплювальна, діагностико-коригувальна) [83, 77, 220].

Поряд з державним механізмом формування економічної безпеки набуває ваги *регіональний механізм забезпечення економічної безпеки* – дольова частка регіональних систем формування економічної безпеки; комплекс організаційно-правових, організаційно-управлінських, нормативно-технологічно-регулятивних, соціально-економічних, фінансових, інвестиційних, та інших механізмів діагностики, виявлення, прогнозування, запобігання, моделювання та усунення загроз національним інтересам в соціально-економічній сфері трансльований на регіони України.

Визначено, що ефективна реалізація регіонального механізму забезпечення економічної безпеки передбачає: системний моніторинг якості складових регіонального адміністративно-територіального, територіально-громадського субсидіарного устрою за екосистемним та ноосферним підходами щодо моніторингу життєдіяльності та життєзабезпечення якості усіх представників суспільства та біосфери з метою виявлення та прогнозування внутрішніх і зовнішніх загроз економічній безпеці на рівні регіону; розробку граничнодопустимих значень регіональних економічних показників, недотримання яких призводить до нестабільності в економічній системі; дестабілізації сталості регіонального розвитку, дискредитуванні місцевого

самоврядування та гальмування розвитку місцевих територіальних громад з перешкодами вільного волевиявлення громадської думки, розвитку територій; діяльність центральних органів державної влади щодо забезпечення економічної безпеки регіону.

Соціо-економічна безпека регіону – прогнозований та модельований стан соціо-економічного розвитку, схарактеризований об'ємним параметральним раціонально-оптимальним обґрунтуванням, розробленням та впровадженням можливостей реалізації економічного потенціалу розвитку людського капіталу, здатністю до самовідтворення, самоменеджменту, самоосвіти, самовдосконалення шляхом неперервної професійної освіти впродовж життя та пролонгованої зайнятості, захищеністю від впливу дестабілізуючих чинників, міцністю взаємозв'язків між елементами регіональної системи, що сприяє задоволенню економічних і соціальних інтересів населення регіону у вимірі національно-державних інтересів за пріоритетами політики національної безпеки України.

Регіональний механізм забезпечення економічної безпеки передбачає комплекс єдності об'єктивних взаємозалежностей явищ і процесів життєзбереження та життєзабезпечення з правовими гарантіями соціального виміру у статиці та динамічному розвитку зі забезпеченням національного добробуту українців. Таксономічна класифікація та типізація адміністративно-територіального та територіально-громадського поділу визначення регіонів потребує відповідних ідентифікаційних засобів їх визначення.

Класифікація можлива за різних градієнтних ознак: за рівнем соціально-економічного розвитку (перспективно-розвинені, економічно-депресивні регіони, та ті, що мають прагнення до розвитку); станом економіки, фінансів, соціальної сфери та природного середовища регіону (особливу увагу необхідно звертати на модель ринкових відносин, що використовується в державі, на кризовий стан окремих галузей, що є в даному регіоні, на наявність ознак депресивності господарського комплексу, окремих галузей, підприємств або сфер життя населення, на фінансовий стан регіону); за природно-кліматичними

та геополітичним характеристиками (природно-кліматичні зони, прикордонні регіони, приморські регіони тощо).

Конкретизовано, що архітектоніка регіонального механізму забезпечення економічної безпеки передбачає функціональні складові:

Механізм моніторингу якості управління економічною безпекою регіонів (де рівень економічної безпеки регіону прямо залежний від комплексу сукупних ознак властивих інтенсивності регіонального розвитку, які сприяють прогресу або деструкції ризиків та загроз впливу на систему якості управління економічною безпекою регіону); завданням моніторингу соціально-економічних параметрів безпеки регіону є збір, узагальнення та систематизація інформації (згідно доступу громадськості до неї згідно Орхуської конвенції) про сукупність макроекономічних параметрів діагностики соціально-економічного стану регіональних систем.

Механізм методології експертного оцінювання рівня економічної безпеки регіонів забезпечує вирішення системних проблем: таксономія адміністративно-територіальних та територіально-громадських кросів розподілу групування регіонів за ідентичністю параметрального оцінювання системних проблем регіонального розвитку; виокремлення через регіони-репрезентанти; оцінювання й системний аналіз якості взаємин у системі різного рівня ієрархії; аудит і прогнозування ступеня економічної безпеки регіонів.

Завданнями оцінювання економічних загроз є: таксономічна класифікація невідповідностей, ризиків, небезпек, кількісно-якісне системне оцінювання, прогнозування та моделювання стану їх рівня, векторності, інтенсивності та можливих перспектив трансформації розвитку, встановлення ідентифікативних коефіцієнтів визначення й узагальнення впливу окремих загроз у формуванні підсумкового показника рівня економічної безпеки.

Цілісною є триада підходів: макроекономічних показників ВВП, національний дохід, безробіття, інфляція; показників розрахунку питомої ваги коефіцієнтів, які застосовуються в методології експертно-аналітичного

оцінювання; «алармічних» показників щодо встановлення фактичних ризиків оперативної діагностики перевищення граничних значень.

Виокремлено методологічні завдання оцінювання стану та розвитку економічної безпеки регіону – комплексне визначення можливих сценаріїв станів та розвитку економічної безпеки та узагальнення їх за кластерами; програмування та алгоритмування поточних ситуацій економічної безпеки в межах кластеру; технологічне регулювання нормативних значень економічної безпеки для кожного типу кластера та ймовірності динаміки трансформації стану та розвитку регіону.

Щодо організаційно-управлінських завдань зі прийняття рішень визначено: розроблення сукупності амплітуди альтернативних сценаріїв рішень згідно стратегії забезпечення економічної безпеки регіону, розробка алгоритму вибору раціонального рішення й оцінка ефективно-оптимального рішення, без порушення рубежів витривалості та стабільності регіональної системи соціо-економічного розвитку регіону.

Державна регіональна політика має на меті забезпечення сталої збалансованості соціально-економічного розвитку регіонів без шкоди та з відтворюванням навколишнього природного середовища, має пріоритетні завдання, а саме: обґрунтування, розроблення та впровадження систем моніторингу якості стану та розвитку регіонів; методологічного оцінювання ресурсного потенціалу регіонів та вироблення механізмів його ефективного використання; модернізація інституційної архітекτονіки на основі інноваційного, еко-системного, ноосферного підходів для структурної перебудови економіки регіонів; мінімізація нерівноправної територіальної диференціації соціально-економічного розвитку для розлогого зростання підприємницького потенціалу; зміцнення економічної інтеграції регіонів; підвищення ролі територіальних громад та органів місцевого самоврядування у вирішенні питань регіонального розвитку; удосконалення міжбюджетних відносин; досягнення продуктивної зайнятості населення та реалізації демографічного і працездатного потенціалу; розв'язання екологічних проблем

регіонів; наближення законодавства з питань регіональної політики до норм і стандартів ЄС, розвиток транскордонного співробітництва.

У межах державної регіональної політики можна виокремити такі стратегічні цілі:

- раціональне поєднання принципів формування інноваційного регіонального механізму забезпечення економічної безпеки та напрямів удосконалення раціонального господарського механізму в умовах ринкової економіки;

- обґрунтування, розроблення та впровадження поліваріантності алгоритмів стратегії національної політики безпеки України та її регіонів з кризи;

- стратегічне планування пріоритетного соціально-економічного розвитку, цільових регіональних програм за участі зацікавлених сторін в тому числі приватних інвесторів;

- упровадження системи державного та ринкового регулювання і стимулювання територіального розвитку на основі різних форм власності, включаючи недержавний сектор економіки [83, 208, 253].

Розглянемо критерії та індикатори економічної безпеки. Критерії економічної безпеки – ознаки у дійсних статистичних показниках, згідно яких реалізується методологія оцінювання стану економіки країни на засадах сталого соціально-економічного та еколого-безпечного розвитку [77, 253, 167, 228].

Індикатори економічної безпеки (табл. 2.2.) – дійсні, реальні, статистичні показники економічного розвитку країни, які об’ємно характеризують процеси, тенденції й явища економічної сфери держави. Виокремлюють: оптимальні значення як інтервал величин в рамках утворення найбільш оптимально-сприятливих умов для відтворення та забезпечення процесів в економіці; рубіжні як порогові значення індикаторів, кількісних величин, порушення меж яких викликає ризики та небезпеки несприятливих тенденцій в економіці; граничні значення індикаторів як кількісних величин, порушення яких викликає загрозові процеси в економіці [83, 167, 228].

Основні індикатори економічної безпеки України

Індикатори економічної безпеки та їх порогові значення	
Макроекономічна безпека, у %	Зовнішньоекономічна безпека, у %
<ul style="list-style-type: none"> - рівень тіньової економіки, не більше 30 до ВВП; - обсяг ВВП у співвідношенні середніх значень країн ЄС, не менше 75; - відношення обсягу ВВП на людину до середнього значення країн ЄС, не менше 50; - обсяг ВВП (на людину) у співвідношенні до середнього значення, не менше 100; - валове накопичення капіталу, до ВВП не менше 25; - динаміка запасів оборотних матеріальних коштів, до ВВП від -1,5 до +1,5; - сальдо платіжного балансу у співвідношенні до ВВП від -1 до +1; - відношення темпу зростання продуктивності праці до темпу нарощення заробітної платні, не менше 1, разів; - частка доходів нефінансових корпорацій у валових доходах, не менше 14-15; - доля сектору держуправління у дійсних доходах, не більше 20 	<ul style="list-style-type: none"> - доля імпорту внутрішнього споживання у державі, не більше 30; - частка імпорту продовольства внутрішнього споживання, не більше 25; - вагова доля країни-партнера в обсязі зовнішньої торгівлі, не більше 30; - питома вага сировинного та низької переробки експорту, у обсязі експортованих товарів, не більше 40; - коефіцієнт покриття імпорту експортом, їх співвідношення, не менше 1, разів; - співвідношення обсягу експорту до ВВП, не більше 50 та імпорту, не більше 50
<i>Інвестиційна безпека та її складові, місце банківської безпеки, у %</i>	
ступінь зниження основних засобів, не більше 35; відношення обсягу інвестицій до вартості основних фондів, не менше 6; співвідношення об'єму інвестицій в основний капітал до ВВП, не менше 25; співвідношення чистого приросту прямих іноземних інвестицій до ВВП, 5-10; частка прямих іноземних інвестицій у загальному обсязі інвестування, 20-30	
<i>Індикатори та порогові значення стану соціальної безпеки, у %</i>	
частка населення із сукупними витратами, які нижче 75 % медіанного рівня сукупних витрат, не більше 25; частка населення із середніми сукупними витратами на одну особу на місяць, які нижче прожиткового мінімуму, не більше 40; відношення середньої зарплати до прожиткового мінімуму, не менше 3, разів; відношення мінімального розміру пенсії до прожиткового мінімуму, 1,5–2 разів; відношення індексу номінальних сукупних ресурсів домогосподарств до індексу споживчих цін, не менше 1 разів; відношення сукупних витрат 10% найбільш забезпеченого населення до 10 % найменш забезпеченого, не більше 8 разів; частка витрат на харчування у загальному обсязі споживчих грошових витрат домогосподарств, не більше 50; рівень безробіття (за методологією МОП), не більше 10; рівень тривалого безробіття у працездатному віці, не більше 25–30; наявність житлового фонду в середньому на одну особу, не менше 25 м ² ; кількість уперше зареєстрованих випадків захворювань на 100 не більше 60 осіб; обсяг видатків зведеного бюджету на охорону здоров'я, до ВВП не менше 4; обсяг видатків зведеного бюджету на освіту, до ВВП не менше 8,3; охоплення випускників 9-х класів повною середньою освітою, не менше 100	

<i>Індикатори та порогові значення стану науково-технологічної безпеки, у %</i>		
<p>питома вага видатків державного бюджету на науку у ВВП, не менше 1,7–2; кількість спеціалістів, які виконують науково-технічні роботи, осіб на 1000 осіб, не менше 9; частка підприємств, що впроваджують інновації, в загальній кількості промислових підприємств, не менше 50; коефіцієнт винахідницької активності (кількість отриманих охоронних документів (патентів) на 1 млн осіб), не менше 400; відношення кількості впроваджених об'єктів промислової власності до зареєстрованих, не менше 90; частка реалізованої інноваційної продукції в загальному обсязі промислової продукції, не менше 5; індекс зміни активності створення зразків нової техніки, не менше 100; індекс зміни активності освоєння нових видів продукції, не менше 100; співвідношення частки фундаментальних досліджень, прикладних досліджень, науково-технічних розробок та науково-технічних послуг, виконаних власними силами в загальному обсязі, 15:25:60</p>		
<i>Індикатори та їх порогові значення стану фінансової безпеки за видами, у %</i>		
<i>Види фінансової безпеки</i>	<i>Бюджетна</i>	рівень перерозподілу ВВП через зведений бюджет (без урахування доходів Пенсійного фонду), не більше 30; відношення дефіциту, профіциту державного бюджету до ВВП, не більше 3; покриття дефіциту зведеного бюджету за рахунок зовнішніх запозичень, не більше 30; відношення дефіциту, профіциту торговельного балансу до загального обсягу зовнішньої торгівлі, не більше 5; обсяг трансфертів з державного бюджету, до ВВП, не більше 10–15; амплітуда коливань бюджетних видатків на одну особу між регіонами України, не більше 20–30
	<i>ринку грошей та інфляції</i>	відношення обсягу грошового агрегату М3 (рівень монетизації) до ВВП, не більше 50; відношення ВВП до обсягу грошового агрегату М2 (швидкість обігу), кількість обертів, не більше 2; обсяг готівки до ВВП, не більше 4; рівень інфляції (до грудня попереднього року), не більше 107; питома вага довгострокових кредитів у загальному обсязі кредитів, наданих комерційними банками, не менше 30; рівень середньої процентної ставки кредитів комерційних банків відносно інфляції, не більше 5
	<i>Валютна</i>	темп зміни індексу офіційного курсу гривні до долара США до показників попереднього періоду, не більше 6; відношення обсягів депозитів в іноземній валюті до загальних обсягів депозитів (рівень доларизації), не більше 25; валові міжнародні резерви України, місяці імпорту, не менше 3
	<i>Боргова</i>	відношення загального обсягу державного боргу до ВВП, не більше 55; відношення загального обсягу зовнішнього боргу до ВВП, не більше 25; рівень зовнішньої заборгованості на одну особу, дол. США, не більше 200; відношення державного зовнішнього боргу до річного експорту товарів і послуг, не більше 70; відношення відсоткових платежів з обслуговування зовнішнього боргу до річного експорту товарів і послуг, не більше 12; відношення обсягу сукупних платежів з обслуговування зовнішнього боргу до доходу державного бюджету, не більше 20; відношення обсягу внутрішнього боргу до ВВП, не більше 30; відношення обсягу сукупних платежів з обслуговування внутрішнього боргу до доходів державного бюджету, не більше 25; відношення заборгованості уряду за державними цінними паперами до ВВП, не більше 30
	<i>страхового ринку</i>	показник проникнення страхування (страхові премії до ВВП), 8–12; показник «щільності страхування» (страхові премії на одну особу), дол. США, не менше 140; частка довгострокового страхування в загальному обсязі зібраних страхових

		премій, не менше 30; рівень страхових виплат, не менше 30; частка премій, що належать перестраховикам-нерезидентам, не більше 25; частка сукупного обсягу статутних капіталів страхових компаній, що належать нерезидентам у загальному їх обсязі, не більше 30
<i>фондового ринку</i>		відношення обсягу номінальної капіталізації ринку акцій до ВВП, 60–90; дохідність облігацій внутрішньої державної позики, 3–4; частка покриття державними цінними паперами внутрішнього державного боргу, не більше 30
<i>банківська</i>		частка іноземного банківського капіталу в загальному обсязі банківського капіталу, не більше 30; обсяг кредитування банками реального сектору економіки, до ВВП не менше 30

Індикатори та порогові значення видів економічної безпеки життєзабезпечення країни

<i>Продовольча (за рік/особа), кг</i>	<i>Демографічна, осіб</i>	<i>Енергетична, у %</i>	<i>Виробнича, у %</i>
добова калорійність харчування людини, тис. ккал, не менше 2,5 %; споживання м'яса та м'ясопродуктів, не менше 83; споживання молока та молочних продуктів, не менше 380; споживання яєць, не менше 290 шт.; споживання риби та рибопродуктів, не менше 20; споживання цукру, не менше 38; споживання олії та інших рослинних жирів, не менше 13; споживання картоплі, не менше 124; споживання овочів та баштанних, не менше 161; споживання фруктів, ягід, горіхів та винограду, не менше 90; споживання хлібу та хлібопродуктів, не менше 101; рівень перехідних запасів зерна, відсоток від річного споживання, не менше 17; виробництво зерна, не менше 0,8 т.	очікувана тривалість життя під час народження, не менше 70 років; коефіцієнт дитячої смертності (померло дітей віком до одного року на 1 тис. народжених), не більше 1–2; коефіцієнт природного приросту, на 1 тис., не менше 2,8; сумарний коефіцієнт народжуваності населення, (середня кількість дітей, народжених жінкою за все життя), не менше 2,2; чистий коефіцієнт відтворення населення (брутто), не менше 1,1; коефіцієнт старіння (станом на 1 січня), не більше 18 %; демографічне навантаження непрацездатного населення на працездатне, не більше 60 %.	енергоємність ВВП, 0,2–0,5 кг умовного палива/грн; ступінь забезпечення паливно-енергетичними ресурсами, не менше 100; частка власних джерел у балансі паливно-енергетичних ресурсів держави, не менше 50; частка домінуючого паливного ресурсу в споживанні паливно-енергетичних ресурсів, не більше 30; зношеність основних виробничих фондів підприємств паливно-енергетичного комплексу, не більше 50; відношення інвестицій у підприємства паливно-енергетичного комплексу до ВВП, 3–4; завантаження транзитних частин нафто- та газотранспортних систем: транзит нафти, 56–65 млн т, транзит газу, не менше 175 млрд м ³ ; обсяг видобутку вугілля, 70–100 млн. т; частка імпорту палива з однієї країни в загальному його обсязі, не більше 30.	коефіцієнт ліквідації промислових фондів, не менше 2,5; частка у промисловому виробництві обробної промисловості, не менше 70; частка у промисловому виробництві машинобудування, не менше 20; матеріаломісткість промислового виробництва, не більше 0,5 грн/грн; фондомісткість промислової продукції, не більше 1,15 грн/грн; рентабельність операційної діяльності промислових підприємств, не менше 50; індекс реального промислового виробництва, не менше 100; ступінь зношеності основних засобів промисловості, не більше 35.

Розвиток економічної системи неможливий без інтелектуально і професійно підготовленого фахівця. Людина є головною рушійною силою економіки, її активним будівником, а також споживачем, коли індивід вступає в економічні стосунки для споживання життєвих благ, а також для участі у виробництві, для яких необхідні професійні знання. Навчаючись протягом життя, людина опановує, перш за все, базові знання освітньої підготовки, тому важливо професійно навчати студентів у ЗВО (в тому числі банківської справи), які отримують важливий додатковий спеціально-орієнтований ресурс для майбутньої роботи підприємцем.

Україна гарантує право на працю. Вагомим гарантом, який здобувач освіти здатний забезпечити власно є високий рівень сформованих знань, умінь та навичок. Кон'юктура ринку праці ЄС потребує ініціативних, професійно компетентних, працелюбних та конкурентоспроможних фахівців. Затребуваність на ринку праці вимагає високої кваліфікації фахівця, оптимізує позитивне ставлення особи до праці, реалізацію її особистісного потенціалу завдяки задоволенню результатами професійної діяльності.

Суспільство потребує фахівців з відповідно відмінним виконанням своїх функціональних навантажень, що забезпечується ефективною фаховою діяльністю функціонального спрямування.

Нині на перший план у розвитку світового господарства виходять тенденції до змін співвідношення товарів та послуг, важливим для майбутніх економістів є компетентність для підприємства, оскільки їм у майбутньому прийдеться надавати послуги у різних сферах банківського обслуговування підприємців. В системі надання послуг відбуваються глибокі перетворення, які обумовлюють зміни у сфері суспільних потреб: щорічне оновлення «побутових» технологій, зростання освітнього рівня, який є найбільш ресурсним у сторіччі, розширення спектру підприємництва та підприємливості. Важливим для майбутнього економіста є здобуття відповідних кваліфікацій у системі професійної освіти, які недостатньо розроблені для забезпечення сфери підприємництва. За оцінками світового

банку індекс економічних знань у провідних європейських країнах становить 8,21 (Сполучене Королівство, Франція, Федеративна Республіка Німеччина та інші), тоді як в Україні він зупинився на 5,55.

Виконання стратегічних завдань диктують успіх, для якого у підприємницькій діяльності потрібно мати професійну кваліфікацію як власне підприємцю, його працівникам, які втілюють ідеї у розвиток підприємства, різнопланові контакти, концепції розвитку, творчість, організаторські здібності, працьовитість тощо, так і економістам банківської справи, які їх обслуговують.

Сучасні політичні, економічні умови диктують потреби у фахівцях нової формації, які б здійснювали підприємницьку діяльність, маючи професійні освітньо-педагогічні знання, уміння, навички, отже – компетенції.

Організація підготовки економістів для здійснення підприємницької діяльності є складним процесом. Зміст навчання наповнено точними науками та дисциплінами, першочергово, які сприяють формуванню економічних компетентностей. При вивченні гуманітарних, особливо психолого-педагогічних дисциплін, студенти не проявляють активність, оскільки підсвідомо відносять їх до другорядних та вважають, що ці знання їм не знадобляться у майбутній роботі, що в майбутньому спонукає до активізації участі студентів-економістів у соціальних заходах, а також усвідомлення потреби навчатися протягом життя, здобувати авторитет у професійному середовищі гуманітарними засобами.

Актуальні соціальні умови ЄС потребують пошуку нових механізмів підготовки майбутніх економістів, які можна досягти за наступних умов: підготовку до майбутньої професійної діяльності необхідно розпочинати з першого курсу, вводити в економічні дисципліни освітньо-змістового модуля «Економічна безпека та державне регулювання якості банківського сервісу» із освітньо-педагогічним наповненням «соціальної спрямованості»; впровадження спецкурсу «Організація процесу професійної підготовки економістів».

Переваги впровадження наступні:

- професійна педагогіка як наука інтенсивно оновлюється, студент засвоює сучасні наукові знання модернізованого змісту провідних гуманітарних наук;
- спецкурс побудований на інтегративних засадах, що надає можливість реалізовувати міжпредметні зв'язки;
- семантика підготовки економістів спонукає їх до навчання протягом всього життя та надає стимул соціальної спрямованості фахівцю.

Практично студенти залучаються до освітньо-педагогічних видів діяльності, які поступово оновлюють їх економічну підготовку з психолого-педагогічними та управлінськими складовими.

Процес формування ресурсної професійно-педагогічної підприємливості у економістів банківської справи є неоднозначним; при формуванні знань і вмінь у студентів одні й ті ж самі вимоги встановлюються по-різному; залежать від індивідуальних якостей студентів; компоненти готовності об'єднує один елемент – компетентності для підприємництва.

Професійна підготовка майбутніх економістів банківської справи для підприємницької діяльності реалізується за умов оцінювання передумов формування та розвитку знань, вмінь, навичок, готовності для підприємливості.

Визначення суті підприємництва та підприємливості у професійній освіті надає можливість обґрунтувати зміст, загальні та специфічні особливості його наповнення, які стосуються діяльності підприємця з професійно-освітніми знаннями, уміннями, навичками та готовністю у часткових компетенціях. Особливості процесу підготовки відповідають закономірностям економічного розвитку суспільства та його соціальній складовій, нормам, на яких ґрунтується підприємницька діяльність.

До структури майбутньої підприємницької діяльності економіста органічно вписується підприємливість у якості засобу та основної характерної риси, від якої залежить розвиток галузей економіки, а також культури, освіти,

харчової промисловості, тобто надання або отримання послуг завдяки сфері банківського обслуговування.

Змістова наповненість отримання інформації та формування наукових знань у майбутніх економістів дає підстави стверджувати, що компонентна система освітнього модуля міждисциплінарної єдності професійної освіти є базовою у підготовці банківських працівників для підприємницької діяльності. Зміст спецкурсу поєднав цілі, завдання, зміст навчання, види діяльності як студента, так і викладача, змістову програмну наповненість єдності критеріїв, її доцільність та оптимальність.

Зважаючи на компетентнісні функції майбутнього економіста, визначено мету підготовки з формування ресурсної професійно-педагогічної підприємливості, яка відображає рівень загальних якостей і спроможностей у сфері банківського обслуговування.

Основні напрями (педагогічний, когнітивний, освітньо-професійний) майбутньої діяльності економіста здійснюються згідно освітньо-наукового процесу професійної підготовки (до аудиторних форм традиційно відносять лекції, практичні, семінарські, мін-дискусії, експрес-конференції; до позааудиторних – різні види практики без відриву від виробництва та виробнича, консультації з науково-дослідної роботи, самостійна та індивідуальні види роботи).

Активно опрацьовувались усі форми роботи на підготовчому етапі підготовки до педагогічного дослідження зі студентами різних спеціальностей та спеціалізацій, що сприяло форматуванню міні-тренінгів та міні-вправ для майбутніх економістів, а також уточненню тематики дискусій та конференцій. Зазначимо, що майбутні економісти банківської справи, які прагнуть стати власниками підприємств із зацікавленістю обирали тематику педагогічно-професійного спрямування для наукової роботи (популярністю користувалися теми «Сімейне підприємство та освітня підприємливість», «Дитячий садок сімейного типу при установі, організації та підприємстві: педагогічні умови»,

«Соціально-педагогічні підприємства: особливості професії», «Керівник підприємства як економіст, менеджер та педагог» тощо).

Теоретичні та спеціальні методи аналізу джерельної бази з обраної тематики дослідження засвідчили, що змістове наповнення спецкурсу «Організація процесу професійної підготовки економістів» має включати складові, які надають можливості майбутньому фахівцю сформувати компетентності для підприємництва:

- аналіз розвитку економіки європейських країн та України для об'єктивного оцінювання власних сил підприємця та підприємливості, запропонованих альтернативних варіантів майбутнім економістам для ефективного вирішення професійних завдань у майбутньому;

- упевненість у відповідності власної кваліфікації функціональній направленості підприємницької діяльності;

- володіння теоретичним та практичним матеріалом, спрямованим на ефективне виконання банківських функцій обслуговування за видами економічної діяльності та галузевого підприємництва;

- формування та розвиток особистісних якостей, здібностей, здатностей, спроможностей та готовності майбутнього економіста, менеджера та педагога з пролонгованим спектром компетенцій банківського сервісу;

- застосування сформованих знань, умінь та навичок, готовності, компетенцій з потенційної ресурсної підприємливості у розвитку підприємництва та його банківського обслуговування.

Учена-педагог О. Шевнюк стверджує, що сучасна професійна освіта повинна відображати фундаментальні залежності перспектив розвитку суспільства у підготовці студента вищої школи у його особистісних якостях [246]; справедливо підкреслює, що ґрунтовна фундаментальна освіта забезпечує соціальну захищеність професіонала в умовах постійних змін згідно кон'юнктури ринку праці.

Діяльність економіста спрямована на оптимізацію галузей економіки країни, подолання наслідків криз, прорахунків урядів та політичних амбіцій.

Економіст повинен грамотно виконувати фахові функціональні обов'язки, передбачення, подолання та усунення негативних економічних явищ. Економісти-міжнародники зауважують, що стимулом розвитку економіки нині є сектор надання послуг, які стрімко розвиваються у багатьох країнах за різними формами організації. Послуги є нематеріальним видом продукції, потреба в яких тим вища, чим вище розвиток економіки з пролонгуванням інтенсивності ролі праці. Особливістю сучасного розвитку економіки є інтеграція послуг та матеріального виробництва. Сучасні технології бурхливо розвиваються та надають сервісам і речам універсального поєднання. Споживачі послуг зацікавлені, насамперед, у професійних, лізингових, форфейтингових, інформаційних сервісах [49, с.15].

Для надання сучасних послуг, економісту необхідно володіти підприємливістю, педагогічним натхненням, ресурсними методами, використовувати спеціалізовані управлінські технології та педагогічні техніки, які уможливають рентабельність та ефективність підприємств економічних галузей. Основними етапами педагогічних технік у підприємстві визначено: ідентифікація власної підприємливості; планування діяльності підприємства; упевненість у набутих професійно-освітніх технологіях; оцінювання та корекція економічних ситуації; контроль за результатами діяльності підприємства.

Науковцями університету банківської справи організована взаємодія зі загальними освітніми навчальними закладами на предмет економічної освіти майбутніх її здобувачів. В Україні здійснено чимало наукових досліджень у сфері економіки, підприємництва та банківської справи. Однак, недостатньо праць присвячено галузі професійної освіти майбутніх економістів банківської справи, зокрема мало уваги приділено підприємливості та підприємництву.

Практика сформованості потенціалу професійно-педагогічної підприємливості у професійній підготовці економістів не розкрита повністю. Студенти недостатньо отримують інформації з дотичних, суміжних галузей науки і знань, зокрема педагогічної та управлінської, не мають сформованих

професійних знань з організації банківської справи та банківського обслуговування, в яких є потреба в зв'язку з роботою з людьми різних вікових категорій та соціального статусу підприємців.

Підприємець як фахівець повинен: вміти застосовувати педагогічні знання для сервісу підприємливості, організовувати навчання тих, хто потребує задля економічного успіху як власного підприємства, так і галузей економіки; бути посередником між банківською установою, підприємством та їх працівниками, урівноважувати соціальну ситуацію гармонізувати, впливи на їх економічний стан; здійснювати захист працівника та застосовувати нагляд за збереженням майна та добробуту власника, який працює не тільки для себе, але й для суспільства в цілому.

Професійна підготовка до майбутньої діяльності повинна проводитись поступово, як вимагають концептуальні засади ЄС, тому до її структури включено основні базові компоненти, що сприяють економічній підготовці студентів – мотиваційний, когнітивний та професійно-педагогічний.

Під час вивчення спецкурсу «Організація процесу професійної підготовки економістів» у майбутніх фахівців формується педагогічне мислення, творчі та наукові засади, проявляється комфортно-позитивне ставлення до людей, навчання та освіти в цілому. Студенти по-новому сприймають гуманітарні науки, наприклад, з увагою прослуховують передачі про виховання, екологічну культуру, поведінку людини у суспільстві; отримують вузькоспеціалізовані знання, їх сприйняття спрямовано на творче, емоційне усвідомлення поведінкової мотивації. Під час вивчення спецкурсу студенти засвоюють наукові засади з організації підприємницької діяльності, до якої залучені інші особистості та індивідуальності; по-новому навчаються застосовувати сформовані знання, уміння та вироблені навички, що сприяє формуванню компетенцій та усукупненню її в компетентностях для підприємницької діяльності.

При підготовці до спецкурсу, під час занять студенти виробляють опорні для життя полікомпетенційні знання та уміння. Оскільки в

університетах банківської справи спостерігається від'ємний потенціал загальних гуманітарних знань полікомпетенційної підготовки, у тому числі педагогічних та управлінських, шляхом розроблення та впровадження спецкурсу, формування компенсаторного балансу модернізації та європеїзації професійної підготовки.

Визначено змістове наповнення спецкурсу згідно основних компетентнісних вимог до майбутньої професії економіста, які відображені у Стандарті підготовки фахівця та кваліфікаційній характеристиці підприємницьких компетенцій. Результатами опанування студентами–економістами банківської справи, професійних знань як майбутніх фахівців з компетентностями для підприємницької діяльності вважаємо: здійснення підприємницької діяльності завдяки засвоєній інформації та сформованими педагогічними знаннями, умінням донести до найманих працівників їх зміст, які повинні реалізувати інтереси, не тільки власні, але й підприємця, вміти аналізувати майбутні перспективи у професійній діяльності; правильно здійснювати прийом та консультації найманих працівників; накопичувати сучасну науково достовірно доведену інформацію та формувати нові знання, уміння та навички, передаючи досвід іншим; ставити мету для себе та своїх працівників, включаючи інтереси міжнародної співпраці.

Оскільки, економічна наука є сферою розумової діяльності людини, до функцій якої входить пізнання та структурування знань про економічну дійсність, можемо зробити висновок щодо необхідності забезпечення озброїти студентів знаннями, уміннями та навичками, компетенціями, які будуть сприяти готовності виконання завдань майбутнім економістом у досягненні поставленої мети щодо: особливостей сучасної професійної підготовки з урахуванням орієнтації України на відповідність міжнародним освітнім, управлінським та соціальним стандартам; базових засад підготовки економістів до майбутньої діяльності в сфері банківського обслуговування підприємців через спецкурс «Організація процесу професійної підготовки економістів»; технологій професійної підготовки економістів у ЗВО

банківської справи; засобів попередження негативного впливу кризових груп населення на діяльність підприємців і форми та методи профілактичної роботи з ними; а також вироблення умінь:

- застосування професійних педагогічних знань у банківській справі для сервісу підприємницької діяльності;
- прогнозування та моделювання заходів з профілактики кризових явищ у підприємницькій діяльності та надання банківських послуг;
- ефективного використання під час проведення семінарських та тренінгових занять за допомогою міні-вправ, ігор, пошукових технологій сформовані знання та нову інформацію;
- практичного використання методик переговорів, міні-семінарів, круглих столів, експрес-конференцій, вебінарів, тренінгів, майстер-класів, ворк-шопів;
- планування та координування дій установ та організацій, спрямованих на удосконалення банківського сервісу підприємницької діяльності.

Зміст навчального процесу обумовлюється поставленими цілями та завданнями, інтеграції сформованих знань, умінь, навичок та компетенцій у економістів засобами теорії і методики професійної освіти. З першого курсу впроваджено освітній модуль, який присвячений організації процесу професійної підготовки, де поліпредметність змісту навчання обумовлена надпредметною метою з урахуванням фахових компетентностей для підприємницької діяльності.

Під час підготовки випробування спецкурсу виділено основні блоки забезпечення підготовленості студентів до підприємливості: актуалізуючий, дидактичний, технологічний.

Діяльність викладача повинна наповнюватись особистісним смислом під час подачі нового навчального матеріалу. Актуалізуючий блок відіграє провідну роль. Матеріал з актуальності теми, питання, проблеми спрямовується на вироблення позитивної установки під час передачі

професійної інформації здобувачам освіти. Студенти-економісти банківської справи більш свідомо вбачають переваги підприємливості в економічній сфері, обґрунтовуючи необхідність отримати педагогічну інформацію для здійснення підприємництва (міні-лекції «Педагогічний тонус кожного дня», «Мотивація до освіти впродовж життя», «Поведінка підприємця та її актуалізація», «Інгредієнти педагогіки»). Для вирішення проблем, з якими підприємці можуть зіткнутися у майбутньому, передбачено ознайомлення з нормативними документами, у яких формулюються цілі, завдання та основні напрями професійної педагогічної діяльності для формування та розвитку підприємництва та підприємливості в Україні та закордоном.

Під час реалізації завдань актуалізуючого блоку застосовувалися мотиваційні форми роботи [138]: перевірявся вже опанований матеріал; виявляли, наскільки змінилась позиція студента-економіста щодо педагогічних та управлінських знань; застосовувались міні-ігри «Бізнес-конструктор та педагогічна взаємодія», «Стратегія підприємництва та педагогічна взаємодія» ті інші.

Дидактичний блок є невід'ємною складовою професійної освіти [45]. Навчальний матеріал спрямовували на формування педагогічних і управлінських знань та змістове розкриття принципів підприємливості, формування окремих її компонентів під час професійної діяльності, опис методів, засобів та форм інформаційно-аналітичного матеріалу для забезпечення банківської сфери обслуговування. Оскільки однією з основних категорій педагогіки є навчання, то зосереджували студентів на тезі, що вони всі є педагоги та управлінці в певному розумінні фаху. Для цього застосовували міні-тренінги «Сила у підприємстві, сила в педагогіці», «Підприємство та педагогіка дорівнює – чому?», цикл рольових ігор «Я підприємець, я педагог», «Я підприємець, ти педагог», «Я педагог, ти підприємець». Окремі студенти записувались на тренінги, які постійно проводить Консульство Сполученого Королівства з креативним змістом «Creative Enterprise Ukraine» (з англ. – творче підприємство України).

Застосовували аудіовізуальну інформацію навчального змісту щодо вивчення як педагогічних, управлінських так і психологічних міні-ігор, міні-вправ тематичного напрямку, виявлення педагогічних основ підприємливості у сфері банківського сервісу підприємництва. Під час аудиторних занять діагностували сформованість знань та умінь економістів, що давало змогу уточнити або оновити підготовлену навчальну інформацію щодо підприємливості. Велика увага приділено технологічному блоку та його структурі цільового призначення. У фазі «технологічного блоку», застосовували адаптовані міні-тренінги «Принцип сили у підприємстві та принцип сили у педагогіці: що спрацьовує», «Стратегія підприємливості та педагогічне партнерство», «Концентрат знань», «Як управляти підприємством – якість та концентрат знань», які логічно побудовані від простих до більш складних вправ.

Досвід впровадження спецкурсу засвідчує поетапність: включення базового термінологічного матеріалу, опанування та аналізування основних науково-методичних джерел, застосування правил та процедур пошуку потрібної науково-метричної фахової інформації.

Змістове наповнення спецкурсу, структура освітньо-наукового процесу професійної підготовки студентів-економістів для підприємницької діяльності надає підстави визначення інтеграційних компонентів змістового навчання із підприємливості засобами професійної освіти: відбір інформації, змісту, методів та форм аудиторних занять при викладанні спецкурсу (теорія, практика, технологія); створення у студентів позитивної мотивації до навчання; керівництво самостійною роботою студентів та нагляд за нею; здійснення контролю за результатами готовності майбутніх економістів до розвитку ресурсного професійного потенціалу підприємливості.

Діяльність майбутніх економістів під час прослуховування спецкурсу «Організація процесу професійної підготовки економістів» поділяємо за наступними етапами: робота з бібліографічною, науково-метричною, інформаційно-аналітичною, науково-методичною, довідково-

енциклопедичною джерельною базою (в тому числі дистанційно); отримання, сприйняття, осмислення та систематизація синергізму навчального матеріалу; обґрунтування, розробка та захист власного проекту з банківського сервісу підприємливості потенціалу реалізації професійної освіти; науково-дослідна робота з проблематики майбутньої професійної діяльності (міні-вправи, есе, апробація тез, доповідей на круглих столах, підготовка наукових публікацій, матеріалів проекту). Особливості професійної підготовки студентів засобами освітньо-педагогічного спрямування зумовлюються специфікою орієнтації навчання в ЗВО банківської справи, психологічними особливостями здобувачів освіти, цілями вивчення спецкурсу та змістовим наповненням впровадження змістового модуля.

Освітньо-науковий процес в ЗВО банківської справи характеризується швидкою переорієнтацією здобувачів економічних, управлінських та педагогічних кваліфікацій на міжнародні стандарти організації підготовки, окрім традиційного навчання, індивідуальне та самостійне – під керівництвом викладача (мережеве, дистанційне, змішане). Функція викладача полягає в координуванні та коригуванні підготовки студента, коли на перший план виходить розвиток його самостійності, самоаналіз, самоствердження, самоорганізація.

Дослідження педагогічних методів у теорії та методиці професійної освіти достатньо ґрунтовно проаналізовані І. Ковчиною [125], Л. Макаренко [155], Н. Ничкало [172, 173], Л. Степаненко [222], тому прийшли до висновку щодо необхідності спеціалізованої підготовки та удосконалення змісту та завдань ресурсного потенціалу професійної підприємливості у банківській сфері, оскільки у досягненні мети вирішальними є практичні форми навчання. Аналіз методів, які використовують досвідчені фахівці ЗВО України з підготовки різних спеціальностей, дає змогу виокремити інноваційно ефективні. Розроблено тематику та сценарії міні- вправ, ігор для коворкінгів – спільної роботи,

проблематику рубрик есе, рефератів, експрес-доповідей як основних практичних форм, які забезпечили релевантність підготовки.

При роботі з джерельною базою основним завданням для студентів визначено обґрунтування та підготовка огляду інформаційного матеріалу за обраною теоретичною темою, завдяки якому здобувачі краще запам'ятовували навчальний фундаментальний та конкретно науковий матеріал.

Основна мета полягала у формуванні ресурсної професійно-орієнтованої бази економічного аналізу ефективності банківської сфери обслуговування підприємництва, результатом якої може буде реалізація потенціалу підприємств різного типу згідно вимог видів та у галузях економічної діяльності. Самостійну роботу присвячено розробці визначеній формі педагогічної дії та засвоєнню методики її використання для оптимізації фахової діяльності майбутніх економістів банківської справи.

При засвоєнні теоретичної частини спецкурсу викладач передає професійно-освітню інформацію щодо визначеної теми, цілей, завдань організації навчання студентів-економістів, що спрямовано на сприйняття, осмислення та запам'ятовування навчального матеріалу. Теоретична частина забезпечується лекційним матеріалом і виконує функції:

- а) інформаційно-аналітичну, яка пов'язана з можливостями надання навчальної інформації за професійним спрямуванням здобувачам освіти;
- б) навчально-пізнавальну, яка дає змогу опанувати студентам основні методологічні положення поданого проблемного навчального матеріалу.

Аналіз праць [1, 144, 163] надає можливість виокремити методику підготовки та проведення лекцій і сформулювати вимоги до їх організації, завдання якої – підготовка майбутнього економіста до професійної діяльності в сфері банківського сервісу підприємництва. Під час лекції, присвяченій вивченню основ підприємницького потенціалу видів економічної діяльності, звертали увагу на сформовані знання, які одержали студенти на попередніх курсах при вивченні економічних дисциплін; зосереджували здобувачів освіти на матеріалі проблемного характеру, що спонукало студентів до внутрішнього

діалогу та дискусій (проблемними були питання про банківське обслуговування середнього та малого бізнесу).

Обґрунтування та підготовка проблемного матеріалу «на випередження» зосереджували на меті «Економічні ресурси та педагогічні умови управління технополісом» та звертали увагу на правові аспекти сучасних наукових досліджень, які здійснюються у сучасних технополісах. Ефективне використання дидактичних засобів під час теоретичних занять з ресурсної професійно підприємливості майбутніх економістів зумовили необхідність комплексного використання комбінованих засобів навчання.

Сучасні інформаційні технології, зокрема Інтернет-мережа надає можливість реалізації сучасних освітніх технологій.

У ході змістового наповнення спецкурсу використовували інструментальні допоміжні засоби – відеофільми, за допомогою яких студенти-економісти мали можливість ознайомитися зі змістом ресурсної професійної підприємливості, що спонукало їх до групової роботи та сприйняття командної роботи. Приділяли час бізнесовій роботі – «коворкінг в аудиторії», коли студенти-економісти пропонували свої майбутні бізнес-плани, вчилися чути один одного, знаходити партнерів, працювати в колективі та вирішувати корпоративні завдання.

Проаналізовано за результатами перших семінарських занять, що 57,2 % респондентів відчують певні труднощі з доведення із професійних позицій вплив знань із банківського сервісу підприємництва на кваліфікацію майбутнього економіста, а 43,2 % студентів були упевнені, що ніколи не будуть стикатися із аспектами професійної освіти.

Для підтвердження саме «негативного» ставлення до професійної педагогічної освіти економістів був проведений педагогічний моніторинг у двох групах (експериментальна та контрольна). Першій групі були подані визначення «професійна освіта», «підприємець», «підприємливість», які включені в єдину взаємозалежну структурно-логічну схему забезпечення спецкурсу. Контрольній групі запропоновано знайти терміни у нормативних

документах завдяки Інтернет-мережі, у яких визначені цілі та завдання щодо соціального значення майбутньої професії економіста.

Підготовлені студентами відповіді сприяли усвідомленню інших здобувачів важливості не тільки забезпечення соціальних умов, але і гарантій правового та технічного регулювання, які передбачає у перспективі професійна банківська діяльність. Після обґрунтування доцільності та необхідності професійної (спеціальної для банківської сфери) підготовки забезпечено комплексне опанування спецкурсу. Найперше, що вивчали здобувачі освіти – міжнародні та національні законодавчі документи – про захист прав людини і основоположних свобод (1950 р.), рекомендації Європейського Парламенту та Ради (ЄС) «Про основні компетенції для навчання протягом усього життя» (2006 р.); стандарти та керівні принципи забезпечення якості в Європейському просторі вищої освіти (2009 р.), Конституція України (1996), Закони України: «Про освіту» (2017 р.), «Про вищу освіту» (2014 р.), Концепції розвитку освіти України (2016 р.), Національній стратегії розвитку освіти в Україні на період до 2021 року (2013 р.), Національній доктрині розвитку освіти (2002 р.), Державній національній програмі «Освіта» (1993 р.), «Про державне прогнозування та розроблення програм економічного та соціального розвитку України» (2000 р.), «Про наукову і науково-технічну експертизу» (1995 р.), Державної програми забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків (2017 р.), удосконалення інформування громадськості з питань євроатлантичної інтеграції України (2017 р.), Національних стратегіях: сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні (2016), у сфері прав людини (2015 р.), Національній стратегії розвитку освіти в Україні до 2021 року (2013 р.), Стратегія сталого розвитку «Україна-2020 (2015 р.) [231, с. 1].

У межах спецкурсу «Організація процесу професійної підготовки економістів» ґрунтовно вивчали правові документи, які надають можливість орієнтуватися у питаннях юридичного захисту інтересів працівників, громадян, підприємців та національної безпеки (економічної, зокрема).

Важливим засобом професійної освіти є індивідуальна форма навчання, завдяки якій студент-економіст у майбутньому зможе здійснювати змістове засвоєння наповнення потенціалу ресурсної професійної підприємливості.

За сприятливих умов організації навчання студент з першого-другого аудиторного заняття вмів знаходити, аналізувати джерельну базу, засвоїв теоретичну частину спецкурсу «Організація процесу професійної підготовки економістів», набув базових умінь виділяти головне у запропонованих завданнях, готовий до відтворення ситуацій у майбутній роботі, вмів знаходити, обробляти та виокремлювати потрібний інформаційно-професійний матеріал, навчився аналізувати ефективність власної діяльності, він готовий сприймати матеріал з основ підприємливості шляхом позааудиторної роботи.

Під час спецкурсу застосовували групову роботу студентів, яка надає майбутньому економісту нагоду разом обмірковувати проекти підприємливості або будь-якої іншої віртуальної тематики, що уможлиблювало чергування ролей економіста-підприємця-працівника та забезпечувало формування компетенцій для обслуговування дорадництва та консультування у галузі підприємництва.

Після виконання в аудиторії групової роботи, студенти переходили до виконання диференційованих завдань у мікрогрупах. На першому занятті протягом десяти хвилин давали власне визначення терміну «підприємливість» та тлумачили його, знаходили порозуміння та висловлювали спільну думку в обґрунтованих умовиводах.

При виконанні диференційованих завдань у мікрогрупах студенти здійснювали самооцінювання результатів виконаних завдань, що сприяло толерантним та спільним рішенням. Завдання були наступні: розробити науковий проект для забезпечення прибутку підприємства (визначається назва, виконавці, мотивація, засоби); укласти угоду з рентабельним підприємством для обміну практично корисним досвідом, визначивши пріоритетні напрями для виявлення потенціалу зростання; розробити план

стратегічного маркетингу діагностики, завдяки якому забезпечується збільшення та утримання прибутку пріоритетних попитових товарів ринку підприємства; обґрунтувати удосконалення законодавства у частині підприємництва та пропозиції підприємливості.

Під час семінарських занять, як упевнилися студенти, багато користі приносить спільне цілевизначення підприємливості, підбір матеріалу для підвищення працездатності власного віртуального підприємства, проектування доходу, розподіл ролей, конструювання заходів економічної безпеки.

Наступний варіант формування компетенцій підприємливості у сфері професійного навчання відбувався наступним чином: студент проводив моніторинг ринку підприємництва, виявляв потенційні можливості набуття прибутковості, здійснював планування організації підприємства під конкретний товар; діагностував ринки збуту та корпоративних співвиконавців (такий алгоритм роботи може бути виконано одноосібно, або почергово зі зміною ролей по колу).

Під час міні-тренінгів студенти відчують та освоюють різні ролі, вирішення спільного завдання – виявити свою підприємливість або набути підприємливість спостерігаючи за іншими.

Аудиторна робота найбільше вмотивовує студентів-економістів до розвитку особистого потенціалу підприємливості засобами професійної освіти (вмотивовуються, набувають змістово-діяльнісного досвіду та професійно-педагогічних і управлінських навичок).

У робочому плані для самостійної роботи студентів виділено у три рази більше годин, ніж для аудиторної роботи. Самостійна робота для майбутніх економістів потребує окремо розроблених форм та методів, має бути направлена на формування компетенцій для підприємництва, винесена за часові межі навантаження викладача, але повинна проводитись під його керівництвом.

Під час виконання завдання із пошуку джерел із підприємливості, підприємництва, економіки в Інтернет-мережі студентам пропонувалося скласти тезаурус у другому вікні, короткий план прочитаного у третьому вікні, комплектували папку «Тези з підприємливості_ПІБ_ дата», які готували зі застосуванням програм антиплагіату. Під час спілкування по Skype, давали завдання віднайти дев'ять абзаців з тематики з посиланнями, виставивши їх один за одним по значущості за певною структурою за вимогами до написання наукових доповідей (тез, матеріалів), мотивуючи їх до написання статей, та підготовки до захисту бакалаврської роботи.

Досвід засвідчив, що для розвитку ресурсної професійної підприємливості недостатньо використовувати одну чи дві групи методів. Встановили, що потрібно застосовувати одночасно комплекс декількох методів для результативності освітньо-наукового процесу підготовки. У процесі аудиторної роботи з майбутніми економістами варто використовувати словесні, наочні, практичні методи, що надає можливість вирішувати конкретні професійно-освітні завдання.

Який з методів було б краще застосовувати на конкретному занятті, ми виявляли за допомогою міні-опитування на початку кожного заняття, перед моніторингом студенти проглядали тематичний матеріал, у результаті якого відбулось забезпечення інформативності, формування знань, умінь, навичок та компетенцій.

На одному із семінарських занять розглядали стандартну ситуацію обслуговування підприємця, який застосував аутсорсинг (з англ. – outsourcing). Оскільки конкуренція посилюється не тільки на національному ринку, але й європейському, потрібно сприяти підприємливості, хоча існує ризик передачі підприємства субпідрядникам, але саме такий спосіб організації власного бізнесу нині є конкурентоздатним. Програвались сценарії: передача різних функцій стороннім компетентним особам, таким як юридичне обслуговування, бухгалтерський облік, моніторинг фірм-конкурентів та ставилися завдання знайти фахівців, яким можна довіряти, які не є «агентами»

конкурентів. Студенти із задоволення виконували різні ролі, мінялися «посадами», «шукали своїх» фахівців. Саме за такої ситуації потрібна була довіра на професійному рівні, виокремлювалась мотивація, ставились цілі, активізувались професійно-освітні ресурси.

Ще однією важливою формою роботи з майбутніми економістами було формування навичок ситуативного застосування. Найважчі ситуації, з якими будуть постійно стикатися фахівці – соціального значення.

Студенти університету банківської справи є елітною молоддю, але не кожний може отримати таку освіту внаслідок декількох причин: низька фінансова забезпеченість батьків, гуманітарний склад розуму, обрана стратегія отримати вищу освіту не дає результатів тощо. Мало хто замислювався, що їм доведеться стикатися зі забезпеченням соціального захисту, тобто неблагополучних громадян вони бачили, але ніколи не спілкувалися з ними, обслуговуючи різні категорії підприємців необхідно буде здійснювати заходи соціальної безпеки роботи банку.

В усьому світі підприємець має власний соціальний майданчик, це можуть бути дитячий садочок, школа, просто гуртки для людей похилого віку. Наші підприємці тільки навчаються такій соціальній підприємливості та обслуговування, хоча на меті прагнуть отримати вигоду не лише матеріальну. Тому студенти отримали самостійне домашнє завдання виявити, які види економічної діяльності мають перспективи соціального типу орієнтації підприємництва.

Діагностування даного етапу професійно-освітньої підприємливості показало, що зацікавленість студентів виросла до 62 %, почалося глибоке усвідомлення власної соціальної причетності. Різноманітний аналіз важливості отримання професійної інформації з ресурсної професійно-освітньої підприємливості під час вивчення спецкурсу «Організація процесу професійної підготовки економістів» дають можливість сформувати у студентів професійно-педагогічний та організаційно-управлінський компоненти.

Завдяки технологічному блоку майбутній економіст вивчає термінологію, джерельну базу, удосконалює навички, проектує підприємливість, вчиться рефлексувати за рівнями професійної підготовки.

Під час аудиторних та поза аудиторних занять з майбутніми економістами студентів залучали до інтегрованих мультипрограм із проектування та застосування нових технологій. При визначенні балів за роботу зважали на їх власний досвід у підприємницькій діяльності, враховували потенційну ефективність виконаного для майбутнього практичного завдання та якість наукового дослідження з визначеної тематики.

Підсумки підводили у формі експрес-конференції, під час роботи якої студенти обмінювалися результатами власних пошуків та оприлюднювали наукові дослідження у вигляді презентацій, оформлених тез і матеріалів доповідей, а також творчих педагогічних есе.

Виокремлені завдання вирішували за допомогою інноваційних технологій та організаційних форм роботи. У результаті досягнуто підвищення мотиваційного, змістово-діяльнісного та професійно-педагогічного показників релевантності навчання. Структура підготовки майбутніх економістів, яка включала вивчення спецкурсу «Організація процесу професійної підготовки економістів» з наповненням необхідних блоків забезпечили нарощення потенціалу професійної підприємливості майбутніх економістів банківської справи.

2.3 Технології професійної підготовки майбутніх економістів банківської справи з компетентностями для підприємницької діяльності

Освітні технології виокремлюємо – інформаційні (в тому числі запам'ятовування масиву даних), наукової творчості, організації процесного, цільового та антикризового управління освітньо-науковим процесом професійної підготовки, інтенсивності сприйняття, інформаційного метаболізму, управління якістю релевантності.

Освітні інформаційні технології (з англ. – IT) комплекс методик, методів, процесів, засобів і форм програмно-технічного забезпечення, які застосовують для збору узагальнення, систематизації та представлення сучасних наукових інформаційних даних; система взаємоузгоджених методологічних, технологічних, інженерно-технічних циклів дисциплін та курсів, у яких предмет передбачає освоєння методів продуктивної організації праці з синергетичним ефектом взаємодії людського (трудового щодо обробки інформаційних даних та застосування сучасних засобів обчислення і представлення сучасних наукових знань) та виробничого (включаючи практичне застосування процесів апаратів виробничих технологічних процесів у циклах соціальної економічної та культурної взаємодії вирішення проблеми) потенціалів. Ефективний цикл управління масивами інформаційних даних належної якості та достовірності викладемо у ланцюгу: збору \Rightarrow інвентаризації \Rightarrow формування банку накопичення та зберігання \Rightarrow оприлюднення доступу \Rightarrow обміну та трансляції передавання \Rightarrow унаочнення за рахунок технічних і програмних засобів функціональних операцій \Rightarrow обліку таксономії сортування, \Rightarrow пошуку достовірності, захисту та контролю безпеки [23].

Освітні технології креативності наукового пізнання (наукової творчості) передбачають застосування операційно-портативних засобів активізації творчого потенціалу особистості здобувача освіти, що визначає процес технологізації [37, 55, 60, 67, 88, 90].

Освітні технології організації процесного управління передбачають застосування практично-дієвих форм організації інструментально-аналітичного, науково та навчально-пізнавального методичного забезпечення у механізмах та засобах здійснення управління організаційним процесом підготовки фахівців, які базуються на пріоритетності релевантності результатів здобуття й їх процесно-квалітологічного досягнення; актуалізація технологічності виступає як засіб перетворення ресурсів управління у бажаний результат навчально-, науково-пізнавальної діяльності, інколи тлумачиться як організаційно-управлінська соціальна технологія навчання,

яка спроможна стати механізмом організації адміністративного управління та засобом імплементації об'єктивізму на практичні шаблі соціального регулювання у конкретно визначені умови нормативно-правових та технічно-регулятивних рішень, що забезпечують цільову мотивацію реалізації академічного потенціалу ЗВО [129, 30].

Освітні технології цільового управління запрограмований практичний інструментарій методології (методики, методи, засоби) досягнення мети у часткових композиційних пріоритетах цілей над проблемними ситуаціями; виокремлюють види освітніх технологій процесного управління – поєднують підвиди менеджменту технологій, а також фактичного добору технологій процесного управління якістю релевантності системи. Освітні технології цільового управління синхронізуються з основними функціями організації освітньо-наукового процесу професійної підготовки, а також з технологіями процесного управління в ЗВО [11, 78].

Освітні технології антикризового управління освітньо-науковим процесом професійної підготовки – науково-методичний, організаційно-управлінський, експертно-моніторинговий, прогностично-моделюючий комплекс послідовних методів, засобів, структурно-організаційних, семантичних форм і механізмів виявлення, запобігання та усунення ускладнених та кризових явищ порушення збалансованості освітньо-наукових систем ЗВО для запобігання, профілактики та подання регресивних процесів системної деструкції та мінімізації негативних наслідків їх впровадження [42, 255].

Освітні технології інтенсивності сприйняття інформації – комплекс методів, прийомів та засобів сприйняття та тривалого запам'ятовування масивного об'єму системної інформації за умов: здатності здобувача освіти накопичувати, пам'ятати, оперативно знаходити, пригадувати та відтворювати її, логічно та креативно мислити, створюючи нові ідеї та гіпотези вирішення складних проблемних завдань; інтелектуальної інтенсивності, об'ємності (масштабності) та складності розумових процесів, що залежать від тренінгу

пам'яті (короткочасної або детермінованої щодо вхідної та вихідної інформації). Принципи хорошої пам'яті В.Сухорєв характеризує: принцип паузи надає можливість обдумати й оцінити ситуацію (проблему) з часовими зупинками; принцип спокою, який забезпечує концентрацію уваги, гальмуючи стурбованість; принцип усвідомлення як ключ елективної уваги і спостереження; принцип асоціативності – віднайти уявні образи зі «скарбнички» пам'яті, принцип персоніфікованості коментарів власних умовиводів, що закарбовує позитивне наслідування в пам'яті; принцип категоріального ранжування оцінювання матеріалу та його систематизованого зберігання; принцип ймовірної візуалізації (перегляд, прослуховування, органолептика, тактильність) і використання інформаційного матеріалу для оперативного згадування [5, 12].

До вищевикладених технологій в тому числі відносять технології інтенсивного читання як комплекс прийомів, методів та засобів (в тому числі для інклюзивних категорій) підвищення швидкості читання при застосуванні усіх або деяких органів чуття (тренінгу аналізаторів) людини. Читання як основне джерело інформації є складним етапом творчої роботи, оскільки постійність цього процесу перетворює пізнання у нескінченність вже пізаного; забезпечує розширення професійного світогляду, сприяє опануванню інструментами розумової діяльності та експертизи інтелектуальних ідей; як творчий вид діяльності забезпечує продукування міждисциплінарних (міжгалузевих) наукових ідей і розвитку інтуїції [140, 239].

Освітні технології інформаційного метаболізму – спосіб прийняття, інвентаризації, оброблення, систематизації, ранжування та трансляції інформації (основний предмет науки людинознавства); характеризують окремий одиничний або колективний (груповий) суб'єкти життя соціуму ((одиничний типологічний рівень маркує інформаційну структуру нативної психіки індивіда), інтертипні відносини виступають чинником формування психічного мікроклімату групи, груповий інтегральний залежить від

комплектування соціальних груп); ідентифікація індивідуального або групового є складною методологічною процедурою (яка виходить за межі цілковитої формалізації), достовірна діагностика яких сприяє ефективності процесу управління [79, 96, 13].

Освітні технології управління якістю релевантності передбачає застосування методик, методів, форм, засобів , а також механізмів, прийомів і способів системного аналізу та управління якістю релевантності діяльності ЗВО (як усукупнення задоволення академічного комплексу певним вимогам або потребам); представляє управління умовами, джерелами та процесами формування результатів визначеної якості та задоволення споживача та його сервісного обслуговування; реалізують політику якості, місію мети і відповідальності, а також здійснення системного управління за допомогою планування, керування та моніторингу, метрики і поліпшення як засобів в межах системи якості; координовано субординаційна діяльність щодо спрямування та контролю політики якості й безпеки ЗВО [56, 130].

Професійна підготовка майбутніх економістів в Університеті банківської справи здійснюється за освітнім рівнем «Бакалавр» з терміном навчання до 4 років на базі повної загальної середньої освіти, згідно адаптованим стандартам до національних діючих вимог оприлюднених на сайті ЗВО. Зазначимо, що система професійної підготовки має чітко структуровано-логічну схему надання освітніх послуг цілеспрямованого характеру інтегративності, неперервності, наступності, наскрізності, синергізму освіти впродовж життя. Однією із складових професійної підготовки випускового курсу бакалаврату є впровадження та забезпечення спецкурсу «Організація процесу професійної підготовки економістів», спрямованої на досягнення позитивної динаміки сформованості компетентностей для підприємницької діяльності.

При обґрунтуванні та проектуванні спецкурсу враховано модульний принцип з теоретичної, практично-семінарської, самостійної (під керівництвом та особистої) та індивідуальної (аудиторної та позааудиторної)

роботи (в тому числі науково-пізнавальної) згідно рішень Болонського процесу.

Під час структурування теоретичної частини дослідження проведено аналіз компонентів системи щодо дотримання структурно-логічної послідовності вивчення спецкурсу.

Теоретичне навчання у вигляді традиційних та проблемно-ситуативних лекцій (1/3 дискусійного характеру навчання на конкретних прикладах банківського сервісу організації видів економічної діяльності для підприємців) сприяло формуванню позитивної динаміки у мотиваційному та когнітивному компонентах (початкового, проміжного та кінцевого етапів). Практичне навчання переважно складалося з семінарів (круглих столів, міні-та прес-брифінгів, воркшопів, ділових та рольових ігор, програмно-технологічних з інформаційними базами даних), індивідуальної та самостійної роботи, а також залучення до науково-дослідницької, проектно-пошукової, конструкторсько-технологічної діяльності, які сприяли формуванню професійно-орієнтованого та просвітницько-пропагандистського компонентів, забезпечили позитивну динаміку сформованості компетентностей для підприємницької діяльності на базі опанованого професійно-педагогічного досвіду навчання.

Під час викладання спецкурсу виявлено ефективність розроблених технологій навчання, педагогічних засобів, форм, методичних рекомендацій і виокремлено найбільш дієві методи організації процесу професійної підготовки економістів. Під час проходження виробничої практики студенти самостійно застосовували здобуті знання, вміння та навички психолого-педагогічних компетенцій та їх апробацій у банківських установах різного рангу.

Лекційний етап сприяв вирішенню завдань та формуванню додаткових цілей процедури поліпшення організації освітнього процесу підготовки майбутніх економістів: сформуванню у студентів переконання у необхідності отримання ресурсних освітніх знань з підприємництва та потреби у здійсненні

ресурсної професійно-освітньої діяльності для майбутнього підприємницького сервісу банківського обслуговування та її ролі у розвитку економіки у Україні, ЄС та її конкурентоздатності на міжнародному рівні.

Професійна підготовка та організація освітньо-наукового процесу в системі неперервної освіти економістів банківської справи передбачає необхідність формування та постійної модернізації сучасної професійної наукової інформації, а також практичного стажування та підвищення кваліфікації висококваліфікованих фахівців економічної сфери для розвитку компетентностей для підприємництва.

Аналіз навчального матеріалу та його планування логічно узгоджено з процедурою діагностики навчальних результатів майбутніх економістів щодо професійно-освітнього регулювання позитивної динаміки формування компетентностей для підприємницької діяльності банківського обслуговування. Теоретична складова навчання орієнтовано наповнена на організаційно-цільове методичне та змістовно-методологічне забезпечення практичного базису здатностей та спроможностей здобувачів освіти у опануванні основних етапів наукового дослідництва з метою здобуття сучасних наукових знань випереджувально-проекційного характеру. Виклад змістовно-методологічного матеріалу розпочинають з розкриття наукового тезаурусу основних генез та дефініцій проблемно-ситуаційних тем, для дотримання структурно-логічної схеми понятійно-категоріального апарату педагогічного дослідження та проектування. Спеціалізоване профілювання в закладах середньої освіти передбачає професійне орієнтування шляхом введення факультативів «Основи економічної безпеки», «Основи підприємництва в Україні» та «Основи банківської грамотності».

Класичне тлумачення понять цих складових є базовою основою спеціальних груп дефініцій професійної підготовки основних та професійно-орієнтованих дисциплін, які інтегрують змістовно-методологічний компонент професійної підготовки майбутніх економістів у ЗВО. Базові поняття розглядаємо у інтеграції складових лекційних занять (табл. 2.3).

Таблиця 2.3

Науковий тезаурус спецкурсу «Організація процесу професійної підготовки економістів»

Технологічні	Економічні	Інтегративні, професійно-орієнтовані, консалтингово-дорадчі
Інформаційно-аналітичні технології	Підприємство як відкрита система	Консалтинг
Технології наукової творчості	Системні чинники впливу на рентабельність діяльності підприємства	Дорадництво
Технології процесного управління	Соціальний вимір і гарантії захисту підприємницької діяльності	Аутсорсінг
Технології цільового управління	Короткострокові, детерміновані та стратегічні плани діяльності підприємства	Бенчмаркінг
Технології швидкісного читання та операбельності масивами інформаційних даних	Виробнича інфраструктура та процеси виробничої діяльності	Консалтингово-дорадче волонтерство
Технологія антикризового управління	Планування товарообороту та конкурентної реалізаційної спроможності	Експертне консультування
Технологія правового та технічного регулювання	Маркетингова політика	Професійне реноме та імідж підприємства
Інноваційні технології підприємницької діяльності	Кадрова політика та виробничо-промисловий потенціал	Паблік -рілейшенз та реклама
Економічні інтереси	Виробничі засоби та потужності підприємства	Рейтинг підприємства
Виробничі відносини	Нематеріальний ресурсний потенціал та активи підприємства	Інспекційні процедури
Економіка підприємства	Дохідність і прибутковість	Рекрутинг
Проблеми економічної діяльності		Кваліфікаційна метрика
Ресурси підприємства		Лобізм
		Професійна мотивація та мотиви трудової діяльності
		Нагляд, моніторинг і контроль за професійною діяльністю
		Професійне спостереження, стажування

Виокремлення теоретичного етапу тематичного тлумачення понятійно-категоріального апарату дає змогу візуалізувати взаємозв'язки змістовно-

методологічного наповнення лекційного матеріалу: мети та цілей лекцій; теоретико-методологічного трактування понятійно-категоріального апарату; історичної ретроспективи та перспектив розвитку підприємництва в Україні, його видів, професійної освіти власників та найманих працівників; міжнародного досвіду підприємництва та підприємливості, імплементації економічних інтересів та їх нормативно-правове та технічне регулювання для України; економічних ресурсів за видами економічної діяльності, їх професійного банківського обслуговування, професійно-освітнього потенціалу консалтінгово-дорадчого сервісу підприємництва; операційності інформаційних банківських систем та баз даних для реалізації банківського сервісу підприємництва.

Організація освітньо-наукового процесу передбачає обрання освітньої технології, яка залежить від:

- рівня професійної компетентності та кваліфікації викладача, з базовою економічною або додатковою педагогічною професійно-економічно-орієнтованою освітою з досвідом викладання ЗВО;
- готовності викладача застосовувати сучасні інноваційні технології;
- рівня сформованості у майбутніх економістів методичних, інтеграційно-консалтінгово-дорадчих компетенцій (в т.ч. банківського сервісу);
- соціально-економічного, матеріально-технічного, інформаційно-аналітичного, моніторингового, кадрового забезпечення сприятливого середовища освіти, науки та інноватики для збереження та розвитку потенціалу ЗВО.

Синергетика теоретичного ефекту під час лекцій забезпечується взаємодією між викладачем і здобувачами освіти. Мета, завдання лекції реалізують соціальну та педагогічну значущість теоретико-методичного матеріалу, звертається увага здобувачів на чинники розкриття людського потенціалу та можливостей соціально-економічного середовища в яких перебувають майбутні фахівці, члени їх сімей, колектив банківської установи

та інші категорії кадрового забезпечення за видами економічної діяльності та їх банківського обслуговування з метою – формування, становлення, розвитку та забезпечення сталості підприємницької діяльності в Україні та за її межами.

Під час першої лекції коротко розглядаються соціально-побутові, суспільно-політичні, екологічні потреби життєзабезпечення, якості та безпеки життя людини як індивідууму здатного реалізовувати підприємницький потенціал економіки країни. До потреб відносяться біологічні, соціальні, духовні. Соціальні потреби є головним витокком активності як у пізнавальній, так і практичній діяльності, вони спрямовані на удосконалення особистості, розвиток розумових, інтелектуальних та моральних якостей, до них відносяться наміри у здобутті освіти та самореалізації у професійному житті.

Після вступу переходимо до дискусійного діалогу з орієнтуванням на ресурси інтегрованої професійно-освітньої, консалтингово-дорадницької підприємливості майбутніх економістів банківської справи (у напрямках розвитку інтелектуальних здібностей, розумових якостей зі здатностями удосконалення впродовж життя шляхом неперервної освіти та професійного розвитку).

Під час заняття викладач зауважує, що об'єктом спецкурсу є явища (природного, соціального, політичного, професійно-орієнтованого, побутового, академічного, інформаційно-комунікаційного), які сприяють розвитку особистості у процесі цілеспрямованої навчальної та науково-пізнавальної діяльності. У ході заняття кристалізується усвідомлення здобувачами освіти об'єкту, предмету та методів педагогіки, професійної освіти та сучасної методології педагогічного пізнання, які сприяють розвитку особистості у процесі цілеспрямованої навчально- та науково-пізнавальної діяльності. Швидка модернізація технологій розвитку економічної діяльності спонукає до інтенсифікації впровадження інноваційних освітніх технологій у інтеграції з працедавцями та стейкхолдерами.

Отже, за умов проведення нашою державою та держав ЄС узгодженої освітньої політики можливе прискорення розвитку високотехнічних сфер та

утворення нових конкурентоздатних виробництв. Сучасна інноваційна економічна політика відноситься до найбільш важливих видів політики національної безпеки певної держави. Держави повинні узгоджувати дії у напрямі здійснення єдиної мети сталого соціально-економічного, еколого-безпечного розвитку суспільства та природокористування.

У закордонній практиці поняття «комерційно вигідна інновація» (з англ. – a commercially viable innovation), трактується у розумінні – підприємництво відображає інноваційну діяльність нині існуючих установ у порівнянні з нещодавно заснованими. Підприємець повинен комерціалізувати винахід, обґрунтувати ціну, віднайти та застосувати власні таланти та інші потенційні ресурси для організації переведення винаходу у життєздатну інновацію, спроможну забезпечити дохід та матеріальний зиск.

Під час лекції кожні 20 хвилин проводили експрес-опитування. Якщо діагностика вказує, що рівень професійно-освітньої підприємливості окремих студентів не сприяє засвоєнню навчального матеріалу, організовувався міні-повтор неусвідомленого та не засвоєного здобувачами матеріалу.

Для переконання, що майбутні економісти усвідомлено засвоїли сформовані знання проводили моніторинг їх якості у кінці лекції та на початку наступної. Студенти адаптувалися до алгоритму педагогічного контролю та у сукупності освітніх практичних компонент проводили колоквиум і застосовували метрику оцінювання фахових спеціальних компетенцій. Наступний етап – студенти безвідривної виробничої практики забезпечували усвідомлення у інших здобувачів освіти власного майбутнього. І оскільки на перших заняттях майбутні економісти не розуміли ролі педагогів, педагогіки, професійної освіти, до кінця початкового модуля спецкурсу зросли відмітки в плані індивідуальної роботи студента «улюблений предмет».

Під час проведення лекційних занять освітні технології реалізувалися завдяки проблемному підходу до викладу сучасної наукової професійно-орієнтованої інформації. Різниця між лекційним забезпеченням та проведенням

семінарських проблемних занять полягає у тому, що під час лекцій пропонувалося сформулювати гіпотезу тематичної проблеми, а практика сприяла формуванню навичок і умінь, здатностей вирішувати фахові завдання реалізації «дерева цілей» досягнення мети подолання (передбачення, усунення, запобігання) пропонованої проблеми. Прогнозуючи результат майбутні економісти вчаться гіпотетично здійснювати професійний вплив на реальну навчальну та науково-пізнавальну діяльність (професійно-орієнтовану), вбачати адекватність завдань та висновків щодо ефективності їх вирішення.

В експериментальних групах застосовували проблемне викладення лекційної інформації, а в контрольній групі лекція мала класичний характер, без діалогу та міні-опитувань. Порівнюючи коефіцієнт засвоєння студентами інформаційного навчального матеріалу зауважимо, що після засвоєння лекційного матеріалу з проблемним викладом 30 % студентів першої групи мають коефіцієнт засвоєння, який дорівнює – 0,71-0,8 (середній рівень), тоді як в другій групі даний показник складає – 12,6; 41,7 студентів першої групи мають коефіцієнт засвоєння – 0,81-0,9 (високий рівень), в другій групі високий рівень продемонстрували – 9,4; у першій групі високий рівень підготовки до підприємницької діяльності є у 20,3 студентів, а в другій – у 8 %.

Наведені дані свідчать на користь застосування проблемного викладання лекційного матеріалу.

Важливою формою викладання є мультимедійна презентація, способи її подачі різноманітні: текст, малюнки, графіка, символи, схеми, анімація, звук, добираючи відповідний дизайн, визначали їх місце у проведенні серії лекцій.

Непересічну роль мають освітні технології проектування семінарських занять. Від здобувачів освіти вимагали щоб навчальний матеріал зберігався у файлах з користуванням Інтернет-мережею в режимі он-лайн під час семінарських практичних занять. Зазначимо, що під час лекцій тезаурус термінів нотували вручну у вигляді нотаток і тез або на гаджет-засобах, з додатковими роз'ясненнями значення моторної пам'яті. Відмітимо, що студенти схвально реагують на проектування презентацій засобами

інтерактивних дошок завдяки яким вони інтенсивніше сприймають інформацію, яка відображена на них.

Особливо вразила студентів інформація про 27 місце України серед країн світу за оцінками творчого середовища і 7 місце за «оцінкою ваги творчого класу в національній економіці». Довгі роки нас примушували вірити у від'ємний статус національної економіки, невдах-урядовців, низькі показники розвитку банківської справи та рівень підприємництва в Україні вцілому. Основними підходами у пізнавальній діяльності є «навчання, а не вчитель» (з англ. – learning, not teaching), переосмислення набутого досвіду та позитивна рефлексія, авторські науково-практичні курси від викладачів-практиків тощо.

Після ознайомлення здобувачів освіти з теоретичним навчальним матеріалом про інституційні та статутні положення бізнесових структур та академічні школи професійної освіти та розвитку – доповнювали практикою семінарських занять. Головна мета яких закріпити сучасну наукову інформацію, сформувані економіста як аналітика-операціоніста системи управління сервісом сфер бізнесу та підприємництва щодо пошуку ресурсної освітньо-наукової інформації, її обробки та систематизації даних характерних особливостей стану соціо-економічних систем для усунення запобігання його ускладнення з метою навчити «організовувати» програмну діяльність на користь розвитку підприємництва.

Студенти розробляють проект власного віртуального підприємства та присвоюють йому назву. Як правило, це є вже розглянуті бізнес-школи, банківські установи, підприємства торгівлі; рідше – установи з надання послуг – перекладацькі фірми, освітні заклади тощо.

Як відмічає економіст А. Корецький визначені оновлені пріоритети інноваційного розвитку економіки, інформація щодо майбутніх перспектив технологій користується попитом усіх адміністративних ланок України. Серед технологій автором виділені наукові дослідження висококваліфікованих

фахівців з різних галузей, зауважимо, що малі та середні підприємства майже досліджено [131, с. 28].

Важливий ресурс професійно-освітнього спрямування – наукові дослідження відносяться до сучасних технологій, які сприяють удосконаленню роботи підприємства.

Головним завданням перших лекцій є доведено-коректне тлумачення понять як в сфері економіки, педагогіки та управління специфіка яких полягає в інтегративній навчально-науково-пізнавальній діяльності майбутнього економіста. Студентам необхідно не просто запам'ятати, але й оволодіти основами педагогічного, психологічного, економічного та управлінського наукових апаратів із усвідомленою здатністю тлумачити їх з точки зору підприємливості та розвитку підприємницькою діяльністю.

Наступний етап актуалізує вивчення новітніх понять наукового тезаурусу, який занотовується в робочому зошиті.

Інформація стосовно майбутніх перспектив технологічного розвитку є затребуваною серед урядових кіл, громадськості та виробничого сектору. Оскільки невеликі та середні підприємства за часту не здатні проводити масштабні дослідження із залученням висококваліфікованих фахівців, то отримана під час виконання форсайтних та прогнозних досліджень інформація є неоціненною для прийняття управлінських і стратегічних рішень щодо подальшого розвитку країни [131, с. 28].

Під час розгляду вище зауваженого питання, опитували студентів-економістів: «Що таке наукові дослідження?», «Як вони співвідносяться з технологіями?», «Як ви розумієте форсайтні дослідження», «Як розумієте прогнозовані дослідження?», «Як ці два типи досліджень співвідносяться між собою?», з альтернативою «Запропонуйте власне форсайтне та прогнозоване дослідження з діяльності віртуального власного підприємства».

Після отриманих відповідей проводили освітній моніторинг (нагляд і контроль) за підприємницькими здатностями майбутніх економістів, окрім операбельності спроможні будувати схему взаємозв'язків при діагностуванні

та розроблені стратегії вирішення проблемних питань та ситуацій, аналізують джерельну педагогічну базу академічного досвіду. На наступному занятті відводили п'ять хвилин для відновлення у вигляді аналізу по пам'яті анотацію на одне з наукових джерел (як правило це монографія).

Застосовуючи інформаційні можливості Інтернет-мережі, сприяємо освоєнню майбутніх економістів у професійному просторі інформатизації. Значний масив інформації, який портативно обробляють здобувачі операційно інтенсифікується та зводиться до мінімуму. Науковець А. Корецький у монографії «Пріоритети інноваційного розвитку економіки України: наукометричний аспект» стверджує, що існує «здатність машин тлумачити інформацію при використанні семантичних технологій та еволюції бездротових мереж» [131, с. 36], хоча нині лише людина здатна застосувати свої знання, уміння та якості виявити правильне або неправильне у наукометричному професіоналізмі іншої особи завдяки не тільки компетентностями, але й досвіду діяльності, якого у машин немає.

Під час аудиторних занять спиралися на вже сформовані у студентів знання, уміння та навички економічного спрямування, за часту працювали на випередження, надаючи інформації проблемного характеру, що спонукало студентів до самостійної роботи та відтворення засвоєних фахових ситуацій у новому форматі стратегічного вирішення та оптимізації.

Науково-методична організація навчальних форм подачі матеріалу сприяє гуманізації освітньо-наукового процесу професійної підготовки майбутніх економістів, такий підхід сприяв піднесенню вагомості засвоєння фахової інформації, закріпленню необхідної освітньої ресурсної економічної, педагогічної та управлінської підготовки.

Вдалим технологічним засобом, який застосовувався під час семінарських занять були презентації індивідуальної та самостійної роботи дистанційно. Дана форма роботи дає змогу економити аудиторний час. Кращі презентації апробуються на студентській конференції або круглих столах університетських наукових засадах.

Під час розгляду теми «Соціальні потреби найманих працівників» звертали увагу студентів на гуманістичну складову життя людей, підкреслюючи, що в кожного, навіть відмінного працівника є людські або соціальні потреби. Чим краще працівник, тим краще до нього має ставитися підприємець. Можна замінити людину, але її професійну компетентність майже неможливо.

Під час проблемної лекції подавали інформацію про основні постулати Конституції України (особливо першого та другого розділів). Студенти, як правило не звертали увагу на інформативність їх складових, особливо щодо прав та обов'язків «Україна є демократичною, суверенно незалежною, соціальною і правовою державою». У загальноосвітній школі всі вивчали «Правознавство» і повинні пам'ятати свої права та обов'язки. Студенти найчастіше забувають матеріал і його потрібно оновити. Домашнє завдання «Вивчити Конституцію України» сприяє усвідомленню необхідності забезпечення суверенних прав і національної безпеки (в тому числі економічної) держави та соціально-економічного захисту громадян і широких верств населення, а також України в цілому.

Поступово розглядали проблемні питання понятійно-категоріального апарату, що таке: соціальна складова, соціальне життя, соціальне забезпечення, яким чином спрацьовує законодавство України щодо прав та обов'язків людини та громадянина, що означає «захист прав» та інші питання не комфортні для власників і працедавців, і яких інколи не дотримуються.

Пропонувалося студентам знайти сайт «Форум. Урок. Ділова гра. Я – майбутній підприємець», яка є у відкритому доступі, завдяки вчителям-новаторам. Студенти мали змогу відповісти на ці питання, що й учні, але мали більше знань та досвід з виробничої практики, гра дуже доречно викликала позитивну мотивацію у групах, повертаючи студентів-випускників до підліткового віку.

Отримували висновки не завжди очікувані, особливо, якщо респондент дівчинка та хоче самостійно займатися бізнесом. Формуючи підприємницькі

знання, студенти спиралися на наступні засади: підприємницька діяльність є результатом власного бажання; підприємництво – досвід, якому можна навчитись; особливостями підприємницької діяльності є хист до взаємовідносин з іншими людьми; посередником у відносинах на підприємстві виступає поведінка людини; для реалізації підприємницької діяльності потрібна інтегрована діяльність, від знань з економіки до досвіду в освіті.

Робота студентів під час практичних занять спецкурсу організовувалася таким чином, щоб вони мали змогу отримати найбільшу кількість професійно-освітньої інформації за короткий проміжок часу під час індивідуальних та колективних або групових форм роботи.

Джерельна база з освітніх та науково-пізнавальних професійного спрямування ресурсів достатньо велика як вітчизняних, так і зарубіжних. Групова робота й до нині є найбільш оптимальною формою навчання, спочатку чітко формулювали цілі навчально-науково-пізнавальної діяльності щодо виявлення нових технологій у освітній, економічній і управлінській сферах; розділяли в залежності від кількості присутніх студентів, на три-п'ять груп; одній пропонували виявити та розглянути соціально-економічні джерела, другій – освітньо-економічні, третій – педагогічні (підприємницьке спрямування), четвертій – зарубіжні економічні, п'ятій – зарубіжні управлінські, так і підприємницькі.

Після 10-хвилинного опрацювання, джерельна база виноситься на інтерактивну платформу, панель або дошку за напрямками, що були сформульовані. Якщо джерел велика кількість, обирали одне найважливіше. Важлива умова – студенти обмінювалися файлами, у кожній підгрупі з'являлися нові набуті інформаційно-пошукові джерела. Засобами Інтернет-мережі відкривали текст у форматі *pdf, робили анотацію. Кожний студент називав джерело, автора, зачитував її. Краще, коли на кожного студента є джерело з анотацією, яку він робить тоді, кожний з них отримує бали згідно виконаної роботи. Така робота оптимізує знання, студенти запам'ятовують, занотовують або скидають до себе до систематизованих тем у ноутбук файли і

здобували готовий матеріал для майбутньої наукової статті. Разом з тим, здобувачі усвідомлювали необхідність набуття знань не лише економічного, управлінського, а й педагогічного спрямування.

Періодичний моніторинг динаміки засвоєння здобувачами професійної освітньо-ресурсної інформації засвідчив, що студенти експериментальних груп (які користувалися Інтернет-мережею під час аудиторної роботи) відрізняються за сформованим комплексом знань. Умінь та навичок від студентів контрольних груп, яким надавали можливість згадати пройдений матеріал під час експрес-опитувань без використання сучасних інформаційних засобів та освітніх технологій, тому вони витрачали менше часу на засвоєння нового матеріалу, мали більшу кількість балів за результатами самостійної, індивідуальної роботи.

Ефективними індивідуальними видами індивідуальної та самостійної роботи, проблемних занять у всіх групах були: розроблення стратегії програм розвитку сучасного ІТ-підприємства, розроблення комп'ютерної навчальної програми «Соціальна діяльність підприємства», «Підприємство та підприємництво: освітні ресурси» тощо.

За результатами індивідуальної роботи проводився взаємоконтроль між студентами, вони обмінювалися результатами виконаних навчальних здобутків анонімно, що забезпечувало об'єктивність виставлених одноступінчниками балів.

Після бальної оцінки проводилась нарада «експертів», група поділялась на підгрупи, а експертам були надані роботи, де вони мали визначити, наскільки «підприємливим» буде для підприємства пріоритетно встановленим ресурсом. Партнерські студентські з експертним оцінюванням наради сприяли мозковому штурму учасників, їх спрямуванню щодо наукових досліджень для майбутнього власного підприємства або підприємництва за економічними видами діяльності.

Заняття із науково-дослідної роботи виносили за межу аудиторної роботи, чому сприяла робота з джерельною базою, яка виконувалась під час практичних занять, студенти мали окремі навички наукової роботи для

майбутнього підприємництва, але не були ознайомлені із етикою наукових досліджень. Як правило, їх роботи у системі «плагіат» указували на інше авторство. Хоча опанування діючих програм визначення плагіату сприяло формуванню навичок академічної культури.

При організації самостійного наукового дослідження, студенти обирали теми: «Розвиток підприємства у профільних ЗВО», «Соціальний захист жінок-підприємниць», «Чоловік та відпустка по догляду за дитиною», «Сімейна освіта», ці та інші питання досліджувались економістами, розширюючи їх світогляд та здійснювали на майбутню життєву соціальну та професійну позицію. Студенти готували доповіді до 2 хвилин зі представленням презентації до 5 хвилин. До представлення студенти обумовлювали апробацію доповіді серед однокурсників, щоб відчути темпоритм виступу (його структуру, логіку, доведеність суджень).

Наукова робота високо оцінювалася оскільки інтелект повинен оплачуватись адекватною винагородою за інтелектуальні розвідки у студентів, де є кількість балів надавали від 0 до 10 балів. Наукове дослідження повинно бути оригінальним, вирізнятися творчим підходом, містити власну розробку або ідею. Попередньо всі доробки перевірялися програмою на плагіат. Із групи студентів на початку здійснення наукового дослідження тільки два або три студенти дослуховуються до порад викладача і самостійно здійснювали опис академічного матеріалу. І тільки на 5-6 практичному занятті оригінальність написання дослідження піднімалась до 70 % на групу. Поступово студенти-економісти вподобали процедури дослідження. Не всі студенти набирали 10 балів, оскільки не весь матеріал був опрацьований, а також у разі виявлення плагіату студент не отримував жодного номінального балу. Практичний досвід показав, що студенти здатні протягом одного заняття опрацювати одну тему, за вивченим матеріалом консультуються з викладачем і під його керівництвом для підготовки апробації тез або статті (з першого разу 2-3 студенти дотримуються правил, до кінця спецкурсу залишається ще 2, які не бажають

дотримуватись вимог, також 3-4 студенти отримували по 10 балів, один або два – по 3-4 бали оцінювання з групи.

Інтегрована форма аудиторної та поза аудиторної роботи не нова, але популярна, якщо потрібно провести експрес-конференцію або круглий стіл.

Наступним етапом проводилася експрес-конференція на тему «Ресурси професійно-економічної, освітньої та управлінської складової підприємництва в умовах банківського обслуговування», запрошували викладачів випускової кафедри. Студенти сумлінно намагалися відшукати сучасний науковий матеріал, подавали пропозиції щодо подальших наукових розвідок в розрізі теми дослідження.

Під час обговорення тематична проблема розглядається з різних сторін, з огляду на профілі наукових джерел, превалюючі підходи та методи пізнання. Роль викладача полягала у підготовці освітньо-наукового процесу та його організації.

Ефективність підготовки майбутніх економістів забезпечувалася за розробленими показниками – мотиваційним, змістово-діяльнісним, професійно-педагогічним за рахунок обґрунтованого змісту, розроблених форм роботи. Зміст наповнений теоретичною та практичними частинами, вміщує технології індивідуального, колективного навчання та групових технологій. Новий матеріал викладається на основі сформованих у студентів-економістів знань, умінь та навичок, часткових компетенцій під час засвоєння дисциплін професійного блоку навчального плану. Застосовується метод випередження при аудиторному та поз аудиторному навчанні майбутніх фахівців з базисом практичних умінь, навичок та компетенцій, здобутих під час проходження виробничої, технологічної практик.

Оскільки проблема професійної підготовки майбутніх економістів банківської справи для підприємницької діяльності досліджувалася не в повній мірі в Україні, важливим було дослідження методологічних результатів до офіційного проведення експерименту з метою корекції, удосконалення

методики організації процесу професійної підготовки, запропонованого змісту спецкурсу та технологічних прийомів фахової освіти.

Структура, що побудована з випереджувальним прийомом підготовки майбутніх економістів оцінюється за визначеними критеріями. Результативність професійної освіти у змісті навчання визначалася відкритим опитуванням студентів.

Перший зріз проводили на початку першого заняття з метою виявлення поінформованості студентів банківської справи про професійну освіту, її теорію та методику, значення для розвитку економіки України.

Завдяки відповідям респондентів виявлено, що «значення підприємництва та підприємливості» усвідомлюють усі тестовані студенти, а інформацією про «професійну освіту» оволодів лише один студент.

Під час опитування майбутніх економістів банківської справи пропонувалося відповісти на 25 питань. Завдання передбачали у трьох запитаннях, одне з яких було правильним (перший, елементарний рівень). Також пропонувалося майбутнім фахівцям міні-тести, що передбачали порівняння явищ та їх ознак, в тому числі співвіднесення поняття та відповідного змісту (другий рівень – достатній). Для третього рівня були розроблені тести на розуміння професійно-педагогічної освіти майбутніх економістів.

Обчислюючи дані, застосовували статистичні критерії, що мають непараметричний характер, які не передбачають наявності гіпотези про «неправильну підготовку», оскільки будь-яке навчання за передбаченням є правильно модельованим позитивним.

Для швидкої оцінки достовірності відмінностей використовували критерій Вілкоксона. За правильну відповідь нараховували по 1 балу. Коефіцієнт засвоєння знань отримували за формулою:

$$K_a = \frac{a}{p}, \quad (2.1)$$

в якій «а» – кількість балів, набраних студентом під час виконання теоретичного завдання, максимальна кількість балів, що набирається при виконанні завдання -

це «р». Максимальною кількістю було здобуття 85 балів, 15 балів ми залишали на опитування під час проведення заліку.

Оцінюючи майбутніх економістів з підготовки для підприємницької діяльності використовувались як якісні, так і кількісні показники.

Кількісні показники визначалися за шкалою інтервалів [27]. За умови, що шкала інтервалів «Ка» дорівнює інтервалу від 1 до 0,91, такі показники свідчили про високий рівень сформованих знань із професійної підготовки з ресурсної підприємливості, якщо шкала обчислюється від 0,9 до 0,71 – достатній рівень, показник шкали від 0,7 до 0,61 – низький рівень сформованих знань.

Отже, студенту необхідно було набрати від 76 до 85 балів за модульним рейтингом для отримання оцінки «відмінно», 75-85 (під час заліку додається ще 5-15 балів), при наборі 59-75 балів (плюс бали під час заліку) студент отримував «добре» за 4-бальною системою, набираючи менше 58 балів, знання студента свідчили про його низький рівень підготовленості.

Під час статистичної обробки даних, дійшли висновку, що мотиваційний показник змістових технологій ресурсної підприємливості забезпечується наявністю педагогічних потреб, до яких відносимо: потребу використовувати у підприємницькій діяльності знання про соціальне життєве середовище людей, поведінку найманих працівників, законодавчу базу, організовувати заходи, забезпечувати емоційний стан підлеглих, удосконалювати власну професійну підготовку, розширювати інформаційну базу тощо.

Змістово-діяльнісний показник наповнений зацікавленістю до використання не тільки суто економічною інформацією банківської сфери застосування, але й гуманітарно-гуманістичною: удосконалення знань, умінь, навиків, а також спостерігалася схильність до успішного здійснення підприємницької діяльності на основі ресурсної підприємливості.

Професійно-педагогічний показник забезпечував готовність для підприємницької діяльності, що указує на усвідомлення майбутнім економістом значущості інтеграції у підготовці, а також готовність не тільки сприймати ресурсну професійно-освітню підприємливість, але й впроваджувати її основні

засади під час виробничої практики, власної праці у позанавчальний час, сприяти рекламі спецкурсу у ЗВО та виявленні усвідомлені завдань та результатів теорії та методики професійної освіти.

Отже, здійснюючи попередні діагностичні зрізи серед майбутніх економістів на предмет готовності вивчення спецкурсу «Організація процесу професійної підготовки економістів», забезпечували наповнення його інформацією, що сприяло зростанню мотиваційного компонента, змістово-діяльнісного та професійно-педагогічного компонентів.

Мотиваційний компонент сприяв зростанню у майбутніх економістів соціальних якостей, як зацікавленості в організації власного підприємства на основі розвитку якостей підприємливості, у зростанні економічних показників країни, рості добробуту людей, розширенню соціальної захищеності кризових груп населення, прогресивності технологій, усвідомлення важливості власного професійного вибору. Аналіз співставлення результатів анкетування, проведеного до початку викладання спецкурсу, засвідчив про оволодіння студентами основами ресурсної професійно-освітньої підприємливості.

Змістово-діяльнісний компонент підтверджений студентами щодо вірно обраного напрямку професійної освіти. Майбутні економісти під час проходження спецкурсу здобули новітню інформацію освітньо-педагогічного спрямування, що спонукало їх до поглиблення сформованих економічних знань, умінь, навичок, часткових компетенцій на засадах ресурсної підприємливості. Спецкурс уможлилював інноваційність змістового наповнення навчальних та робочих програм зі змістовими модулями з економічної, педагогічної, управлінської освіти професійного спрямування, що надавало змогу студентам бути інтелектуально наповненими, розширити коло застосованих умінь та удосконалення навичок праці. Студенти-економісти навчалися застосовувати нову інформацію під час роботи у сфері банківської діяльності та на підприємствах завдяки розширенню власного потенціалу компетенцій для підприємництва та реалізації професійних можливостей.

Професійно-педагогічний напрям сприяв формуванню у майбутніх

економістів знань зі застосування сервісних, консалтингово-дорадчих, педагогічних, професійно-освітніх, управлінських та економічних механізмів у майбутній фаховій діяльності, змінюючи алгоритми роботи у разі потреб на новітні з побудовою власних траєкторій професійної адаптації, становлення та розвитку у міжособистісних відносинах на користь підприємства та підприємництва щодо уможливлення діагностики та здобуття релевантних результатів ресурсної професійної підприємливості у колективі, попереджувати негативну інформацію та нестандартні вчинки працівників; проводити соціальний захист працівників, забезпечувати розвиток підприємства та підприємництва, сприяти підвищенню кваліфікації, добиватися реалізації цілей та завдань професійного розвитку – самовдосконалення та самоменеджменту.

Висновки до другого розділу

У другому розділі розкрито архітектуру організації професійної підготовки майбутніх економістів банківської справи з компетентностями підприємницької діяльності. «Професійна підготовка майбутніх економістів банківської справи для підприємницької діяльності» на нашу думку передбачає: здобуття кваліфікації фінансиста, бухгалтера, фахівця в сфері страхування, підприємництва, торгівлі та біржової діяльності системи державних або кооперативних банків у напрямках галузей знань 01 Освіта/Педагогіка, 05 Соціальні та поведінкові науки, 07 Управління та адміністрування; процес та результат професійного становлення та розвитку особистості з ноосферними, квалітологічними компетентностями підприємницького сервісу за видами економічної діяльності та бізнесу; форм організації освітньо-наукового процесу профільних ЗВО з удосконаленням професійної майстерності в функціонально-цільових середовищах адаптації та саморозвитку професійної зайнятості.

Методика організації освітньо-наукового процесу професійної підготовки майбутніх економістів банківської справи для підприємницької діяльності обґрунтована у триаді трактування.

Перше, як: *система синхронізованих методів*: організації процесу підготовки – організаційно-розпорядчі, адміністративні (організації технічного регламентування, нормування, планування та проектування, адміністративного впливу – соціальні, психолого-педагогічні, морально-етичні, управління, нормативно-правові, фінансово-економічні, науково-методичні та інформаційно-освітні; організаційно-стабілізуючі – загально-організаційні, функціональні, посадові) за видами діяльності (навчально-науково-пізнавальної, науково-дослідної проектно-пошукової, науково-методичної, процесно-технологічної, аналітико-інструментально-практичної, професійного стажування); пізнавально-діяльнісні (мотиваційного стимулювання, полігонні лабораторні інтерактивно-ситуаційні, джерельного базису інформації, логіки наукового пізнання та сприйняття сучасних наукових знань, моніторингу, нагляду, контролю та самоконтролю, бінарні, матричні комбіновані); наукові методи аналізу (аксіологічний, інституційний, компаративний, кластерний системний, SWOT, портфельний, причинно-наслідковий, по критеріям «затрати-зиски», кейс-метод, проблемний, ефективності, прогностичний); *засобів* (графічно-демонстраційні на різних інформаційно-комунікаційних носіях, телекомунікаційні, інтерактивні, технічні, лабораторно-інструментальні (АСК, ІС та ІБ), науково-методичні та нормативно- та законодавчо-регулятивні); *форм* (за дидактичною метою – теоретичного, практичного, комбінованого освітньо-наукового процесу, за місцем провадження – навчально-виховні, науково-дослідні, виробничо-технологічні, інституційно-стажувальні, за комплектацією здобувачів освіти (у групах) – індивідуальні, комплексно-групові, в малих та експертних групах, творчо-лабораторні).

Структура підготовки дає змогу охопити увесь процес підготовки студента, якому властиві цілісність та конкретність підструктурних частин, наявність інтегративних зв'язків між ними, початок та кінцевий результат ефективності діяльності її архітектоники у взаєминах внутрішньої синхронізації.

Друге, як *спосіб організації процесу професійної підготовки* здобувачів освіти для галузей економіки (за видами економічної діяльності), банківської справи та їх розвитку через сервіс підприємницької діяльності; обумовлений закономірностями гармонізації структури системи організації на принципах (дотичних у дослідженні – інформаційно-діяльнісний, наукового пізнання, управління якістю, процесний, раціональної організації управління, розробки програм; потенційних – планування та прийняття управлінських рішень, суспільного управління, організації адміністративного менеджменту); цілісності методологічного змісту процесу формування (у функціях призначення: аксіологічно-мотиваційній, скринінгово-діагностичній, академічно-методологічній, прогнозувально-моделювальній, ідентифікаційно-закріплювальній, моніторинго-коригувальній) у майбутніх економістів банківської справи з компетентністю для підприємницької діяльності.

Третє, як *академічний сервіс формування сприятливого середовища інтеграції освіти, науки й інноватики* шляхом забезпечення ефективності організаційно-педагогічних умов (науково-методичне, організаційно-управлінське забезпечення; матеріально-технічний, інформаційно-телекомунікаційний потенціал мобільності та соціального виміру; якість складових академічної спадщини) соціально-економічного спрямування професійної підготовки висококваліфікованих економістів з компетентностями для підприємницької діяльності. Полікомпетенційна підготовка економістів здійснюється на засадах теорії та методики професійної освіти з урахуванням компетентнісної підготовки; є інтегральною підготовкою в єдності економічних та педагогічних наук і здійснюється з урахуванням інтересів національної та європейської освітніх систем на засадах стратегії соціо-економічного розвитку та гарантій економічної безпеки.

Обґрунтовано та візуалізовано організаційно-педагогічні умови соціально-економічного спрямування професійної підготовки висококваліфікованих економістів (групи критеріїв та індикатори стану системи економічної безпеки, оцінка ефективності її функціонування).

РОЗДІЛ 3.

РОЗРОБЛЕННЯ ТА ВЕРИФІКАЦІЯ ПРОЕКТОВАНОЇ МОДЕЛІ ОРГАНІЗАЦІЇ ОСВІТНЬО-НАУКОВОГО ПРОЦЕСУ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ЕКОНОМІСТІВ

3.1 Проектування моделі організації освітньо-наукового процесу професійної підготовки майбутніх економістів банківської справи для підприємництва

Педагогічний експеримент – метод наукового пізнання, предметно-практичного уособлення для верифікації гіпотетичних положень за умов, що дослідник маніпулює змінними амплітудами перетворень, відображає ефекти перетворення природньої сутності об'єктів дослідження; специфічний вид науково-педагогічного дослідження, об'єктами якого є соціокультурні явища й процеси; відрізняється активною трансформацією природи об'єкта та дає можливість вивчити причинно-наслідкові взаємини проникнення до змістово-методологічного контенту явищ і процесів; спосіб здобуття інформаційних даних щодо кількісних та якісних тенденцій динаміки показників трансформації об'єкту досліджень у контрольних умовах та за регульованими чинниками; передбачає перетворення гіпотетичних умов контрольованого середовища; уможливлений лише у перенесенні здобутих результатів, які подібні експериментальним; довготривалий розвиток структурних елементів дослідництва, проб різного цільового призначення вивчення складних ситуацій соціального пізнання.

На відміну від інших методів експериментальних досліджень характеризується інтенсивною активністю перетворення соціокультурної форми (освітньо-наукової системи професійної підготовки) та його архітектоніки. Зберігає високу ефективність застосування та острах матеріально-моральних втрат і негативних деструкцій об'єкту, для мінімізації яких необхідно: дотримуватися нормативно-правових і етичних процедур та

норм регулювання; жорстку регламентацію, заборону експериментів, які здатні навіть теоретично погіршити життя і якість буття людини, погіршують основоположність правових та етичних свобод; здійснення експериментальних досліджень зі суб'єктами без їх документальної згоди; відповідальності за дослідження та гарантування за умов негативної експериментальної проєкції здійснення компенсації суб'єктам дослідження та дотримання зобов'язань на стартовому рівні відновлення умов якості життя.

Нині суспільне значення педагогічного експерименту усукупнює квадру єдність доктрин – морального позитивізму, консерватизму, модернізму та футуризму. В логіці викладення – перший, той що немає інших моральних стандартів, окрім існуючих, дослідження розглядають як засіб доведення реноме сили; другий включає традиційні обмеження та заборони; третій компенсує інструментально-інноваційні спроможності фахової діяльності, а четвертий є способом реалізації ідеальної моделі майбутнього. Педагогічний експеримент забезпечує виконання суспільних функцій – діагностично-наглядову перевірочну, методологічно-практично-корисну щодо передового практичного досвіду транскордонного масштабу, інноваційну, новаторсько-професійну у передових векторах прогностики та моделювання, сценарно-прогностичну щодо флуктуації соціальних змін і ускладнення соціально-економічного розвитку суспільства.

Різновиди педагогічного експерименту охоплюють об'єктну прив'язку – галузеву виробничу, господарсько-економічну, соціальну, педагогічну, суспільно-політичну, військово-оборонну; верифікованої або методологічної мети; експериментально-галузевої та практично-експериментальної специфіки дослідження; натуралізовані, змодельовані, ймовірно-уявні, соціально-педагогічні моделі за ступенем вияву; полігонні та лабораторно-інструментальні згідно характеру модельованої експериментальної ситуації чи проблеми; активно та пасивно проєктовані структурно-організаційні системи наукового пізнання; паралельні та послідовні за логікою доведення гіпотез;

самоексперименти, керовані експерименти (при наявності управлінця) штучними моделями для випробування.

Етапи педагогічного експерименту включають організаційно-управлінські операції: камерально-підготовчого етапу – з обґрунтуванням спроможності та цілевідповідності, розроблення методології аналізування проблем практичних ситуацій, тлумачення пізнавальної проблеми дослідження (цілепокладання у часткових завданнях «дерева цілей», ідентифікація об'єктно-предметних складових експерименту, гіпотетичні тенденції закономірностей розвитку, емпіричні узагальнення та портативність операційних визначень) щодо розділів програмного забезпечення та проектування моделі передбачених умов експериментального пізнання; впроваджувано-функціональний – адаптивний щодо реалізації предметно-практичних бачень дослідника та реципієнтів (випробування, спостереження, нагляд та контроль, вимірні метрика змінних показників та системне управління експериментом); узагальнення та систематизація результатів, які взаємозалежні з перетворенням достовірно-доказових експериментальних фактів у методологічну базу конкретної науки з перенесенням конкретно-наукових результатів з об'єкту дослідження на процеси та явища.

Педагогічний експеримент належить до методів наукового пізнання, схарактеризованих рельєфними тенденціями: значного поширення соціалізації; стрімкого розвитку математичного моделювання з підвищеною інтенсивністю мисленевою діяльністю дослідника та осяжною недоступністю об'єкта пізнання; метод наукового пізнання, який інтегрує комплекс синергетичної взаємодії методів досягнення розвитку систем.

Розкрито структурно-організаційні компоненти (організаційно-цільовий, методично-організаційний, змістовно-методологічно-дидактичний, результативний) та організаційно-педагогічні умови професійної підготовки здобувачів-економістів для сервісу підприємницької діяльності в галузі банківської справи.

Встановлено сутність поняття та сформульовано в авторському трактуванні «підприємницька діяльність» – автономне, інноваційне, системно-процесне підприємництво за власної ініціативи та з усвідомленням можливих ризиків і небезпек господарської економічної діяльності для досягнення соціально-економічної стабільності професійного зростання, забезпечення добробуту через одержання матеріального зиску. Підприємцями вважають осіб, які здійснюють підприємницьку діяльність (фізичні та юридичні особи); несуть матеріальну відповідальність згідно законодавства України.

Складові підприємництва: вид діяльності суб'єктів креативного мислення, шанобливо-етичного стилю поведінки; автономна діяльність, яка передбачає свободу та самостійність суб'єктів; господарська діяльність з організації та управління господарським комплексом; здійснюється на постійній основі.

Педагогічне дослідження мало за мету – обґрунтувати теоретико-методичні засади й експериментально перевірити модель організації освітньо-наукового процесу професійної підготовки майбутніх економістів банківської справи для підприємництва (рис. 3.1), що обумовлено соціально-економічним замовленням на підготовку економістів з компетентностями підприємництва для сфери банківської діяльності. Під час педагогічного експерименту перевірено припущення, що сформованість компетентностей для підприємницької діяльності у майбутніх економістів банківської справи позитивно зростатиме за рахунок обґрунтування та удосконалення методики організації освітньо-наукового процесу професійної підготовки та впровадження проектованої моделі.

Організаційно-цільовий компонент моделі включає стратегічну мету соціально-економічного замовлення – удосконалення професійної підготовки висококваліфікованих економістів банківської справи для підприємництва; завдання освітньо-наукового процесу професійної підготовки – теоретично обґрунтувати та методично забезпечити синхронізацію складових освітньо-наукового процесу на принципах академічної доброчесності, мобільності та

СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНЕ ЗАМОВЛЕННЯ НА ПІДГОТОВКУ МАЙБУТНІХ ЕКОНОМІСТІВ

Стратегічна мета: професійна підготовка висококваліфікованих фахівців банківської справи для підприємництва

Завдання процесу професійної підготовки: теоретично обґрунтувати та методично забезпечити синхронізацію компонентів освітньо-наукового процесу на засадах академічної доброчесності, мобільності та соціального виміру забезпечення добробуту усіх учасників та зацікавлених сторін задля позитивної динаміки сформованості компетентності економічної безпеки банківської справи для підприємництва у майбутніх фахівців – здобувачів освіти у ЗВО

Організаційно-
цільовий компонент

Мета: обґрунтування теоретико-методичних засад, розроблені та експериментальній перевірці моделі та методики організації професійної підготовки майбутніх економістів до підприємницької діяльності у закладах банківської справи

Завдання: аксіологічний аналіз апарату наукової проблеми потреби професійної підготовки економістів для підприємництва; розробити методику організації процесу підготовки економістів до підприємництва та верифікувати його модель, здійснити експертне оцінювання її ефективності.

Цілі: визначення теоретичних і методичних засад; характеристика понятійно-категоріального апарату дослідження, специфіки, підходів та принципів професійної підготовки; розробка методики організації процесу підготовки та проектування моделі; педагогічний експеримент, перевірка ефективності моделі та методики.

Принципи: інформаційно-діяльний, наукового пізнання, управління якістю, процесний, раціональної організації управління, розробки програм

Підходи: пізнавально-діяльнісний, компетентнісний, ситуаційний, сценарний, виміру та зниження бідності, прийняття управлінських рішень, програмно-цільовий

Функції: аксіологічно мотиваційна, скрінінгово-діагностична, академічно-методологічна, прогностувально-моделювальна, ідентифікаційно-закріплювальна, моніторингово-коригувальна

Методично-організаційний
компонент

Етапи організації процесу: теоретичні та методичні засади підготовки майбутніх економістів для ефективного реалізації банківської справи; методика організації професійної підготовки майбутніх економістів банківської справи до підприємницької діяльності; обґрунтування, розроблення та верифікація проєктованої моделі процесу професійної підготовки майбутніх економістів банківської справи з компетентностями підприємницької діяльності

Методи організації процесу підготовки за видами діяльності: пізнавальної, навчально-дослідної, науково-методичної, випробувально-пошукової, технологічної, інструментально-практичної, стажування

Методи пізнавально-діяльнісні: стимулювання, інтерактивно-ситуаційні, джерельності інформації, логіки пізнання та сприйняття, моніторингового контролю та самоконтролю, бінарні комбіновані

Наукові методи аналізу: аксіологічний, інституційний, системний, портфельний, причинно-наслідковий, проблемний, ефективності, прогностичний

Форми: за дидактичною метою, за місцем провадження, за комплектацією здобувачів освіти (у групах)

Засоби: графічно-демонстраційні нарізних інформаційно-комунікаційних носіях, технічні, лабораторно-інструментальні (АСК, ІС та ІБ), науково-методичні та нормативно-регулятивні

Механізм (складові: системний моніторинг якості, об'єктивність статистики, прогнозування та моделювання стану та розвитку систем), функції економічної безпеки та його платформа, регіональний механізм, напрямами політики нацбезпеки

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ

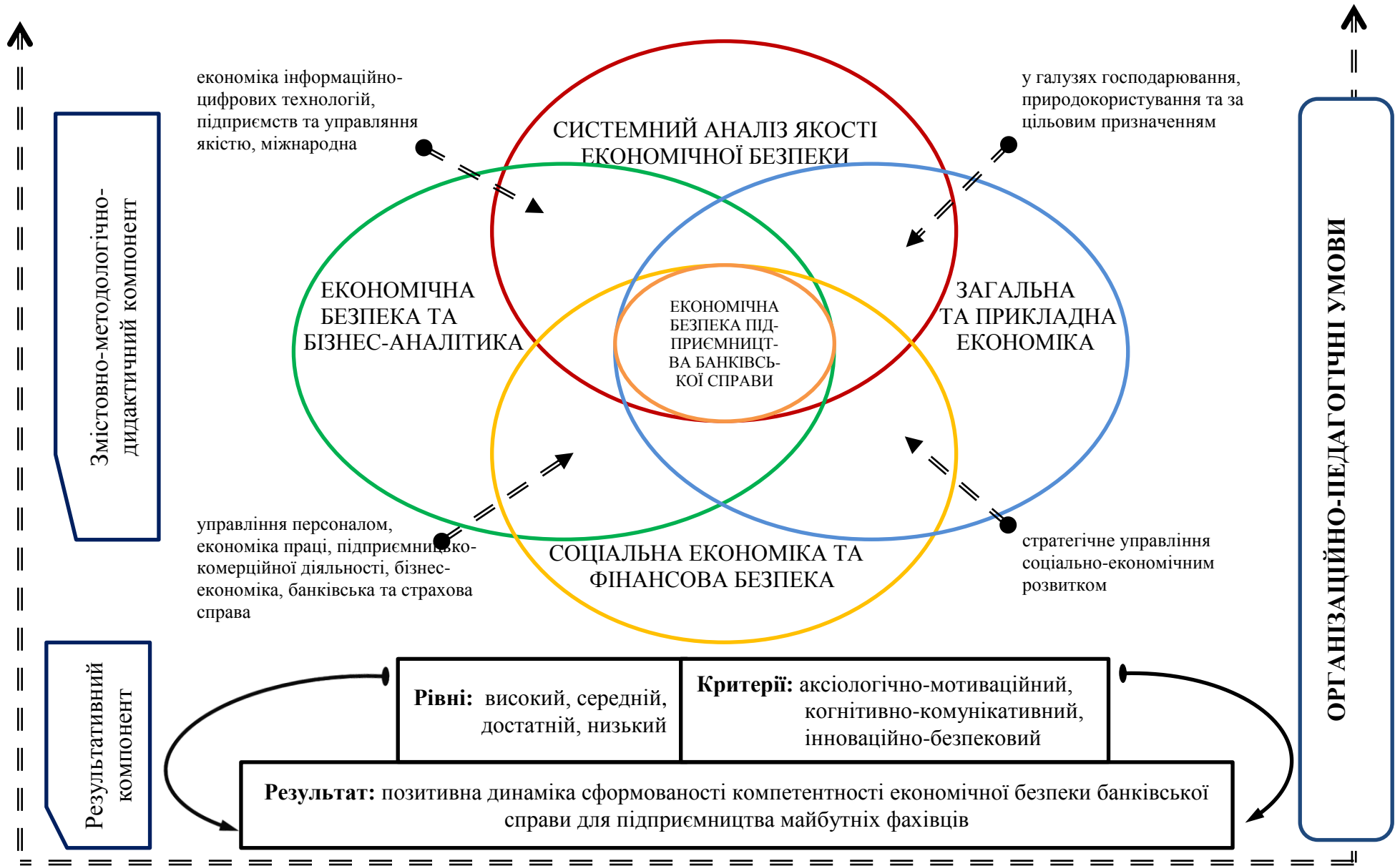

Рис. 3.1 Модель організації освітньо-наукового процесу професійної підготовки майбутніх економістів банківської справи до підприємництва

соціального виміру забезпечення добробуту усіх учасників та зацікавлених сторін задля позитивної динаміки сформованості компетентності для підприємницької діяльності на засадах економічної безпеки банківської справи у майбутніх фахівців – здобувачів освіти у ЗВО; а також принципи, підходи та функції.

Методично-організаційний компонент – методи, форми, засоби (методика організації освітньо-наукового процесу) та механізм формування компетентності для підприємницької діяльності на засадах економічної безпеки у майбутніх фахівців через удосконалення стратегічного управління соціо-економічним розвитком систем (механізм державний та його платформа, регіональний механізм (складові: системний моніторинг якості, об'єктивність статистики, прогнозування та моделювання стану та розвитку систем), функції економічної безпеки, напрями політики національної безпеки).

Змістовно-методологічно-дидактичний компонент передбачає врахування системного освітнього модуля щодо формування економічної безпеки для підприємництва у банківській справі у сферах: системний аналіз якості економічної безпеки (економіка: бухгалтерський облік, організація виробництва, інформаційно-цифрових технологій, підприємств та управління якістю; міжнародна, підприємництво, торгівлі та біржові діяльності); загальна та прикладна економіка (у галузях господарювання, природокористування та за цільовим призначенням – економіка природокористування та біоекономіка, агробізнесу та агротрейдингу, міста та урбаністики, готельно-ресторанної справи); соціальна економіка та фінансова безпека (управління персоналом, економіка праці, підприємницько-комерційної діяльності, бізнес-економіка, банківська та страхова справа); економічна безпека та бізнес-аналітика (кібернетика, цифровізація та програмування, зовнішньо-економічна діяльність) для стратегічного управління соціально-економічним розвитком.

Результативний компонент за критеріями (аксіологічно-мотиваційний, когнітивно-комунікативний, інноваційно-безпековий), рівнями (високий, достатній, середній, низький) та результатом (позитивна динаміка

сформованості компетентності для підприємницької діяльності фахівців банківської справи на засадах економічної безпеки). Виокремлені рівні параметральної оцінки у критеріях наведені у таблиці 3.1 з градацією оцінювання за національною та європейською шкалами бального виміру.

Таблиця 3.1

Критерії оцінювання динаміки сформованості компетентності для підприємницької діяльності майбутніх економістів банківської справи

Критерії Рівні	аксіологічно-мотиваційний	когнітивно-комунікативний	інноваційно-безпековий	ШКАЛА		БАЛ
				Н*	Е**	
1	2	3	4	5	6	7
низький	відсутність мотиваційного інтересу та усвідомлення цінностей: професійної освіти та проєкцій майбутньої зайнятості; наукових знань зі змісту та відтворення економічної діяльності; не переконаність у власній спроможності до практичного вирішення економічних проблем	не сформована здатність початкового професійного рівня готовності застосовувати уміння та навички самостійного досягнення загально-економічних цілей	не визначені хиткі мотиви до конструктивного мислення та власних планів; вияв початкових здатностей до вирішення економічних (загальних та прикладних) завдань у прогнозованих та модельованих умовах професійного середовища	2	D	2,00-2,99
середній	зацікавленість у обраній фаховій діяльності; вияв у результатах освітньо-наукового процесу фахових знань до інформаційно-операційної (фінансової, обліково-аудиторської та навчально-технологічної) діяльності з самообмеженням переконань щодо можливості її здійснення	задовільно-комунікативна здатність до фахової економічної діяльності з виявом підприємницьких вмінь та навичок для самостійного вирішення завдань банківського обслуговування	практичні компетентності у алгоритмізованій економічній діяльності з елементами особистісного вияву професійної ініціативи без порушень принципів безпеки зі застосуванням сценарного підходу до вирішення проблем економічних ситуацій у заданих виробничих, господарських, технологічних умовах за видами економічної діяльності	3	C	3,00-3,99

Продовження таблиці 3.1

1	2	3	4	5	6	7
достатній	володіють професійно-категоріальним апаратом при вирішенні завдань банківської сфери; мають виражені практичні якості фахового здійснення економічної консалтингово-дорадчої та сервісно-банківської діяльності в оптимально-заданих умовах	достатній рівень здатності сформованості фахової компетенцій умінь та навичок для підприємницької діяльності за встановленими, визначеними процедурами регламентів банківської справи; застосування власного підходу до банківського сервісу для підприємців без порушення вимог технічного регулювання	вияв динаміки цілеспрямованої семантики економічної діяльності зі застосуванням програмного забезпечення банківських операцій для обслуговування підприємців з числа фізичних та юридичних осіб; практичні здатності та спроможності прогнозування та моделювання стану й розвитку економічних систем різного організаційно-управлінського рівня та призначення	4	В	4,00-4,99
високий	сформованість умінь та навичок професійно-практичного відтворення економічних ситуацій / проблем в модельованих умовах взаємодії банківських систем державної та кооперативної форм організації (національного та транскордонного рівнів)	ефективна здатність до вирішення стандартних та специфічних завдань шляхом власного вибору форм застосування нестандартних, інноваційних методик персоніфікованих консалтингово-дорадчих банківських сервісів ексклюзивних топ-клієнтів з відповідністю міжнародному правовому та технічному регулюванню	результативно-позитивна динаміка сформованості компетентностей для підприємництва, виражена у економічних спроможностях у банківській сфері, інноваційної винахідливості, ініціативності в умовах змодельованої професійної діяльності зі здатністю оцінювання системного управління інституціями та системами, а також стратегії соціального економічного розвитку на засадах сталості, безпеки та якості життя	5	А	5,00

* Н – шкала оцінювання за національною системою; ** Е – шкала оцінювання відповідно до системи ECTS

Конкретизовано у авторському тлумаченні генезу «позитивної динаміки сформованості компетентностей для підприємницької діяльності» – амплітуда

флуктуації позитивної сталості релевантності сформованих компетенцій у синхронізації комплексу професійно-орієнтованих та спеціальних, які забезпечують ноосферну валентність становлення, самовдосконалення та саморозвиток майбутнього економіста банківської сфери з перспективою формування та реалізації власної стратегії соціо-економічного управління безпекою та якістю життя завдяки самоменеджменту та професійному розвитку у відповідній сфері банківського обслуговування підприємництва.

Розроблення, обґрунтування та експериментальне впровадження моделі організації освітньо-наукового процесу професійної підготовки майбутніх економістів банківської справи для підприємництва здійснювалося у етапах зреалізованого педагогічного дослідження, а саме: діагностико-мотиваційним – у встановленні мотивів майбутніх економістів невизначеного профілю професійних прагнень; скринінговим – ідентифікація базового компетентнісного рівня здобувачів освіти; констатувальним – визначення компетентності за критеріями та на рівнях за показниками сформованості фахової компетентності студентів експериментальних (ЕГ) та контрольних (КГ) груп; формувальним – щодо забезпечення, посилення перспективного професійного потенціалу завдяки запровадженій методиці організації освітньо-наукового процесу, науково-методичним розробкам; результативним – аналіз результатів експертного оцінювання.

Поруч з традиційними методиками для визначення мотивацій «сподівань та успіху» і «острах поразки» застосовують також інші тестові питальники А. Мехрабиана (у модифікації М. Магомед-Емінова), а також питальник А. Реана за рекомендаціями у методиці дослідження особливостей психологічної готовності керівників освітніх організацій до діяльності в умовах змін (за ред. О. Бондарчук [160]) та згідно соціально-психологічної діагностики розвитку особистості у малих групах Н. Фетіскін [233] було удосконалено модифікований питальник А. Реана у аспектах соціально-психологічної діагностики розвитку особистості.

У ході діагностико-мотиваційного етапу експерименту перевірено стан мотивації студентів орієнтованої на досягнення успіху або очікуваний страх невдачі (анкетування за модифікованим питальником А. Реана) в аспектах соціально-психологічної діагностики розвитку особистості щодо імовірно модельованих сценаріїв вирішення професійних завдань, виконавської дисципліни, відповідального ставлення до службових доручень, корпоративної етики та колективної роботи при здійсненні майбутньої фахової діяльності з'ясовано, що серед узагальнених стійких мотивів особистості прагнення досягти перемоги та успіху має більшу амплітуду зацікавлення та спрямованості на професійні досягнення ніж на побоювання поразки. Це характеризує відповіді здобувачів освіти з точки зору переважання позитивно-моделюючих стратегій власних траєкторій успіху серед респондентів контингенту здобувачів освіти.

Модифіковано питальник А. Реана «Мотивація успіху та страх невдачі» у аспектах соціально-психологічної діагностики розвитку особистості за алгоритмом реалізації наведеної нижче.

Методика застосування складається з 20 запитань, на кожне з яких необхідно дати позитивну або негативну відповідь. Семантика діагностованих мотивів досягнення полягає у спонуканні банківського працівника до прагнення успіху в економічній діяльності, а мотиву виявлення до запобігання та усунення ризиків безпеки, а саме заохочення особистості до уникнення невдач і поразок. Дії працівника орієнтовані на досягнення позитивної релевантності організації виконання професійних обов'язків. За основу ефективного забезпечення професійного потенціалу особистості беруть платформу позитивного моделювання поведінки для успіху та вмотивованих потреб його досягнення з характерним переконанням у власних силах та цілеспрямованій активності.

Поряд з цим, мотиваційна боязнь (острах) опинитися у стані невдачі даною методикою віднесено до сфери негативного оцінювання. За такої мотивації виконавець здійснює спроби уникнути професійної зневаги безпосереднього керівництва, соратників з числа уповноважених колег та

посадових осіб. Хоча виконавці мають остороги за релевантність здійснення професійної діяльності для них характерно хиткий психо-емоційний стан і відсутність переконання у можливості ефективної реалізації власного фахового потенціалу, вони намагаються сумлінно та відповідально ставитися до посадових обов'язків, здійснювати їх оперативно, точно та раціонально.

Інструкція для учасників дослідження: на наведені нижче запитання необхідно відповісти «так» (+) чи «ні» (-), не замислюючись, оперативно.

«МОТИВАЦІЯ УСПІХУ ТА СТРАХ НЕВДАЧІ».

1. Практичне стажування та адаптація першого робочого місця оцінюю з надією на досягнення професійного успіху та підтвердження власних очікувань.

2. При здійсненні професійної діяльності намагаюся проявити себе оперативним та активним виконавцем службових обов'язків.

3. Прагну виявити новаторські якості та ініціативу зі застосуванням інноваційних методів.

4. За делегованими обов'язками згідно розпоряджень щодо виконання важливих професійних доручень намагаюся віднайти вагомі причини ухилитися від їх виконання.

5. Виконуючи доручення знаходжусь у стані професійного дисбалансу, оскільки маю схильність обирати або найпростіші, або ускладненні.

6. При діагностиці гальмівних чинників та виникненні перешкод, не шукаю можливостей їх уникнення, а аналізую спроможності та можливості їх передбачення, усунення та запобігання.

7. За умов перманентності професійних перемог та недоліків усвідомлюю, що переоцінюю власну успішність.

8. Вважаю, що ефективність фахової роботи переважно прямо залежна від особистої функціональної цілеспрямованості, корпоративної етики, а не від зовнішнього моніторингу та нагляду.

9. В умовах стислої терміновості вирішення важливих доручень значимість ефективності власної виконавської дисципліни не відповідає виділеному часу та корпоративним вимогам технічного регулювання.

10. Погоджусь, що виявляю стійку настирливість для вирішення завдань дерева цілей у вирішенні мети.

11. Підтверджую наміри реалізації власного стратегічного плану професійного розвитку, зважаючи на майбутню перспективу фахової зайнятості.

12. Позитивно реагую на розумний ризик підприємця, але без зайвої безпечності та самонадії.

13. За відсутності зовнішнього нагляду та контролю при виконанні службових і корпоративних обов'язків не виявляю сумнін у досягненні цілей.

14. Перекоаний у раціональності постановки простих, помірно складних та недостатньо ускладнених завдань, зважаючи на їх цільову досяжність.

15. За відсутності умов уможливлення швидкого вирішення завдання втрачаю переконання щодо його пріоритетності.

16. Коливання можливих перемог і невдач при здійсненні моніторингу їх відношу до переоцінювання власних поразок.

17. Надаю перевагу плануванню найближчих перспектив.

18. При виконанні короткотермінових фахових завдань ефективність власної виконавської дисципліни зростає, зважаючи на те, що доручення достатньо складні.

19. Ніколи не відхожу від заданих цілей у досягненні мети, навіть якщо отримую проміжні поразки.

20. При власному виборі цілей у разі невдачі їх досягнення виявляю настирливу зацікавленість та переконаність у їх привабливості.

Підрахунок балів: в 1 бал оцінюють відповіді «так» на перелік питань 1-3, 6, 8, 10-12, 14, 16, 18-20; відповіді «ні» – на перелік питань 4, 5, 7, 9, 13, 15, 17.

Інтерпретація даних: якщо реципієнт отримує від 1 до 7 балів, то мотивація діагностується на поразку (невдачу); 14 до 20 балів – мотивація на перемогу (успіх). У разі набраних балів від 8 до 13 вважаємо, що існує

мотиваційний дисонанс. При цьому 8–9 балів наближується до страху поразки, а 12–13 балів – до мотивації досягнення успіху.

У таблиці 3.2 наведені результати мотиваційного етапу за кількістю бального оцінювання респондентів у закладах освіти.

Таблиця 3.2

**Результати мотиваційного етапу
за кількістю бального оцінювання респондентів, осіб**

Заклади вищої освіти	К-ть студентів / Бали(↑↓*)	
	Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова	50
Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди	19	9 ↓
ДВНЗ «Університет банківської справи» (із них):		
Київський інститут банківських технологій та бізнесу	60	15 ↑
Львівський навчально-науковий інститут	235	17 ↑
Черкаський навчально-науковий інститут	175	14 ↑
Харківський навчально-науковий інститут	90	16 ↑
Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана	60	13 ↑
НУБіП України ВП «Ніжинський агротехнічний інститут»	65	9 ↓
ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника»	62	12 ↑
Хмельницький інститут соціальних технологій ВНЗ «Відкритий міжнародний університет розвитку людини «Україна»	86	10 ↓
Всього:	902	

* ↑↓ – висхідне та низхідне наближення до успіху або поразки у мотивації здобувачів освіти

Проаналізовано бальний рейтинг мотивації здобувачів освіти з метою рівнозначного їх поділу між контрольними та експериментальними групами, статистична обробка якого підтвердила, що вмотивованість їх підготовки належить до однієї, і тієї ж генеральної сукупності, що забезпечує об'єктивність експерименту.

У експерименті брали участь загалом 789 здобувачів освіти, які дали згоду на оцінювання результатів навчання. Серед них 395 осіб належали до контрольних та 394 експериментальних груп.

Експериментальною базою педагогічного дослідження обрано: Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова; Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди; Державний вищий навчальний заклад «Університет банківської справи» – Київський інститут банківських технологій та бізнесу, Львівський, Черкаський, Харківський навчально-наукові інститути університету; Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана; Національний університет біоресурсів і природокористування України ВП «Ніжинський агротехнічний інститут»; комунальний заклад «Обласний екологічно натуралістичний центр» Житомирської обласної ради; Хмельницький інститут соціальних технологій ВНЗ «Відкритий міжнародний університет розвитку людини «Україна»; Навчально-науковий професійно-педагогічний інститут Українська інженерно-педагогічна академія.

Для організації скринінгового етапу розроблено протокол висхідних компетенцій у тріаді зрізу знань, умінь, навичок, здатностей, здібностей та спроможностей їх сформованості у здобувачів освіти економічної галузі банківського обслуговування підприємницької діяльності (нижче наведено зміст та процедуру протоколу скринінгу висхідних компетенцій).

Протокол скринінгу висхідних компетенцій підприємництва у здобувачів освіти майбутніх економістів банківської справи.

Протокол скринінгу вхідного контролю висхідних компетенцій підприємства у майбутніх фахівців економічної сфери банківського обслуговування враховує тріаду обов'язкових складових освітнього модуля проміжного та кінцевого контролю за сформованістю компетентностей для підприємницької діяльності системи оцінювання методики організації освітньо-наукового процесу їх професійної підготовки. Тріада освітніх складових модуля включає: компетенції підприємства, банківського обслуговування (справи) та загальної і прикладної економіки.

Перші у тріаді – компетенції зі банківського обслуговування, які (як і наступні) оцінюються за рівнями: низький (D), середній (C), достатній (B), високий (A) (табл. 3.3).

Таблиця 3.3

**Часткові складові компетенції зі банківського обслуговування (справи)
для підприємницької діяльності економістів**

Компетенції	Рівні			
	Низький (D)	Середній (C)	Достатній (B)	Високий (A)
Принципів банківської справи (з генезису та розвитку) та її регулювання				
Структурно-організаційної будови та банківських операцій і послуг				
Становлення та функціонування банківської системи (в т.ч. асоціації комерційних банків)				
Уневесалізації та спеціалізації банків, запобігання, усунення ризиків та встановлення перспектив їх розвитку				
Фінансового посередництва, кредитування, субсидіації (в т.ч. капіталу ссуд)				
Операціонізму у структурі фінансових ресурсів, пасивних, активних, розрахунково-касових операцій і видів розрахунків				
Виконання організаційно-розрахункових процедур (відкриття, переоформлення, закриття рахунків; розрахунки готівкові, безготівкові – платіжні доручення, акредитиви, чеки, інкасо, міжбанківські)				
З управління активами та пасивами (види банківських пасивів та активів, економічні нормативи)				
Організація функціонування банківської кредитної системи (функції, принципи, кредитні договори та форми їх забезпечення, види кредитів – фінансові та комерційні, принципи кредитування, формування резервів)				
Регулювання немотизованих об'єктів банківських угод (аліквотні об'єкти банківських договорів)				
Здійснення операцій з цінними паперами (їх види та операції банків, в т.ч. з векселями, опціон – право придбати та продати)				
З лізингу та іпотекування				
З валютних операцій (порядку здійснення, експертної виручки, інвестиційних операцій, валютного регулювання)				

Продовження таблиці 3.3

Компетенції	Рівні			
	Низький (D)	Середній (C)	Достатній (B)	Високий (A)
З банківських інновацій (зміст та життєвий цикл, семантика видів)				
З банківського маркетингу (функції, планування, електронний сервіс, економічні мережі)				
З функціонування системи віртуальних платежів (банківське обслуговування інтерактивного бізнесу, безпека банківських систем, управління ризиками, оцінювання фінансового стану)				

Другі у тріаді – компетенції підприємництва наведені у таблиці 3.4.

Таблиця 3.4

Часткові складові компетенції для підприємництва

Компетенції	Рівні			
	Низький (D)	Середній (C)	Достатній (B)	Високий (A)
Зі змісту організаційних форм бузнесу, функцій підприємництва та здатностей підприємця				
З культури, етики підприємництва та ролі в ринковій економіці				
З організації та форм підприємств, як господарських суб'єктів (чинники впливу на вибір організаційно-правової форми підприємства)				
З обізнаності застосування складових підприємницького успіху і «дерева цілей» комерційної фірми (економічні умови, стратегія поведінки, параметральне оцінювання основних показників фірми)				
Планування та рекламування бізнесу				

Треті у тріаді – компетенції зі загальної та прикладної економіки наведені у таблиці (табл. 3.5).

Скринінговий етап педагогічного дослідження засвідчив про стабільність достатнього і середнього рівнів сформованих компетенцій (в першу чергу загальних та прикладних економічних) у сегменті економіки підприємництва, комерціалізації, оплати праці та соціальних гарантій, а також розуміння нерозривних взаємин економічних, соціальних і глобальних екологічних проблем.

Таблиця 3.5

Часткові складові компетенції зі загальної та прикладної економіки

Компетенції	Рівні			
	Низький (D)	Середній (C)	Достатній (B)	Високий (A)
З мікроекономіки (основні проблеми, основ господарської діяльності, обмеженість економічних ресурсів)				
Регулювання типів економічних систем та їх розуміння (традиційна, ринкова, комбінована економічна система, змішані типи)				
Законодавчого регулювання: закон попиту і поведінки споживачів, індивідуальний ринковий та сукупний попит та його еластичність у видах, типи товарів; закон пропозицій та логіки бізнесу				
З організації, становлення та функціонування фірми та акціонерних спільнот (економічні чинники успіху, логіка створення, конкурентноздатність), економічного обґрунтування підприємницького проекту				
З ідентифікації монополії і захисту конкуренції, вибору оптимальної поведінки фірми в умовах монополізації (бар'єри монополій, методи антимонопольного регулювання)				
З визначення ринкового попиту і пропозицій, формування ринкового ціноутворення та балансової рівноваги				
З діагностики виникнення, форм і функцій грошового обігу, їх обміну та надання форми засобу збереження				
З економічної природи ринку праці (семантика попиту, чинники формування заробітної плати, стійких відмінностей в рівнях оплати праці)				
З соціальних проблем ринку праці (профсоюзи, кадрові спори та конфлікти, угоди та контракти ринку праці)				
З встановлення джерел сімейних прибутків (витрати і тенденції їх метрики), інфляція і сімейна економіка				

Продовження таблиці 3.5

Компетенції	Рівні			
	Низький (D)	Середній (C)	Достатній (B)	Високий (A)
З оцінювання нерівноправності прибутків і їх наслідків, регулювання прибутків та оподаткування				
З регулювання ринку фінансового капіталу його збереження та перетворення (формування ціноутворення)				
З регулювання ринку землі та природних ресурсів, приватної власності на землю та її економічного оцінювання, особливостей функціонування ринків землі та природних ресурсів				
З макроекономіки економічних проблем безробіття, за видами; повної зайнятості				
З законодавчого регулювання чинників регулювання й обігу величини грошової маси (причини та види інфляції)				
З економічного зростання і розвитку, чинники економічного прискорення і методи регулювання				
Визначення економічних державних завдань, дотримання економічних свобод у державному регулюванні їх захисту (чинники і форми державного втручання в економічну сферу та ринкову систему)				
З регулювання державними фінансами (принципи і методи оподаткування, державне бюджетування, наслідки держзаборгованості)				
Організації міжнародної торгівлі, регулювання зовнішньої та протекціонізму валютного ринку				
Міжнародної економіки, глобальних економічних проблем в умовах глобальних екологічних викликів				

Оцінювання компетенцій за низьким і високим рівнями щодо сформованості економічної культури та етики, спроможності рекламування власних підприємницьких ідей у здійсненні економічної діяльності підтвердило

недостатню спроможність прогнозованої підприємницької діяльності у здобувачів освіти.

Стійкі тенденції у сформованості компетенцій майбутніх економістів діагностовані щодо компетенцій банківського обслуговування наслідують соціо-економічну валентність сприйняття, усвідомлення та їх відтворення на середньому та достатньому рівнях у переважній більшості, окрім специфічних компетенцій низького та високого рівнів щодо універсалізації та спеціалізації банків, запобігання ризиків та встановлення перспектив їх розвитку; банківського маркетингу; банківських інновацій, життєвого циклу та семантики їх видів; регулювання немотизованих об'єктів банківських угод; функціонування системи віртуальних платежів банківського обслуговування інтерактивного бізнесу, безпеки банківських систем, управління ризиками та оцінювання фінансового стану.

У сегменті оцінювання загальних та прикладних економічних компетенцій найбільш стійкими вважаємо складові, які здобувачами освіти віднесено до категорій сімейно-побутової, комерційної, прикладної функціональної економіки (переважно мікро-), які віднесені до середнього та достатнього рівня.

Незначним переважанням синхронізованих компетенцій схарактеризовано низький та високий рівні у компетенціях: ідентифікації монополії та захисту конкуренції, вибору оптимальної поведінки фірми в умовах монополізації; регулювання ринку землі та природних ресурсів, приватної власності на землю та її економічного оцінювання, особливостей функціонування ринків землі та природних ресурсів; визначення економічних державних завдань, дотримання економічних свобод у державному регулюванні їх захисту; регулювання державними фінансами; організації міжнародної торгівлі, регулювання зовнішньої та протекціонізм валютного ринку; міжнародної економіки, глобальних економічних проблем в умовах глобальних екологічних викликів.

3.2. Ефективність методики та моделі організації освітньо-наукового процесу професійної підготовки майбутніх економістів

Констатувальний етап педагогічного дослідження передбачав встановлення фактичного стану та рівня сформованості (за розробленою картою оцінювання динаміки сформованості компетентності наведеної нижче) у майбутніх економістів банківської справи компетентностей для підприємницької діяльності за критеріями (аксіологічно-мотиваційним, когнітивно-комунікативним, інноваційно-безпековим) та рівнями (низький, середній, достатній, високий). З метою визначення ефективності, об'єктивності та зручності використання сформульованих критеріїв рівня сформованості компетентності підприємницької діяльності у майбутніх економістів банківської справи був використаний статистичний метод, зокрема й для обрахунку сумарної зваженої оцінки.

Розроблена картка оцінювання динаміки сформованості компетентності для підприємницької діяльності майбутніх економістів банківської справи, яка рубрикована за складовими: персональних даних здобувача освіти та обраної ним освітньої програми за видами організації процесу підготовки; оцінювання динаміки сформованості компетентності для підприємницької діяльності майбутніх економістів банківської справи за критеріями аксіологічно-мотиваційним, когнітивно-комунікативним, інноваційно-безпековим параметрами вираженими у показниках компетентнісних часткових.

КАРТКА ОЦІНЮВАННЯ ДИНАМІКИ СФОРМОВАНОСТІ КОМПЕТЕНТНОСТІ ДЛЯ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МАЙБУТНІХ ЕКОНОМІСТІВ БАНКІВСЬКОЇ СПРАВИ

1. ППБ здобувача освіти _____
2. Спеціальність / спеціалізація _____
3. Види організації освітньо-наукового процесу

(необхідне підкреслити):

- пізнавальної, навчально-дослідної;
- науково-методичної, випробувально-пошукової;
- технологічної;
- інструментально-практичної, стажувальної.

4. **Форми організації освітньо-наукового процесу**

(необхідне підкреслити):

- за дидактичною метою,
- за місцем провадження,
- за комплектацією здобувачів освіти (у групах)

5. **Місце організації освітньо-наукового процесу**

(юридична адреса; ПІБ та посада):

6. Релевантність *(пізнавальної, навчально-дослідної, науково-методичної, випробувально-пошукової, технологічної, інструментально-практичної, стажування)* діяльності майбутніх економістів банківської справи

7. Оцінка динаміки сформованості компетентності для підприємницької діяльності майбутніх економістів банківської справи:

7.1. *аксіологічно-мотиваційний критерій* оцінювання динаміки сформованості компетентності:

Показники \ Рівні	Низький (D)	Середній (C)	Достатній (B)	Високий (A)
Соціально-філософські				
Мовленнєві (українська та іншомовні)				
Теоретико-правові з професійної освіти				
Соціально-економічні				

Показники \ Рівні	Низький (D)	Середній (C)	Достатній (B)	Високий (A)
Стратегічного управління соціо-економічним розвитком				
Економічного управління				
Семантичні (загальної та прикладної економіки)				
Організаційні				
Інформаційно-технологічні				
Професійно-педагогічні				
Психологічні				
Методики професійного навчання				
Риторики та етики професійного спілкування				
Міжнародних комунікацій				
Соціально-екологічна безпека життєдіяльності (БЖД)				

7.2. *когнітивно-комунікативний критерій оцінювання динаміки сформованості компетентності:*

Показники \ Рівні	Низький (D)	Середній (C)	Достатній (B)	Високий (A)
Економічної безпеки				
Системного аналізу якості економічної безпеки				
Науково-дослідні				
Планування та проектування				
Професійно-практичні				
Економіко-математичного моделювання				
Математичної статистики				
Політекономічні				
Економічного урядування (мікро-, мезо-, макро-)				
Обліку, аудиту та фінансів				
Технічного регулювання				
Експертні				
Оподаткування				
Інвестування				
Проектної економіки				
Регіональної економіки				
Економічного аналізу				
Професійно-педагогічні				
Психологічні				
Страховання				

7.3. інноваційно-безпековий критерій оцінювання динаміки сформованості компетентності:

Показники \ Рівні	Низький (D)	Середній (C)	Достатній (B)	Високий (A)
Методики професійного навчання				
Риторики та етики професійного спілкування				
Організації Е-навчання				
Менеджменту				
Маркетингу				
Національної та міжнародної економіки				
Економіки підприємства				
Кредитування				
Управління персоналом та кадрами				
Бізнес економіки				
Економіки підприємницько-комерційної діяльності				
Економіки банківської справи				
Управління якістю				
Кібернетики та цифрової економіки				
Економічного моделювання та прогнозування				
Конфліктології				
Управління витратами				
Обґрунтування рішень та ризиків				

8. Рекомендації адміністратора ЗВО (за відповідними типами уповноваженої діяльності) щодо релевантності результатів у видах діяльності здобувача освіти:

пізнавальної, навчально-дослідної _____

науково-методичної, випробувально-пошукової _____

технологічної _____

інструментально-практичної, стажування _____

9. Рекомендації випускової кафедри щодо покращення якості професійної підготовки майбутніх економістів банківської справи:

пізнавальної, навчально-дослідної _____

науково-методичної, випробувально-пошукової _____

технологічної _____

інструментально-практичної, стажування _____

« ___ » _____ 20 __ р.

(дата)

_____ (підпис відповідальної особи)

Оцінювання динаміки сформованості компетентностей у студентів експериментальних груп здійснювалося в умовах застосування методики та моделі організації освітньо-наукового процесу професійної підготовки майбутніх економістів банківської справи для підприємництва, у контрольних – за традиційними. Запропоновані методика та модель верифікувалися за критеріальною та експертною процедурою оцінювання.

З метою аналізу результатів, отриманих від здобувача освіти, обчислювали відсотковий ранговий показник PR за формулою:

$$PR = \left(1 - \frac{2R-1}{2N}\right) \cdot 100, \quad (3.2)$$

де R – відносне рангове місце здобувача освіти;

N – кількість здобувачів студентського колективу.

Отже, чим більше відсотковий ранговий показник, тим вище рівень сформованості компетентностей для підприємницької діяльності у майбутніх економістів банківської справи порівняно.

У таблиці 3.6 наведено розподіл за рівнями та критеріями кількості здобувачів освіти віднесених до експериментальних та контрольних груп, який дав змогу встановити відсоток відповідності рівнів сформованості компетентностей констатувального етапу, що засвідчив про майже ідентичну

відповідність у вимірних показниках параметральної метрики до застосування методики та впровадження моделі та враховано в представлені даних на рис. 3.2.

Таблиця 3.6

Скринінг діагностики рівнів за критеріями здобуття компетентностей для підприємницької діяльності майбутніми економістами банківської справи (констатувального етапу дослідження), осіб

Рівні	Критерії		аксіологічно-мотиваційний		когнітивно-комунікативний		інноваційно-безпековий	
	ЕГ	КГ	ЕГ	КГ	ЕГ	КГ	ЕГ	КГ
Високий (А)	57	52	35	37	1	2		
Достатній (В)	72	78	59	57	28	30		
Середній (С)	113	116	121	124	138	135		
Низький (D)	152	149	179	177	227	228		
Всього	394	395	394	395	394	395		

За даними анкетування рівень сформованості у здобувачів освіти компетентностей на констатувальному етапі був однаковий.

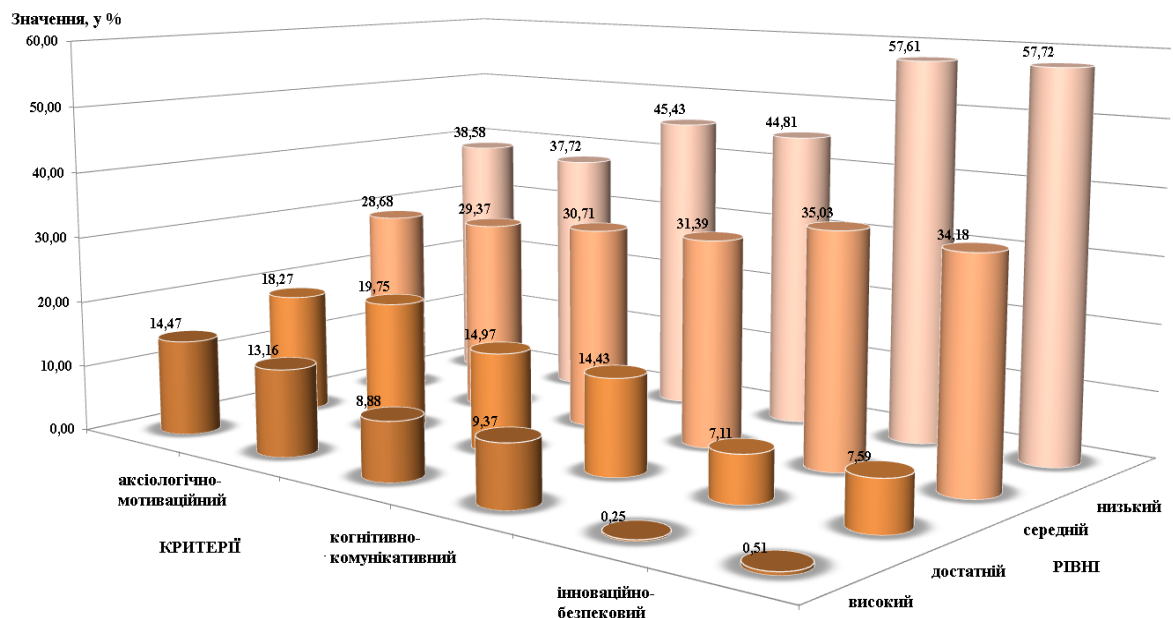

Рис. 3.2 Рівні сформованості компетентностей для підприємницької діяльності у економістів банківської справи на констатувальному етапі у ЕГ та КГ

Результати контрольних робіт дали змогу розподілити студентів за низьким, середнім, достатнім і високим рівнями.

Зроблено припущення, що ефективність організації освітньо-наукового процесу професійної підготовки майбутніх економістів банківської справи для забезпечення позитивної динаміки сформованості компетентностей для підприємницької діяльності можна підвищити за рахунок розроблених і впроваджених методики та моделі та забезпечити самовдосконалення майбутніх фахівців. Професійна підготовка здобувачів освіти за традиційним умовами організації освітньо-наукового процесу не передбачають інтеграцію освіти, науки й інноватики, а організаційно-педагогічні умови не мають соціально-економічного спрямування підготовки.

Розподіл за рівнями та критеріями кількості здобувачів освіти віднесених до експериментальних та контрольних груп наведено в таблиці 3.7, який дозволив встановити відсоток відповідності рівнів сформованості компетентностей формувального етапу, що засвідчив про зростання кількості майбутніх економістів з компетентностями підприємницької діяльності у сфері банківського обслуговування.

Таблиця 3.7

Скринінг діагностики рівнів за критеріями здобуття компетентностей для підприємницької діяльності майбутніми економістами банківської справи (формувального етапу дослідження), осіб

Критерії	аксіологічно-мотиваційний		когнітивно-комунікативний		інноваційно-безпековий	
	ЕГ	КГ	ЕГ	КГ	ЕГ	КГ
Рівні						
<i>Високий (A)</i>	89	59	65	43	28	7
<i>Достатній (B)</i>	121	90	101	67	69	39
<i>Середній (C)</i>	125	122	131	128	146	138
<i>Низький (D)</i>	59	124	97	157	151	211
Всього	394	395	394	395	394	395

На формувальному етапі встановлена переважно позитивна динаміка рівнів (високого, достатнього та середнього) сформованості компетентностей для підприємницької діяльності у майбутніх економістів банківської справи,

яка істотніша в експериментальних групах (в порівнянні з контрольними), що представлено в таблиці 3.9 за рахунок провадження освітньо-змістового модуля «Економічна безпека та державне регулювання якості банківського сервісу»(таблиця 3.8).

Таблиця 3.8

Освітньо-змістовий модуль з економічної безпеки та державного регулювання якості банківського сервісу

№ п/п	Найменування складових освітньо-змістового модуля	Кількість кредитів ЄКТС
1	2	3
	<p><i>Економічна безпека держави</i> (економіка інформаційно-цифрових технологій, підприємств та управління якістю, міжнародна) забезпечення захисту національних інтересів усіх видів та рівнів економічної діяльності країни від несанкціонованих ризиків, небезпек та дій кризового характеру, які свідомо або опосередковано здатні порушити рубежі витривалості системи національної безпеки України, які здатні спонукати до погіршення економічного стану через ускладнення кризового стану до катастрофічного рівня економіки, що призводить до погіршення добробуту, якості та безпеки життя суспільства, що спричиняє соціальні конфлікти і загрожує існуванню економічної та політичної систем. Економічну безпеку розглядають як якісну характеристику метрики вимірювання та оцінювання стану і потенціалу розвитку економічної системи як класифікаційну ознаку спроможності гармонізувати реалізацію стратегії національно-державних інтересів, стали життєздатність ефективного функціонування господарських суб'єктів, соціально-комфортних умов життєдіяльності усіх категорій та верств населення (має внутрішньо-системні: матеріально-речову основу у вигляді рівня розвитку виробничо-продуктивних сил для відтворення внутрішньо-національного потенціалу; внутрішню суспільно-політичну основу соціального комфорту у реалізації концептуальних цілей) для забезпечення стратегічного управління соціально-економічним розвитком держави на засадах сталості [76].</p>	24
1	<p><i>Основи економічної безпеки</i> [76]. Теоретичні основи економічної безпеки держави. Основні внутрішні складові економічної безпеки України. Зовнішньоекономічна безпека України. Формування економічної безпеки держави в умовах інноваційної моделі соціально-економічного розвитку.</p>	5
1.1	<p><i>Інформаційно-телекомунікаційний контент</i> [165]: digital технології в бізнесі; web-аналітика; web- дизайн і web-програмування; алгоритмізація та програмування; безпека інтернет-ресурсів; електронний документообіг; інтелектуальні системи; інтернет-технології в бізнесі; інформаційна безпека; криптографічні методи захисту інформації; машинне навчання; організація комп'ютерних мереж; технології аналізу даних; технологія Java; технологія розробки мобільних додатків; цифрові системи і технології.</p>	3

Продовження таблиці 3.8

1	2	3
1.2	<p><i>Міжнародна економіка</i>[164]. Міжнародна економічна система. Середовище міжнародної економіки та структура світового господарства. Міжнародна торгівля та торгова політика держави. Міжнародний рух капіталу. Міжнародна трудова міграція. Сучасні форми міжнародного виробництва. Світова валютна система. Міжнародні розрахунки та платіжний баланс. Міжнародна економічна інтеграція. Глобалізація та економічний розвиток.</p>	2
2	<p><i>Загальна та прикладна економіка</i> (у галузях господарювання, природокористування та за цільовим призначенням). <i>Основи економічної теорії</i> [165]. <i>Основи мікроекономіки та загальні основи економічного розвитку</i>. Економічна теорія як наука. Економічна система та відносини власності. Економічні потреби суспільства та їх взаємозв'язок із виробництвом. Товарне виробництво як основа ринкової економіки. Основи мікроекономічного аналізу. Основи теорії поведінки споживача. Мікроекономічна модель підприємства (фірми). Підприємство в ідеальних ринкових структурах: чиста конкуренція і чиста монополія. Підприємство в реальних ринкових структурах: монополістична конкуренція і олігополія. Ринок праці: крива пропозиції, ставка зарплати, профспілки. Ринки капіталу і землі. <i>Теоретичні основи макроекономіки та економічних процесів у відкритій економіці</i>. Національна економіка та її основні показники. Сукупні попит і пропозиція. Економічні цикли та економічне зростання. Інфляція, безробіття та форми їх державного регулювання. Доходи населення й соціальна політика. Банківська система та грошово-кредитна політика. Бюджетно-податкова політика. Інтернаціоналізація економічних зв'язків та світове господарство. Міжнародна торгівля. Міжнародний рух капіталу і робочої сили. Міжнародні валютно- фінансові відносини.</p>	3
3 3.1 3.2	<p><i>Соціальна економіка та фінансова безпека</i> (стратегічне управління соціально-економічним розвитком). <i>Соціальна економіка</i> [220]. Концептуальні основи соціальної економіки. Соціалізація економічного розвитку. Соціальне ринкове господарство. Власність: сутність, форми. Механізм координації соціальної економіки. Система суб'єктів соціальної економіки. Соціальна політика. Економічне мислення в соціальній економіці. Соціальна безпека. Соціальна визначеність технологічного рівня. Міжнародний вимір СЕБ (класифікаційні ознаки, суб'єкти, об'єкти, предмет, функції, механізми гарантування, стратегічні завдання СЕБ, соціально-економічні відносини, економічний добробут та зростання соціальної економіки, загальна та конкретно-наукова методологія дослідження СЕБ, історична ретроспектива, етапи трансформації у конкурентних ринках, принципи забезпечення та розвитку системи СЕБ); теоретико-методичні засади СЕБ (поняття СЕБ в політиці нацбезпеки, державні економічні інтереси та їх класифікація у соціальному вимірі суспільних потреб, небезпеки, критерії, індикатори та максимально-допустимі показники СЕБ); архітектоніка та розвиток системи СЕБ (модернізація економіки країни та її економічна безпека, збалансованість</p>	3 2

Продовження таблиці 3.8

1	2	3
	<p>соціально-економічного розвитку на засадах сталості, СЕБ суб'єктів господарювання, демонополізація і політика конкурентоздатного розвитку, перспективи на наслідки приватизації, розвиток підприємництва в Україні та його вплив на стан економічної безпеки з соціальними гарантіями, соціо-економічні показники технологічної, енергетичної, продовольчої, безпеки, технологічні, паливно-енергетичні та агропромислові пріоритети України, тіншовізація економіки, загрози СЕБ, шляхи та механізми детінізації та протидії корупції економіки України, проблеми збалансованого розвитку продуктивних сил регіонів); соціальні механізми економічної безпеки (процеси соціалізації, розроблення та впровадження механізму СЕБ національного та регіонального рівнів, їх структура, соціальна політика як засіб гарантування реалізації соціального захисту та стандартів, стратегія реформування соціальної сфери); фінансове забезпечення СЕБ (ризики фінансової безпеки, напрями національного плану їх подолання, грошово-кредитна та антиінфляційна політика та її проблеми, стабілізація нацвалюти в контексті СЕБ, банківська система, її місце та роль в СЕБ, держбюджет, бюджетний кодекс, проблеми міжбюджетних відносин, податкова політика та напрями її реформування); інвестиційна компонента СЕБ (сучасні проблеми відтворення основного капіталу, інвестиції в системі СЕБ та їх соціальна направленість, механізми та засоби реалізації, інвестиційна активність та зміст економічного забезпечення у соціальній сфері, соціальна орієнтованість інвестицій у розвитку економічних систем, інвестиційна політика трансформації соціально-економічних систем та характерні особливості їх розвитку, передумови ринкової трансформації інвестиційної складової СЕБ та реалізація інвестиційної діяльності); стратегія інноваційного розвитку як складова СЕБ (інноватика в системі СЕБ, інноваційна спроможність інвестицій, інноваційна діяльність та підприємництво, інноваційне забезпечення та гарантування СЕБ, інституалізація інноваційної складової СЕБ); міжнародні аспекти СЕБ та наслідки глобалізації (глобалізація, суб'єкти зовнішнього впливу, економічна незалежність та участь України у міжнародних об'єднаннях та співтовариствах, системи міжнародних фінансових потоків, міжнародні інвестиції потоків капіталів в СЕБ, зовнішня торгівля та СОТ, тарифні та нетарифні методи захисту внутрішніх ринків, гео економічний потенціал та стратегічне управління соціо-економічним розвитком держави, шляхи міжнародного співробітництва); розвиток людського потенціалу, соціальні аспекти економічної безпеки (економічна безпека особи: чинники, критерії, загрози нацбезпеки держави, зайнятість, доходи та пріоритети державної політики добробуту населення, пріоритети держсоцполітики економічних гарантій безпеки, проблеми соціальної сфери та їх проєкція на стан економічної безпеки держави та особи, людський капітал та держполітика його розвитку, соціально-демографічні чинники СЕБ, економічне реформування та системи соціального захисту); актуальні проблеми забезпечення СЕБ України (політика, суб'єкти та система, методологічні засади механізмів забезпечення, мета і методи аналізу та моніторингу економічної безпеки країни, правове та технічне регулювання, оптимізація системи держуправління, міжнародний досвід гарантування та стратегія забезпечення СЕБ).</p>	

Продовження таблиці 3.8

1	2	3
	<p><i>Фінансовий облік</i> [189]. Основи фінансового обліку. Облік грошових коштів. Облік розрахунків з дебіторами. Облік поточних фінансових інвестицій. Облік довгострокових фінансових інвестицій. Облік основних засобів. Облік інших необоротних матеріальних активів. Облік нематеріальних активів. Облік запасів. Облік витрат виробництва та випуску готової продукції. Облік зобов'язань за розрахунками з постачальниками. Облік короткострокових зобов'язань за розрахунками з банками та іншими позиками. Облік довгострокових зобов'язань. Облік розрахунків і оплати праці та соціального страхування. Облік розрахунків з бюджетом. Облік доходів, витрат та фінансових результатів. Облік власного капіталу. Фінансова звітність.</p>	1
4	<p><i>Економічна безпека та бізнес-аналітика</i> (управління персоналом, економіка праці, підприємницько-комерційної діяльності, бізнес-економіка, банківська та страхова справа).</p>	6
4.1	<p><i>Економіка підприємства</i> [75]. Підприємство як відкрита система. система цілей підприємства та стратегія їх досягнення. Зовнішні та внутрішні фактори формування ефективності діяльності підприємства. Соціальна відповідальність підприємства як сучасна парадигма розвитку. Система планування діяльності підприємства. Виробнича програма підприємства. Планування обсягів продажу та операцій підприємства. Товарна політика підприємства. Персонал підприємства. основні засоби та виробнича потужність підприємства. Оборотні кошти підприємства. Нематеріальні ресурси підприємства. Витрати й формування собівартості продукції. Дохід і прибуток підприємства. оцінка економічної ефективності його діяльності. Ефективність маркетингової діяльності підприємства. Інноваційні технології в маркетинговій діяльності підприємства.</p>	3
4.2	<p><i>Інвестиційні ресурси підприємства.</i> <i>Банківська та страхова справа</i> [20, 224]. Види банків і порядок їхнього створення в Україні. Організація діяльності банку. Операції банків: зі формування власного капіталу; із залучення коштів; зі запозичення коштів; з обслуговування платіжного обороту; з готівкою; з платіжними картками; кредитні; особливості операцій з надання і погашення окремих видів кредиту; з векселями; з цінними паперами. Основи здійснення банками операцій в іноземній валюті. Торговельні та неторговельні операції банків в іноземній валюті. Міжбанківські операції в іноземній валюті. Операції з надання банківських послуг та із забезпечення фінансової стійкості банку. Правове регулювання банківської діяльності України (види, суть, функції банківського обслуговування та порядок регулювання в умовах ринкової економіки, поняття та характерні особливості функціонування банківської системи, регламенти створення та реєстрації банків); організація управління банківської системи (структурно-організаційна будова та системне управління банком або їх об'єднаннями, розвиток національної банківської сфери, зміст, класифікація операцій та ліцензування права на банківське обслуговування); банківські операції з формування власного капіталобороту (ресурси, види та класифікація банківських активів, фінансова структура, функції та порядок формування</p>	3

Продовження таблиці 3.8

1	2	3
	<p>власного капіталу, технічне регулювання нормативів капіталу банківських установ); банківські операції зі залучення фінансових донорів (визначення потенційно можливозалучених банківських ресурсів, депозитні операції комерційних банків, договірне врядування операцій зі вкладами, фонд їх гарантування для фізичних осіб); банківські операції зі фінансових займів (поняття та класифікація запозичених ресурсів, зміст та роль міжбанківського кредитування для формування фондів запозичених ресурсів, види, регламенти забезпечення, в тому числі реверсного кредитування, характерні особливості емісії банком інституційних боргових зобов'язань); банківські операції обслуговування обороту платоспроможності (характеристика платіжного обороту, категорія системи організації безготівкових розрахунків, регламенти їх документозабезпечення, порядок відкриття, використання і закриття рахунків у банках, особливості форм безготівкових розрахунків, розрахунки з – платіжними дорученнями, вимогами та вимогами-дорученнями, з розрахунковими чеками, за акредитивами, під час врегулювання взаємної заборгованості, засобами систем дистанційного обслуговування; необхідність, зміст, класифікація і порядок здійснення міжбанківських розрахунків, електронне врядування системи електронних платежів НБУ, відкриття та закриття кореспондентських рахунків банків, моделі обслуговування консолідованого кореспондентського рахунку в системі електронних платежів (СЕП)); банківські операції з готівковим грошовим масивом (завдання банків та вимоги до організації готівкового обігу, регламент касових операцій та порядок їх здійснення, операції з готівкою для клієнтів банку, порядок прогнозування касових оборотів, емісійно-касова діяльність НБУ); операції банків з платіжними картками (категорії та види платіжних карток, емісія, еквайринг, операції та розрахунки платіжними картками, національна система масових електронних платежів – Український платіжний простір або «ПРОСТІР»); банківські операції з кредитування (класифікація кредитних операцій, кредитний механізм та етапи організації кредитування, позики та регламент їх надання, кредитні ризики та методи антикризового менеджменту, оцінювання кредитоспроможності, форми забезпечення повернення позик, порядок формування резервного фонду погашення збитків від кредитування, кредитна політика); операцій з надання і погашення за видами кредитів (кредити: бланковий, під заставу цінних паперів, контокорентний і овердрафт, консорціумний та паралельний, іпотечний; суть, види та особливості кредитування фізичних осіб, в тому числі на споживчі цілі та нагальні потреби короткострокового та довгострокового характеру, нагляд зі своєчасним погашенням за цільовим освоєнням споживчого кредиту, особливості кредитування приватного підприємця (позичальника фізичної особи), діяльність з проблемними споживчими кредитами, лізинговий кредит, кредитування зовнішнь-економічної діяльності, різновиди кредитів експортно-імпортних операцій, отримання кредитів від нерезидентів); банківські операції з векселями (категорії, види та характеристика векселів, класифікація операцій з векселями та регламент здійснення кредитування та гарантійні, розрахункові й комісійні операції з векселями); банківські операції з цінними паперами (категорії та класифікація операцій банків з цінними паперами, емісійна діяльність на фондовому ринку, банківський портфель</p>	

Продовження таблиці 3.8

1	2	3
	<p>цінних паперів та методи управління ним, резервний фонд на відшкодування втрат, банківський сервіс на фондовому ринку); банківські операції в іноземній валюті (категорія та класифікація валютних операцій, організаційно-правові засади валютних операцій); торговельні банківські операції в іноземній валюті (види операцій з купівлі-продажу іноземної валюти, операції з організації управління міжнародними розрахунками, акредитування як форма міжнародних розрахунків, інкасова форма розрахунків, міжнародні розрахунки банківського переказу, нагляд за розрахунками експортними, імпортними та міжнародними лізинговими операціями, відкриття та ведення валютних рахунків клієнтів); неторговельні банківські операції в іноземній валюті (операції з готівковою інвалютою, з дорожніми чеками, міжнародні перекази коштів фізичних осіб); міжбанківські операції в іноземній валюті (організація торгівлі інвалютою на міжбанківському ринку, кореспондентських відносин з іноземними банками, фундаментальний та технічний аналіз валютного ринку, управління валютним ризиком); банківський сервіс з надання послуг (сутність та класифікація банківських послуг, гарантії та порука, факторингові, трастові, посередницькі, консультаційні та інформаційні послуги, операції банків з дорогоцінними металами); банківські операції зі забезпечення фінансової стійкості (чинники фінансової стійкості банку, фінансова звітність, методи оцінювання прибутковості та управління ліквідністю банків, регулювання діяльності банків (в тому числі резервування) для фінансової стійкості, нагляд та контроль за нею, режим фінансового оздоровлення банківської діяльності) [20].</p>	
5	<p><i>Системний аналіз якості економічної безпеки.</i> Квалітологія якості та наукової метрики економічних витрат дослідження соціокультурних форм. Технічне регулювання вставлення стану та розвитку соціальних систем. Складові метрики якості дослідження соціокультурних форм. Встановлення невідповідностей, ризиків та потенційних небезпек, порушення стабільності рубежів витривалості систем. Діагностика виключень не системної дії.</p>	4
6	<p><i>Спецкурс «Організація процесу професійної підготовки економістів».</i> Практичний алгоритм організації підприємницької діяльності для майбутніх економістів у забезпеченні курсу «Основи підприємництва»: визначення виду власного бізнесу та економічної підприємницької діяльності (роль підприємництва і малого бізнесу в Україні, стратегічне планування та прийняття ефективних рішень у сфері малого бізнесу, оцінювання ефективності можливостей підприємницької діяльності організації (установи, підприємства) фірми та вироблення стратегії конкурентоздатності); організація власного і корпоративного малого бізнесу (концепція, стратегія, місія започаткування та планування малого бізнесу (технологічні процеси, менеджмент якості та екологічного керування, інформаційна та працеворонна безпека, енергозбереження, менеджмент відходів та їх мінімізація), започаткування становлення або придбання бізнесу, франчайзинг, діагностика та добір фінансових донорів, бюджетування бізнесу за рахунок державних та недержавних джерел); стратегічний менеджмент та маркетинг малого бізнесу (маркетингове управління, електронне врядування малого бізнесу, його інформатизація,</p>	3

Продовження таблиці 3.8

1	2	3
	цифровізація та мережева організація, асоціативність та консорціумність корпоративних інтересів, фінансовий менеджмент, кадрова політика трудовими ресурсами, Податковий кодекс та управління податками); перспективи соціально-економічного та еколого-безпечного розвитку підприємницької діяльності у сфері малого бізнесу (управління цілями, результатами, технологіями та процесом, функціями, соціальне та кадрове управління, управління безпекою та якістю життя, наслідування, успадкування та правонаступність бізнесу); методологія оцінювання впливу на навколишнє середовище та сталий розвиток суспільства (методики та методи колективних та індивідуальних експертних оцінок, підготовка експертних висновків та заключень, пролонгування підприємницької діяльності малого бізнесу на засадах квалітології та ноосферології).	

Результати експериментального дослідження підтвердили ефективність запропонованої методики.

Таблиця 3.9

Динаміка формування рівнів компетентності у експериментальних та контрольних групах респондентів на формувальному етапі педагогічного дослідження, у %*

<i>Критерій</i>	аксіологічно-мотиваційний		когнітивно-комунікативний		інноваційно-безпековий	
	<i>ЕГ</i>	<i>КГ</i>	<i>ЕГ</i>	<i>КГ</i>	<i>ЕГ</i>	<i>КГ</i>
	<i>порівняння</i>	<i>порівняння</i>	<i>порівняння</i>	<i>порівняння</i>	<i>порівняння</i>	<i>порівняння</i>
<i>Високий (А)</i>	+8,12	+1,77	+7,61	+1,52	+6,85	+1,27
<i>Достатній (В)</i>	+12,44	+3,04	+10,66	+2,53	+10,41	+2,28
<i>Середній (С)</i>	+3,05	+1,52	+2,54	+1,01	+2,03	+0,76
<i>Низький (D)</i>	-23,60	-6,33	-20,81	-5,06	-19,29	-4,30

* «+» – позитивна динаміка, «-» – негативна динаміка

Так, приріст здобувачів освіти з компетентностями для підприємницької діяльності, які досягли високого рівня за аксіологічно-мотиваційним критерієм склав у, %: +8,12 (контрольних – +1,77), достатнього – відповідно +12,44

(+3,04), середнього – +3,05 (+1,52), низького – -23,60 (-6,33); за когнітивно-комунікативним критерієм високого рівня досягли студенти експериментальних груп +7,61 (контрольних – +1,52), достатнього – +10,66 (+2,53), середнього – +2,54 (+1,01), низького – -20,81 (-5,06); за інноваційно-безпековим критерієм – високого рівня досягли студенти експериментальних груп +6,85 (+1,27), достатнього – +10,41 (+2,28), середнього – +2,03 (+0,76), низького – -19,29 (-4,30) %.

З метою аналізу отриманих результатів обчислювався відсотковий ранговий показник (*PR*). Чим він вищий, тим вищий рівень сформованості компетентностей для підприємницької діяльності у майбутніх економістів банківської справи (рис. 3.3).

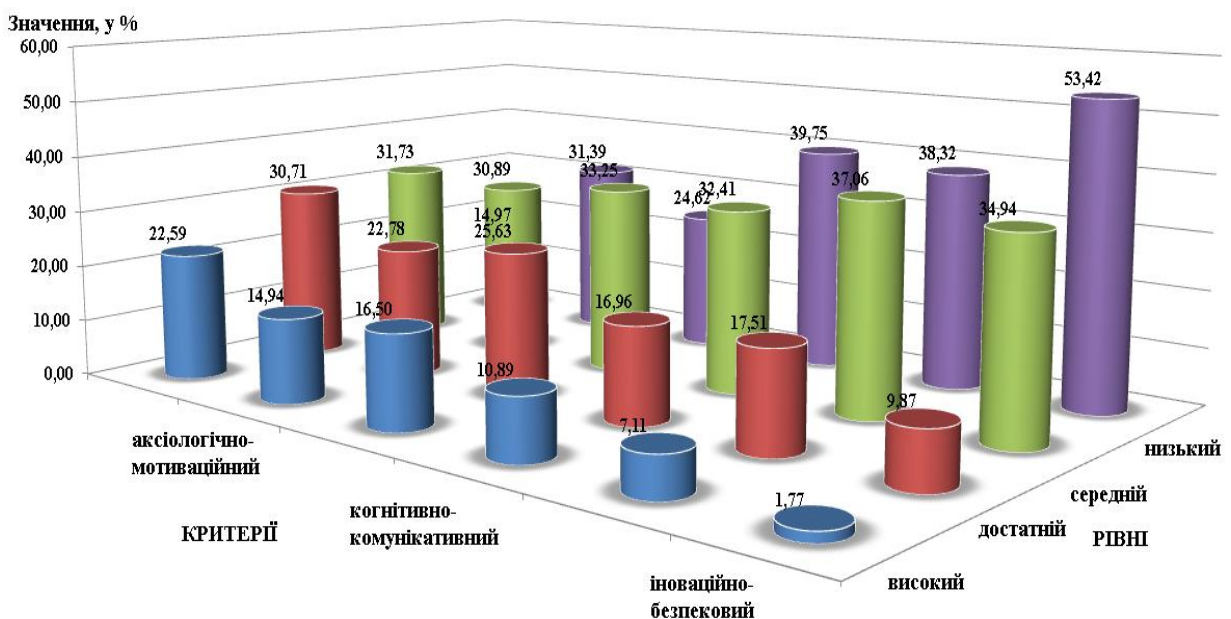

Рис. 3.3. Рівні сформованості компетентностей для підприємницької діяльності у майбутніх економістів банківської справи на формульовальному етапі у ЕГ та КГ

У зв'язку з цим достовірно доведеною є позитивна динаміка рівнів сформованості компетентностей для підприємницької діяльності у майбутніх економістів банківської справи.

3.3. Експертне оцінювання моделі організації освітньо-наукового процесу професійної підготовки майбутніх економістів банківської справи для підприємницької діяльності

Методика експертного оцінювання застосована для встановлення достовірності ефективності застосованої методики та моделі. Експертні заключення проводили згідно протоколу експертизи щодо позитивної динаміки сформованості компетентностей для підприємницької діяльності у майбутніх економістів банківської справи та підтвердили результативність професійної підготовки за 100-бальною шкалою, яку оцінили в 83 бали.

Процедура експертного оцінювання за розробленим заключенням (організаторів освітньо-наукового процесу професійної підготовки у ЗВО, працедавців банківської сфери, незалежних споживачів-підприємців, галузевих експертів за видами економічної діяльності) зі встановлення ефективності застосованої методики та моделі організації освітньо-наукового процесу професійної підготовки майбутніх економістів банківської справи для підприємництва.

Пропонується оцінити динаміку сформованості компетентності для підприємницької діяльності майбутніх економістів банківської справи на засадах економічної безпеки за 100-бальною шкалою. Параметри I–III експертного заключення оцінюється максимум (мах) 30 балів, параметр IV – у 10 балів.

I. Методика організації освітньо-наукового процесу професійної підготовки майбутніх банківської сфери (*кожний показник максимально оцінюється в 10 балів*):

1.1. Відповідність функціональних груп контингенту здобувачів освіти соціо-економічному замовленню суспільства на підготовку висококваліфікованих фахівців _____

1.2. Доступність до оприлюдненої інформації щодо організації освітньо-наукового процесу професійної підготовки (реклама, web-метричні та інформаційно-телекомунікаційні ресурси) _____

1.3.Конструктивність та оптимальність компонентів методики та моделі організації процесу професійної підготовки _____

1.4. Субординаційно-координаційна взаємодія структурно-організаційних підрозділів забезпечення синергізму компонентів організації освітньо-наукового процесу _____

II. Технічне регулювання (сертифікація, стандартизація, настанови, технічні умови, ліцензування, акредитація) забезпечення відповідності нормативно-правового регулювання підготовки фахівців у ЗВО (*максимальна кількість балів – 30 балів*) _____

III. Відповідність принципам неперервної освіти та професійної зайнятості впродовж життя на засадах глобального академічного виміру, мобільності та соціально-правових гарантій (*кожний показник оцінюється максимально в 5 балів*):

3.1.Єдність і наскрізність взаємодії з замовниками та зацікавленими сторонами на професійну підготовку майбутніх економістів спільно організована практика _____

3.2.Ступеневість та неперервність у збереженні, наслідуванні та продовженні традицій академічного потенціалу наукових шкіл ЗВО _____

3.3.Автономність та незалежність свободи наукового пізнання, обрання дослідницького напрямку, вияву і презентації апробаційних результатів власного дослідництва або стратегії планування конкретних фахових завдань, вільне волевиявлення та свобода слова _____

3.4.Інноваційність організації освітньо-наукового процесу професійної підготовки у традиційних складових та забезпеченні доступу громадськості до інформаційних даних моніторингу якості, його забезпеченні _____

3.5.Корпоративна професійна культура безпеки життєдіяльності усіх учасників освітньо-наукового процесу підготовки _____

3.6. Синхронізація освітньо-наукового процесу підготовки з синергізмом _____

пролонгованої зайнятості майбутніх випускників у ході професійно-практичного стажування майбутнє працевлаштування _____

IV. Футуризм та креативність (максимальна кількість балів – 10, на кожний підпункт – 5 балів):

4.1.Орієнтація науково-педагогічної діяльності у ЗВО на портативність освітніх та освітньо-наукових програм випереджувального значення щодо здобуття сучасних наукових знань, кваліфікацій та компетентностей _____

4.2.Творчо-продуктивна діяльність здобувачів освіти

Висновок _____

До розгляду були прийняті колективні та індивідуальні експертні заключення, виключені персоніфіковані звіти дорадчого характеру, які вважаємо за доцільне врахувати у процедурах поліпшення якості організації освітньо-наукового процесу згідно ДСТУ 9001, 9004 як усунення передбачуваних невідповідностей.

Якісна перевірка методики розраховувалась за формулою:

$$P(A) = \sum_{k=1}^n P(H_k)P(A|H_k), \quad (3.3)$$

де H_1, H_2, \dots, H_n – повна група гіпотез;

$$H_i \cdot H_j = \emptyset, i \neq j;$$

$$\bigcup_{i=1}^n H_i = \Omega, \text{ де } \Omega \text{ – достовірні події.}$$

У таблиці 3.10 категорія 1 відповідає високому рівню сформованості компетентності для підприємницької діяльності студентів; категорія 2 – достатньому; категорія 3 – середньому; категорія 4 – низькому.

Таблиця 3.10

Таблиця рівнів сформованості компетентностей для підприємницької діяльності у майбутніх економістів банківської справи

Вибірки	Категорії				Кількість студентів
	1	2	3	4	
Вибірка № 1 – контрольні групи	41	65	126	163	395
Вибірка № 2 – експериментальні групи	61	97	134	102	394

Підтвердження вірогідності експериментальних даних здійснено за формулою Лапласа. Отримані дані з ймовірністю $P_n(K) = 0,96$ дали змогу підтвердити ефективність розробленої методики та моделі, оскільки отримане значення лежить в діапазоні статистичної достовірності $0,91 \leq P_n(K) \leq 1$. Таким чином, за теорією ймовірності було експериментально підтверджено їх актуальність та ефективність.

Отже, можна зробити висновок про те, що застосування методики та моделі організації освітньо-наукового процесу професійної підготовки майбутніх економістів банківської справи сприяє позитивній динаміці сформованості компетентності підприємницької діяльності.

Специфіка професійної підготовки майбутніх економістів банківської справи для підприємницької діяльності це складний науково-методологічний комплекс організації освітньо-наукового процесу обумовлений семантикою: цільового призначення ЗВО у типах організації, видах спрямування та на рівнях організаційно-управлінської взаємодії з партнерами (внутрішніми та зовнішніми); особливостей задоволення соціо-економічного попиту суспільства та галузей за економічними видами діяльності у банківському обслуговуванні підприємців в різних функціональних та структурно-організаційних категоріях (індивідуальних, корпоративних, асоціативних, консорціумних – регіональних, національних, транснаціональних та транскордонних); семантика функціональних груп здобувачів освіти в сфері загальної (бухгалтерський облік, організація виробництва, фінанси та кредит, банківська справа та страхування, підприємництво, торгівля та страхова діяльність, економіка підприємств, бізнесу, підприємницько-комерційної діяльності, кадрового менеджменту, інформаційно-телекомунікаційного сервісу і програмування) та прикладної (біоекономіки та природокористування, екологічного та природозаповідного аудиту, аграрного бізнесу та агротрейдингу, урбоекономіки, економіки рекреаційної та дозвілєвої діяльності, туризму та готельно-ресторанного бізнесу) економіки та їх банківського обслуговування (державних та кооперативних банків, банківських операцій та послуг,

особливостей організації банківських систем, координації НБУ, регламентів розрахунково-касових операцій, особливостей фінансового та комерційного кредитування, процедур та операцій немонетизованих ресурсів банківського забезпечення (включаючи лізингові та іпотечні), банківського регулювання валютнообігу, інноватики (в першу чергу інформаційно-комунікаційної та мережевої) та банківського маркетингу) спрямованих на забезпечення національної безпеки, в цілому, та економічної безпеки, зокрема, для забезпечення стратегічного управління соціально-економічним розвитком через системний аналіз якості та бізнес-аналітику (міжнародну, підприємств, цифрову економіку та кібернетику).

Професійна підготовка майбутніх економістів банківської справи для підприємницької діяльності – організація освітньо-наукового процесу у компонентах науково-методичного забезпечення організаційно-цільового, методично-організаційного, змістовно-методологічно-дидактичного та результативного (релевантності позитивної динаміки сформованості компетентності для підприємницької діяльності майбутніх економістів банківської справи на засадах економічної безпеки) для здобуття початкових висхідних:

- базових компетентностей загальної та прикладної економіки з мікроекономіки проблем господарської діяльності та витратності економічних ресурсів; регулювання типів економічних систем – традиційної, ринкової, комбінованої та змішаної; відповідності банківського сервісу законодавчому регулюванню індивідуального ринкового та сукупного попиту і поведінки споживачів, пропозицій та логіки бізнесу; з організації, становлення та функціонування фірми й акціонерних спільнот, економічного обґрунтування підприємницького проекту; з ідентифікації монополії і захисту конкуренції; з визначення ринкового попиту і пропозицій, ціноутворення; з діагностики виникнення, форм і функцій грошового обігу; з регулювання ринків праці та їх соціальних проблем; з встановлення джерел сімейних прибутків та сімейної економіки при врахуванні інфляції; з оцінювання нерівноправності прибутків і

їх наслідків та оподаткування; з регулювання ринку фінансового капіталу, землі та природних ресурсів, приватної власності та її економічного оцінювання; макроекономіки економічних проблем безробіття; законодавчого регулювання грошової маси; економічного зростання і розвитку; визначення економічних державних завдань та регулювання державними фінансами; організації міжнародної торгівлі; міжнародної економіки, глобальних економічних проблем в умовах глобальних екологічних викликів;

- *семантичних компетентностей фахівців банківської справи з дотримання та реалізації принципів регулювання та безпеки банківської справи; ідентифікації та порівняння структурно-організаційної архітектури банків, їх операцій і послуг; становлення та функціонування банківської системи (в т.ч. асоціації комерційних банків); універсалізації та спеціалізації банківського обслуговування; фінансування, посередництва, кредитування, субсидізації; операціонізму фінансовими ресурсами; виконання організаційно-розрахункових процедур, з управління активами та пасивами; організації функціонування банківської кредитної системи; регулювання немонетизованих об'єктів банківських угод; здійснення операцій з цінними паперами, лізингу та іпотекування, валютнообміну; з банківських інновацій, та маркетингу; з функціонування системи віртуальних платежів;*

- *цільових компетентностей для підприємницької діяльності зі змісту організаційних форм бізнесу, функцій підприємництва та здатностей підприємця; з культури та етики, організації та форм підприємств, як господарських суб'єктів; з обізнаності застосування складових підприємницького успіху і «дерева цілей» комерційної фірми; планування та рекламування бізнесу; з ідентифікації груп підприємців та застосуванні індивідуального підходу банківського сервісу;*

- *зі забезпеченням рівнів сформованості за аксіологічно-мотиваційним, когнітивно-комунікативним та інноваційно-безпековим критеріями параметрального оцінювання з метою досягнення відповідно у ланцюгу достатнього (володіють категоріальним апаратом при вирішенні завдань; мають*

виражені практичні якості фахового здійснення економічної в оптимально-заданих умовах; достатня сформованість компетенцій для підприємницької діяльності за визначеними процедурами регламентів; застосування власного підходу до банківського сервісу для підприємців; цілеспрямована економічна діяльність з програмним забезпеченням операцій обслуговування підприємців; практичні здатності прогнозування та моделювання стану й розвитку економічних систем) та високого (позитивна сформованість компетентностей для підприємництва, виражена у економічних спроможностях, інноваційної винахідливості в умовах змодельованої професійної діяльності системного управління інституціями та системами) з сформованими професійно-орієнтованими (соціально-філософськими, мовленнєвими, теоретико-правовими, соціально-економічними, стратегічного управління соціо-економічним розвитком, економічного управління, семантичними, організаційними, інформаційно-технологічними, професійно-педагогічними, психологічними, методики професійного навчання, риторики та етики професійного спілкування, міжнародних комунікацій, соціально-екологічними безпеки життєдіяльності) та спеціальними (економічної безпеки, системного аналізу якості, науково-дослідними, планування та проектування, професійно-практичними, економіко-математичного моделювання, математичної статистики, політ-економічними, економічного урядування, обліку, аудиту та фінансів, технічного регулювання, оподаткування, інвестування, економічного аналізу, професійно-педагогічними, страхування, методики професійного навчання, організації Е-навчання, менеджменту, маркетингу; національної та міжнародної, проектної та регіональної, бізнес, кібернетики та цифрової економіки, економіки підприємства; підприємницько-комерційної діяльності, банківської справи, кредитування; управління персоналом та кадрами, витратами, якістю; економічного моделювання та прогнозування, конфліктології, обґрунтування рішень та ризиків) компетентностями.

Висновки до третього розділу

Спроектовано та верифіковано модель організації освітньо-наукового процесу професійної підготовки майбутніх економістів банківської справи для підприємництва, яка візуалізована за: соціально-економічним замовленням на підготовку майбутніх економістів, архітектоніку компонентів – організаційно-цільового (за стратегічною метою та завданнями та конкретно-модельними вираженими у цілях, принципах, підходах, функціях), методологічно-організаційного (у етапах та методах організації процесу підготовки за видами діяльності, методами наукового пізнання та навчально-пізнавальної роботи, у формах, засобах, механізмах), змістовно-методологічно-дидактичного (системного аналізу якості економічної безпеки, її бізнес аналітики у загальних та прикладних аспектах соціальної економіки та фінансової безпечності підприємництва банківської справи) та результативного (за рівнями, критеріями у результатах позитивної динаміки сформованості компетентності для підприємницької діяльності).

Якість ефективності результатів проведеного педагогічного експерименту обчислювався як середнє арифметичне відповідних рівнів (високим, достатнім, середнім та низьким) за чотирьома критеріями (аксіологічно-мотиваційним, когнітивно-комунікативним, інноваційно-безпековим) у запропонованих організаційно-педагогічних умовах науково-методичного, організаційно-управлінського забезпечення; матеріально-технічного та інформаційно-телекомунікаційного потенціалу гарантій мобільності та соціального виміру якості складових академічної спадщини соціально-економічного спрямування професійної підготовки висококваліфікованих економістів з компетентностями для підприємницької діяльності.

Встановлено очевидні позитивні зміни рівня професійно-практичних знань, умінь і навичок, здатностей, компетентностей у здобувачів освіти експериментальної групи, який на початку експерименту був майже однаковим із контрольною групою.

Удосконалена методика як інструктивні положення для дослідження «Мотивація успіху та страху невдачі» з обґрунтованими запитаннями позитивної або негативної оцінки, які сприяли осмислено-позитивній мотивації ранжування добору респондентів для педагогічного експерименту.

Розроблено протокол скринінгу висхідних компетенцій для підприємництва у здобувачів освіти майбутніх економістів банківської справи (де обслуговування враховує тріаду обов'язкових складових освітнього модуля проміжного та кінцевого контролю за сформованістю компетентностей для підприємницької діяльності системи оцінювання методики організації освітньо-наукового процесу їх професійної підготовки) зі складовими комплектації часткових компетенцій – підприємництва, банківського обслуговування (справи) та загальної і прикладної економіки у складових організації освітньо-наукового процесу професійної підготовки з питань: Економічна безпека держави, Інформаційно-телекомунікаційний контент, Міжнародна економіка, Загальна та прикладна економіка, Основи економічної теорії мікро- та макроекономіки, Основи мікроекономіки Соціальна економіка та фінансова безпека, Економічна безпека та бізнес-аналітика (Економіка підприємства та Банківська та страхова справа), Системний аналіз якості економічної безпеки та Спецкурс «Організація процесу професійної підготовки економістів».

Спроектвана картка метрики оцінювання варіабельності динаміки сформованості компетентності для підприємницької діяльності майбутніх економістів банківської справи, яка градується у компонентах: персональної ідентифікації здобувачів освіти та за обраною освітньою програмою та видами організації процесу підготовки за критеріями аксіологічно-мотиваційним, когнітивно-комунікативним, інноваційно-безпековим параметрами вираженими у показниках компетентнісних часткових.

Експертне оцінювання виражено у загальній кількості набраних балів з ефективності методики організації освітньо-наукового процесу професійної підготовки майбутніх економістів. Індивідуальні заключення експертів

описувалися і враховувалися як персоніфіковані іменні в разі якщо цей експерт найвищої академічної кваліфікації.

Встановлена вірогідність експериментального дослідження, отримано данні з ймовірністю 0,96, які дали змогу переконатися у ефективності методологічно обґрунтованої та розробленої методики та моделі, оскільки отримане значення знаходиться в діапазоні статистичної достовірності. Отже, здійснюємо умовивід, що застосування методики та моделі організації освітньо-наукового процесу професійної підготовки майбутніх економістів банківської справи сприяє позитивній динаміці сформованості компетентності для підприємницької діяльності.

ВИСНОВКИ

1. Встановлено у ході аксіологічного аналізу, що дотримання міжнародних і вітчизняних аспектів гарантування економічної безпеки забезпечує розвиток консалтингово-дорадчих сервісів для підприємництва (корпоративного та індивідуального). Здійснено обґрунтування сучасних підходів (пізнавально-діяльнісний, ситуаційний, сценарний, підхід до виміру та зниження бідності, прийняття управлінських рішень, програмно-цільовий), розкрито принципи (інформаційно-діяльнісний, наукового пізнання, управління якістю, раціональної організації управління, розробки програм). Визначено, що система підготовки у сприятливому середовищі інтеграції освіти, науки та інноватики забезпечує професійний потенціал зайнятості висококваліфікованих економістів згідно кон'юнктури ринку праці. Запропоновано методологічний зміст професійної підготовки майбутніх економістів банківської справи з компетентностями для підприємницької діяльності. У авторському трактуванні сформульовано поняття «економічна безпека», як державна система регулювання комплексу заходів уповноважених державних органів, які виступають гарантами національної безпеки економічних пріоритетів, забезпечують добробут і задоволення соціо-економічного замовлення суспільства без порушення норм права щодо сталості меж витривалості (до зовнішніх та внутрішніх загроз) суспільних систем на встановлених рівнях управління та регулювання, а також у просторово-часовому вимірі.

2. Визначено, що «специфіка професійної підготовки майбутніх економістів банківської справи для підприємницької діяльності» – це складний науково-методологічний комплекс організації освітньо-наукового процесу обумовлений семантикою: цільового призначення ЗВО у типах організації, видах спрямування та на рівнях організаційно-управлінської взаємодії з партнерами (внутрішніми та зовнішніми); особливостей задоволення соціо-економічного попиту суспільства та галузей за економічними видами діяльності у банківському обслуговуванні підприємців в різних функціональних та структурно-організаційних категоріях (індивідуальних, корпоративних,

асоціативних, консорціумних – регіональних, національних, транснаціональних та транскордонних); категорій функціональних груп здобувачів освіти в сфері загальної (бухгалтерський облік, організація виробництва, фінанси та кредит, банківська справа та страхування, підприємництво, торгівля та страхова діяльність, економіка підприємств, бізнесу, підприємницько-комерційної діяльності, кадрового менеджменту, інформаційно-телекомунікаційного сервісу та програмування) та прикладної (біоекономіки та природокористування, екологічного та природозаповідного аудиту, аграрного бізнесу та агротрейдингу, урбоекономіки, економіки рекреаційної та дозвілльової діяльності, туризму та готельно-ресторанного бізнесу) видів економіки та їх банківського обслуговування (державних та кооперативних банків, банківських операцій та послуг, особливостей організації банківських систем, координації НБУ, регламентів розрахунково-касових операцій, особливостей фінансового та комерційного кредитування, процедур та операцій немонетизованих ресурсів банківського забезпечення (включаючи лізингові та іпотечні), банківського регулювання валютообігу, інноватики (в першу чергу інформаційно-комунікаційної та мережевої) та банківського маркетингу) спрямованих на забезпечення національної безпеки, в цілому, та економічної безпеки, зокрема, для забезпечення стратегічного управління соціально-економічним розвитком через системний аналіз якості та бізнес-аналітику (міжнародну, підприємств, цифрову економіку та кібернетику).

3. Розроблено та обґрунтовано методіку організації освітньо-наукового процесу професійної підготовки майбутніх економістів банківської справи з компетентностями для підприємницької діяльності. Методологічний зміст професійної підготовки майбутніх економістів банківської справи з компетентностями для підприємницької діяльності включає: фундаментальні основи поняття економічної безпеки держави (національні економічні пріоритети, соціально-економічного розвитку, економічна безпека в умовах глобалізації, оцінка рівнів безпеки держави, критерії та індикатори безпеки держави); внутрішні компоненти економічної безпеки України (види –

енергетична та ресурсно-сировинна, науково-технологічна, інвестиційна, фінансова, продовольча, безпека потенціалу людського розвитку); зовнішньоекономічна безпека (види – експортна, імпортна, зовнішня безпека міжнародного капітал обігу та трудової міграції); модель інноваційного формування економічної безпеки державного розвитку (модернізація соціо-економічних систем, інформаційна безпека суб'єктів інноваційної діяльності); інституалізація умов формування економічної безпеки (інституційна архітектоніка соціально-економічного розвитку, інституціональні деструкти, правові гарантії впровадження концепції національної економічної безпеки України); безпека якості життя (види – біосоціальна, екологічна, безпека життєдіяльності).

Сформульовано, що професійна підготовка майбутніх економістів банківської справи для підприємницької діяльності – організація освітньо-наукового процесу у компонентах науково-методичного забезпечення організаційно-цільового, методично-організаційного, змістовно-методологічно-дидактичного та результативного (релевантності позитивної динаміки сформованості компетентності для підприємницької діяльності майбутніх економістів банківської справи на засадах економічної безпеки) для здобуття початкових висхідних: базових компетентностей загальної та прикладної економіки з мікроекономіки проблем господарської діяльності та витратності економічних ресурсів; регулювання типів економічних систем – традиційної, ринкової, комбінованої та змішаної; відповідності банківського сервісу законодавчому регулюванню індивідуального ринкового та сукупного попиту й поведінки споживачів, пропозицій та логіки бізнесу; з організації, становлення та функціонування фірми й акціонерних спільнот, економічного обґрунтування підприємницького проекту; з ідентифікації монополії та захисту конкуренції; з визначення ринкового попиту і пропозицій, ціноутворення; з діагностики виникнення, форм і функцій грошового обігу; з регулювання ринків праці та їх соціальних проблем; з встановлення джерел сімейних прибутків та сімейної економіки при врахуванні інфляції; з оцінювання нерівноправності прибутків і

їх наслідків та оподаткування; з регулювання ринку фінансового капіталу, землі та природних ресурсів, приватної власності та її економічного оцінювання; макроекономіки економічних проблем безробіття; законодавчого регулювання грошової маси; економічного зростання та розвитку; визначення економічних державних завдань та регулювання державними фінансами; організації міжнародної торгівлі; міжнародної економіки, глобальних економічних проблем в умовах планетарних екологічних викликів; семантичних компетентностей фахівців банківської справи з дотримання та реалізації принципів регулювання та безпеки банківської справи; ідентифікації та порівняння структурно-організаційної архітектури банків, їх операцій і послуг; становлення та функціонування банківської системи (в т.ч. асоціації комерційних банків); універсалізації та спеціалізації банківського обслуговування; фінансування, посередництва, кредитування, субсидізації; операціонізму фінансовими ресурсами; виконання організаційно-розрахункових процедур, з управління активами та пасивами; організації функціонування банківської кредитної системи; регулювання немонетизованих об'єктів банківських угод; здійснення операцій з цінними паперами, лізингу та іпотекування, валютообміну; з банківських інновацій, та маркетингу; з функціонування системи віртуальних платежів; цільових компетентностей для підприємницької діяльності зі змісту організаційних форм бізнесу, функцій підприємництва та здатностей підприємця; з культури та етики, організації та форм підприємств, як господарських суб'єктів; з обізнаності застосування складових підприємницького успіху і «дерева цілей» комерційної фірми; планування та рекламування бізнесу; з ідентифікації груп підприємців та застосуванні індивідуального підходу банківського сервісу; зі забезпеченням рівнів сформованості за аксіологічно-мотиваційним, когнітивно-комунікативним та інноваційно-безпековим критеріями параметрального оцінювання з метою досягнення відповідно у ланцюгу достатнього (володіють категоріальним апаратом при вирішенні завдань; мають виражені практичні якості фахового здійснення економічної діяльності в оптимально-заданих умовах; достатня

сформованість компетентності для підприємницької діяльності за визначеними процедурами регламентів; застосування власного підходу до банківського сервісу для підприємців; цілеспрямована економічна діяльність з програмним забезпеченням операцій обслуговування підприємців; практичні здатності прогнозування та моделювання стану й розвитку економічних систем) та високого (позитивна сформованість компетентностей для підприємництва, виражена у економічних спроможностях, інноваційної винахідливості в умовах змодельованої професійної діяльності системного управління інституціями та системами) зі сформованими професійно-орієнтованими (соціально-філософськими, мовленнєвими, теоретико-правовими, соціально-економічними, стратегічного управління соціо-економічним розвитком, економічного управління, семантичними, організаційними, інформаційно-технологічними, педагогічними, психологічними, методики навчання, риторики та етики професійного спілкування, міжнародних комунікацій, соціально-екологічними, безпеки життєдіяльності) та спеціальними (економічної безпеки, системного аналізу якості, науково-дослідними, планування та проектування, професійно-практичними, економіко-математичного моделювання, математичної статистики, політ-економічними, економічного урядування, обліку, аудиту та фінансів, технічного регулювання, оподаткування, інвестування, економічного аналізу, професійно-педагогічними, страхування, методики організації професійного навчання, організації Е-навчання, менеджменту, маркетингу; національної та міжнародної, проектної та регіональної, бізнес кібернетики та цифрової економіки, економіки підприємства; підприємницько-комерційної діяльності, банківської справи, кредитування; управління персоналом та кадрами, витратами, якістю; економічного моделювання та прогнозування, конфліктології, обґрунтування рішень та ризиків) компетентностями.

4. Теоретично обґрунтовано і спроектовано модель організації освітньо-наукового процесу професійної підготовки майбутніх економістів банківської справи для підприємництва. Оцінювання компетентності за низьким і високим рівнями щодо сформованості економічної культури та етики,

спроможності рекламування власних підприємницьких ідей у здійсненні економічної діяльності підтвердило недостатню спроможність прогнозованої підприємницької діяльності у здобувачів освіти. Стійкі тенденції сформованості компетентності для підприємницької діяльності у майбутніх економістів діагностовано щодо компетенцій банківського обслуговування наслідують соціо-економічну валентність сприйняття, усвідомлення та їх відтворення на середньому та достатньому рівнях у переважній більшості, окрім специфічних компетенцій низького та високого рівнів щодо універсалізації та спеціалізації банків, запобігання ризиків та встановлення перспектив їх розвитку; банківського маркетингу; банківських інновацій, життєвого циклу та семантики їх видів; регулювання немонетизованих об'єктів банківських угод; функціонування системи віртуальних платежів банківського обслуговування інтерактивного бізнесу, безпеки банківських систем, управління ризиками та оцінювання фінансового стану.

5. Верифіковано проектовану модель організації освітньо-наукового процесу професійної підготовки майбутніх економістів банківської справи з компетентностями для підприємницької діяльності. Підтвердження вірогідності експериментальних даних здійснено за формулою Лапласа. Отримані дані з ймовірністю $P_n(K) = 0,96$ дали змогу підтвердити ефективність розробленої методики та моделі, оскільки отримане значення лежить в діапазоні статистичної достовірності $0,91 \leq P_n(K) \leq 1$. Таким чином, за теорією ймовірності було експериментально підтверджено їх актуальність та ефективність.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Агачева Ю.А. Атракція як науковий і особистісний конструкт та соціальна й індивідуальна варіабельність впливу атрактивності на міжособистісну взаємодію. *Актуальні проблеми психології: збірник наукових праць. Інституту психології імені Г. С. Костюка НАПН України*. Київ: ДП «Інформаційно-аналітичне агентство», 2013. Т. X: Психологія навчання. Генетична психологія. Медична психологія, Вип. 24. С. 7–16.
2. Актуальні проблеми психології: збірник наукових праць. Т. 1. Організаційна психологія. Економічна психологія. Соціальна психологія. Вип. 44 / За ред. С. Д. Максименка ; Ін-т психології ім. Г. С. Костюка НАПН України. Київ: Ін-т психології ім. Г. С. Костюка НАПН України, 2016. 188 с.
3. Актуальні проблеми розвитку організаційної та економічної психології в Україні: тези I Всеукраїнського конгресу з організаційної та економічної психології (29 червня - 2 липня 2011 року, м. Кам'янець-Подільський) / Ін-т психол. ім. Г. С. Костюка НАПН України, Кам'янець-Подільськ. нац. ун-т ім. І. І. Огієнка, Укр. асоц. організац. психол. та психол. праці, Центр організац. і економ. психол. ; ред. С. Д. Максименко, Л. М. Карамушка. К., Кам'янець-Подільський: Аксіома, 2011. 190 с.
4. Актуальні проблеми світового господарства і міжнародних економічних відносин: матеріали VIII науково-практичної конференції молодих вчених 5 квітня 2013 року. Харків: ХНУ ім. Каразіна, 2013. 284 с.
5. Андреев О.А., Хромов Л.Н. Техника тренировки памяти: вторая степень обучения технике быстрого чтения: Программа «Сатори». Екатеринбург: Несс-Пресс, 1992. 192с.
6. Андрущенко В.П., Бондар В.І. Модернізація педагогічної освіти

- відповідно до викликів XXI століття. *Науковий вісник Миколаївського державного університету імені В.О. Сухомлинського. Серія: Педагогічні науки*, 2010. Вип.1.28. С.12–20.
7. Андрущенко Т.В. Національне та загальнолюдське як домінанта цінності сучасної освітньої політики (європейський контекст). *Мультиверсум. Філософський альманах*, 2015. Вип. 9–10(147–148). С. 120–121.
 8. Аніловська Г.Я. Ринкова трансформація в Україні: особливості стартових позицій (теоретичний аспект). *Вісник національного університету «Львівська політехніка». Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення та проблеми розвитку*, №417. Львів: Вид-во Національного університету «Львівська політехніка», 2001. С.400-403.
 9. Антошкіна Л.І. Науково-методичні основи державного регулювання вищої освіти: дис. ... д-ра екон. наук: 08.02.03 – організація управління, планування і регулювання економікою. Київ, 2005. 446 с.
 10. Ануфрієва О.Л., Пальчевська Т.Г., Лагоцька Г.М. Підприємницька діяльність: навчальний посібник / за науковою ред. О. Л. Ануфрієвої. Івано-Франківськ: «Лілея-НВ», 2014. 304 с.
 11. Атаманчук Г. В. Теория государственного управления: курс лекций . Москва: Омега-Л, 2004.301 с.
 12. Аткисон Р. Человеческая память и процесс обучения. Москва: Прогресс, 1980. 526 с.
 13. Аугустинавичюте А. Соционика. Москва: «Чёрная белка», 2008. 568 с.
 14. Бабак К.В. Суб'єктний вимір професійного розвитку особистості. *Освіта регіону: політологія, психологія, комунікації*, Київ, 2010. № 1. С. 102–105.
 15. Бабкова-Пилипенко Н.П. Особливості університетської підготовки майбутніх економістів, спрямованої на розвиток лідерських якостей. Збірник наукових праць. Херсон: Видавництво ХДУ, 2008. Педагогічні

- науки. Випуск 50. Ч. 2. С. 50–56.
16. Бабкова-Пилипенко Н.П. Особливості формування студентів-лідерів у вищих навчальних закладах. *Наукові праці. Науково-методичний журнал*, 2001. Вип. 1. Педагогічні науки. С. 62–66.
 17. Бакланова М.Л. Дидактичні основи активізації НПД студентів при навчанні математичних дисциплін. *Дидактика математики: проблеми і дослідження: твори Міжнародної науково-методичної конференції «Евристичне навчання математики»: Міжнародний збірник наукових робіт*. Вид-во ДонНУ, 2005. Вип. 24. С. 31–37.
 18. Бакуменко В.Д. Формування державно-управлінських рішень: проблеми теорії, методології, практики: монографія. Київ: Вид-во УАДУ, 2000. 328с.
 19. Бакуменко В.Д., Надолішній П.І., Іжа М.М., Арабаджи Г.І. Державне управління: основи теорії, історія і практика: навчальний посібник / за заг. ред. П.І. Надолішнього, В.Д. Бакуменка. Одеса: ОРІДУ НАДУ, 2009. 384с.
 20. Банківські операції: підручник / за ред. д.е.н., проф. О. В. Дзюблюка. Тернопіль: Вид-во ТНЕУ «Економічна думка», 2009. 696 с.
 21. Барановський О.І. Фінансові кризи: передумови, наслідки і шляхи запобігання: монографія. Київ: КНЕУ, 2009. 754 с.
 22. Бахметьєва А.М. Підтримка позитивного іміджу університету новими комунікативними стратегіями. *Вісник Дніпропетровського університету. Серія: Літературознавство. Журналістика*. 2006. Вип. 1. С. 328–332.
 23. Бебик В. М. Інформаційно-комунікаційний менеджмент у глобальному суспільстві: психологія, технології, техніка паблікрейшнз : навчальний посібник. іжрегіон. акад. упр. персоналом. Київ: МАУП, 2005. 440 с.
 24. Безверхнюк Т.М., Сопельникова Н.Л. Ресурси соціального розвитку держави. *Економіка будівництва і міського господарства*, 2013, Т. 9,

№ 2. С. 115–120.

25. Белый Й.В., Власов К.П., Клепиков В.Б. Основы научных исследований и технического творчества. Харьков: Вища школа, 1989. 200с.
26. Бенькович Є.Р., Холошня Т.А. Проблеми впровадження кредитно-модульної системи в навчальний процес на прикладі регіонального ВНЗ. Вісник НТУУ «КПІ» Філософія, психологія, педагогіка: збірник наукових праць. Київ: ІВЦ «Видавництво «Політехніка», №3(21) ч.1. 2007. с. 7 – 10.
27. Беспалько В.П. Слагаемые педагогической технологии. Москва: Педагогика, 1989. 192 с.
28. Биконя О.П. Навчання майбутніх економістів культурно-національного аспекту ведення англійських ділових переговорів. *Матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції «Динаміка наукових досліджень 2004»*. Дніпропетровськ: Наука і освіта, 2004. Том. 25. Педагогіка. с.22–23.
29. Блауберг И.В. Мирский Э.М., Садовский В.Н. Системный подход и системный анализ. *Системные исследования: ежегодник*. Москва: Наука, 1969. 203 с.
30. Богуцький Ю.П. Розвиток правової компетентності адміністраторів вищої школи у системі післядипломної освіти: автореф. ... дис. канд. пед. наук: 13.00.04 – теорія та методика професійної підготовки. Київ, 2019. 25 с.
31. Бойко А.І. Глибинні особливості розвитку освіти в системі ринкових трансформацій. *Актуальні філософські та культурологічні проблеми сучасності: збірник наукових праць*. Київ: Вілпол, 2008. Випуск 21. С. 241–245.
32. Бойко А.І. Становлення ринкових відносин як головний чинник соціальних змін. *Нова парадигма: журнал наукових праць* / гол. ред. В.П.Бех. Київ: Вид-во НПУ імені М.П.Драгоманова, 2008. Вип. 78.

- С. 39–45.
33. Болюбаш Н.М. Теоретичні засади формування професійної компетентності майбутніх економістів. *Наукові праці: науково-методичний журнал*, 2009. Вип. 99. Т. 112. Педагогіка. С. 88–95.
 34. Бондар В.І. Дидактика: підручник для студентів вищих педагогічних навчальних закладів. Київ: Либідь, 2005. 264 с.
 35. Браун М. Пол. Посібник з аналізу державної політики: пер. з англ. / Київ: Основи, 2000. 243 с.
 36. Булах І.С. Теорія і методика комп'ютерного тестування успішності навчання (на матеріалах медичних навчальних закладів): дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.01 – загальна педагогіка та історія педагогіки. Київ, 1995. 430 с.
 37. Бунге М. Интуиция и наука. перевод с английского Е.И. Пальского. Москва: Изд-во «Прогресс», 1967. 188с.
 38. Бутко М.П., Неживенко А.П., Пепа Т.В. Економічна психологія: навчальний посібник / за заг. ред. Бутка М. П. Київ: «Центр учбової літератури», 2016. 232 с.
 39. Бюджетний кодекс України [Електронний ресурс] *Верховна рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17#Text> (дата звернення 24.12.2019).
 40. Варналій З.С. та ін. Тіньова економіка: сутність, особливості та шляхи легалізації: монографія/за ред. З.С.Варналія. Київ: НІСД, 2006. 576 с.
 41. Ваганова О.В. Україна в світовому культурно-інформаційному дисбалансі. *Світова цивілізація і міжнародні відносини*, 2002. №1(3). С. 148–152.
 42. Василенко В. О. Антикризове управління підприємством: навчальний посібник. видання 2-ге. Київ: ЦУЛ, 2005. 501с.
 43. Васильєва М.П. Теоретичні основи деонтологічної підготовки педагога: дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти. Харків, 2003. 432 с.

44. Васильченко О.М. Репродуктивна поведінка особистості. Соціально-психологічний аналіз: монографія. Луганськ: Вид-во «Ноулідж», 2013. 547 с.
45. Васіна Л. С. Прикладне математичне забезпечення професійної підготовки фахівців в умовах ступеневої освіти. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми: збірник наукових праць*. Київ; Вінниця: ДОВ Вінниця, 2004. Вип. 6. С. 183–189.
46. Васюткіна Н.В. Методологічні засади управління сталим розвитком авіапідприємств: автореф. дис. ... д-ра економ. наук: 08.00.04 – економіка, організація і управління підприємствами. Київ, 2015. 38 с.
47. Вебер М. Избранные произведения. пер. с немец. сост., общ. ред. и послесл. Ю.Н. Давыдова. Москва: Прогресс, 1990. 808 с.
48. Веймер Девид Л., Вайнінг Ейден Р. Аналіз політики: концепції і практика : пер. з англ. Київ: Основи, 1988. 654 с.
49. Виноградов В.В. Структурні зрушення в системі міжнародної торгівлі. *Актуальні проблеми світового господарства і міжнародних економічних відносин*: матеріали VIII науково-практичної конференції молодих вчених 5 квітня 2013 року. Харків: ХНУ ім. Каразіна, 2013. с. 14-16 .
50. Виханский О.С. Стратегическое управление: учебник. 2-е изд., перераб. и доп. Мосува: Гардарика, 1998. 296 с.
51. Вознюк О.М. Формування системи гуманітарних інтегрованих знань студентів технічних університетів: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти. Вінниця, 2004. 21 с.
52. Войдила Я.Б. Особливості гуманітарно-світоглядної підготовки інженерних кадрів (україно-польський досвід): автореф. дис. ... канд. філософ. наук : 09.00.10 – філософія освіти. Київ, 2017. 24 с.
53. Волкова Н.П. Педагогіка: навчальний посібник. вид. 2-ге, перероб., доп. Київ: Академвидав, 2007. 616 с.

54. Воронков А.А. Методы анализа и оценки государственных программ в США. Москва: Наука, 1986. 188 с.
55. Вуджек Т. Как создать идею. перевод с англ. И.Загашева. Санкт-Петербург: Питер Пресс, 1997. 288с.
56. Вумек Дж. П., Джонс Д.Т. Бережливое производство: Как избавиться от потерь и добиться процветания вашей компании: пер.с англ. 2-е изд. Москва: Альпина Бизнес Букс, 2005. 35 с.
57. Гавриленко О.М. Інформаційне суспільство: реалії й перспектива. *Наукові записки. Серія: Педагогічні науки*. Кіровоград: РВВ КДПУ ім. В. Винниченка, 2006. Вип. 71. С. 40–47.
58. Гальчинський А.С., Геєць В.М., Кінах А.К., Семиноженко В.П. Інноваційна стратегія українських реформ. Київ: Знання України, 2002. 336 с.
59. Гвишиани Д.М. Организация и управление. изд. 3-е, перераб. Москва: Изд-во МГТУ им. Н.Э. Баумана, 1998. 332 с.
60. Гиргинов Г. Наука и творчество. Москва : Прогресс, 1979. 364 с.
61. Глушко Т. П. Філософія економіки і соціальний прогрес. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Серія: Філософія, Політологія*. Київ: ВПЦ «Київський університет», 2006. Вип. 77. С. 71–74.
62. Головань М.С. Компетенція і компетентність: досвід теорії, теорія досвіду. *Вища освіта України*, 2008. № 3. С. 23–30.
63. Горбатенко В.П. Політичне прогнозування: теорія, методологія, практика. Київ: Генеза, 2006. 400 с.
64. Гриців В.Б. Особливості змісту і структури професійно-етичної компетентності майбутніх фахівців банківської справи. *Збірник наукових праць Хмельницького інституту соціальних технологій Університету «Україна»*, №2(8)/2013. С.60–61.
65. Гузалова О.В. Педагогічні умови організації творчої діяльності студентів вищих технічних навчальних закладів у процесі вивчення

- природничо- математичних дисциплін: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти. Одеса, 2010. 21 с.
66. Гурне Б. Державне управління; пер. з фр. В. Шовкуна. Київ: Основи, 1993.165 с.
 67. Де Боно Э. Латеральное мышление. Санкт-Петербург: Питер Паблишинг, 1997. 257 с.
 68. Державне управління в Україні: наукові, правові, кадрові та організаційні засади: навчальний посібник / за заг. ред. Н.Р. Нижник, В.М. Олуйка. Львів: Вид-во Нац. ун-ту «Львів. Політехніка», 2002. 353с.
 69. Державне управління в Україні: організаційно-правові засади: навчальний посібник / Н.Р.Нижник, С.Д.Дубенко, В.І.Мельниченко та ін.; за заг. ред. Н.Р.Нижник. Київ: Вид-во УАДУ, 2002. 164 с.
 70. Державне управління: словник довідник / за заг. ред. В.М. Князева, В.Д. Бакуменка. Київ: Вид-во УАДУ, 2002. 228 с.
 71. ДСТУ ISO 10014:2008. Системи управління якістю. Настанови щодо реалізації фінансових та економічних переваг. Надано чинності 2010–01–01. Київ: Держспоживстандарт України, 2010.
 72. ДСТУ ISO 9000:2007. Системи управління якістю. Основні положення та словник термінів. На заміну ДСТУ ISO9000–2001 ; надано чинності 2008–01–01. Київ: Держспоживстандарт України, 2008.
 73. Дубасенюк О.А. Професійна педагогічна освіта: методологія, теорія, практика: монографія: в 2 т. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2015. Т1. 400 с.
 74. Дункан Джек У. Основополагающие идеи в менеджменте. Уроки основоположников менеджмента и управленческой практики: пер. с англ. Москва: Дело, 1996. 272 с.
 75. Економіка підприємства: навчальний посібник / уклад. Н.В. Романченко, Т.В. Кожемякіна, К.В. Пічик. Київ: НаУКМА, 2018. 343 с.

76. Економічна безпека держави: сутність та напрями формування: монографія / за ред. д-ра екон. наук, проф. Л.С. Шевченко. Харків: Право, 2009. 312 с.
77. Економічна безпека: навчальний посібник / за ред. З. С. Варналія. Київ: Знання, 2009. 647 с.
78. Енциклопедія державного управління: у 8 т. / наук.-ред. колегія: Ю.В. Ковбасюк (голова) та ін. Київ: НАДУ, 2011. Т. 2: Методологія державного управління / наук.-ред. колегія: Ю.П. Сурмін (співголова), П.І. Надолішній (співголова) та ін. 2011. 692 с.
79. Ермак В.Д. Об интегральном типе неслучайной группы. Менеджмент и кадры: психология управления, соционика и социология.,2003. № 11. С.26–30.
80. Європейський досвід державного управління: курс лекцій / За заг. ред. О.Ю.Оболенського, С.В.Сьоміна, А.О.Чемериса, С.В.Загороднюка, О.Л.Приходько, Л.О.Воронько. Київ: Вид-во НАДУ, 2007. 76 с.
81. Журавська Л.М., Остапенко Е.О. Праксиологічний підхід у формуванні готовності майбутніх економістів до професійного саморозвитку. *Наука і освіта*, 2012. № 8 С.61–67.
82. Закон «Про вищу освіту» від 01.07.2014 № 1556-VII (Відомості Верховної Ради (ВВР), 2014, № 37-38, ст.2004) [Електронний ресурс]. Верховна Рада України, 2014. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1556-18/> (дата звернення: 12.12.2019).
83. Закон України «Про національну безпеку України» (Відомості Верховної Ради (ВВР), 2018, № 31, ст.241). [Електронний ресурс]. Верховна Рада України. Законодавство України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#n355> (дата звернення 12.11.2019).
84. Закон України від 07.02.1991 № 698-XII «Про підприємство» [Електронний ресурс]. *Верховна рада України. Законодавство України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/698-12#Text> (дата звернення

12.01.2020).

85. Засядько І.І. Активізація пізнавальної діяльності студентів засобами комп'ютерної техніки. *Наукові записки. Серія: Педагогічні науки*. Кіровоград: РВЦ КДПУ ім. В. Винниченка, 2003. Випуск 51. С. 152–156.
86. Зінченко В.О. Створення комплексу педагогічних умов для підвищення ефективності формування професійної спрямованості. *Вісник Луганського національного педагогічного ун-ту імені Тараса Шевченка*, 2007. № 12. Ч.2., С. 70–79.
87. Зубок М.І. Інформаційна безпека в підприємницькій діяльності. Київ: ГНОЗІС, 2015. 216 с.
88. Ирина В.Р., Новиков А.А. В мире научной интуиции. Москва: Наука, 1978. 191 с.
89. Ірхіна Ю.В. Підготовка магістрів як майбутніх викладачів для гуманітарних факультетів: *матеріали всеукраїнської науково-практичної конференції викладачів, молодих науковців та студентів «Якісна початкова освіта: шляхи та умови вдосконалення», (16-17 квітня 2008 р.)*. Одеса: СМІЛ, 2008. С. 239–242.
90. Калошина И. П. Структура и механизмы творческой деятельности (нормативный подход) . Москва: Изд-во МГУ, 1983. 168 с.
91. Карабущенко П.Л., Карабущенко Н.Б. Психологические теории элит: монография Москва: Памятники истор. мысли, 2006. 448 с.
92. Карась А.Ф. Філософія громадянського суспільства в класичних теоріях та некласичних інтерпретаціях. Київ-Львів: ВЦ ЛНУ ім. І. Франка, 2003. 520 с.
93. Кастельс М. Информационная эпоха: экономика, общество и культура: пер. с англ. под науч. ред. О.И. Шкаратана; Москва: ГУВШЭ, 2000. 606 с.
94. Касярум С. О. Системний підхід до моделювання педагогічних технологій у вищій школі. *Вісник Черкаського університету*. Черкаси:

- ЧДУ, 2000. Серія: Педагогічні науки. Вип. 18. с. 32–35.
95. Каушан Т.М. Педагогічні умови формування готовності до самоосвіти у студентів вищих навчальних закладів. *Науковий вісник Миколаївського державного університету: збірник статей. Педагогічні науки*. Миколаїв: МДУ, 2006. Вип. 12. Т. 1. С. 150–156.
96. Кемпинский А. Экзистенциальная психиатрия. Москва: Совершенство, 1998. 320 с.
97. Кисіль М.В. Якість вищої освіти як предмет філософського аналізу: автореф. дис. ... канд. філософ. наук: 09.00.10 – філософія освіти. Київ, 2008. 16 с.
98. Клепко С.Ф. «Компетенізація освіти»: обмеження і перспективи. Життєва компетентність особистості: від теорії до практики: науково-методичний посібник. Запоріжжя : Центріон, 2005. с. 205–230.
99. Клепко С.Ф. Філософія інтеграції університетської технічної освіти. *Проблеми та перспективи формування національної гуманітарно-технічної еліти: збірник наукових праць: у 2-х част / за редакцією Л.Л. ТОВАЖНЯНСЬКОГО та О.Г. РОМАНОВСЬКОГО*. Харків: НТУ «ХП», 2002. Ч. 1. С. 235–242.
- 100 Кліпа Ю.В. Актуальні дослідження професійної підготовки студентів-економістів. *Наукові записки НПУ імені М.П. Драгоманова: збірник наукових статей. Серія: Педагогічні науки*. Київ, 2017. Вип. СXXXVI (136). С. 107–119.
- 101 Кліпа Ю.В. Деякі аспекти підготовки майбутніх економістів до професійної діяльності. *Проблеми забезпечення ефективного функціонування та стабільного розвитку банківської системи та економіки: тези доповідей учасників VIII Всеукраїнської науково-практичної конференції студентів, аспірантів та молодих вчених ДВНЗ «Університет банківської справи»*. Київ, 2018. С. 327–330.

- 102 Кліпа Ю.В. Дистанційне навчання як форма професійної підготовки майбутніх економістів. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету імені Т.Г. Шевченка. Серія: Педагогічні науки*. Чернігів, 2017. Вип. 149. С. 171–175.
- 103 Кліпа Ю.В. До питання про вирішення професійно-освітніх проблем у підготовці майбутніх економістів-підприємців. *Економічні, політичні та культурологічні аспекти європейської інтеграції України в умовах нових глобалізаційних викликів: матеріали доповідей Міжнародної науково-практичної конференції*. Ужгород, 16–17 квітня 2018. С. 402–404.
- 104 Кліпа Ю.В. До питання про індивідуальний та контрольний етапи підготовки студента-економіста. *Теорія і практика освіти в сучасному світі*. Матеріали IV Міжнародної науково-практичної конференції. Дніпро, 30–31 березня 2018. С. 56–59.
- 105 Кліпа Ю.В. До питання про інформаційно-освітній етап підготовки економістів до професійної роботи. *Вплив досягнень психологічних і педагогічних наук на розвиток сучасного суспільства: збірник тез міжнародної науково-практичної конференції*. Харків, 9-10 березня 2018. С. 40–44.
- 106 Кліпа Ю.В. До питання про компетентнісний підхід у професійній освіті економістів-підприємців банківської справи. *Пріоритети розвитку педагогічних та психологічних наук у XXI столітті: збірник наукових робіт учасників міжнародної науково-практичної конференції*. Одеса, 16-17 березня 2018. С. 77–78.
- 107 Кліпа Ю.В. До питання про навчання студентів непедагогічних спеціальностей засобами on-line підготовки. *Інноваційні методи та технології підготовки фахівців соціальної сфери: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції*. Київ, 30 листопада 2016. С. 23–24.

- 108 Кліпа Ю.В. До питання про основні складові професійної підготовки економістів-підприємців. *Психологія та педагогіка: необхідність впливу науки на розвиток практики в Україні: збірник тез наукових робіт міжнародної науково-практичної конференції*. Львів, 22-23 лютого 2019. Ч. 1. С. 75–76.
- 109 Кліпа Ю.В. До питань про практику як навчальну форму професійної підготовки майбутніх економістів. *Проблеми реформування педагогічної науки та освіти: матеріали науково-практичної конференції*. Херсон, 1–2 грудня 2017. С. 103–104.
- 110 Кліпа Ю.В. Оптимізація професійної підготовки студентів під час самостійної роботи. *1-th European conference on Education and Applied Psychology/ Proceedings of the Conference (October 15, 2017)*. Premier Publishing s.r.o. Vienna Prague, 2017. P. 13–16.
- 111 Кліпа Ю.В. Особливості актуалізації досліджень гуманітарних наук з підготовки студентів-економістів. *Наукові записки НПУ імені М.П. Драго-манова: збірник наукових статей. Серія: Педагогічні науки*. Київ, 2017. Вип. СХХХV (135). С. 139–151.
- 112 Кліпа Ю.В. Особливості застосування технологій з професійної підготовки майбутніх економістів. *Збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини*. Умань, 2017. Вип. 2. Ч. 1. С. 192–199.
- 113 Кліпа Ю.В. Педагогічні етапи готовності економістів-підприємців до професійної освіти. *Педагогічна освіта: теорія і практика: збірник наукових праць Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка*. Кам'янець-Подільський, 2018. Вип. 24 (1-2018). Ч.1. С. 120–126.
- 114 Кліпа Ю.В. Підготовка майбутніх економістів в європейському контексті. *Ключові питання наукових досліджень у сфері педагогіки та психології у XXI ст.: збірник тез наукових робіт учасників міжнародної науково-практичної конференції*. Львів, 26-27 січня 2018.

- 115 Кліпа Ю.В. Практика як складова підготовки майбутніх економістів до професійної діяльності. *Педагогічний часопис Волині: науковий журнал*. Луцьк, 2017. Вип. 4(7)/2017. С. 72–77.
- 116 Кліпа Ю.В. Професійно-освітня підготовка економістів-підприємців як новий шлях до європейського співтовариства. *Педагогіка та психологія: виклики і сьогодення: матеріали міжнародної науково-практичної конференції ГО «Київська наукова організація педагогіки та психології»*. Київ, 4-5 травня 2018. С. 44–45.
- 117 Кліпа Ю.В. Специфічні особливості професійно-педагогічної підготовки економіста-підприємця. *Педагогічні науки: науковий журнал*. Полтава, 2018. Вип. 71. С. 87–93.
- 118 Кліпа Ю.В. Сучасні основи навчання студентів засобами ON-LINE у вищій школі. *Нові концепції викладання у світлі інноваційних досягнень європейської дидактики вищої школи: матеріали Міжнародної науково-методичної конференції*. Київ, 30–31 жовтня 2017. С. 260–262.
- 119 Кліпа Ю.В. Компетентнісний підхід в професійній освіті сучасного економіста-підприємця = Competency-based approach to professional preparation of modern economist and entrepreneur. *East European science journal*. Poland, 2018. № 5 (33). P. 27–30.
- 120 Кліпа Ю.В. Питання про напрями застосування професійних та педагогічних знань випускниками банківських університетів =To the question about directions of professional and pedagogical knowledge application by graduates of banking universities. *III International Scientific Conference Modern Transformation in Economics and Management: Conference Proceedings, Part II March 29th, 2019*. Klaipeda, Lithuania: Baltija Publishing. P. 131–133.

- 121 Кліпа Ю.В. Про зміст професійної підготовки студентів, майбутніх економістів до підприємницької діяльності = About the content of professional preparations of students, future economists, to entrepreneurial. *The 2-nd International youth conference «Perspectives of science and education»* (June 10, 2018) Slovo/Word, New York, USA. 2018. P. 31–34.
- 122 Кліпа Ю.В. Про структуру професійної підготовки економістів до підприємницької діяльності = About structure of professional preparation of economists to entrepreneurial activity. *International scientific conference The Formation of a Modern Competitive Environment: Integration and Globalization, Part II*, May 25, 2018. Greenwich, UK: Baltija Publishing. P. 147–149.
- 123 Кліпа Ю.В. Структура професійної підготовки студентів і підприємців у контексті європейської інтеграції = Structure of professional preparation of students and entrepreneurs in the context of European integration. *European journal of education and applied psychology. Scientific journal*. Vienna, 2018. № 3. P. 36–39.
- 124 Ковальчук Г.О. Структура модульно-рейтингової системи вивчення предмета «Методика викладання економіки». *Наукові записки Тернопільського державного педагогічного університету*, 1998. Серія 3: Педагогіка і психологія. № 4. С.79–86.
- 125 Ковчина І.М. Теорія та практика підготовки майбутніх соціальних педагогів до соціально-правової діяльності: автореф. дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти. Київ, 2008. 42 с.
- 126 Колодюк А.В. Теоретичне обґрунтування поняття та виникнення інформаційного суспільства. *Борисфен*, 2004. № 11. С. 18–19.
- 127 Компетентнісний підхід у вищій освіті: світовий досвід/ Л.Л.Антонюк, Н.В.Василькова, Д.О.Ільницький, І.В.Кулага, В.Є.Турчанинова. Київ: КНЕУ, 2016. 61с.
- 128 Компетентність. [Електронний ресурс]. *Словник іноземних слів*. URL: <https://www.jnsm.com.ua/cgi-bin/u/book/sis.pl?Article=9924&action=show>

(дата звернення 24.12.2019).

- 129 Кондур О.С. Управління якістю освітніх систем в умовах глобалізації: теорія, методика організації, практика : монографія. Івано-Франківськ : НАІР, 2018. 488 с.
- 130 Конти Т. Качество: упущенная возможность? Москва: РИА «Стандарты и качество», 2007. 216 с.
- 131 Корецький А.І. Пріоритети інноваційного розвитку економіки України: наукометричний аспект: монографія. Київ: ТОВ «ДКС центр», 2017. 160 с.
- 132 Костриченко В.М. Формування компетенції фахівця з економіки підприємства на основі обґрунтування господарських рішень. *Нова педагогічна думка*, 2013. № 1.1. [Електронний ресурс]. *Наукова періодика України*. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npd_2013_1_70 (дата звернення 24.12.2019).
- 133 Котляревська Н.В. Дидактичні засади використання мистецтва у професійній підготовці майбутніх фахівців сфери послуг. *Педагогічна майстерність як система професійних і мистецьких компетентностей: зб. матеріалів VII педагогічно-мистецьких читань пам'яті професора О.П. Рудницької* / за ред. О.М. Отич. Чернівці: Зелена Буковина, 2010. с. 342–344.
- 134 Кравець Н.Б. Формування системних знань про живу природу в учнів основної школи: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.09 – теорія навчання. Київ, 2007. 279 с.
- 135 Кремень В.Г. Педагогічна освіта в контексті цивілізаційних змін. Теоретичні та методичні засади розвитку педагогічної освіти: педагогічна майстерність, творчість, технології: збірник наукових праць/ за ред. Н.Г.Ничкало. Харків: НТУ «ХПІ», 2007. 644 с.
- 136 Кубарева А.І. Нова економічна географія: вплив агломерації на економічне зростання регіонів України. *Журнал Київського університету ринкових відносин «Економіка. Бізнес-адміністрування*.

- Право*». № 1(1), 2016. С.112-115.
- 137 Кхол Й. Эффективность управленческих решений: пер. с чешск. Москва: Прогресс, 1975. 175 с.
- 138 Лагодзінська В. І. Аналіз мотиваційного компонента психологічної готовності підприємців до ведення ділових переговорів. *Актуальні проблеми психології: збірник наукови праць Ін-ту психології ім. Г. С. Костюка АПН України*. Київ: А.С.К., 2009. Т. 1, Ч. 25. С. 133–141.
- 139 Лагодзінська В.І. Рівень розвитку когнітивного компонента психологічної готовності підприємців до ведення ділових переговорів. *Актуальні проблеми психології: збірник наукових праць Ін-ту психології ім. Г.С.Костюка АПН України*. Київ: А.С.К., 2009. Т.1, ч.26. С. 329–338.
- 140 Ладанов И.Д., Розанова В.А. Техника быстрого чтения. Москва: Бизнес-школа «Интел-Синтез, 1997. 160 с.
- 141 Ладогубець Н.В. Фундаментальна підготовка бакалавра в технічному вузі: експертно-часова оцінка якості: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти. Київ, 2003. 21 с.
- 142 Лapidус В.А. Всеобщее качество (TQM) в российских компаниях / В. А. Лapidус. М. : Новости, 2002. 432с.
- 143 Лапшин В.С. Управление процессами: учебное пособие. Саранск: Изд-во Мордов. ун-та, 2015. 385 с.
- 144 Левицька Н.С. Чинники економічної соціалізації особистості в період її професійного становлення. *Актуальні проблеми психології: збірник наукових праць Інституту психології імені Г.С. Костюка НАПН України*. Київ: Фенікс, 2014. Т. XI, Вип. 9. С. 484–498.
- 145 Леонтьев А.Н. Деятельность. Сознание. Личность. Москва: Смысл ; Издат. центр «Академия», 2004. 352 с.
- 146 Лисичкин В.А. Теория и практика прогностики. Методологические аспекты. Москва: Наука, 1972. 224 с.
- 147 Литвак Б. Г. Управленческие решения. Москва: Ассоц. авт. и изд.

«Тандем», Изд-во «ЭКМОС», 1998. 248 с.

- 148 Личко Л.Я. Передумови успішності формування професійно орієнтованої компетенції в говорінні майбутніх менеджерів – економістів. Вісник Київського національного лінгвістичного університету. Київ, 2002. Сері: Педагогіка та психологія; Вип. 5. С. 71–76 ()).
- 149 Лібанова Е.М. Бідність населення України: методологія, методики та практика аналізу: монографія. Київ: КНЕУ, 2008. 330 с.
- 150 Лісна Р.П. Тригуб В.О. Формування професійної компетенцій у процесі практичного навчання. Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики, 2012, Т. 2, №13. С. 330–334.
- 151 Лук'янець В.С., Кравченко О.М., Озадовська Л.В. Сучасний науковий дискурс: оновлення методологічної культури. Київ: Центр практ. філософії, 2000. 303 с.
- 152 Луцишин О.О. Кредитні спілки на ринку фінансових послуг України: дис. ... канд. екон. наук.: спец. 08.00.08 – гроші, фінанси і кредит. Тернопіль, 2011. 277 с.
- 153 Льовкіна О.Г. Проблема відчуження у світлі сучасних глобалізаційних трансформацій: соціокультурний та політико-економічний аспекти. *Діалог цивілізацій: протиріччя глобалізації: матеріали другої всесвітньої конференції*, Київ, 23 травня 2003. Київ: МАУП, 2003. С. 368–375.
- 154 Мазурок В. Взаємозв'язок екологічної та економічної освіти в процесі професійної підготовки. *Актуальні проблеми гуманітарної освіти: збірник наукових праць*. Київ–Кременець: РВЦ, КОГП ім. Тараса Шевченка, 2006. Вип. 2. С. 128–133.
- 155 Макаренко Л.Л. Теоретико-методичні засади формування інформаційної культури майбутніх учителів технологій: дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.02 – теорія і методика навчання (техічні дисципліни). Київ, 2013. 400 с.

- 156 Маковоз О.В., Глазкова А.С. Теоретико-методологічна сутність кризових явищ в розвитку економічних систем. *Вісник економіки транспорту і промисловості*, 2012. № 38. С. 271–273.
- 157 Маматова Т.В. Управління на основі якості: методологічні засади для органів державного контролю. Дніпропетровськ: Свідлер А.Л., 2009. 326 с.
- 158 Мельник М.В., Солоненко В.І. Формування інтересу до читання науково-популярної літератури в учнів і студентів. *Проблеми наступності та інтеграції змісту навчання у системі «школа-ПТУ-ВНЗ»: науково-методичний збірник* / за ред. І.А. Зязюн. Вінниця, 1996. С. 73–76.
- 159 Мескон М.Х., Альберт М., Хедоури Ф. Основы менеджмента: пер. с англ. Москва: Дело ЛТД, 1994. 704 с.
- 160 Методика дослідження особливостей психологічної готовності керівників освітніх організацій до діяльності в умовах змін/ за наук. ред. О. І. Бондарчук Київ: Вид-во ДВНЗ «Університет менеджменту освіти» НАПН України, 2014. 148 с.
- 161 Методологія державного управління: словник-довідник / за заг. ред. В.І.Лугового, В.М.Князева, В.Д.Бакуменка; Нац. акад. держ. упр. при Президентові України; Інститут проблем державного управління та місцевого самоврядування. Київ: Вид-во НАДУ, 2004. 196 с.
- 162 Михайличенко Н.М. Фінансовий менеджмент в малому бізнесі: проблеми та перспективи. *Науковий вісник Донбаської державної машинобудівної академії*, 2011. № 1(7Е). С. 291–295.
- 163 Мицишин М.М., Кизименко Л.Д. Мотивація інноваційної діяльності в системі освіти. *Гуманітарний вісник Переяслав-Хмельницького державного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди: збірник наукових праць*. Київ: Гнозис, 2013. Вип. 31. С. 20–28.
- 164 Міжнародна економіка: навчальний посібник / за заг. ред. С.М. Макухи. Харків: Право, 2012. 192 с.

- 165 Мікроекономіка і макроекономіка: підручник у 2 ч. / за заг. ред. С. Будаговської. Київ: Основи, 1998. 517с.
- 166 Москаленко В., Шайгородський Ю., Міщенко О. Економічна культура особистості: монографія. Київ: Центр соціальний комунікацій, 2012. 347 с.
- 167 Наказ Міністерства економіки України від 2 берез. 2007 р. «Про затвердження Методики розрахунку рівня економічної безпеки України». [Електронний ресурс]. *Zakononline*. URL: https://zakononline.com.ua/documents/show/218014__218079. (дата звернення 10.12.2019)
- 168 Насипайко Д.С. Методологія дослідження функціонування людського капіталу. *Журнал Київського університету ринкових відносин: «Економіка, бізнес-адміністрування, право»* 2017. Вип. № 2(2). 290 с.
- 169 Національний класифікатор України: класифікатор професій. ДК 003: 2010. Київ: Держспоживстандарт України [Електронний ресурс]. *Верховна Рада України. Законодавство України*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/va_327609-10 (дата звернення: 10.08.2019).
- 170 Національний класифікатор України: класифікація видів економічної діяльності. ДК 009: 2010. Київ: Держспоживстандарт України [Електронний ресурс]. *Верховна Рада України. Законодавство України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/vb457609-10#Text> (дата звернення: 10.08.2019).
- 171 Нижник Н.Р., Машков О.А. Системний підхід в організації державного управління. Київ: Вид-во УАДУ, 1998. 160 с.
- 172 Ничкало Н. Г. Розвиток професійної освіти в умовах глобалізаційних та інтеграційних процесів: монографія. Київ: Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2014. 125 с.
- 173 Ничкало Н.Г. Педагогічні дослідження в Польщі та Україні: особливості, результати і перспективи // *Kształcenie zawodowe*:

- pedagogika i psychologia = Професійна освіта: педагогіка і психологія : пол.-укр., укр-пол. щорічник / за ред. Т. Левовицького, І. Вільш, І. Зязюна, Н. Ничкало. Ченстохова; Київ 2005. Вип. 7. С. 203–216.*
- 174 Нікітіна І.В. Суб'єктне самовизначення молодшої людини в період повноліття: монографія. Київ: ЦУЛ, 2007. 186 с.
- 175 Нормативні документи державного вищого навчального закладу «Університет банківської справи» [Електронний ресурс]. *Університет банківської справи* URL: <http://ubs.edu.ua/images/2017/normatyvna%20baza/normatyvna%20baza.pdf> (дата звернення 24.12.2019).
- 176 Олексюк О.Є. Активізація пізнавальної діяльності студентів у процесі загальнопедагогічної підготовки: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04 – теорії і методика професійної освіти. Київ, 2005. 22 с.
- 177 Ортинський В.Л. Педагогіка вищої школи: навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. Київ: Центр учбової літератури, 2009. 472 с.
- 178 Освітня програма «Цифрова економіка». [Електронний ресурс]. *Кафедра цифрової економіки та системного аналізу Київського національного торговельно-економічного університету.* URL: <https://knute.edu.ua/blog/read/?pid=32141&uk> (дата звернення 23.12.2019).
- 179 Осипенко О.С. Проблеми професійної підготовки менеджерів у наукових дослідженнях. [Електронний ресурс]. *Наукові конференції.* URL: <http://intkonf.org/osipenko-os-problema-profesiynoyi-pidgotovki-menedzheriv-u-naukovih-doslidzhennyah/> (дата звернення 17.12.2019).
- 180 Основи підприємництва: підручник / під заг. ред. Н.В. Валінкевич. Житомир: ЖДТУ, 2019. 493 с.
- 181 Основы научных исследований: учебное пособие / под ред. А.А. Лудченко. 2-е изд., стер. Киев: Ово «Знания», КОО, 2001. 113 с.
- 182 Отрощенко Л.С. Формування професійної компетентності майбутніх економістів-міжнародників. *Перший крок у науку: матеріали*

- Всеукраїнської науково-практичної конференції*. Луганськ, 2009. Том 7. С. 75–78.
- 183 Павловський М. Макроекономіка перехідного періоду: український контекст. Київ: Техніка, 1999. 334 с.
- 184 Падалка О. С. Технології управління професійно-економічною підготовкою в умовах вищого педагогічного навчального закладу. *Наука і сучасність. Серія «Педагогіка. Філологія»*. Київ: Логос, 2001. Т. 27. С. 113–124.
- 185 Падалка О.С. Професійно-економічна підготовка майбутнього вчителя у контексті європейської інтеграції. *Європейські педагогічні студії*. 2012. Вип. 1-2. С. 142–148.
- 186 Паламарчук О. М. Роль та значення підприємницької діяльності в соціальній структурі суспільства. Проблеми загальної та педагогічної психології: зб. наук. пр. Ін-ту психології імені Г. С. Костюка НАПН України / за ред. С. Д. Максименка. Київ: ГНОЗІС, 2010. Т. 12, част. 6. С. 277–285.
- 187 Парсонс Т. Система современных обществ: пер. с англ. Л.А. Седова и А.Д. Ковалева ; науч. ред. пер. М.С. Ковалева. Москва: Аспект Пресс, 1997. 270 с.
- 188 Підготовка студентів до прийняття стратегічних життєвих рішень: методичні рекомендації / уклад.: Я.В. Козачок, Л.В. Помиткіна. Київ: НАУ, 2015. 36 с.
- 189 Позняковська Н.М., Головачова Ю.В. Фінансовий облік І: Інтерактивний комплекс навчально-методичного забезпечення. Рівне: НУВГП, 2007. 132 с.
- 190 Політичне прогнозування як вид управлінської діяльності: практичні рекомендації/ заг. ред. С.О. Телешун. Київ: НАДУ, 2008. 20 с.
- 191 Помиткіна Л.В. Діагностика розвитку компонентів готовності студентів до прийняття стратегічного життєвого рішення з професійного самовизначення. *Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова. Серія*

- 12: *Психологічні науки*. 2013. Вип. 41. С. 165–170.
- 192 Помиткіна Л.В. Психологія прийняття особистістю стратегічних життєвих рішень: монографія. Київ: Кафедра, 2013. 381 с.
- 193 Помиткіна Л.В., Помиткін Д.Е. Психологічна готовність студентів до прийняття стратегічного життєвого рішення щодо професійного самовизначення. *Естетика і етика педагогічної дії: збірник наукових праць*. Київ-Полтава, 2012. Випуск 3. С. 89–98.
- 194 Професійна освіта: словник: навчальний посібник / уклад. С.У. Гончаренко та ін.; за ред. Н.Г. Никало. Київ: Вища школа, 2000. с. 149
- 195 Професійний розвиток персоналу підприємств у країнах Європейського Союзу: посібник / за наук. ред. Л. П. Пуховської. Київ: ІІТО НАПНУ. 2015. 176 с.
- 196 Професійно-педагогічна освіта: сучасні концептуальні моделі та тенденції розвитку: монографія / за заг. ред. проф. О.А.Дубасенюк. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І.Франка, 2006. 322с.
- 197 Пуанкаре А.О науке: пер. с фр./под ред. Л.С. Понтрягина. 2-е изд., стер. Москва: Наука. Гл. ред, физ.-мат. лит., 1990.736 с
- 198 Ракитов А.И. Принципы научного мышления. Москва: Политиздат, 1975. 143с.
- 199 Рекомендація 2006/962/ЄС Європейського Парламенту та Ради (ЄС) «Про основні компетенції для навчання протягом усього життя» від 18 грудня 2006 року. [Електронний ресурс]. *Верховна рада України. Законодавство України*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_975#Text (дата звернення 24.12.2019).
- 200 Рідей Н.М., Рибалко Ю.В., Хітренко Т.Ф. Європейський простір вищої освіти в новому десятилітті: передумови і напрямки розвитку. *Вища освіта України у контексті інтеграції до європейського освітнього простору*, 2010. Т. I. С. 440–453.
- 201 Рогатин В. Деятельностный подход к проблеме контекстного

- управління. *Московский психологический журнал*, 2004. № 9 . [Електронний ресурс]. *Московский психологический журнал*. URL: <http://magazine.mospsy.ru/nomer9/s17.shtml> (дата звернення 12.12.2019).
- 202 Романів І.Ф. Сучасні наукові підходи до вирішення проблем соціального розвитку. *Ефективна економіка*, 2015. № 3. [Електронний ресурс]. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2015_3_64 (дата звернення 26.12.2019).
- 203 Руководитель в аппарате государственного управления (организационно-правовые проблемы). В.В.Цветков, В.Б.Аверьянов, Е.Б.Кубко, В.Н.Селиванов, В.Ф.Сиренко. Киев: Наукова думка, 1988. 344 с.
- 204 Савенкова Л.В. Формування у студентів педагогічного університету вмінь і навичок самостійної роботи засобами бібліотечних технологій: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти. Київ, 2007. 19 с.
- 205 Садова М. А. Особливості професійної відповідальності колективних суб'єктів управління персоналом. *Міжнародний науковий форум: соціологія, психологія, педагогіка, менеджмент*. Київ, 2013. Вип. 13. С. 191-200.
- 206 Саймон Г.А. Адміністративна поведінка: Дослідження прийняття рішень в організаціях, що виконують адміністративні функції. пер. з англ. вид. Київ: АртЕк, 2001. 392 с.
- 207 Самарук Н.М. Формування професійної компетентності майбутніх економістів. *Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України*. Серія: Педагогічні науки, 2011. [Електронний ресурс]. URL: [http://elar.khnu.km.ua/jspui/bitstream/123456789/5117/1/Vnadps_2011_2_12 %20%281%29.pdf](http://elar.khnu.km.ua/jspui/bitstream/123456789/5117/1/Vnadps_2011_2_12%20%281%29.pdf). (дата звернення 24.12.2019).
- 208 Система економічної безпеки держави / за заг. ред. д.е.н., проф., засл. економіста України Сухорукова А.І. / Нац. ін-т пробл. міжнар. безпеки при РНБО України. Київ: ВД «Стилос», 2009. С. 366-394.

- 209 Системний підхід у вишій школі: навчально-методичний посібник до курсу/авт.-упоряд. Н.М. Салига. Івано-Франківськ, 2016. 76 с.
- 210 Сідоров В.І., Медова А.В. Функціонування та розвиток світового ринку праці в умовах глобалізації. *Вісник Одеського національного університету. Серія: Економіка*, 2014. Т. 19, Вип. 1(1). С. 61–65.
- 211 Склярова І.О. Проблема управління процесом засвоєння знань. *Вісник Чернігівського державного педагогічного університету: збірник наукових праць* / гол. ред. О.Ф. Явоненко. Чернігів: ЧДПУ ім. Т.Г.Шевченка, 2002. Вип. 13. Т. 1. С. 193–199.
- 212 Скубашевська О.С. Необхідність і реалії інноваційного розвитку освіти. *Вища освіта України: теоретичний та науково-методичний часопис* / гол. ред. В.П.Андрущенко. Київ: Вид-во НПУ імені М.П.Драгоманова, 2007. № 3. С. 30–37.
- 213 Скубашевська О.С. Філософія інноваційного розвитку освіти в умовах становлення інформаційного суспільства в Україні: автореф. дис. ... д-ра філос. наук: 09.00.10 - філософія освіти. Київ, 2010. 31 с.
- 214 Славгородська О.Ю. Формування стратегії управління персоналом підприємства: автореф. дис. ... канд. екон. наук: 08.06.01 – економіка, організація і управління підприємствами, Харків, 2006. 20 с.
- 215 Смеричевский Э.Ф. Научно-технические концепции социального развития в западной социологии. *Наука. Религия. Суспільство*. Донецьк: Наука і освіта. 2001. №2. С. 241–248.
- 216 Смовженко Т.С., Кузнецова А.Я. Фінансова грамотність населення та її вплив на розвиток економіки України. *Регіональна економіка*, 2013. № 2. С. 34–42.
- 217 Смолюк І.О. Розвиток педагогічних технологій у вищих закладах освіти України (теорія і практика): дис... д-ра пед. наук: 13.00.01 – загальна педагогіка та історія педагогіки. Луцьк, 1999. 375 с.
- 218 Соломко Л. Р. Дидактичні умови забезпечення успішності навчання студентів молодших курсів технічних закладів освіти: дис. ... канд. пед.

- наук: 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти. Одеса, 1999. 241с.
- 219 Социология: энциклопедия / сост. А.А. Грицанов, В.Л. Абушенко, Г.М. Евелькин, С.Н. Соколова, О.В. Терещенко. Минск: Княжий дом, 2003. 1312 с.
- 220 Соціальна економіка: навчальний посібник / О.О. Беляєв, М.І. Диба, В.І. Кириленко та ін. Київ: КНЕУ, 2005. 196 с.
- 221 Спицнедаль В.Н. Основы системного анализа: учебное пособие. Санкт-Петербург: Издательский Дом «Бизнес-пресса», 2000. 326 с.
- 222 Степаненко Л.М. Наукові засади професійної підготовки студентів – психологів до взаємодії з маргінальними соціальними групами. *Наукові записки. Серія «Психолого-педагогічні науки»* (Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя). Ніжин: Видавництво НДУ ім. М. Гоголя, 2012. № 3. С. 128–132.
- 223 Стратегії розвитку України: теорія і практика / Адміністрація Президента України, Національний ін-т стратегічних досліджень ; ред. О. С. Власюк. Київ: НІСД, 2002. 864 с.
- 224 Страхування: підручник / за ред. С.С. Осадець. вид. 2-ге, перероб. і доп. Київ: КНЕУ, 2002. 599 с.
- 225 Стрижак С. Професійна спрямованість майбутніх учителів природничих дисциплін. *Наукові записки КДПУ ім. В.Винниченка. Серія: «Педагогічні науки»*. Кіровоград, 2003. Випуск 52. Частина 2. С. 201–203.
- 226 Сурмин Ю. П. Теория систем и системный анализ: учебное пособие. Киев: МАУП, 2003. 368с.
- 227 Сурмін Ю. П. Майстерня вченого: підручник для науковця. Київ: НМЦ «Консорціум з удосконалення менеджмент-освіти в Україні», 2006. 302 с.
- 228 Сухоруков А.І., Мошенський С.З., Петрук О.М. Національна економічна безпека: навчальний посібник / за ред. д.е.н., проф.

- А.І. Сухорукова. Житомир : ПП «Рута», 2010. 384 с.
- 229 Телешун С.О., Кальниш Ю.Г., Рейтерович І.В., Титаренко О.Р. Політична аналітика в державному управлінні: навчальний посібник. Київ: НАДУ, 2012. 228 с.
- 230 Тимчук І. Впровадження гуманістичних принципів і методів – одна з педагогічних умов гуманізації навчання студентів. *Педагогіка і психологія професійної освіти: науково-методичний журнал*, 2009. №1. С.9–18.
- 231 Толочко С.В. Теоретичні й методичні засади формування науково-методичної компетентності викладачів у системі післядипломної педагогічної освіти: автореф. ... д-ра пед. наук: 13.0004 – теорія і методика професійної освіти. Київ, 2019. 45 с.
- 232 Фатхутдинов Р.А. Разработка управленческого решения: учебник для вузов. 2-е изд., доп. Москва: ЗАО «Бизнес-школа «Интел-Синтез», 1998. 272 с.
- 233 Фетискин Н.П., Козлов В.В., Мануйлов Г.М. Социально-психологическая диагностика развития личности и малых групп. 2-е изд., доп. Москва: Психотерапия, 2009. 544 с.
- 234 Философский словарь/ сост.: И.В. Андрущенко. Киев: А. С. К., 2006. 105 с.
- 235 Філософський енциклопедичний словник/ НАН України, Ін-т філософії імені Г. С. Сковороди; редкол.: В. І. Шинкарук (голова) та ін. Київ: Абрис, 2002. VI, 742 с.
- 236 Фролов С.С. Социология организаций: учебник. Москва: Гардарики, 2001. 384 с.
- 237 Цехмістрова Г.С. Ефективність застосування модульної технології навчання та системи контролю знань студентів з дисциплін економічного циклу у вищому закладі освіти. *Проблеми освіти*, 2001, №26. С.40–53.
- 238 Цымбал С.Н. Методологический потенциал синергетической

- парадигмы и самоорганизационные механизмы социальных процессов. *Філософські науки: збірник наукових праць*. Суми: СумДПУ, 2004. С. 57–63
- 239 Часов В.А. Психологические принципы быстрого чтения. Ленинград: Знание, 1978. 32с.
- 240 Чередніченко Г., Зеліковська О., Бондаренко Ю.. Особливості підготовки студентів економічних спеціальностей. Теорія та методика управління освітою, 2012. № 9. [Електронний ресурс] URLhttp://nbuv.gov.ua/UJRN/ttmuo_2012_9_44 (дата звернення 24.12.2019).
- 241 Черкасов В.В. Проблемы риска в управленческой деятельности: монография. Москва: Рефл-бук ; К. : Ваклер, 1999. 287 с.
- 242 Чобітько М.Г. Теоретико-методологічні засади особистісно орієнтованої професійної підготовки майбутніх учителів: автореф. дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти. Київ, 2007. 43 с.
- 243 Шабанова Ю. О. Системний підхід у вищій школі: підручник для студентів магістратури. Дніпропетровськ: НГУ, 2014. 120 с.
- 244 Шапошникова І.В. Формування ціннісних орієнтацій сучасної української молоді. *Соціальні технології: актуальні проблеми теорії та практики*, 2013. Вип. 57. С. 181–187.
- 245 Шатковська Г.І. Науково-методичні засади інтеграції знань з фізики і хімії студентів вищих навчальних закладів I-II рівнів акредитації технічно-технологічного профілю: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.02 – теорія і методика навчання фізики. Київ, 2007. 21 с.
- 246 Шевнюк О.Л. Культурологічна освіта майбутнього вчителя: теорія і практика: монографія. Київ: Вид-во НПУ ім. М.П.Драгоманова, 2003. 232 с.
- 247 Шевченко Н.В. Маркетинг как инструментарий планирования карьеры. *Методологія, теорія та практика соціологічного аналізу сучасного*

- суспільства: збірник наукових праць: у 2-х т. Харків: Вид. центр ХНУ, 2006. Т.2. С.213–217.*
- 248 Шемигон Н.Ю. Формування ціннісних орієнтацій майбутніх педагогів у процесі професійної підготовки: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти. Харків, 2008. 21 с.
- 249 Шик М.П. Адаптація студентів педагогічного коледжу до професійної діяльності в процесі фахової підготовки: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти. Черкаси, 2010. 20 с.
- 250 Шпак О.Т. Теорія та практика підготовки педагогічних кадрів до економічного виховання школярів у системі безперервної освіти: дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти. Київ, 2001. 454с.
- 251 Шпак О.Т. Теорія та практика підготовки педагогічних кадрів до економічного виховання школярів у системі безперервної освіти: автореф. дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.04 – теорії і методика професійної освіти. Київ, 2001. 34 с.
- 252 Щедровицкий П.Г. Кадровая политика и подготовка кадров. В сб.: Современный кадровый менеджмент. Выпуск 1. / под ред. Т.Ю.Базарова. Москва: ИПКГосслужбы, 1997. С. 78–89.
- 253 Экономическая и национальная безопасность: учебник / под. ред. Е. А. Олейникова. Москва: «Экзамен», 2005. 768 с.
- 254 Ягупов В.В., Свистун В.І. Компетентнісний підхід до підготовки фахівців у системі вищої освіти. *Наукові записки. Педагогічні, психологічні науки та соціальна робота*, 2007. Том 71. С. 3–8.
- 255 Якубовський О.П., Пахомова Т.І., Драгомирецька Н.М. Управління ризиками та кризами (опорний конспект дистанційного курсу навчальної дисципліни): навчальний посібник. Київ: Центр дистанційного навчання НАДУ при Президентіві України, 2005. 68 с.
- 256 Янч Э. Прогнозирование научно-технического прогресса: пер. с англ. ;

- общ. ред. и предисл. Д.М. Гвишиани. изд. 2-е, доп. Москва: Прогресс, 1974.586 с.
- 257 Bell D. The coming of post – industrial society: a venture in socialforecasting. N.Y. : BasicBooks, 1973. 528 p.
- 258 Commercial Awareness Workshop. [Электронный ресурс]. *AspiringSolicitors*. URL: <https://www.aspiringsolicitors.co.uk/commercial-awareness-workshop/>(дата звернення 24.12.2019).
- 259 Education and Training: European policy cooperation (ET 2020 framework) [Электронный ресурс]. *European Commission*. URL: http://ec.europa.eu/education/policy/strategic-framework_en (дата звернення 24.12.2019).
- 260 Fayol H. Administration industrielle et générale. Paris. Dunod et Pinat, 1917. 174 p.
- 261 Kostecki, Michel M. International Trade Centre. International marketing and the trading system. Geneva: International Trade Centre UNCTAD/WTO, 2001. xvi. 219 p.
- 262 Knuth D. The Art of Computer Programming, Volume 2: Seminumerical Algorithms. 3rd, Addison–Wesley, 1997. 762p.
- 263 Mack J. and Lansley S. Poor Britain. London: George Allen & Unwin, 1985. 350 p.
- 264 Parsons D. Wayne. Public policy: introduction to the theoryand practice ofpolicy analysis. Brookfield: Edward Elgar, 1995. 675 p.
- 265 Performance Management Civil Service Reform / b. A Report to the Meeting of Permanent Heads of Departments, Sunningdale, 30 September-1 October 1999. Cabinet Office, 2000. 20 p/
- 266 Peter J. Paul., Olson Jerry C. Consumer behavior and marketing strategy. 4. ed. Boston, Massachusetts[etc.]: Irwin: McGraw-Hill, 1996. 738 p.
- 267 Public Policy in Central and Eastern Europe:Theories,Methods, Practices / Ed.M.Potucek, L.T.LeLoup, G.Jenei, L.Varadi. Bratislava: NISPAcee, 2003. 340 p.
- 268 Quality into the 21st Century: Perspectives on Quality and Competitiveness

- for Sustained Performance/ by Tito Conti (Editor), Gregory H. Watson (Editor), Yoshio Kondo (Editor). Hardcover – June 1, 2003. 280 p.
- 269 Raven J. The Raven's progressive matrices: change and stability over culture and time. *Cognitive Psychology*, 2000. Т. 41, № 1. PP. 1–48.
- 270 Ringen S. Toward a Third Stage in the Measurement of Poverty. *Asta Sociologica*, 1985. Vol. 28. № 2. [Электронный ресурс]. *Asta Sociologica*/ URL:<https://doi.org/10.1177/000169938502800203> (дата звернения 21.12.2019).
- 271 Toward a Third Stage in the Measurement of Poverty. *Asta Sociologica*, 1985. Vol. 28. № 2. P. 99–113.
- 272 World Economic Situation and Prospects 2007. United Nations. UNCTAD. New York and Geneva, 2007. 177 p. [Электронный ресурс]. URL: https://unctad.org/en/Docs/wesp2007_en.pdf (дата звернения 21.12.2019).

ДОДАТКИ

Додаток А

Оцінювання вмотивованості потенційних респондентів – здобувачів освіти економічного спрямування

Для наших респондентів питання з професійної освіти були незручними та й не зрозумілими. Тому на першому опитуванні вони залишили порожні місця для відповідей. Тоді ми попросили їх взяти з собою опитувальник додому і дати відповіді разом з батьками. Обробка результатів дала позитивну інформацію. Респонденти, це студенти третього курсу, майбутні бакалаври, зрозуміли, що знання з педагогіки їм необхідні, оскільки всі планують бути керівниками різних ступенів. Дати визначення терміну «професійна освіта» без Internet-мережі ніхто не зміг. Відповіді коливались від «навчання» до «виховання».

Про значущість педагогічних взаємин у колективі як робочому, так і сімейному (Я буду найкращою дружиною/батьком, нині не здатні виховувати) незначна вибірка респондентів з усвідомленими прагненнями. Таким чином ми не тільки вмотивували економістів, але й вивчили їхні індивідуальні особливості. Наводимо результати опитування студентів другого курсу з виявлення знань теорії та методики професійної підготовки (табл. А1). Усвідомлюємо, що на останнє питання, всі респонденти відповіли позитивно, студенти намагалися бути професійно підготовлені.

Діагностовано інформацію з основ теорії та методики професійної освіти для розвитку підприємницької діяльності у студентів-економістів для банківського обслуговування; сформовано на першому, інформаційному, підетапі позитивну мотивацію для підготовки студентів шляхом опанування спецкурсу «Організація освітньо-наукового процесу професійної підготовки». Оскільки мета спецкурсу має повністю відповідати процесу навчання, ми ще під час викладення дисциплін на першому, другому та третьому курсах проводили засідання наукових груп студентів, до завдань яких включали і професійно-освітні форми організації процесу у вигляді тренінгів, рольових

ігор, міні-вправ з педагогічним спрямування та подальшим обговоренням думок і взаємними побажаннями на майбутнє.

Таблиця А1

**Показники поінформованості студентів-економістів
із основ теорії та методики професійної освіти для діяльності
у підприємницькій сфері (к-сть осіб/ відсотки)**

Запитання	Ун-т банківської справи, м. Київ	Ун-т банківської справи, м. Черкаси	Ун-т банківської справи, м. Харків	Ун-т банківської справи, м. Люблін
Що таке педагогіка ?	2/1	2/1	21/10	0/1
Що таке професійна підготовка?	3/12	5/10	22/100	4/10
Що таке професійна освіта?	22/56	15/14	22/100	24/53
Чи потрібна педагогіка ?	22/81	15/14	22/100	26/55
Ви вмієте керувати людьми?	3/5	2/1	22/100	2/5
Чи хотіли б ви бути професійно підготовлені ?	22/100	15/100	38/100	28/100

На другому та третьому курсах проводили on-line навчання з перевірки індивідуальних та самостійних (домашніх) завдань зі студентами. Наприклад, під час вивчення теми «Історія становлення міжнародного бізнесу» з дисципліни «Професійна іноземна мова та міжнародні бізнес-комунікації» на другому курсі у третьому семестрі розглянуто матеріал «Просвіта як масовий обман» із книги «Діалектика просвіти».

Аналізуючи досвід колег з підготовки студентів-економістів та удосконалюючи власний досвід, ми бачимо, як змінюються процеси теорії та методики професійної освіти. У недалекому минулому про on-line консультації мова не йшла, потрібен був контакт викладач-студент та зворотній зв'язок студент-викладач. Тільки так можна було упевнитися у виконанні домашнього завданням кожним студентом окремо.

Нині перед викладачем ставиться мета, яка поєднує у собі: трансляцію інформації, формування знань, умінь, навичок. Вони об'єднуються у компетенції, яким повинен оволодіти студент на кожному етапі навчання під час вивчення кожної дисципліни та бути фахово-компетентним.

Особистісний або індивідуальний етап підготовки майбутнього економіста залежить від особистих якостей випускника-абітурієнта-першокурсника, настільки ефективною буде його підготовка у ЗВО. Процес професійної освіти буде ефективним у тому випадку, коли студент не тільки психологічно готовий до навчання, але й педагогічному уявляє з ким він буде працювати, як буде контактувати з людьми, а також усвідомлює власну мету у житті. Важливу роль у професійній підготовці відіграють батьки, які повинні підтримувати свого нащадка, подавати приклад, надавати умови для навчання. Звісно, навчання у школі і ЗВО різняться. Індивідуально-особистісний етап є ще важливим тому, що не всі переходять на другий курс, хтось залишає навчання із-за поганих результатів. Тому психологічно важко не тільки для тих, хто погано навчається, а й для успішних студентів.

Рольова гра на тему «Я-другокурсник»

Проведено рольову гру з теми «Я – другокурсник». Учасників поділили по 5-6 осіб і самі визначали підтеми за напрямками: аудиторне заняття, самостійна навчальна робота, дозвілля, вечірка у гуртожитку. У всіх підгрупах добре виходили ролі в аудиторії, вечірка у гуртожитку. З дозвіллям не могли визначитися (відвідування музеїв, концертів, вечірок), як і з самостійною навчальною роботи (акції, тематичний круглий стіл, інтернет-бібліотека тощо).

Проаналізовано матеріали з поведінкової психології [192], зокрема її когнітивний аспект і прийшли до висновку, що на другому курсі рано використовувати внутрішній особистісний запас поведінкового ресурсу, здобувачі, ще не можуть управляти поведінковими стратегіями. Як правило, ці молоді люди не вміють використовувати ситуаційні умови як засоби досягнення результату, опиратися на зовнішні норми, правила. Але було помітно справді позитивний емоційний настрій, який ніхто з економістів не отримував під час інших занять. Тому було прийнято рішення і розпочато коригувати нашу робочу програму зі спецкурсу з практичними заняттями поведінкові ігри з педагогічним спрямуванням та з опорою на теорію та практику професійної освіти .

Етапи професійної підготовки фахівців для підприємницької діяльності

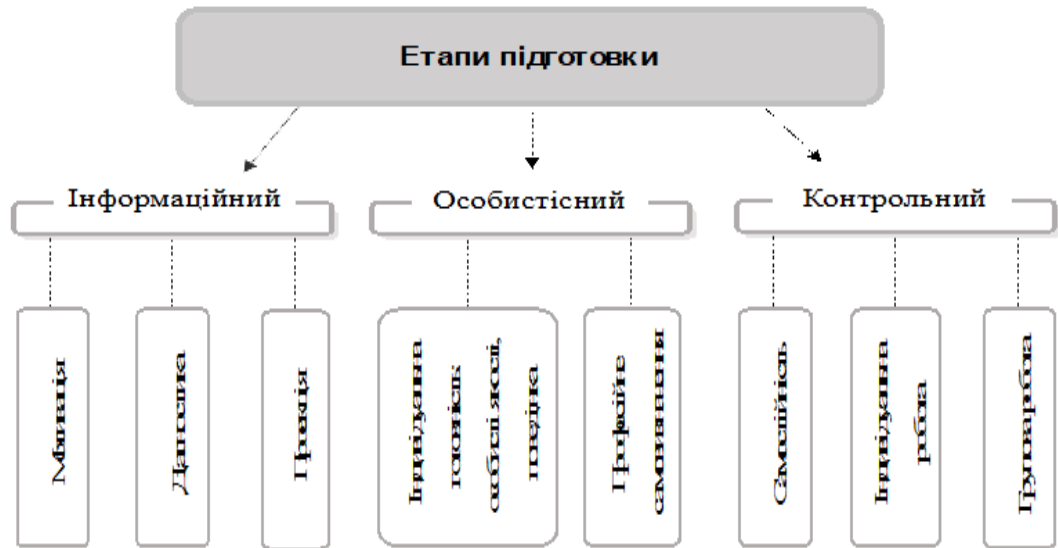

Рис. Етапи професійної підготовки фахівців до підприємницької діяльності

Спецсемінар спецкурсу «Організація освітньо-наукового процесу професійної підготовки»

На вступному занятті зі спецкурсу починаємо формувати у студентів базову компетентність, до складу якої входять окрім знань, вмінь та навичок, якості та здібності вмотивованих нахилів зі здобуття усвідомлення та інтерпретації професійної інформації. Початок заняття відводиться повтору та закріплення пройденого проблемно-орієнтованого матеріалу.

Застосовується формат активізації набутих сучасних наукових знань майбутніми економістами (1-2-й курси), оскільки їм пропонується згадати та свідомо віднайти ключові терміни понятійно-категоріального апарату майбутньої професії – економіка, держава, економіст, людина, праця, банківська справа, підприємництво. комунікація, професія, професійна освіта, бажання, радість, щастя, свобода.

Економіку України та країн Світу студенти вже вивчали, основи психології пройшли, тобто знають поняття комунікація, бажання, радість, щастя. Із незнайомих термінів залишились «професійна освіта», «банківська справа» та «підприємництво», які пов'язуємо з термінами економічних видів діяльності та сервісного обслуговування підприємців під іншим кутом, який потрібен майбутньому банківському працівнику, підприємцю-керівнику. За допомогою викладача студенти, у групах по 4-5 осіб, працюють над визначенням поняттєвого апарату сформульованої тематичної проблеми заняття.

Спостерігали, як майбутні економісти дивувались, наскільки їм необхідні педагогічні знання, як розкривали особливості професійної освіти, як отримували задоволення від розроблених власних методик керівництва віртуальним підприємством із застосуванням педагогічних знань (перша ланка засвоєння знань та перший, найпростіший, рівень формування професійної компетентності).

На початку спецсемінару з професійної освіти майбутніх економістів застосовували спеціалізовані концептуальні знання, набуті у процесі навчання у попередніх семестрах (1-7-му) у груповій роботі набуваються уміння застосовувати загальнонаукові та креативні методи пізнання у майбутній професійній діяльності.

СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ ЗДОБУВАЧА ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ***Статті у наукових фахових виданнях України***

1. Кліпа Ю.В. Актуальні дослідження професійної підготовки студентів-економістів. *Наукові записки НПУ імені М.П. Драгоманова: збірник наукових статей. Серія: Педагогічні науки.* Київ, 2017. Вип. СХХХVI (136). С. 107–119.
2. Кліпа Ю.В. Особливості актуалізації досліджень гуманітарних наук з підготовки студентів-економістів. *Наукові записки НПУ імені М.П. Драгоманова: збірник наукових статей. Серія: Педагогічні науки.* Київ, 2017. Вип. СХХХV (135). С. 139–151.
3. Кліпа Ю.В. Практика як складова підготовки майбутніх економістів до професійної діяльності. *Педагогічний часопис Волині: науковий журнал.* Луцьк, 2017. Вип. 4(7)/2017. С. 72–77.
4. Кліпа Ю.В. Дистанційне навчання як форма професійної підготовки майбутніх економістів. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету імені Т.Г. Шевченка. Серія: Педагогічні науки.* Чернігів, 2017. Вип. 149. С. 171–175.
5. Кліпа Ю.В. Особливості застосування технологій з професійної підготовки майбутніх економістів. *Збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини.* Умань, 2017. Вип. 2. Ч. 1. С. 192–199.
6. Кліпа Ю.В. Педагогічні етапи готовності економістів-підприємців до професійної освіти. *Педагогічна освіта: теорія і практика: збірник наукових праць Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка.* Кам'янець-Подільський, 2018. Вип. 24 (1-2018). Ч.1. С. 120–126.
7. Кліпа Ю.В. Специфічні особливості професійно-педагогічної підготовки економіста-підприємця. *Педагогічні науки: науковий журнал.* Полтава, 2018. Вип. 71. С. 87–93.

**Статті у зарубіжних наукових періодичних виданнях і виданнях,
віднесених до міжнародних наукометричних баз даних**

8. Кліра Yu.V. Структура професійної підготовки студентів і підприємців у контексті європейської інтеграції = Structure of professional preparation of students and entrepreneurs in the context of European integration. *European journal of education and applied psychology. Scientific journal*. Vienna, 2018. № 3. P. 36–39. (зарубіжне видання Австрії, що внесено до міжнародної наукометричної бази: *Index Copernicus*).

9. Кліра Yu.V. Компетентнісний підхід в професійній освіті сучасного економіста-підприємця = Competency-based approach to professional preparation of modern economist and entrepreneur. *East European science journal*. Poland, 2018. № 5 (33). P. 27–30. (зарубіжне видання Польщі, що внесено до міжнародної наукометричної бази: *Index Copernicus*).

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації

10. Кліпа Ю.В. До питання про навчання студентів непедагогічних спеціальностей засобами on-line підготовки. *Інноваційні методи та технології підготовки фахівців соціальної сфери*: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції. Київ, 30 листопада 2016. С. 23–24.

11. Кліпа Ю.В. Оптимізація професійної підготовки студентів під час самостійної роботи. *1-th European conference on Education and Applied Psychology/ Proceedings of the Conference (October 15, 2017)*. Premier Publishing s.r.o. Vienna Prague, 2017. P. 13–16.

12. Кліпа Ю.В. Сучасні основи навчання студентів засобами ON-LINE у вищій школі. *Нові концепції викладання у світлі інноваційних досягнень європейської дидактики вищої школи*: матеріали Міжнародної науково-методичної конференції. Київ, 30–31 жовтня 2017. С. 260–262.

13. Кліпа Ю.В. До питань про практику як навчальну форму професійної підготовки майбутніх економістів. *Проблеми реформування педагогічної науки та освіти: матеріали науково-практичної конференції*. Херсон, 1–2 грудня 2017. С. 103–104.

14. Кліпа Ю.В. Підготовка майбутніх економістів в європейському контексті. *Ключові питання наукових досліджень у сфері педагогіки та психології у XXI ст.: збірник тез наукових робіт учасників міжнародної науково-практичної конференції*. Львів, 26-27 січня 2018. Ч. 2. С. 7–10.

15. Кліпа Ю.В. До питання про інформаційно-освітній етап підготовки економістів до професійної роботи. *Вплив досягнень психологічних і педагогічних наук на розвиток сучасного суспільства: збірник тез міжнародної науково-практичної конференції*. Харків, 9-10 березня 2018. С. 40–44.

16. Кліпа Ю.В. До питання про компетентнісний підхід у професійній освіті економістів-підприємців банківської справи. *Пріоритети розвитку педагогічних та психологічних наук у XXI столітті: збірник наукових робіт учасників міжнародної науково-практичної конференції*. Одеса, 16-17 березня 2018. С. 77–78.

17. Кліпа Ю.В. До питання про індивідуальний та контрольний етапи підготовки студента-економіста. *Теорія і практика освіти в сучасному світі*. Матеріали IV Міжнародної науково-практичної конференції. Дніпро, 30–31 березня 2018. С. 56–59.

18. Кліпа Ю.В. До питання про вирішення професійно-освітніх проблем у підготовці майбутніх економістів-підприємців. *Економічні, політичні та культурологічні аспекти європейської інтеграції України в умовах нових глобалізаційних викликів: матеріали доповідей Міжнародної науково-практичної конференції*. Ужгород, 16–17 квітня 2018. С. 402–404.

19. Кліпа Ю.В. Професійно-освітня підготовка економістів-підприємців як новий шлях до європейського співтовариства. *Педагогіка та психологія: виклики і сьогодення: матеріали міжнародної науково-практичної конференції*

ГО «Київська наукова організація педагогіки та психології». Київ, 4-5 травня 2018. С. 44–45.

20. Кліра Yu. Про структуру професійної підготовки економістів до підприємницької діяльності = About structure of professional preparation of economists to entrepreneurial activity. *International scientific conference The Formation of a Modern Competitive Environment: Integration and Globalization*, Part II, May 25, 2018. Greenwich, UK: Baltija Publishing. P. 147–149.

21. Кліра Yu. Про зміст професійної підготовки студентів, майбутніх економістів до підприємницької діяльності = About the content of professional preparations of students, future economists, to entrepreneurial. *The 2-nd International youth conference «Perspectives of science and education»* (June 10, 2018) Slovo/Word, New York, USA. 2018. P. 31–34.

22. Кліпа Ю.В. Деякі аспекти підготовки майбутніх економістів до професійної діяльності. *Проблеми забезпечення ефективного функціонування та стабільного розвитку банківської системи та економіки: тези доповідей учасників VIII Всеукраїнської науково-практичної конференції студентів, аспірантів та молодих вчених ДВНЗ «Університет банківської справи»*. Київ, 2018. С. 327–330.

23. Кліпа Ю.В. До питання про основні складові професійної підготовки економістів-підприємців. *Психологія та педагогіка: необхідність впливу науки на розвиток практики в Україні: збірник тез наукових робіт міжнародної науково-практичної конференції*. Львів, 22-23 лютого 2019. Ч. 1. С. 75–76.

24. Кліра Yu. Питання про напрями застосування професійних та педагогічних знань випускниками банківських університетів = To the question about directions of professional and pedagogical knowledge application by graduates of banking universities. *III International Scientific Conference Modern Transformation in Economics and Management: Conference Proceedings*, Part II March 29th, 2019. Klaipeda, Lithuania: Baltija Publishing. P. 131–133.

ВІДОМОСТІ ПРО АПРОБАЦІЮ РЕЗУЛЬТАТІВ ДИСЕРТАЦІЇ

№ п/п	Назва конференції, конгресу, симпозіуму, семінару, школи	Місце та дата проведення	Форма участі
1.	Міжнародна науково-практична конференція «Інноваційні методи та технології підготовки фахівців соціальної сфери»	м. Київ, 2016 р.	публікація
2.	1-th European conference on Education and Applied Psychology/ Proceedings of the Conference	Vienna, Prague 2017 р.	публікація
3.	Науково-практична конференція «Проблеми реформування педагогічної науки та освіти»	м. Херсон, 2017 р.	публікація
4.	Міжнародна науково-методична конференція «Нові концепції викладання у світлі інноваційних досягнень європейської дидактики вищої школи»	м. Київ, 2017 р.	публікація, виступ
5.	Міжнародна науково-практична конференція «Пріоритети розвитку педагогічних та психологічних наук у XXI столітті»	м. Одеса, 2018 р.	публікація
6.	Міжнародна науково-практична конференція «Ключові питання наукових досліджень у сфері педагогіки та психології у XXI ст.»	м. Львів, 2018 р.	публікація
7.	Міжнародна науково-практична конференція «Вплив досягнень	м. Харків, 2018 р.	публікація

№ п/п	Назва конференції, конгресу, симпозіуму, семінару, школи	Місце та дата проведення	Форма участі
	психологічних і педагогічних наук на розвиток сучасного суспільства»		
8.	IV Міжнародна науково-практична конференція «Теорія і практика освіти в сучасному світі»	м. Дніпро, 2018 р.	публікація
9.	Міжнародна науково-практична конференція «Економічні, політичні та культурологічні аспекти європейської інтеграції України в умовах нових глобалізаційних викликів»	м. Ужгород, 2018 р.	публікація
10.	The 2-nd International youth conference «Perspectives of science and education»	New York, USA, 2018 р.	публікація
11.	<i>International scientific conference The Formation of a Modern Competitive Environment: Integration and Globalization</i> «The Formation of a Modern Competitive Environment»	Greenwich, United Kingdom, 2018 р.	публікація
12.	Міжнародна науково-практична конференція ГО «Київська наукова організація педагогіки та психології». «Педагогіка та психологія: виклики і сьогодення»	м. Київ, 2018 р.	публікація, виступ
13.	VIII Всеукраїнська науково-практична конференція студентів, аспірантів та молодих вчених ДВНЗ «Університет банківської справи» «Проблеми	м. Київ, 2018 р.	публікація

№ п/п	Назва конференції, конгресу, симпозіуму, семінару, школи	Місце та дата проведення	Форма участі
	забезпечення ефективного функціонування та стабільного розвитку банківської системи та економіки»		
14	III International Scientific Conference Modern Transformation in Economics and Management: Conference Proceedings «Modern Transformation in Economics and Management»	Klaipeda, Lithuania, 2019 р.	публікація
15	Міжнародна науково-практична конференція «Психологія та педагогіка: необхідність впливу науки на розвиток практики в Україні»	м. Львів, 2019 р.	публікація